yalçın küçük

itirafçıların itirafları

haziran

Yalçın KÜÇÜK

İTİRAFÇILARIN İTİRAFLARI

haziran yayınevi

HAZİRAN YAYINEVİ: 4

Birinci Basım: Nisan 1987

Yalçın Küçük • İtirafçıların İtirafları • Kapak: Erkal Yavi • Dizgi-Baskı-Cilt: Acar Matbaacılık Tesisleri Tel.: 526 84 42 • Haziran Yayınevi: Divanyolu Biçkiyurdu Sok. Kayadelen Han 1/401 Cağaloğlu-İST. Tel.: 519 28 59 • Yazışma Adresi: P.K. 603 34435 Sirkeci/İSTANBUL

İÇİNDEKİLER

OKUYUCULARIMIN ÖNSÖZÜ ..... V-XV

Birinci Bölüm

KORKAK VE SIĞ : POTANSİYEL İTİRAFÇI 1-63
İtirafçıların Babası : Katib-i Umumi Vedat Nedim 5
1938 Donanma Davası'nda Gedikli İtirafçılar 36
51 Tevkifatı'nda Bübül Sanatçılar 46

İkinci Bölüm

EYLÜLİST GERÇEKÇİLER 64-128
Eylül'ün En Yüksek İtirafçısı 76
Ölüm Orucundan Çıkan İtirafçı 92
Dağdan İnen İtirafçı 105

Üçüncü Bölüm

İTİRAFÇILIK PARADOKSU : ALÇALMA VE YÜKSELME 129-190
MHP İtirafçılarından Seçmeler 138
Defteri Dürülecek İtirafçı 172

Dördüncü Bölüm

YAKIN VE UZAK BATI'DA İTİRAFÇILIK :

HELEN VE AMERİKAN ÇEŞİTLEMELERİ ... 191-208
Amerikan Usulü İtirafçılık 192
Grek Denilince Trajedi 203

PİŞMAN OLMUŞ, İTİRAFÇI FAİLLER HAKKINDA UYGULANACAK YASA HÜKÜMLERİ HAKKINDA (Av. Fikret İlkiz) 209-228

ama biz ne çok mutluyuz
çünkü büyük umutluyuz

candan umut'a
umudumuzun büyük geleceğine
bitmez tükenmez umutla

y.k

OKUYUCULARIMIN ÖNSÖZÜ

Toplumu kağıda geçiriyorum. Kağıdı topluma içermeye çalışıyorum.

⁂

Öğrenciliğimde bilardoyu pek çok seviyordum; bilardo toplarının kâğıttan yapıldığını öğrendiğimde pek çok şaşırmıştım. Kağıt üst üste konunca ve üst üste konan kağıt sıkıştırılınca bilardo taşı oluyor ve bilardo topları birbirine çarpınca taş türünden ses çıkarıyor.

İnanç sayfaları ile sıkışmış bir toplum kuruluşunu özlüyorum. İnsan-dışı malzemelerden arındırılmış, hep su verilmiş bireylerden oluşan bir topluluk düşlüyorum. Kılıç çeliktendir; çeliğin demirden farkı esneklik katsayısıdır. Demir eğilebiliyor ve çelik bükülmüyor. Kılıç hep ileriye doğru yöneliyor ve hiç kendisini kusmuyor.

Çelik itirafçı olabilir mi?

⁂

İtirafçılığı kendini kusma olarak çözümlüyorum.

Korkak ve sığ, her zaman potansiyel bir itirafçı olarak duruyor. İtirafını bir gün gerçekleştirebiliyor.

Hem korkaklık ve hem de sığlık insan durumu'dur; iş, bu ikisini, bireyimizden kazımayı bir temel politika ve görev yapabilmekte yatıyor.

⁂

Böyle bir kitabı çalıştığım için sevinçliyim. Bu kitap, Türkiye'de itirafçılık olgusunun önemsizleştiğini gösteriyor. İnsanımıza, kendisini kusması için uygulanan zorun sınırsız olarak artırılmasına karşın, itirafçı, örgütüne ve toplumuna önemli zarar veremiyor. Ayrıca, her kentte bir kaç büyük acı fabrikası kurulmasına karşın, bu fabrikalardan geçirilen insancıklarımızın sayısı yüz binlere yaklaşırken ve ayrıca bütün hoparlörler ve bütün ekranlar acı fabrikalarında çarmıha gerilen insancıklarımızın beynini bombardıman ederken, elde edilen itirafçı sayısı, ihmal edilecek kadar küçük bir düzeyde kalıyor; buna sonsuz seviniyorum.

Ancak böyle bir kitabı çalışmak programımda ve aklımda yoktu. Ahmet, bir yayınevi kurmaya karar verdiğinde böyle bir kitabın yararlı olacağını söyledim; dosyalar vardı, tamamlanabilir ve güzel bir çalışma ortaya çıkarılabilirdi. «Proje» beğenildi ve yazacaklar düşünüldü, kararlaştırıldı. Ancak sonunda «Kürt Mehmet nöbete» gönderildi ve bu çalışmayı yapmak benim üzerime düştü.

Notlarıma baktım; yazmaya, 26 Ocak 1987 tarihinde başlamışım. öyle anlaşılıyor. 14 Şubat 1987 tarihinde tamamlayabildim.

Bu çalışmamın teorik bir iddiası yok. Psikiyatrlara, hukukçulara, tiyatrocularа, sinemacılara, bilim adamlarına, sorumlu yurttaşlara düzenlenmiş ve üzerinde tartışılabilir olgu ve belgeler sunmaya çalıştım.

İtirafçılık olgu ve belgelerini, hepsi mahkeme tutanaklarına geçirilmiştir, düzenlerken insanımızın direncini göstermeye ve direncini artırmaya özen gösterdim.

Bana düşen katkı bu olmalıdır; toplumumuza direnç ve umut ekmeye çalışıyorum.

Umut'un yalnızca dirençlilerin hakkı olduğuna inanıyorum.

Öfkesiz umut olmayacağını tekrarlıyorum.

Kendisini reddeden insanlara her zaman öfke duyuyorum. Bunu saklamıyorum.

⁂

«İtirafçıların İtirafları» üzerinde çalışmak okuma programımı aksattı. Gözlerim ile beynimin uyanış zamanına günlük fazlar getirdi. Bu zaman aralıklarında Türkiye'yi büyük bir ev olarak düşlemeye başladım; okuyucularla yazarları bir evde yaşamalılar, böyle özlüyorum. Okuyucu ile yazar arasındaki işbölümünün ortadan kalkmasını düşlüyorum. Bir zaman okuyucu yazar olmalı ve bir başka zaman da yazar okuyuculuk yapmalıdır. İtirafçıların itirafları'nı yazarken en çok bunu istiyordum.

⁂

Önder Çakar'ın Merter'den gönderdiği mektubu işte tam bu zamanlarda aldım. Okuyucularımdan özür diliyorum; Önder'in mektubunun kişiliğimle ilgili övücü yanlarından utanıyorum. Yine de bazı bölümlerini aktarmak gereğini duyuyorum.

«Onbeş yaşında tutuklanmış ve yirmi üç yaşında tahliye olmuş, İstanbul Cezaevleri, Buca ve Çanakkale Cezaevleri'nde yıllarını geçirmiş bir gencim. Şüphesiz cezaevlerinde ve yaşadığımız süreç içinde bir çok şey öğrendim. Bu öğrendiğim değerli bilgilerden birisi de siz oldunuz. Yazdıklarınızla ilk kez demirparmaklıklar ardında tanışırken, kişiliğinizin, direncinizin öyküsünü de sizle yatmış, sizle açlık grevine katılmış kardeşlerimden dinledim; onlara bugün dahi yazdığınız yazıtları okudum. Kanımca kendinizi yine biz okurlarınıza kanıtlayan en son yapıtınız 'Küfür Romanları.' O yapıtınızı da cezaevinde okudum; tıpkı Suda İz ve Gece Dersleri'ni okudu-

ğum gibi.» Mektubun övücü bölümlerini aktardığım için sizden tekrar özür diliyorum. Benim için daha değerli bölümünü aktarabilmek için gerekiyor.

«İnanır mısınız siz yapıtınızı yayınlamadan önce biz de koğuşumuzda '12 Eylül Sonrası Türk Romancılığı' adlı bir tartışma düzenlemiş ve Latife Tekin, Ahmet Altan, Orhan Pamuk'u tartışmıştık. Ne var ki Latife ve Ahmet ile ilgili düşüncelerimiz sizinle birleşti ve sanki o koğuşun sözcüsüymüşçesine siz de Küfür Romanları'nı kaleme aldınız.» Direnen insanın, ölü tırnağın altındaki canlılığın, tırnak altı'nın sözcüsü olmak istiyorum.

On beşinden yirmi üçüne kadar sekiz yılını hapiste ve koğuşta geçirmiş arkadaşım Önder'in mektubunun bu bölümüne pek çok şaşırdım. Türkiye'yi yazarlarla okuyucuların bir arada yaşadığı bir büyük ev olarak düşlüyordum; okuyucu ile yazarın zaman zaman yer değiştirdiği bir büyük ev özlüyorum. Önder'in mektubundan şimdilik bunun yalnızca hapishane koğuşlarında gerçekleştiğini öğreniyorum. Çok dar; ama yine de sevindirici buluyorum.

«Şimdi yaşadığımız tarihsel dönemle ilgili bir takım izlenimlerimi, izin verirseniz, size anlatmak isterim.» Bıyıkları hapishanede çıkan sayısız arkadaşımdan birisinin, üçte birinden daha çoğu hapiste geçen bir ömrün kazınmış olduğu direnci anlatan mektubundan son aktarmayı yapıyorum : «Günümüzde 12 Eylül öncesi dönemi yaşamış, yaratmış kişilerin bugün için konuşma, kendini savunma ya da olumlu geleneklerine sahip çıkma gibi şeylerden yoksun oldukları bir gerçek. Kitabınızda değindiğiniz romanlar, savunmadan yoksun insanlara küfürü görev bilip saldırması, Ahmet Altan'ın yayıncısı Erdal Öz'ün Deniz Gezmiş'in intiharı düşündüğü iftirası ve karalamalar birbirini izlerken sizin dilimize kazandırdığınız Eylülist'lik kavramı ne güzel yerine oturuyor. Ben biliyorum ki zamanınız bir bilim adamı olarak çok değerli. Fakat yine de zaman bulup sinemaya gidiyorsanız yeni bir

akımla karşılaşacaksınız. Ben buna, sizden esinlenerek, 'Küfür Filmleri' diyorum. Cezaevinden çıkalı iki ay oldu sayın Küçük. Cezaevlerinde yatmış, hepsi de 6 yıl sonra çıkmış insanları 'anlatan' filmleri izlemek üzere bu iki aylık süre içerisinde sinemaya taşındım, durdum. İşin ilginç yanı bu tür filmler birbiri ardına vizyona giriyor. Latife'nin, Ahmet'in, Erdal'ın ulaşamadığı Anadolu'nun sıradan insanları, Kadir İnanır, Tarık Akan, aktör sevgisinin gizemli örtüsü altında empoze edilerek bir Eylülist saldırıyla karşı karşıya bırakılıyordu.» Mektubun bundan sonrasını ve Önder'in adlarını verdiği filmler üzerine yazdıklarını aktarmıyorum. Doğrusu bu mektupta okuduğum ve diğer örneklerini de bildiğim direncin duyarlılığına seviniyorum.

Öğrenciliğimde sinemayı pek seviyordum. Zaman içinde görsel olanla bağım koptu; görmeden daha iyi görülebileceğine inanmaya başladım. Evime televizyon sokmuyorum, video ile hiç bir ilgim yok, sinemaya yıllardır hiç gitmedim.

Bu önsözü tamamladıktan sonra sinemaya gitmeye başlıyorum.

***

Ardındaydı ışık, göremedim.
Seçemedim yüzünü, ışıktı,
çepeçevre sarmıştı,
yüzünde belli belirsiz bir öfke vardı sesinden
anlaşılan.
Ellerinde, ellerinde ışıktı sunulan.

Bir düştü
merakla telaş doluydu.

. . . . .

Pırıl pırıl bir çizgiydin karanlığına inat.
ışığı sırtlamışcasına ardına almak ne güzel!
Ne güzel düşüncesine yakıştırmak, karanlığa
öfkeyi,
ellerimden içtiğim ışığın tadı ne güzel...

İzmir'de bir kitap imzalaması sırasında tanıştığım Enver Koca'nın bu şiirinin adı, «Düş»; okuyucu ile yazarın büyük evini düşlediğim zaman kesitinde bana verdi. Okuyucularımın Önsözü'nde yayınlıyorum.

***

İtirafçıların İtirafları'nı çalışırken tümüyle «kapandım.» Çok zorunlu işler ve bir de ilk kez tanışmak, tartışmak isteyen genç arkadaşlarımın dışında kimseyle görüşmedim. Bu kısa zaman içinde de tanıştığım genç arkadaşlarımın sayısı az olmadı ve bu arada birinci bölümdeki şiirleri okudum. Çok şaşırdım; genç arkadaşlarım Nazım'ın ancak herkesin bildiği şiirlerini biliyorlar.

Alnı yukarda
kırmızı boyun atkısı rüzgarda,
yürüyor.

Yürüyor adım adım
yürüyor ağır ağır
yürüyor.

Rüzgar deniz gibi köpürüyor,
esiyor deniz rüzgar gibi.

Bu Nazım'ın kendisidir; Nazım, bu şiirinde kendisini yazıyor. Bugünkü Ankara Caddesi'nde İstanbul Valiliği'nin önünden, «alnı yukarda, kırmızı boyun atkısı rüzgarda», Nazım yürüyor. Şiirde, Nazım'ın kadınları, «Dön sevgilim, dön kardeşim, dön evimin erkeği, dön geriye!» diye, sevgileriyle, Nazım'ı durdurmak istiyorlar. Sevgi dolu kadın hep yürüyen erkeğini durdurmak istiyor; aynı kadın, hapse düşen erkeğine, sevgisinden bir korunak yapıyor. Tel örgülerin bir yanına erkek asılıdır ve diğer yanına seven kadını; görüş yerinin telleri hep kadın-erkek sevgisinin elektriğiyle titreşiyor.

Birden-
bire kuş gibi
vurulmuş gibi
kanadından
yaralı bir atlı yuvarlandı atından!
Bağırmadı,
gidenleri geri çağırmadı,
baktı yalnız dolu gözlerle
uzaklaşan atlıların parıldayan nallarına!

Çok zaman sanıldığının aksine, bu şiir bir savaş şiiri değil, usulca kopan ve pek sevilen bir arkadaşa, savaşın durur gibi olduğu bir anda söylenen hüzün dolu bir türküdür. Nazım burada, yürüyüşünden kopan bir arkadaşına, çok büyük bir ihtimalle Vâlâ'ya, bir tür ağıt yakıyor. «Ah ne yazık, ne yazık ki ona,» usulca kopana, bu mücadelenin hazzından yoksun kaldığı için acıyor.

Bu adam
sattı arkadaşını;
sattı altın bir tepside arkadaşının
kanlı, kesik başını..
Bu adamın ayaklarında dolaşıyor
korku,
gölgesi gibi..

Nazım Hikmet, 1929 yılında, bir itirafçıya, öfkesiyle tiksintisini yazıyor. Vedat Nedim Tör'e uygun düşüyor ve bu kitapta bir leit motif türünden bütün itirafçılara tekrarlanıyor. Bu şiirde hep, aldatılmış bir kadının öfke ve tiksinti dolu aryasını dinliyorum. Aldatılmış olmaktan daha çok böyle birisiyle nasıl beraber olmuş olduğuna hayıflanıyor. Öfke kendisine dönük, tiksinti haine akıyor.

⁂

O büyük gün geldiğinde
ben kimbilir kaç yıldan beri
ebedi yatağımda

toprağın derinliklerinde
sonsuz bir uykuda olacağım

.....

Adımın yazıldığı taş yıkılsa da
kalmamış olsa da şu dünyada mezarım
hatırlayıp tek canlı
gelmese de başucuma
o müjdeyi ben doğadan alacağım

Nasırlı ellerde yaratılan
O görkemli bayrama
Hiç kimse farketmeden
Ben de katılacağım..

Sultanahmet defterlerimde bu şiirin yazarı olarak Mustafa Özenç kaydediliyordu. Küfür Romanları'nda basılı bir kaynağa bakarak Necdet Adalı imzasıyla yayınladım. Çok uyarıldım. En son Ankara Merkez Cezaevi'nden Baskın Bıçakçı'nın, babası Cenan Bıçakçı'ya görüşe gittiği bir günden sonra bana elden ilettiği Haşim Aslan'ın mektubuyla bir kez daha uyarıldım. Bu kez Mustafa Özenç imzasıyla yayınlıyorum. Bu çalışmamın içinde bu şiiri bu kez, Deniz, Yusuf, Hüseyin söylüyor.

⁂

Bugün dün'ü daha iyi anlamaya yarıyor. Deniz, Yusuf ve Hüseyin'in yaşamlarına son verebilmek için Martçı Yönetim ile Demirel'in tam bir ortaklık içinde sergiledikleri acelecilliği, bu çalışma içinde, yeniden «kurmam» gerekiyor. Bu likel tutumu, Martçı Dönem'de itirafçı üretmek için atılmış bir adım olarak ele alıyorum; sınırlı sonuç alındığını kabul ediyorum.

Bu çalışmamda Martçı Dönem'in itirafçılarını yazmak istemedim. İçimden gelmiyor.

⁂

Kaynaklar toplamaya başladım. Arkadaşım Uğur'dan, Uğur Mumcu, kaynaklar da aldım; ayrıca tartıştık. İlk ça-

lışmaları yaptım. Uğur'a teşekkür ediyorum. Şu anda erteliyorum.

⁂

1951 Tevkifatı'nın itirafçılarını yazmada kaynak sorunuyla karşılaştım. İlerici dostlarımın ellerinde var olan belgeleri bana vermemekteki ısrarlarına şaşırdım. Hep tekrarlıyorum; şaşırma bilimsel çalışmanın başlangıcıdır.

Martçı itirafçıları yazmak istemiyorum; araştırmacı da bir seçicidir. 51 Tevkifatı'nın bülbül yazar-çizerlerini mutlak tanıtmak istedim. Çaresiz, benim çalışmalarımda, MİT kaynaklarına dayanarak Sol Tarih yazdığını ileri sürdüğüm ve 51 Tevkifatı'na TKP üyesi olarak girdikten sonra karşı taraftan çıkan Aclan Sayılgan'a başvurdum. İddianameyi ve piyasada bulunmayan bir çalışmasını verdi. Karısının da katılmasıyla, 27 Ocak 1987 günü, Oran'daki evinde, bilgilerini tartışmak imkanı buldum. Teşekkür ediyorum.

Aclan Sayılgan bana, kendisini MİT kaynaklarına dayanarak Sol Tarih yazan birisi olarak nitelememin büyük haksızlık olduğunu söyledi. Kitaplarında geçen «özel arşiv» nitelemesinin, 1920 yıllarının komünist davaları müstantiğinin, babasının öğrencisi olması nedeniyle elindeki belgeleri kendisine vermesinden doğduğunu, bununla artık kendisinin özel arşivi'ni anlattığını ve bu yolu da Mete Tunçay'dan öğrendiğini ifade etti. Bunları kaydediyorum. MİT'in bir eski komünisti istihbaratçı olarak kullanmayacağını kabul ediyorum.

51 Tevkifatı'nın gerekçeli hükmünü, bir dostumda hızla okumuştum, ve daha önemlisi yargı tutanaklarını bulmaya çalışacağım. Bu amaçla Milli Savunma Bakanlığı'na başvuracağım. Aydın Üzerine Tezler dizisinin beşinci kitabına yetiştirmek istiyorum.

⁂

Erdal Eren'in ayrılık mektubunu yayınlıyorum. Altına kaynağını yazamadım; arkadaşım Ahmet'in, Ahmet Kahraman'ın, kitabından aldım.

Işık Taşkın'a teşekkür borçluyum. Yazıyorum.

⁂

Araştırmacı seçmecidir ve sorumluluk gerektiriyor. İsmail Ayar'ın itiraflarını çözümlerken Malatya Dağları'ndaki tartışmaları aktarmakta ikircikli bir durum içine girdim. Mahmut Memduh Uyan'ın sorgu tutanaklarını bulunca rahatladım. Avukatı Ahmet Atak hızla sağladı. Başta Ahmet Bey'e, hukuk bürolarına, Zeki Tavşancıl, İbrahim Tezan ve Mehdi Bektaş'a yeniden teşekkür ediyorum.

⁂

Hüsnü Öndül, Kazım Bayraktar ve Ahmet Bozkurt Çağlar ile hızlı sohbetlerim bu kitabımın tamamlanmasında çok büyük yararlar sağladı. Bu sohbetlere zaman zaman Aykut Başçıl da katıldı. Hepsine, İbrahim Açan, Aykut Başçıl, Ahmet Çağlar, Kazım Bayraktar ve Hüsnü Öndül hukuk bürosuna, bu büroda çalışan genç arkadaşlarıma, sağladıkları yardım ve belgeler için şükranlarımı yazıyorum.

⁂

Benim sevgili hukukçularım okumadan kitap değil, çok zaman konuşma bile yapmıyorum. Bu çalışmama katkıları, okumaktan çok ileriye gidiyor; buna seviniyorum. Bunu bir başlangıç sayıyorum.

Kollektivitenin yaratıcılığına inanıyorum. Kollektif yaratıcılığı özlüyorum.

Bu özlemimi canlı tutuyorum.

⁂

İzmir'de üniversite öğrencisi Kemal Buluş, beni görmeden beni çizmiş; Ocak başında kitap imzalamak için İzmir'e gittiğimde bana verdi. Arkadaşım Kemal'in çizgisini, bu kitaba arka kapak olarak koyuyorum.

⁂

Arkadaşım Mehmet Sert, Ankara-İstanbul trafiği ile bu çalışmamın tamamlanmasına yardımcı oldu. Hukukçularımdan ayrı olarak kitaba son biçiminin verilmesini ve

uygun düzeltmelerin yapılmasını Mehmet'le birlikte Ahmet Zengin'e ve Bilgesu'ya bırakıyorum. Teşekkür ve sevgilerimi yazıyorum.

Bu «okuyucularımın önsözü» burada bitiyor.

Okuyucularla yazarların birlikte yaşadığı bir büyük ev özlüyorum.

Ancak ne yazık, bu «okuyucularımın önsözü» biter bitmez, «Vsyö v Çelovek - Vsyö dlya Çeloveke» adını taşıyan ve Sovyetler Birliği'ndeki son gelişmeleri alan kitaba çalışmaya başlıyorum. Bunun hemen arkasından yayınevine, «Yirmi Üç Yaşında Bir Çocuk, Fatih Sultan Mehmet» kitabını vermeyi planlıyorum. Aydın Üzerine Tezler dizisinin beşinci kitabı ve «Küçük Ansiklopedi» bundan sonra sıraya giriyor.

Büyük ev henüz yok; ancak, ne yazık, okuyucularımın kullanım değeri çizelgesi benim çalışmalarımın planını çiziyor.

y. küçük
Şubat 1987
Karakusunlar Köyü

Birinci Bölüm

KORKAK VE SIĞ :

POTANSİYEL İTİRAFÇI

Modern fiziğin insan düşüncesine iki büyük ve genel katkısı var. Birincisi, doğa ve toplum araştırmalarındaki yöntem ayrılığını ortadan kaldırması oluyor. Diğeri hız'ın nitelik değiştirici yanını ön plana çıkarmasından kaynaklanıyor. Modern fiziğin bütün yasaları çok yüksek hızlarda geçerlidir; düşük hızlarda Newton fiziği yeniden geçerlilik kazanıyor.

En çok tren hızındaki tüm hareketlilikleri çözümleyebilmek için Newton fiziği gerekli ve yeterli olabiliyor. Gök cisimlerin hızına ve bu arada ışık hızına çıkıldığında yeni bir fizik gerekiyor; modern fizik doğuyor. Işık hızında bütün bulgular Newton fiziğine ters düşüyor; ancak aynı bulgular düşürülmüş, tren hızına indirilmiş bir hareketlilikte Newton fiziğiyle de açıklanabiliyor. Hız bir bilimi ortaya çıkarıyor ve bir bilimi ortadan kaldırıyor. Eski bilimi yeni bilim içinde yaşatmak için ise, düşük hızlarda düşünsel deneyler zorunlu oluyor.

İtiraf, yüksek hızda çözülmedir.

Düşük hızda çözülme her zaman var; buna itiraf denmiyor.

Bir kütlenin hareketinden, her zaman, yavaş yavaş ve farkedilmesi zor kopmalar var : Teatral değil, romanesk değil ve yalnızca sıradan oluyorlar. Tarihleri yazılmıyor. Çok yavaş ve sürtünmesiz olduğu için kızgınlık bile yarat-

mıyor. Çözümlenmiyor; gerek duyulmuyor. Yürüyeni ve yürüyüş'ü durdurmuyor.

⁂

Alnı yukarda
kırmızı boyun atkısı rüzgarda,
yürüyor.
Yürüyor adım adım,
yürüyor ağır ağır
yürüyor.
Rüzgar deniz gibi köpürüyor
esiyor deniz rüzgar gibi.
Akıyor iki yandan ışıklar
düşen yıldızlar gibi.
Sesler geliyor derinden
kalbin uzak sahillerinden
— Nereye gidiyorsun yavrum benim, nereye?
Dön sevgilim,
dön kardeşim,
dön evimin erkeği, dön geriye!
Yürüyor o,
ıslıkla bir ölüm marşı çalarak.
Yürüyor o
gövdesi bir gemi gibi yükselerek, alçalarak.
Yürüyor adım adım
yürüyor ağır ağır
yürüyor...

⁂

Durdurmuyor; yürüyüş'ün hızını azaltıyor. Nazım Hikmet, 1929 yılında, «alnı yukarda, kırmızı boyun atkısı rüzgarda», ağır ağır olsa da yürüyüşün türküsünü yazıyor. «Gövdesi bir gemi gibi yükselerek, alçalarak» yürümek, düşürülmüş bir hıza işaret ediyor.

Duruyor. Durdurmuyor. Usulca kopuyor ve çözülmüyor. Romanları yazılmıyor ve tiyatroları oynanmıyor; yalnızca hüzün veriyorlar. Nazım türünden duyarlı olanlar ve Nazım türünden derinlerini duyup söyleyebilenler, yü-

rüyüşten usulca kopanlara, durdurmayan duranlara, derin bir hüzünle bakıyorlar. Acıyorlar.

Usulca kopanları, durdurmadan duranları, hızını yitirenleri, ancak yüksek hızda duyabilenler duyuyorlar. Nazım, yüz binlerce ışık hızı öteden bir hareketin sona erişini duyuyor. Duran çok yakın arkadaşıdır; bakıp görüyor. Kendi hareketinin rüzgarında dalgalanmak isteyen Nazım, yolun kenarına çekilen yoldaşına ışıklı bir ağıt döküyor.

***

Akıyordu su
gösterip aynasında söğüt ağaçlarını,
Salkım söğütler yıkıyordu suda saçlarını!
Yanan yalın kılıçları çarparak söğütlere
koşuyordu kızıl atlılar güneşin battığı yere!
Birden-
bire kuş gibi
vurulmuş gibi
kanadından
yaralı bir atlı yuvarlandı atından!
Bağırmadı,
gidenleri geri çağırmadı,
baktı yalnız dolu gözlerle
uzaklaşan atlıların parıldayan nallarına!
Ah ne yazık,
ne yazık ki ona,
dört nal giden atların köpüklü boynuna bir daha
yatmıyacak,
beyaz ordıuların ardında kılıç oynatmayacak.

***

Usulca kopanlardan başka bir de dönekler var; dönek, itirafçı değil. İtirafçı'nın hızına dönek de yetişemiyor; dönek yavaş yavaş saf değiştiriyor. Şevket Süreyya Aydemir bir dönek'tir; hiç bir zaman itirafçı olmuyor. Sovyetler Birliği'ndeki yayınlarda adının başına eklenen Rusça sözcükle renegat Şevket Süreyya ve Kautsky ile benzeri renegat'lar döndüklerini bile kabul etmiyorlar; hedeflerine

doğru daha «doğru» ve hem bireysel ve hem de toplumsal anlamda daha «emin» yolu bulduklarını düşünüyorlar.

Usulca kopan, duran, ancak durdurmayandır. Dönek, çoklukla ve yalnızca objektif anlamda durdurmak isteyendir; itirafçı, hem sübjektif ve hem de objektif planda durdurmaya can atan oluyor. Usulca kopandan dönek'e ve dönek'ten itirafçı'ya çözülme hızlanıyor.

Korku var; insanî'dir. Ancak arındırılması bir toplumsal süreci ve tarihsel gelişimi içeriyor.

Ölüm, yaşayanlara cezadır. Ölüm cezası yaşayanlara veriliyor. Her büyük itiraf olgusundan önce, ölüm, toplumsal olarak infaz ediliyor. Her büyük itiraf olgusundan önce ölüm bir ayin olarak sunuluyor. Ölüm ayininden çıkan korku, bir eter türünden topluma yayılıyor ve en sığ beyinleri taşıyan vücuttaki yüreklere en büyük hızla nüfuz ediyor. Korku ve sığlık, itirafçıyı oluşturan determinantlar olarak beliriyorlar.

İnançlı bireyin çözülmesi için korkunun çok yüksek dozajda verilmesi gerekiyor. Sığ birisinin çözülmesi için çok az korku yeterli oluyor. Yoz için ise korkunun duyurulması bile yetiyor. Bütün bu nedenlerle korku ve sığlık toplumsal ve tarihsel bir nitelik kazanıyor.

İtirafçılık da toplumsal ve tarihsel niteliğe sahiptir. Toplum pratik içinde yoğrularak da olsa inançlılık düzeyini yükselttiği ölçüde, korku etkinlik gücünü kaybediyor. İnançlılık düzeyi değişmez kabul edildiğinde toplum ölüme alıştırıldığı ölçüde ya da yaşam ile ölüm arasındaki sınır farkedilmez oldukça, itirafçılık mekanizmaları başarı şanslarını köreltiyorlar.

Türkiye böyle bir ülkedir. Eylülist Rejim, itirafçı yaratma çabalarında çok büyük bir başarısızlığa uğradı. Yaratabildiği, Cumhuriyet Dönemi «İtirafçılık Tarihi» içinde pek önemsiz kaldı. Bunu bir şans saydığımı ve sevinçle karşıladığımı saklamıyorum.

İtirafçıların Babası : Katib-i Umumi Vedat Nedim

Bu adam
sattı arkadaşını;
sattı altın bir tepside arkadaşının
kanlı, kesik başını...
Bu adamın ayaklarında dolaşıyor
korku,
gölgesi gibi...
Karanlık bir su gibi yaşıyor
bu adam.

Güneş batınca her akşam,
kaldırımlarda karısının donunu sürüyerek,
parmaklarının ucuna basıp yürüyerek
size doğru yaklaşan odur.
Siz tanıyın onu
kalbinin boynunda sallanarak seslenen
mel'un çıngırağından,
ve bilin ki onun
döküyor parça parça cüzam illeti
ruhunun
etini...

Bu adam bugün açtır.
Açtır ama,
kaybetti bu adamda
kudretli ve büyük açlık bile kudsiyetini...
A dostlar, bu adam
güneş batınca bir akşam
sattı arkadaşını;
sattı altın bir tepside arkadaşının
kanlı, kesik başını..

***

İtirafçı, korku ile, kendini kusan adamdır. İtirafçılık, Cumhuriyet Tarihi'nde, TKP Genel Sekreteri Vedat Nedim ile başlıyor. Nazım, bu şiiri 1929 yılında yazıyor. 1929 yılında Vedat Nedim'in açlık dönemi sona eriyor.

Katib-i Umumi Vedat Nedim, anılarına, nerede ise 1929 yılı ile başlıyor; «birgün Ankara'dan şöyle bir telgraf aldım» diyor ve telgrafı veriyor: «Yeni Kurulan Milli İktisat ve Tasarruf Cemiyeti'nin Müdürlüğüne ben seni tavsiye ettim. Kabul eder misin?» (1) Telgrafın altında «Nurullah Esat» imzası var, Aydınlık Dergisi kadrosundandır, daha önce dönüyor. Vedat Nedim cevap veriyor: «Büyük bir memnunlukla». Ekliyor: «Ve Ankara'ya gidiyorum.» Yıl 1929. Dünya ekonomik bunalımının patladığı yıl. Dünya insanının kütlesel olarak açlıkla karşılaştığı yılda Türkiye'deki itirafçılığın babası Vedat Nedim, açlıktan kurtuluyor; Ankara'ya gidiyor. Kemalist Rejimin görevlileri arasına giriyor.

İtirafçılık olgusunun dinamiğini çözümlemek durumundayım; bir temel soruyu ortaya koymak zorunluluğundayım. Soru şu: Vedat Nedim, neden itirafçı oldu? 1919 yılında, Almanya'da okurken, bolşevizmi kurtarıcı sayan, henüz bıyıklarının bile terlemediği bir yaşta Türkiye İşçi ve Çiftçi Sosyalist Partisi'ni kuran (*) Vedat Nedim neden gençliğini kusuyor; bir açıklama gerekiyor.

(*) «Bütün bir düşman dünyaya karşı yokluklar ve yoksulluklar içinde savaşan Anadolu'nun masal kahramanları gibi ulu liderine, Mustafa Kemal'e dostluk elini uzatan tek devlet, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği olmuştu. Bu davranış Berlin'deki yüksek öğrenim gençliğini adeta büyüledi: Nurullah Esat Sümer, M. Nermi, Mümtaz Fazlı Taylan, Vehbi Sarıdal, Nizamettin Ali Sav, Sadık Ahi ve daha adlarını hatırlıyamadığım bir kaç arkadaş, Türkiye İşçi ve Çiftçi Sosyalist Partisi'ni kurduk. 'Kurtuluş' adlı bir dergi de yayınlamaya başladık. Berlin Türk Kulübü'nde heyecanlı toplantılar yapılıyor, konferanslar veriliyor, çetin çatışmalar oluyordu.»

Vedat Nedim Tör, **Yıllar Böyle Geçti**, İstanbul, 1976, s. 9.

Başka bir yerde, Türkiye Üzerine Tezler'in ikinci kitabında, bu tarihte Mustafa Kemal Paşa'nın henüz masal kahramanı olmadığını, Berlin Türk Gençliği'nin Kemal Paşa'nın adını

Bir açıklama var; ilgililerin tümü bir papağan türünden tekrarlıyorlar. Bu açıklama genel geçerli sayılıyor ve ne yazık, ben kabul edemiyorum. Cumhuriyet tarihiyle ilgili olarak kesin hükümleri soru yapma ilkesine burada da bağlı kalıyorum; Vedat Nedim Bey'in, Şefik Hüsnü aracılığıyla kendisine iletilen Komintern direktiflerine başkaldırarak itirafçılığı seçişini bir yakıştırma olarak kabul ediyorum. Bunu gösterebilecek durumdayım.

Parantez açıyorum : Araştırma soru sormakla başlıyor. Baskı, soru sormayı önlüyor.

Tezi yazıyorum : Ayaklardaki zincirleri kırabilmek için önce aklın zincirlerini parçalamak gerekiyor.

Tezi sürdürüyorum : Historiagrafinin boyunduruğuna son vermeden özgürlüğe yönelik hiç bir adımın başarı şansı yoktur.

Vedat Nedim'in Komintern'in direktiflerine karşı gelerek İstanbul Polis Müdürlüğü'nü seçtiği savı, kendi genç-

---

bile duymamış olabileceğini gösterdim. İşin bu yanı, sonradan yakıştırmadır.

Ancak maddi temelden yoksun değil. Türkiye'nin ilk komünistlerinin çoğu, bilmeden ve duymadan, lider olarak Kemal Paşa'yı ve öğreti olarak Kemalizm'i arıyorlar. Kemal Paşa ve Kemalizm biraz da bu arayıştan doğuyor.

Henüz dünyada varolmayan Kemalizm'i arayarak o zaman da dünyada varolan Komünizm'e gidiyorlar. «Sığlık» sözcüğüyle anlatmak istediklerinin bir bölümü buradadır; Kemalizm, el birliği ile yaratıldıktan sonra, komünizmi bırakıyorlar.

Çözümlemenin bu yanı, Türkiye Üzerine Tezler'in ikinci kitabında var. Ancak burada eklenecekler var ve az değil.

Y. Küçük, **Türkiye Üzerine Tezler 1908-1978**, İkinci Kitap, Birinci Baskı, İstanbul, 1979.

Özellikle «Londra'da Arcos ve İstanbul'da Arkos» alt-bölümü buradaki tartışmaları ilgilendiriyor.

liğini kusmasına uydurulan bir kılıftır; bundan öte Türkiye açısından şoven bir tarihçilik örneği oluyor.

Tezi yazıyorum : Tarihin falsifikasyonu bireysel olduğu kadar toplumsaldır.

Tarihin her falsifikasyonu, toplumsal olduğu kadar da sınıfsal bir nitelik taşıyor.

Araştırmacı Mete Tuncay, en çok ampirisist ve aynı zamanda en üstünkörü yazısında araştırmacı otoritesini bu tür bir falsifikasyon lehine kullanıyor. «1927 Komünist Tevkifatı» için yazdığı giriş bölümünde «1927 tutuklamalarının öncesinde, TKP'nin dış ve iç yöneticileri arasındaki anlaşmazlığı» dile getiriyor ve «14 Mayıs 1965 tarihinde Sayın Vedat Nedim Tör'ü İstanbul'da Kuledibi'ndeki Yapı ve Kredi Bankası şubesinin üstünde bulunan kültür işleri bürosunda ziyaret ettiği» zaman yapmış oldukları görüşmeleri de, bu falsifikasyon için kanıt olarak gösteriyor. (2) Aktarıyorum : «Viyana buluşmasından sonra, Vedat Nedim Bey İstanbul'da TKP'ni yönetirken, Şefik Hüsnü Bey ona takma adlı mektuplarla yurt dışından direktifler gönderirmiş. Aralarının açılmasının başlıca nedeni, Şefik Hüsnü Bey'in, bu mektuplarında Komintern'in emridir diyerek, tramvay amelesine v.b. grevler yaptırılmasını ısrarla istemesi olmuş. Vedat Nedim Bey ise, o zamanki koşullarda bu gibi eylemlerin güçlüğünü, zamansızlığını, işçiler arasında yeni yeni filizlenen parti hücrelerinin ezilmesine yol açacağını ileri sürerek direnmiş. Şefik Hüsnü Bey ise parti disiplini adına onu sıkıştırmaya devam etmiş. Vedat Nedim Bey, Şefik Hüsnü Bey'in Komintern'e vereceği faaliyet raporlarında çok iş yapmış olarak göze girmek gibi amaçlarla, Türkiye'deki partinin çıkarlarına aldırış etmediğinden kuşkulanmaya başlamış. Sonra, Şefik Hüsnü Bey bir gün gizlice çıkagelmiş.» Aradan kırk yıl kadar bir süre geçtikten sonra, bir bölük Türk komünistlerinin milliyetçi olduklarını kanıtlamayı amaçlayan ve bir itiraf olgusundan doğru dersler çıkarılmasını önleyen bir masal yazılıyor.

Yöntem üzerinde durmak gereğini duyuyorum. Araştırma ciddi bir iştir.

Araştırmacı ciddi olmak zorundadır. Araştırmacı kolay sonuçlardan kaçınmak durumundadır. Araştırmacı, başka kaynaklardan desteklenmediği ölçüde, tarihsel aktörlerin bireysel açıklamalarını ve özellikle «itiraf» türünden en yakın arkadaşlarını polise ihbar edenlerin ileriye sürdükleri savları, önce kuşkuyla karşılamak gereğini bilmelidir.

Bu aşamada yazdıklarımın içeriklerinden çok daha fazla, yönteme önem verdiğimi tekrarlıyorum. Bir : Vedat Nedim Tör, kendisini Komintern'e karşı mücadele eden bir milliyetçi komünist olarak gösterirken, itirafçılığının ve arkadaşlarını ihbar edişinin bilinmediğini düşünebilir. Gerçekten de, yıllar sonra yazdığı anılarında bile ihbarcı ve itirafçı olduğunu gizlemek cüretini gösterebiliyor. (*) İki : Viyana Toplantısı'nda Vedat Nedim,

---

(*) «Parti disiplin kurallarına göre Moskova'nın emirlerine kayıtsız şartsız uymak gerekliliğini bize hatırlatan Komintern mümessili Şefik Hüsnü karşısında, partiden çekilmekten başka çıkar yol bulamadık. Ve bu kararımızı bir toplantıda açıkça bildirdik. Böylece de parti ile ilgimizi kestik. Fakat aradan çok geçmeden bir ihbar üzerine tevkif edildik.»

Vedat Nedim Tör, **Yıllar Böyle Geçti**, op. cilt, s. 10.

Zamanın gazeteleri, Cumhuriyet, Vakit ve diğerleri, Vedat Nedim'in itiraf ve ihbarlarını gizlemek için özen gösteriyor. Vakit, «isticvap edilen amelelerden biri Vedat Nedim Bey'in ismini haber vermiş, Vedat Nedim Bey tevkif edilmiş ve muamileyhin isticvabı meselenin mahiyetini ortaya çıkarmakta faideli olmuştur» diyor.

1927 Komünist Tevkifatı, İstanbul, 1978, s. 17.

Halbuki, 1967 yılında istihbarat kaynaklarına dayanarak başka bir sol tarihi yazan, Albay Türkeş'in mücadele arkadaşı Dr. Fethi Tevetoğlu, Vedat Nedim'in İstanbul Emniyeti siyasi bölüm komiseri Şinasi'ye gelerek itiraflarda bulunduğunu ve başta Şefik Hüsnü, mücadele arkadaşlarının çoğunu ihbar ederek yakalattığını açıklıyor.

«Vedat Nedim, tanıdığı siyasi kısım baş memurlarından

Şefik Hüsnü'nün isteğiyle TKP Katib-i Umumisi yapılıyor. Polis kaynaklarına göre Sol Tarihi yazan Aclan Sayılgan, Viyana Toplantısı ile ilgili olarak şunları kaydediyor: «Alınan karara göre TKP bundan böyle Moskova'dan verilecek talimata göre hareket edecek; Harici Büro mensupları Moskova'ya dönerek Komintern nezdindeki TKP'yi temsil ederek çalışacak, TKP'yi takviye için Laz İsmail, Hüsamettin Özdoğu, Suphi, Adnan yoldaşlar, Moskova'dan İstanbul'a döneceklerdi.» (3) Bu kararı, 1925 Takrir-i Sükun uygulamasıyla TKP kadrolarının tutuklanması karşısında Parti'yi canlandırma görevi verilen Vedat Nedim'in, en azından, deneyim birikimine güvenin tam olmadığı biçiminde değerlendirmeyi mümkün görüyorum.

Ancak burada önemli olan şudur: Vedat Nedim'in, Viyana'da Şefik Hüsnü'nün direktiflerine uygun hareket etmeyi kabul ettiği, istihbarat kayıtlarında yer alıyor. (*) Öyleyse Vedat Nedim, Viyana Toplantısı'ndan

---

Şinasi Bey vasıtasıyla komünist arkadaşları hakkında ifşaatta bulunacağını Emniyet'e bildirmiştir.»

Dr. Fethi Tevetoğlu, **Türkiye'de Sosyalist ve Komünist Faaliyetler**, Ankara, 1967, s. 399.

(*) Vedat Nedim'in itirafları arasında şunlar da var:

«Şefik Hüsnü, İstanbul'dan firar ettikten sonra, bir gün çalışmakta olduğum Arkos Şirketi'nin müdürü beni çağırdı. Ve odasında bana, Haygiçis'i Rus Konsolosluğu'nda kâtip diye tanıttı. Bu zat bana, Moskova'dan Şefik Hüsnü Bey'den bir şifreli telgraf aldıklarını ve benim teşkilata Umumi Kâtip tayin edildiğimi ve burada kalan arkadaşlarla işbirliği yaparak fırkanın yeniden canlandırılması teklif edildiğini tebliğ etti. Bir hafta sonra da aynı şahıs vasıtasıyla Moskova'dan Şefik Hüsnü Bey tarafından gönderilmiş bir mektup aldım. Bu mektupta da tevkif edilmeyen arkadaşlarla çalışmaklığım ve faaliyete geçmekliğim yazılıydı. Bu durum üzerine, beş ay evvel ne için bana Arkos Şirketi'nde vazife verilmiş olduğunun maksadını anladım.»

ibid., s. 401-402.

bir süre sonra ve özellikle 1927 yılı başlarında görüş değiştiriyor.

Devam ediyorum : Araştırmacı ciddi olmak zorundadır.

Usulca kopanlar var, dönekler var ve itirafçılar çıkıyor : İtirafçılık en hızlı çözülmeyi anlatıyor. Vedat Nedim, bütün arkadaşlarını polise teslim ediyor; görevinden ayrılması mümkün, bunu seçmiyor. Vedat Nedim, çalıştığı şirketin sobacısını bile ihbar ediyor; itiraflarına sınır tanımıyor.

Zamanın basını duruşmaları yazarken, sanıkların başta Şefik Hüsnü bir sıra oturduklarını ve sıranın bir yerinde de «Dr. Hikmet, Vasıf, Makinist Faik, Arkos Şirketi Sobacısı Şamis» bulunduğunu bildiriyor. Mahkeme'de ise Başkan Sabri Bey, «yanınızda oturan Şamis Efendi komünist midir?» diye soruyor. Vedat Nedim, eveliyor ve geveliyor. Mahkeme Başkanı, «halbuki o size komünist olduğunu söylemiş. Siz de bunu istintak dairesinde tesbit etmişsiniz?» diye tekrarlıyor. Bunun üzerine günlük basın şunları ekliyor : «Vedat Nedim Bey'in mazbut ifadesi okundu, maznun istintakdaki ifadesini kabul etti.» (4) Berlin'den iktisat doktoru Vedat Nedim, sobacı Şamis Efendi'yi de ihbar ettiğini kabul etmek durumunda kalıyor.

Bir mücadelede görüş ayrılığı ortaya çıkınca taraflar, polise mi giderler? Gidenler oluyor; gitmeyenlerden ayrılığının ortaya konması gerekiyor. 1926 yılında Viyana'da yapılan ve Vedat Nedim'in TKP Genel Sekreterliği'ni kabul ettiği tarihten sonra önemli gelişmelerin olması gerekiyor. Görüş ayrılığı değil, Vedat Nedim'i ölümüne korkutan olayların gerçekleşmiş olması zorunludur. Henüz oluşmamış kemalizmi ararken komünizme takılan sığ Vedat Nedim hem Arkos Şirketi'nde iş bularak işsizlikten kurtuluyor ve hem de Türkiye'nin o zamanki ikinci partisi olan TKP'nin Genel Sekreterliği'ne getiriliyor; hoşnut ve mutlu olduğundan kuşku duymuyorum. Ancak 1926 yılının ortasından itibaren dünyada ve

Türkiye'de önemli siyasal ve adli gelişmeler ortaya çıkıyor; bu gelişmelerin Vedat Nedim'e ölüm terleri döktürdüğünü varsaymam gerekiyor.

Tarihi ve tarih yazıcılığını ciddiyetsizlikten kurtarmak gerekiyor.

Vedat Nedim, yıllar sonra TKP Genel Sekreteri iken Komintern'e baş kaldırdığını ileri sürüyor ve araştırmacı Mete Tuncay bunu kabul ediyor. (*) Türkiye'de resmi makamların istihbarat kayıtlarına dayanılarak yazılan «Sol Tarihleri» de bu iddiayı, olduğu türden ve beklenebileceği gibi hoşnutlukla tekrarlıyor. Aclan Sayılgan şunları yazıyor: «Vedat Nedim Tör yönetimindeki parti, Komintern'in, (Moskova) emirlerine göre hareket etmeyip, Türkiye şartlarına göre mücadele yürütmek istiyorlardı. Esasen, 1927 yılı, TKP içinde kesin bir bölünmenin başlangıcı olmuştu.» (**) (5) Bu da az geliyor ve CIA

(*) Renegat Şevket Süreyya, Komintern'e karşı başkaldırı savında onur yerini, itirafçı Vedat Nedim'den çalmaya çalışıyor.

«Cephe aldık. Komintern önemli bir simasını İstanbul'a yolladı. Onu aynı gün sert hücumlarla geri dönmeye mecbur ettiğimi biliyorum. Stalin dünya ihtilali taraftarı değildi. Komintern aksi görüşteydi. Komintern'in bu tutumuna ilk cephe alanlardan biri TKP'dir. Şefik Hüsnü bu mukavemeti hoş görmüyordu. Fakat cephe de alamıyordu. Vedat Nedim'in ifşaatı, verdiği vesikalarla benim Komintern'e karşı mücadelemi meydana çıkardı ve beraatime yol açtı. Parti Genel Sekreteri Vedat'in durumunu ayıplamam!»

Şevket Süreyya Aydemir **Yön**, 11 Ocak 1967.

(**) Sovyet araştırmaları, 1927 Tevkifatı üzerinde durmuyor. Önemli bir araştırma, Takrir-i Sükun dönemi ile başlayan ilk komünist tutuklamalardan söz ederken, 1927 Tutuklamaları'nın yalnızca Amele Taali Cemiyeti'nin üyelerini azalttığını belirtmekle yetiniyor.

R. P. Kornienko, Raboçee Dvişenia v Turtsii 1918-1963, [illegible], Moskova, 1965, s. 71.

Bulgar diplomat Şişmanov, Türkiye'de geçirdiği yıllardan

uzmanları tarafından yazılan «Sol Tarihleri» de aynı sava sahip çıkıyor. George Harris, şu görüşleri ileri sürüyor: «Tör, davayı esas itibariyle ekonomik yönden ele almaktaydı. Türkiye'yi ekonomik yönden bağımsız bir millet olarak kurmaya kendini adamıştı. Ona göre, siyasi ve sosyal reformun tümü bu düşünceden hasıl olurdu. Türkiye'nin milletlerarası harekete ne gibi katkıda bulunabileceğine fazla karışmamakta, daha ziyade komünist doktrininin Türkiye'ye neler sağlayabileceği konusu ile ilgilenmekteydi. Ve gerçekten komünist teorisini güçlü bir milliyetçi sapmasıyla ters anlamda yorumlayışı, onu, çok geçmeden, Komintern'le ihtilâfa düşürecekti.» (6) Dikkatli bir CIA araştırıcısı olan George Harris, burada, ortak ve yaygın sava katılıyor.

Şimdi, MİT kaynaklarından CIA araştırmalarına, renegat ve itirafçılardan araştırmacılara kadar uzanan çok çeşitli çevrelerde ve her yerde kabul gören bu ortak savın gerçekle hiç bir ilişkisi olmadığını göstermek durum ve zorunluluğundayım. Bunu ilk kez, birinci baskısı 12 Eylül'den önce yapılan Türkiye Üzerine Tezler dizisinin ikinci kitabında yapmak imkanını buldum. Eylülist Rejimi'nin operasyon ve uygulamaları yalnızca bilgi ve bilinci artırıyor. Bilinç, yeni kaynak ve dayanakları görme ve ortaya çıkarma olanağını yaratıyor.

Komünist Partisi'dir; ihtilal yapmasa da işçileri örgütlemeye ve grevler düzenlemeye mecburdur. Dış-TKP yöneticisi de Şefik Hüsnü'nün İç-TKP yönetiminden sürekli çalışma ve grev istemesini doğal karşılamak gere-

---

sonra yazdığı kitapta ise, genel sava uygun olarak, «Manuilski, 1924'te Komintern Kongresi'nde Aydınlık Çevresi'ni kemalist burjuvazinin peşine takılmakla suçladı» diyor ve bu suçlama, «kemalist harekete karşı tavır alınmasına karşı olan V. N. Tör, Şevket Süreyya gibi unsurların Parti'den kopmasına yol açtı» diye ekliyor.

D. Şişmanov, Türkiye İşçi ve Sosyalist Hareketi, Kısa Tarih 1908-1968, İstanbul, 1978, s. 8 ve 9.

kiyor. Bunu bir ayrılık saymanın mümkün olamayacağını düşünüyorum.

Gençliğinde Albay Türkeş ile birlikte turancılıktan tutuklanan, orta yaşlılığında Adalet Partisi'nden senatör olan, şimdi Suudi Arabistan'da İslam ülküsü için çalışan tabib üsteğmen Fethi Tevetoğlu, MİT kaynaklarına dayanarak yazmış olduğu Sol Tarihi'nde şunları kaydediyor : «Bu görüş ve belge, TKP Merkez Komitesi içinde parti taktiği ve stratejisi bakımından bir ayrılık ve anlaşmazlık bulunduğunu ifade ediyordu. Şevket Süreyya ve arkadaşları, Türkiye'de kesif bir işçi sınıfı olmadığını, sınıf mücadeleleri esasına dayanan bir faaliyetin faydasızlığını ileri sürerek, devrin tek partisi Cumhuriyet Halk Fırkası'na girmeyi ve onu ele geçirerek sosyalist bir Türkiye'yi kurmak fırsatını kollamayı savunuyorlardı.» (7) 1927 Tevkifatı ile başlayan duruşmalarda ise Mahkeme Başkanı Sabri Bey, Vedat Nedim - Şefik Hüsnü mektupları üzerinde, Şefik Hüsnü'ye «Halk Fırkası'na arkadaş kaydı hakkında bir madde var» diye soruyor. (8) Şefik Hüsnü Bey şu cevabı veriyor : «Efendim, Vedat Bey'in mektubunda bu nokta-i nazar ileri sürülüyordu. Ben de musip buldum ve bu suretle Halk Fırkası'na dahil olacak arkadaşlar, amele lehinde bir cereyan uyandıracaklardı.» Şefik Hüsnü, komünistlerin bir bölüğünün Halk Partisi'ne kaydını yapmalarını uygun buluyor. Bir ihtilaf görünmüyor.

Sıra Komintern-TKP ve daha doğrusu Komintern ile İç-TKP ilişkilerine geliyor. Burada Türkiye Üzerine Tezler dizisinin ikinci kitabının bulgularını tekrarlamak durumunda kalıyorum. Elli yıl sonra gizlilikleri kaldırılan Amerikan gizli belgeleri arasında Amerikan istihbaratının 1926 yılında Riga'da elde ettiği bir Komintern yazışması da yer alıyor. 1 Temmuz 1926 tarihini taşıyan, Komünist Enternasyonal Yürütme Kurulu Doğu Bölgesi Sekreterliği adına Pyatnitskiy tarafından imzalanan ve Türkiye Komünist Partisi Merkez Komitesi'ne gönderilen bu yazı, «Türkiye'deki Komünist Örgütlerinin bir süredir ya-

şadığı baskı ve boğulma durumundan kurtulmaya başladıkları yolundaki haberlerinizi mutlulukla aldık» diye başlıyor. (9) Yazı, iyi haberlere haberlerle karşılık veriyor. «Bugün için, İngiliz emperyalizminin baskısı altında İngiltereye desteklenen Türk gericilerinin gizli çalışmaları karşısında Türk Hükümeti belki de Komünist Parti'ye baskı yapmak ve Komsomol örgütlerini boğmak gibi taktikleri uygulayamayacaktır. Hiç olmazsa bu yönde Kemalist Hükümet tarafından, SSCB'nin Ankara'daki temsilcilerine bir takım güvenceler verilmiştir.» İngiltere'nin baskısı karşısında Türkiye, kendi komünistlerine iyi davranabileceğini Ankara'daki Sovyet Büyükelçiliği'ne duyuruyor; bu anlaşılıyor.

Bu güvence karşısında Komintern'in Doğu Bölümü Sekreterliği'nin verebileceği öğütler oluyor; bir değerlendirme ile başlıyor. «Türk Hükümeti, Türk Komünist Partisi'ne yasal örgütlenme olanağı verilirse, devrimci yöntemlerle aşırı bir kampanyaya gireceğinden korkmuştur ve bugün de korkmaktadır. Bugünlerde ise, bir ölçüde Komünist Enternasyonal'in sömürge sorunu konusundaki programını ve Komünist Partisi'nin ulusal-devrimci akım içindeki rolünü tanıdıktan sonra, Türk Komünist Partisi'nin çalışmalarını daha takdir eder bir eğilime girmiştir.» Bu, bir durum değerlendirmesini anlatıyor.

Bir sonuç çıkarılıyor : «Gene de, Türk Komünistleri'ne atfedilen tedhişçi eylemler ile Kemalist Hükümet'e yöneltilen suikastlar konusunda, genç Türkiye'nin devrimci çevrelerini ikna bakımından Türk Komünist Partisi merkez komitesine çok şey düşmektedir. Komünist Enternasyonal Yürütme Kurulu, Türk Komünist Partisi'ne, Türk Hükümeti'nin dış politikasını tüm olarak desteklediği ve onun İngiliz ve başka emperyalizmlere karşı uğraşında yanında olacağı konusunda güven vermesini öğütler.» (10) Çok açık; eğer bu belge gerçekse, 1926 yılının ikinci yarısında Komintern, Türkiye Komünist Partisi'ne Kemalist Rejimi destekleme ve güven verme öğüdünü veriyor.

Böylece tarihin falsifikasyonunu çürütmede önemli bir adım atılmış oluyor. Ancak soru ortada duruyor : Peki, neden? Şefik Hüsnü ile Vedat Nedim veya Komintern ile İç-TKP arasında ciddi bir ayrılık yok; anlaşılıyor. Öyleyse TKP Umumi Katibi Vedat Nedim, durup dururken neden itirafçı oluyor? Bunu göstermem gerekiyor.

Türkiye Üzerine Tezler dizisinin birinci baskısı 1979 yılında yapılan ikinci kitabında şunlar var : «1927 yılında ideolojik zayıflık kişisel zayıflığa dönüşüyor. İnançsızlık korku olarak ortaya çıkıyor.» Sığ ve korkak Vedat Nedim, 1927 yılına kadar potansiyel bir itirafçı olarak duruyor. Artık Vedat Nedim'in itirafçılığının gerçekleşme sürecini göstermem gerekiyor.

Başka bilgiler bulunmadığı sürece Viyana Toplantısı'nı bir dönüm noktası olarak kabul etmek zorundayım. Bu nedenle Viyana Toplantısı'nın yapıldığı ay önem kazanıyor; araştırmacı Mete Tunçay, 1927 Komünist Tevkifatı kitabında yazdığı sunuş yazısında Viyana Toplantısı'nın «ayını ve gününü bilmiyorum» diyor. Halbuki, sunuş yazdığı kitabın bir yerinde şu bilgiler yer alıyor : «Vedat Nedim Bey, 1926 senesi mayısında Viyana'ya gittiğini, Nazım Hikmet Bey'in de orada bulunduğunu, faaliyette bulunmadığı için kendisinin tenkid olunduğunu, bilmukabele bunun mümkün ve doğru olmadığı mütaalasında bulunduğunu söyledi.» (11) Duruşmaların zamanın basınına aktarılan bu özet bilgisinden iki sonuç çıkıyor. Birincisi, Vedat Nedim'in, Kemalist Rejimi yıkmak için değil, yalnızca normal ve parti yaşamını sürdürecek eylemler yapmak için zorlandığı anlaşılıyor. Vedat, her türlü eylem önerisine korkuyla yaklaşıyor ve uzak durmak istiyor. İkincisi, Viyana Toplantısı, 1926 yılı Mayıs ayında gerçekleşiyor.

Viyana Toplantısı'nı bir kenara bırakarak, 1926 yılı Mayıs ayını ısınma dönemi ve matematik dilde de point of inflection, ikinci türevin sıfır olduğu yer, olarak alıyorum. Bu noktada iç bükey eğri dışbükey'e veya vice versa dönüşüyor.

1926 yılı Mayıs ayında, dünya ve Türkiye için iki önemli olgu'yu seçebiliyorum. Birincisi, zamanın en güçlü emperyalist ülkesinde, Büyük Britanya'da Genel Grev var. Önce sanayi devrimi ülkesinde sosyalist devrim umutlarını getiriyor ve sonra, yenilgiye ve yenikçi psikoza çevriliyor. Türkiye'de ise Devlet Başkanı Kemal Paşa, Mersin'e, Akdeniz'e doğru bir geziye çıkıyor. Paşa, Akdeniz'i hedef gösterip Ege'ye gitme taktiğini burada da tekrarlıyor; İzmir'e gitmek için Bursa'ya geçiyor.

İngiltere'de Genel Grev yenikçi psikoza dönüştükten sonra Büyük Britanya İmparatorluğu, husumetini, genç Sosyalist İktidar'a, çeviriyor. 1921 yılında Sovyet-İngiliz ticaret anlaşmasının imzalanmasında önemli ve olumlu bir rol oynayan Arcos Şirketi'ni basıyor. Burada Vedat Nedim'in, İstanbul'da Arkos Şirketi'nde çalışmakta olduğunu tekrarlamam gerekiyor. Türkiye'de ise, Bursa'da Mustafa Kemal Paşa, daha sonra tarihlerin İzmir Suikastı olarak adlandırdığı bir komplonun ortaya çıkarıldığını haber alıyor. İzmir Suikastı nedeniyle, resmi muhalefet partisinin önde gelenleri, Osmanlı ve Cumhuriyet döneminin saygın paşaları da tutuklanıyor. Çok sayıda insan asılıyor; İttihat ve Terakki Hareketi içinde İngiliz sermayesinin bekçisi sayılan Maliye Nazırı Mehmet Cavit bile, eldeki tüm kanıtlara göre pek ilgisi olmamasına karşın, İzmir Suikastı'na karıştığı gerekçesiyle asılıyor.

İşte bu nedenle, Türkiye Üzerine Tezler'in ikinci kitabındaki niteleme ile, «1927 yılında ideolojik zayıflık kişisel zayıflığa dönüşüyor» ve «inançsızlık korku olarak ortaya çıkıyor.» İdam sehpalarını gören Katib-i Umumi Vedat, Arkos Şirketi'ne muhtemel bir baskının korkusuyla titriyor ve karabasan yaşamaya başlıyor. Sığ Vedat Nedim, belki de Şefik Hüsnü'nün bir çaresizlikle ve belki de kolay kontrol edebileceğini düşünerek Katib-i Umumi koltuğuna oturttuğu Vedat, Türkiye'nin ilk ve şimdiye kadar saptanabilen en büyük itirafçısı oluyor.

Bunu ayrıntılarıyla kurmak durumundayım; önemli olan yöntemdir. Vedat Nedim, itirafçılık sürecinin en ge-

lişmiş ve üst tipolojisini veriyor; yeniden kurulması gerekiyor. Burada gelişen yönteme özenle eğilinmesini diliyorum.

Önce daha önceki çalışmalarımda geliştirdiğim bir bakış açısını tekrarlıyorum : Türkiye'yi çözümlemeyi kesinlikle bir üçgen içinde düşünmek ve ele almak gerekiyor. 1920 ve 1930 yıllarında bu üçgenin bir kenarında Büyük Britanya İmparatorluğu, diğer kenarında Sovyetler Birliği ve üçüncüsünde Türkiye yer alıyor. Şimdi bu üçgenin köşelerini biraz daha soyutlayarak yazmak zorunlu oluyor; bir kenara Batı Dünyası'nın liderliği oturuyor. Diğerinde kapitalist Türkiye var. Üçüncüsünde ise sosyalist moment yer alıyor.

Bir üçgen olarak bakılmadığı sürece Türkiye'nin hiç bir gelişmesini görmek mümkün değil. Türkiye çözümlemelerinde vulgar bakış bu üçgeni gözardı etmekten doğuyor.

Türkiye'ye bir üçgenin sağladığı açıdan bakmak ile bakmamak, Türkiye'yi ikiye bölüyor. Türkiye'de vulgarizasyon saflarını sıklaştırıyor.

Yalnızca vulgar safların sıklaşmasını hızlandırmak için değil, aynı zamanda vulgar bakış açılarının daha da net bir biçimde görülebilmesi için; buna ek olarak bütünsel bakış açısının kendisinin, bilimselliğe önemli bir adım olduğunu gösterebilmek için de, tarihin bu kesitini yeniden ve gerekli tüm boyutlarıyla kurmak zorunluluğunu duyuyorum. İtirafçılık sürecinin dinamiği, bu yöntemsel ve bilimsel yeniden kuruluş içinde, bir yan ürün olarak ortaya çıkıyor.

«1925 yılında Avrupa», renkli ırktan gelmesine karşın Batı dünyasında bir ara ünlü iktisatçılar arasına girebilen Arthur Lewis, «Economic Survey 1919-1939» adlı çalışmasında ve bir yerinde böyle başlıyor ve şöyle devam ediyor : «Sonunda saflarını bir kez daha sıklaştır-

mışa benziyordu; insanlar artık geriye dönüp savaşa ve sonuçlarına bakmayı bıraktılar ve artık ileriye, yeni bir barışçıl işbirliği dönemine bakıyorlardı.» (12) Sir Arthur, renkli ırktan ve Avrupa dışından gelmesine rağmen, «insanlar» derken yalnızca Avrupalıları anlatmak istiyor. 1925 yılında Avrupa savaşın yıkımını tamir etmiş görünüyor; Sir Arthur, «in economics, as in politics, it was a cheerful year» diyor. Avrupa burjuvazisi güvenini yeniden kazanmaya başlıyor; iktisatta ve politikada neşeli bir yıl yaşıyor.

Büyük Britanya, kapitalist bloğun hâlâ lideridir; özel sıkıntıları var. İhracat sanayilerinde depresyon yaşanıyor. Bu, britiş poundunun yüzde on ölçeğinde aşırı değerlendirilmiş olmasına bağlanıyor. Bunun için, genellikle bulunan çare paranın devalüe edilmesi oluyor. Ancak, Quo Vadimus'ta göstermeye çalıştım; burjuva hakları ortadan kaldırmaya gücünün yeteceğini düşünen burjuva iktidarları, paraları devalüe ederek ihracat sanayilerini canlandırmak yerine ücretleri kısmayı deneyebiliyorlar. (*) Sir Arthur şunları yazıyor : «They considered that the remedy was not to devalue the pound but to reduce the British price level. Prices were to be reduced not so much by deliberate credit restriction, of which there was very little, but rather by reducing money wages. The attempt to put this policy into practice produced a

---

(*) Ulusal paranın dış değerini düşürmek ile reel ücretleri indirmek beraber de uygulanabiliyor. Eylülist Dönem'de uygulanan Evren-Özal ekonomi politikaları, yalnızca buna dayanıyor.

Quo Vadimus'ta ücretleri indirebilmek için korku yaratmayı bir ekonomik politika aracı olarak kullanmak gerektiğini gösterdim. Benim bilgilerime göre Quo Vadimus, korkunun ekonomi politiği yönünde, çeşitli dillerdeki ilk adım oluyor.

major social crisis.» (*) Neşesini bulmuş olan Britiş burjuvazisi, devalüasyon politikasını, kredi politikasını bir kenara atıyor; doğrudan doğruya ücretleri indirmeyi politika sayıyor. Maden ocaklarından başlamak istiyor.

Büyük Britanya burjuvazisi çok neşelidir; hem nominal ücretlerin indirilmesini ve hem de çalışma gününün uzatılmasını istiyorlar; madenciler sendikası reddediyor. Maden sahipleri lock-out ilan ediyor. Madenciler greve başlıyorlar : Büyük Britanya işçi sınıfı büyük bir heyecanla greve katılıyor. 4 Mayıs 1926 : Genel Grev. Genel Grev öylesine büyük bir heyecan uyandırıyor ve İngiltere'de yaşam kesin duruyor; o kadar öyle ki, genellikle temkinli Stalin bile, Genel Grev'i, sosyalist devrimin habercisi olarak görüyor. Sovyetler, grevcilere para yardımı öneriyorlar.

Viyana Toplantısı'nın işte bu hava içinde yapıldığını düşünüyorum. Türkiye'nin Kuzey Komşusu sosyalist ve yıllar yılı Osmanlı İmparatorluğu'nu kemirmiş olan ve genç Türk burjuvazisinin halâ çekindiği İngiltere'de de sosyalizm kurulacak olduktan sonra Vedat Nedim, neden Türkiye Komünist Partisi'nin Genel Sekreteri olmasın? Korkak ve sığ Vedat'ın, Şefik Hüsnü'nün önerdiği Katib-i Umumi koltuğunu bir devlet kuşu sandığına inanıyorum.

(*) W. Arthur Lewis, Economic Survey 1919-1939, George Allen and Unwin, 1949-1978, s. 43.

Nouvelle Histoire Economique de şunları yazıyor :

«En 1925, les proprietaires demandent le retour à la journée de huit heures, avec diminution de salaire. Le gouvernement repousse la difficulté, en leur accordant des subventions, mais il ne les renouvelle pas, après le retour au pouvoir des conservateurs. Le patronat obtient alors journée de huit heures et diminution des salaires, mais ces mesures déclenchent, le 3 Mai 1926, une greve qui devait durer sept mois, et qui reste l'exemple du plus grand conflict de la périod. Lâchés par les autres travailleurs des le 13 mai, le mineurs doivent finalement capituler.»

P. Guillaume et P. Delfaud, Nouvelle Histoire Économique, Tome II, le Siecle Paris, 1976, s. 64.

Ancak korkak ve sığ Vedat için, işler böyle başlamakla birlikte böyle gitmiyor. TUC (*), Trade Union Congress, Sendikalar Kongresi, grevci yoldaşlarını terk ediyor; lâchés par les autres travailleurs dès le 13 mai, les mineurs doivent finalement capituler, genel grev 13 Mayıs'ta sona eriyor. Madenciler grevi çok daha uzun sürüyor. Bu nedenle Vedat Nedim, itirafçılık mesleğini 1927 yılında seçiyor.

Korkak ve sığ Vedat'a sıra gelecek; şimdi Britiş-Sovyet ilişkileri üzerinde durmam gerekiyor. «Soviet Russia and West 1920-1927 A Documentary Survey» başlıklı çalışmadan aktarıyorum : «In May 1926, a miners' strike in Great Britain was followed by a general strike. 1926 yılı Mayıs ayında, Büyük Britanya'da madenciler grevinin arkasından genel grev geldi. Bu grevler ve bunlar karşısında Sovyet tepkisi, Anglo-Sovyet ilişkilerinde bir diğer büyük bunalıma yol açtı. Bazı Sovyet yöneticileri, grevleri devrimin habercisi sayarak grev haberlerini coşku ile selamladılar ve Sovyet sendikaları da grevin amacına yardım için derhal büyük miktarda para gönderdiler. Britiş Hükümeti, madencilerin grevinin yasal bir sınai uyuşmazlık olduğu görüşüyle grevci madencilerin para yardımını kabul edebileceği görüşünü savundu. Fakat Britiş Sendikalar Kongresi, önerilen yardımı reddetti.» (13) Reformist Britiş Sendikalar Kongresi, burjuva hükümetin bile gerisinde kalıyor.

Bundan sonra da burjuva hükümet, reformist Sendikalar Kongresi'ni geride bırakıyor. Sovyet sendikaları, madenciler grevini izleyen genel greve de para yardımı yapmak isteyince Britiş Hükümeti tepki gösteriyor ve para yardımı önerisinin düşmanca bir tutum olduğunu ileri sürerek, 4 Haziran 1923 tarihli Sovyet garantisinin ih-

---

(*) TUC, Trade Union Congress, Sendikalar Kongresi, Büyük Britanya'da işçi sendikalarının tek ve en üst birliğini oluşturuyor.

lal edildiğini ilan ediyor. Madenciler, diğer sendikalar tarafından desteklenmeden grevlerini altı ay sürdürüyorlar. Sonunda ücretleri büyük ölçüde indiriliyor. Yeniliyorlar.

1927 yılına dönülmüş oluyor. 1927 yılında madenciler grevini yenmiş ve büyük heyecanlar yaratmış olan genel grevi geride bırakmış olan Büyük Britanya, Sovyetler Birliği ile gerginlik politikasına dönüyor. Kendine güveni var : Çünkü 1926 yılı Büyük Britanya için bir başka alanda bir başka başarıyı da kaydediyor. Lozan Anlaşması ile yenildiğini kabul ettiği Türkiye'ye Musul Sorunu'nda yenilgiyi tattırıyor; 1925 yılı sonunda Milletler Cemiyeti, Musul'u, Britanya'nın mandası olan Irak'a bırakmayı kararlaştırıyor ve 15 Haziran 1926 tarihinde ise Türkiye, Musul'u kaybettiğini resmen kabul ediyor. (*) Musul görüşmelerine başlarken Britiş tarafı, Hakkari'yi de istiyor; sonra, Hakkari'yi Türkiye'ye bırakmaya razı oluyor.

Aşırı tedbirli Mustafa Kemal Paşa, Musul için bir savaş düşünmüyor; ortaya çıkarılan İzmir Suikastı girişimi nedeniyle, Jön Türk Hareketi'nde kendisinin önünde

---

(*) Çalışmalarımda, Türkiye'nin resmi dış politika tarihi olarak nitelediğim kaynaktan aktarma yapabiliyorum.

«Musul meselesinin devam ettiği sırada İngilizler bağımsız bir Kürdistan kurulması fikrinden henüz vazgeçmemişler, bu emellerini gerçekleştirmek için Irak'taki kuvvetleri vasıtasıyla Kürtleri Türkler aleyhine kışkırtmaya çalışmışlardır.»

«Bu olaylar, Türkiye'nin Milli Mücadele sırasında izlediği dış politikaya dönmesini gerektirmiştir.»

«Batılı devletlerin bu davranışları karşısında yalnız kalan Türkiye, yeniden büyük bir devletin desteğine ihtiyaç duymuştur. O sırada Türkiye ile dostane münasebetlerini devam ettirmek isteyen tek büyük devlet Sovyetler Birliği idi. Nitekim Türkiye, 17 Aralık 1925'te, yani Cemiyet Meclisi'nin Musul hakkındaki kararından bir gün sonra, Sovyetler Birliği ile Paris'te bir Tarafsızlık ve Saldırmazlık Andlaşması imzalamıştır.»

A. Suat Bilge ve diğerleri, Olaylarla Türk Dış Politikası 1919-1965, Ankara, 1969 s. 80-81.

olanlarla Kurtuluş Savaşı'nda önde gelenlerden fizik ya da siyasal anlamda kurtulmakla yetiniyor; bu arada «İngilizci» Mehmet Cavit de, Mehmet Cavit'in Selanik dönmesi olması nedeniyle dünya yahudiliğinin baskı ve ricaları duymazlıktan gelinerek, asılıyor. Musul ile Maliye Nazırı Cavit, aynı tarih kesitinde, gidiyorlar.

İzmir Suikastı girişimi davasından söz edilmesi gerekiyor; bu davada da korkaklığı tartışmalı, hatta çeşitli kaynaklarda cesur olduğu yazılı (*), ancak sonsuz derecede sığ bir itirafçı var. İtiraflarıyla İstiklal Mahkemesi Kurulu'nun hayranlığı ve saygısını kazanıyor; asılıyor.

İzmir Suikastı girişimi ile ilgili pek az kaynaklardan birisi, gazeteci F. Kandemir'in hacimsiz derlemesi şöyle başlıyor: «Büyük Zafer çoktan kazanılmış, vatan kurtulalı 4 sene olmuş. Cumhuriyet'in üçüncü yılı; Gazi Mustafa Kemal Paşa, şimdi tasarladığı inkilaplara zemin hazırlamak maksadıyla, yer yer halkla temas yolunda 7 Mayıs 1926 Cuma günü akşamı da, emri üzerine merasimsiz, uzun bir yolculuğa çıkıyor.» (14) Büyük Britanya'da işçiler genel grev yaparlarken, Kemal Paşa, halkla temas için seyahate başlıyor. Akdeniz'den, Bursa üzerinden Ege'-

---

(*) «Ziya Hurşit, bahriye zabitliği yapmış, gayet yakışıklı, atılgan bir gençti. Birinci Büyük Millet Meclisi'nde Lazistan Mebusu idi. Kendisi maceraperest görünüyordu. Her işe, her şeye itiraz ve muhalefet ederdi.»

«İsticvabı ve muhakemesi esnasında da, cidden cesur hareket etti. Hakikatleri olduğu gibi söylemekten çekinmedi. Aynı zamanda hakikatleri itiraf ederken diğer arkadaşlarını ele vermemeye, onların rollerini ve münasebetlerini ortaya koymamaya dikkat ediyordu. Bilhassa eski Adliye Vekili Hafız Mehmet Bey'in rolleri ve münasebeti hakkında hiç bir itirafta bulunmamış, buna dair hiç bir ifade vermemiş, hep kaçamaklı cevaplarla iktifa etmişti. Fakat nihayet Hafız Mehmet'e cürmü itiraf ettirildi.»

«Ziya Hurşit fena halde kızdı. Bu efendi eksik söylemiş, o halde ben bu adamın rollerini, temaslarını ikmal edeyim' dedi.»

Kılıç Ali, İstiklâl Mahkemesi Hatıraları, İstanbul, 1955, s. 65.

ZİYA HURŞİD, İTİRAFA DOYMUYOR

Derken kapıda bir otomobil duruyor. Şöförün yanındaki polis çıkarken, arkadan da bilekleri kelepçeli Ziya Hurşid ile onun çıkmasına yardım eden Baş Memur Mehmet Ali Bey görülüyor. Kapıdakiler hayrette : Neden getirdiler? Ne yapacaklar? diye birbirleriyle fısıldaşıyorlar.

Halbuki daha önceden Gazi Paşa : «Getirin, göreyim...» demiş.

Yukarı çıkarıyorlar. Gazi ile yözgöze gelince bir an duraklıyor :

— Ziya Hurşid Bey! Uzun bir zaman teşriki mesai etmiş değil miydik? Bir gaye uğrunda çalışmadık mı?

— Evet Paşam...

— Nedir bu suikast? Hem de şebekenin elebaşısı, ruhu imişsiniz, öyle mi?

— Öyle... Doğrudur!.. Suikast yapmaya geldim. Amma kuvvede kaldı... Fiile çıkmadı...

— Sizden bunu beklemezdim...

— Dünya beklenmedik şeylerle doludur Paşam... Ne yapayım ki, karşınızda bu vaziyette, suçlu olarak bulunuyorum. Ne diyebilirim?

10 dakika kadar böyle konuşuluyor. Gazi'nin işareti üzerine Ziya Hurşid'i alıp götürüyorlar. O gece uyumuyor. Sabaha kadar odasında, bir aşağı bir yukarı dolaşıyor. İntihar etmesi ihtimalini gözönüne alarak odasına bir memur koyuyorlar.

Sabahleyin : «Beni tekrar Gazi'ye götürün. görüp söyleyeceklerim var.» diyor. Gazi'nin müsaadesi üzerine alıp götürüyorlar.

Gazi de o gece gözünü yummamıştır. Senelerce birlikte ağlayıp, birlikte güldükleri ideal arkadaşlarının tam gayeye, zafere kavuşunca canına kıymak isteyecek derecede husumete kapılmış oluşlarını bir türlü havsalasına sığdıramıyor. Bu üzüntü ile yorgundur. Ziya Hurşid'e hiçbir şey söylemeden bakıyor.

— Paşam, diye başlayan Ziya Hurşid, şöyle devam ediyor :

— Dün gece hakkımda göstermiş olduğunuz lûtufkârlıktan son derece mütehassis ve mülteessir oldum. Şaşkınlıkla konuşamadım. Bazı suallerinize istediğim gibi cevap veremedim. Fakat, her şeye rağmen, müsait hareketiniz bana emniyet ve cesaret verdi. Size karşı bir suikast teşkilâtı mevcut olduğunu ve icrasının da bizzat benim tarafımdan kabul edilmiş olduğunu tekrar itiraf ederim. Sebepler sizce malûmdur. Epey zamandan beri aramızda şiddetini arttıra arttıra sürüp giden anlaşmazlıklardır. Teşkilât yeni değildir. Hayli zamandan beri gizlice faaliyettedir. Suikast daha evvel Ankara'da yapılacaktı. Fakat biraderim Ordu Meb'usu Faik neticeden korkarak, yahut şahsi endişesine düşerek, tatbikatın tehir edilmesini bize tavsiye etti. O zaman, onu dinledik. Bu sefer hiç kimseyi dinlemedik. Tatbik kararımız kat'iydi.

Ziya Hurşid, buradan ayrıldıktan sonra tevkifhaneye götürüldü. Polis Müdürlüğündeki diğer mevkuflar da tevkifhaneye nakledilmişler, böylece boşalan odalar da İstanbul ve Ankara'dan gelmeye başlayan yeni mevkuflara hasredilmişti.

Kandemir, İzmir Suikastının İç Yüzü, İstanbul, 1955, s. 18-20.

ye geçmek üzere iken, İzmir'den, Vali Paşa'dan, bir telgraf alıyor; duruyor. Kazım Paşa, Kemal Paşa'ya bir suikastın ortaya çıkarılmış olduğunu haber veriyor. Kemal Paşa, «benim naçiz vücudum bir gün toprak olacaktır, Türkiye Cumhuriyeti ilelebed payidar kalacaktır» vecizesini bu vesileyle telâffuz ediyor.

Ziya Hurşid, Meşrutiyet Mücadelesi döneminde Mustafa Kemal'den çok öndedir; adı biliniyor. Mustafa Kemal Paşa, elleri kelepçeli Ziya Hurşid'i görmek istiyor. Kemal Paşa, «Ziya Hurşid Bey, uzun bir zaman teşrik-i mesai etmiş değil miydik?» diye soruyor. «Nedir bu suikast? Hem de şebekenin elebaşısı, ruhu imişsiniz öyle mi?» (15) Birbirine bakıyorlar. Sonra, «Gazi'nin işareti üzerine Ziya Hurşid'i alıp götürüyorlar.» Ziya, hücrede bir gece geçiriyor.

İtirafçı itirafa doymuyor.

Ziya, sabahleyin gardiyanlarına, «beni tekrar Gazi'ye götürün, görüp söyleyeceklerim var» diyor. Gazi'ye «Size karşı bir suikast teşkilatı mevcut olduğunu ve icrasının da bizzat benim tarafımdan kabul edilmiş olduğunu itiraf ederim» diyor; itiraf ediyor. Bunları aktardığım kaynak şu bilgiyi de veriyor : «Ziya Hurşid tam suikast yapmayı kararlaştırdığı yerde kemeraltı Camii'nin köşesinde asılmıştır.» (16) Savunmasını itiraflarına dayandırmak istiyor. Suikastten vazgeçildiğini ve bu nedenle idamın söz konusu olamayacağını ısrarla savunuyor; belki de Kemal Paşa'yı, mert rakibine, öldürmek yerine kılıcını veren Orta Çağ şövalyesi yerine koyuyor. Sehpayı ve yanında da Kemal Paşa'nın acımasız kılıcı Kılıç Ali'yi (*) görünce «ben zaten başka bir şey beklemiyordum, sizin elinizden bu gelir» diyerek, bu kez, kendisini kendisine karşı savunuyor. «Ne mükemmel şey! Salıncağa da benziyor. Yüksekliğine de diyecek yok, yer-

(*) Futbolcu Gündüz Kılıç ile Tercüman Gazetesi Ailesi'nden Altemur Kılıç'm babası; hep Kılıç Ali olarak anılıyor.

de kalan insanlara yüksekten bakacağım!» bunları da sehpa için söylüyor.

İdamlar, 13 Temmuz'u 14 Temmuz'a bağlayan gece 1926 yılında yapılıyor. O yaz İstanbul'da Arkos Şirketi'nde (*) çalışan TKP Genel Sekreteri Vedat Nedim'in çok korkmuş olduğunu düşünebiliyorum. Vedat Nedim'in korkusundan her türlü parti faaliyetine sırt çevirdiğini ve parti ile faaliyet sözcüklerini bile aklına getirmek istemediğini düşünebiliyorum.

Korkudan kurtulmanın bir yolu, korku kaynağı düşüncelerden kurtulmaktır; çıkarmak. Korkanlar, korku kaynağını hatırlatan nesne ve olaylara çok kızıyorlar.

Jane Degras tarafından Oxford Üniversitesi için derlenen Sovyet dış politika belgeleri, 1927 yılı Şubat ayında Britanya'nın Sovyetler'e sert notasının hemen arkasından 1927 yılı Mart ayında Turco-Sovyet, Ticaret ve Denizcilik Antlaşması'nın imzalandığını kaydediyor. (17) Kapitalist dünyanın liderinin gerginliği artırıcı politikası, Türkiye ile Sovyetler arasında, Türkiye açısından zoraki bir yakınlaşmaya yol açıyor.

(*) «1920 Ekim ayında Londra'da Arcos adıyla bir Sovyet ticaret şirketi tescil edildi. Faaliyetinin ilk üç ayında 2 milyon İngiliz Lirası değerinde sipariş verdi.»

E. H. Carr, The Bolshevik Revolution 1917-1923, Vol. III, London, 1966, s. 286.

Arcos, All-Russian Cooperative Society, Tüm-Rusya Kooperatif Birliği sözcüklerinin baş harflerini anlatıyor. İstanbul'daki Arkos Şirketi, Arcos ile birdir.

Arkos'un 1920 yılında yine depresyon halindeki ihracat sanayilerinin önüne yığdığı siparişler, 1921 Mart ayında Anglo-Sovyet Ticaret Antlaşması'nın imzalanmasında çok önemli bir rol oynuyor. Kârlı ticaret olanaklarını gören City, Londra'nın iş merkezi ve Britiş kapitalistleri anlatıyor, bütün gücüyle hükümeti, ticaret anlaşması imzalamaya zorluyor. Bu nedenle müzakereler için Sovyet delegasyonu başkanı «City bizim taraftaydı» diyor. 1927 yılında Arcos, gerginlik politikası için cadı kazanı işlevine layık görülüyor.

Fakat Büyük Britanya Hükümeti burada da durmuyor; 12 Mayıs 1927 tarihinde, İç İşleri Bakanlığı, Dış İşleri Bakanlığı'nın onayını alarak Arcos Şirketi'ne ve Soviet House denilen binayı Arcos Şirketi ile paylaşan Sovyet Ticaret Delegasyonu'na baskın yapıyor. Mayıs ayının onaltısında ise Britiş Hükümeti, baskında aradıkları dökümanları bulamamakla birlikte geniş bir Sovyet casusluk örgütünü ortaya çıkardıklarını iddia ediyor; Sovyetler Birliği ile ilişkileri kesmeye yetecek kanıtlar bulduklarını açıklıyorlar. 24 Mayıs 1927 tarihinde ise Britanya Başbakanı Avam Kamarası'nda konuşuyor. Söylediklerinin bir bölümünü, bir Batı kaynağından aktarıyorum : «Documents found during the Arcos raid proved the existence of a regular system for conveying subversive documents secretly from various organizations in Russia and elsewhere, and showed conclusively that military espionage and subversive activities throghout the British Empire and North and South America were directed and carried out from Soviet House. He added that no distinction could be discovered between members of trade delegetion and employees of Arcos.» (18) Soviet House, bütün dünyaya yayılan bir yıkıcılık ağının merkezi olarak gösteriliyor ve Britanya başbakanı, Arcos'ta çalışanlarla Sovyet Ticaret Delegasyonu mensupları arasında bir ayrım yapılamayacağını ekliyor. Hepsini, aynı ölçüde, casus sayıyor; böylece Arcos Şirketi'nde çalışanlar da Sovyet casusları durumuna getiriliyor.

Hepsi bu kadar; İstanbul'da TKP Katib-i Umumisi Vedat'a korkmak düşüyor. Vedat o kadar çok korkuyor ki, bu sırada Sovyetler Birliği ile Türkiye arasındaki ilişkilerin çok yakın olduğunu bile göremiyor. Vedat öyle korkuyor ki, Kemal Paşa'nın sözcüsü Mahmut Soydan'ın, bu dönemde, Sovyetler Birliği'nin Türkiye'de bir bolşevik rejim kurulması için çalışanları desteklemeyeceğinden emin olduklarını içeren başyazılarını da okuyamıyor. Bütün bunlar korkudan kurtulmasına yetmiyor; ancak itiraf ederek, korkudan kurtulabileceğine karar veriyor.

Vedat, Komiser Şinasi'ye gidiyor ve kendisini kusuyor. Belli başlı il örgütlerini, elindeki bütün mektupları, belgeleri Şinasi'ye veriyor. Şinasi de, bir zamanlar Vedat'ın sandığı türden başına devlet kuşunun konduğunu düşünüyor; öyle düşünmesi gerekiyor. Şinasi polislik kariyerinde yükselmenin hayaline kapılıyor ve şaşırıyor; Şinasi, uluslararası ilişkilerin böyle bir itirafa elverişli olmadığını bilmiyor. İtirafçı Vedat ile Komiser Şinasi, komünistlik yolunun hapislik türünden fiyatını son derece düşürüyorlar; Türkiye Komünist Partisi Genel Sekreteri bütün örgüt şeması ve belgelerle polise gidiyor ve iki ay on gün ceza alıyor. Anti-komünist perseküsyonların gedikli hedefi Şefik Hüsnü Bey bile yalnızca dört ay ile cezalandırılıyor.

Parantez açıyorum : Bilimsel araştırmada vulgar olan nedir? Vulgar her zaman yanlış değildir; vulgar, doğru'nun ölü kabuğudur. Şevket Süreyya Aydemir, Suyu Arayan Adam'da, bu kadar düşük cezaları Mahkeme Başkanı Sabri Bey'in iyi kalpliliğine bağlarken son derece vulgar oluyor. Sabri Bey'in iyi kalpli ve dürüst bir yargıç olduğundan kuşku duymuyorum. Resmi makamların da kuşku duymadığına inanıyorum. Resmi makamlar, Sabri Bey'in iyi kalbinden kuşku duymadıkları için bu davayı Sabri Bey'e emanet ediyorlar; çünkü böyle bir dava istemiyorlar.

Mete Tunçay, 1927 Komünist Tevkifatı için yazdığı sunuşta, cezaların önemsizliğini, bu büyük komünist tutuklamasının askeri mahkemede değil de sivil mahkemede görülmesine bağlarken doğru'dur; ancak aynı zamanda vulgar oluyor. Cumhuriyet döneminde bütün komünist tutuklamaları askeri mahkemelerde görülürken, belgeli ve itiraflı 1927 Tutuklamaları'nın normal mahkemede ele alınması, bir Tanrı Buyruğu mu? Bilimsel araştırmacı bu durumu bir sonuç değil bir soru olarak ele almak zorundadır. Rejim, 1927 ve 1928 yıllarında bir komünist davası istemediği için, bir anda eline gelen TKP'nin belli başlı tüm

yöneticilerini önce sivil mahkemeye, sonra iyi kalpli yargıç Sabri Bey'e havale ediyor; en yüksek dört aylık hapisle sonuçlandırıyor.

Bir : Vulgar, doğrunun ölü kabuğunu doğrunun yerine koyandır.

Iki : Türkiye'de Hükümetler, ne yazık, önemli komünist tutuklama ve cezalandırmalarını, yalnızca ve yalnızca, Sovyetler Birliği'ne tepkilerini, Batı dünyasına güvenilirliklerini bildirmek için yapıyorlar.

1928 yılında Kemalist Hükümet'in Sovyetler Birliği'ne gönderecek hiç bir tepkisi yok. Üstelik, 1925 Takrir-i Sükun uygulamaları içindeki komünist perseküsyonun ardından Şefik Hüsnü Bey'in başlattığı Komünist Partisi'ni canlandırma girişimlerinden, kısmen de olsa (*), bilgili oldukları anlaşılıyor. 1927 yılında Kemalist

---

(*) Araştırmacı Mete Tunçay, 1927 yılı TKP'nin önde gelen isimlerinden birisi için «gizli emniyetin TKP'ne yerleştirdiği bir ajan olan Faik» diye yazıyor. Dipnotta ise şunları ekliyor : «Eskiler, 'Altındiş' lakabıyla maruf Değirmenci Faik'in polis olduğunu bana söylemişlerdi.» Bu dipnotta Abidin Nesimi'nin yazdıklarına da değiniyor.

Kendi ifadesiyle Menderes döneminde üç aylık bir Sosyalist Parti üyeliği dışında hiç bir sosyalist örgütle ilişkisi olmayan ve ayrıca bir araştırıcı kimliğine de sahip çıkmayan Abidin Nesimi, yayınladığı kitaplarda, Sol Tarih ile ilgili pek büyük bölümü kulaktan dolma, saptırılmış, çarpıtılmış öyküler kaleme alıyor.

«Şefik Hüsnü'nün gizli bir pasaportla yurda girdiğini, bildiriler basıp dağıttığını istihbaratın adamları bilmiyordu. Bundan ötürü hükümet bu eylemleri istihbaratçılardan gizli olarak Vedat Nedim'in yaptırdığı kanısına vardı. Vedat Nedim olayla hiç bir ilişkisi olmadığı halde tutuklandı.»

«Öte yandan Şefik Hüsnü'den bağımsız olarak durumu incelemek ve direktif vermek üzere Komintern'in bir temsilcisi de İstanbul'a geldi. Türkiye Komünist Partisi'nin Komintern ile ilişkisini kuran Altındiş Faik durumu polise bildirdi.»

Abidin Nesimi, **Yılların İçinden**, İstanbul, 1977, s. 164.

Nesimi de Faik'in polis olduğu iddiasını çeşitli sohbetlerden

Rejim, bunları önemsemeyecek bir güvene sahip görünüyor. Bir : İzmir Suikast'ı girişiminin yarattığı uygun ortam içinde Kemal Paşa, Osmanlı Dönemi'nde özgürlük ve modernizasyon mücadelesinde kendisinin önünde olan ve Cumhuriyet döneminde aktif olabilecek kadroları «temizliyor.» İki : Her zaman sadık İsmet Paşa ile her zaman razı Fevzi Paşa'yı yanına alarak, Kurtuluş Savaşı'nda ünlenen Paşalar Muhalefeti'ni pasifize ediyor. Üç : 15 Mayıs 1919 tarihinde ayrıldığı İstanbul'u ilk kez 1927 yılında ziyaret ederek güven duygusunun sembolik kanıtını veriyor. Dört : Meclis'te Nutku'nu okuyarak, son Osmanlı Dönemi de dahil Cumhuriyet'in ilk tarihini, kendisini merkez alarak, yeniden yazıyor. (*) 1927 ve 1928 yıllarında güncel yaşayanlar ve daha sonradan gelen vulgar araştırmacı ve yazıcılar, bunları göremiyorlar. Birincileri mazur görmek mümkün; ikinciler göremedikleri için vulgar oluyorlar.

1927 Tevkifatı muhakemesinde bir sorun var : Arkos.

---

duymuş; bunun üzerine masallar yazıyor. Bu tür masallar ve bu tür masalcılar, Sol Tarihı içinden çıkılmaz duruma sokuyor.

Kesin olan şudur : Duhûlü anlaşılmışsa da takibata tevessülden evvel cemiyetle alakasını katettiği mütehahak bulunduğundan tecrimine mahal görülmediği iddianamede zikredilmiştir.» Zamanın gazetesinde Faik Efendi için bu bilgi yer alıyor.

1927 Komünist Tevkifatı, op cit, s. 19 ve 143.

İki nokta var. Bir : Polis içeriye sızdırdığı veya sonradan elde ettiği ajanlarını, iddianame yazılırken dışarda bırakıyor. Faik Efendi buna bir örnek; 1951 Tevkifatı'nda Yusuf Etik ve diğerleri de örnek oluyorlar.

İki : Polis ne kadar ajan sızdırırsa sızdırsın hiç bir zaman bir örgütü tam olarak öğrenemiyor. Bölük pörçük bilgilerle, yakaladıkları diğer örgüt mensuplarına, tüm bilgilere sahip oldukları izlenimini vererek, konuşmaya zorluyorlar. Ajanlardan sağlanan bilgiler, yakalanan örgütçüleri «çözmek» için kullanılıyor.

(*) Benim çalışmalarıma kadar, Nutuk her kesimde temel tarih sayılıyor.

Türk Hükümeti, kendiliğinden gelen bu fırsattan yararlanarak Arkos Şirketi'ni disipline almak istiyor; bu beklenebilir. Ancak burada çok fazla ileriye gitmesi mümkün değil; hem Turko-Sovyet ilişkilerin içinde bulunduğu aşama ve hem de Anadolu'nun çeşitli kentlerinde Sovyetler Birliği'ne ticari temsilcilikler açma izninin yeni bir anlaşmaya bağlanmış olması, Türk Hükümeti'nin Arkos Şirketi'ni bir siyasal kampanyanın merkezi yapmasını engelliyor. Türkiye'deki Amerikan Büyükelçisi, bunu, zamanında ve çok doğru bir biçimde saptıyor; Washington'a gönderdiği gizli bir telgrafta belirtiyor. Büyükelçi Grew, elli yıl sonra gizliliği kalkarak açıklık kazanan telgrafında şunları bildiriyor: «Şimdiye dek basın, son tutuklamalarla ilgili olarak Sovyet Büyükelçiliği, Konsolosluğu ya da öteki Sovyet kuruluşlarıyla bir ilişki kurmaktan kaçınmıştır. Bununla beraber Arcos Şirketi ile Sovyet Hükümeti arasındaki ilişki yadsınamaz, ama bu Şirket'in Londra'da başına gelenlerin burada tekrar edilmesi, ya da Paris'te olduğu gibi Sovyet Büyükelçisi'nin persona non grata ilan edilmesi beklenemez, ancak gelecekteki incelemeler, ülkedeki akredite Sovyet temsilcileri için can sıkıcı olabilir. Nitekim son zamanlarda onların, Ankara'da etkileri ve nüfuzları azalmaya başlamış gibidir. Tutuklanan komünistlerin duruşması henüz başlamıştır.» (19) Büyükelçi Grew, bu telgrafı 25 Kasım 1927 tarihinde gönderiyor; istihbaratının ve değerlendirmelerinin yerinde olduğu anlaşılıyor.

Vedat, Arkos Şirketi'ne kandırılarak alındığını «itiraf» ediyor. İtirafının bu bölümünü tekrar aktarıyorum: «Şefik Hüsnü İstanbul'dan firar ettikten sonra, 1925, bir gün çalışmakta olduğum Arkos Şirketi'nin müdürü beni çağırttı. Ve odasında bana Haygiçis'i Rus Konsolosluğu'nda katip diye tanıttı. Bu zat bana Moskova'dan Şefik Hüsnü Bey'den bir şifreli telgraf aldıklarını ve benim teşkilata umumi katip tayin edildiğimi ve burada kalan arkadaşlarla işbirliği yaparak fırkanın yeniden canlandırılmasının teklif edildiğini tebliğ etti. Bir hafta sonra da

aynı şahıs vasıtası ile Moskova'dan Şefik Hüsnü Bey tarafından gönderilmiş bir mektup aldım. Bu mektupta da tevkif edilmeyen arkadaşlarla çalışmaklığım ve faaliyete geçmekliğim yazılıydı. Bu durum üzerine, beş ay evvel ne için bana Arkos Şirketi'nde vazife verilmiş olduğunun maksadını anladım.» Korkak ve sığ Vedat, Arkos Şirketi'ni suçlamaktan geri kalmıyor.

Savcı Kenan, davasını, «silsile-i itirafatı ve Vedat Nedım Bey'in ifadatı mısıllü yekdiğerinin müyyed delaili» üzerine açıyor. Ancak Esas Hakkında Mutalaa'da biraz daha açılımak gereğini duyuyor ve «Nedım Bey'ın vuku bulan ihbaratı» ifadesini kullanıyor. Savcı, Vedat Nedım'i, Arkos Şirketi'ne Şefik Hüsnü'nün aldırdığını iddia ediyor; ancak iddianamede, Şefik Husnü Bey için, «Vedat Nedim Bey'in Arkos Şirketi'ne duhülü için müzaharet ettiği hakkındaki ihbarının da asıl ve esastan arı bulunduğunu beyan ile» demek zorunluluğunda da kalıyor.

1927 Komünist Tevkifatı Davası, komünizmden çok Arkos Şirketi ile ilgili olarak geçiyor. İnce kalpli Mahkeme Başkanı Sabri Bey, Şefik Hüsnü'nün sorgusunu yaparken «Vedat Nedım Bey'i Arkos Şirketi'ne sız tavsıye etmişsiniz» diye soruyor. Şefik Hüsnü Bey «bu da bıasıl ve esastır» cevabını veriyor. Şevket Süreyya, sorgusunda, Vedat Nedim Bey'in evine daha iyi bir iş bulmak için gittiğini söyleyince, ince kalpli Sabri Bey, hemen nerede iş, mesela Arkos Şirketi'nde mi?» diye soru veriyor. Bu tür sorulardan sıkılan Sabri Bey, bir yerde, toptan bir cevap almak için, Vedat Nedim'e sormak gereğini duyuyor : «Arkos Şirketi mensubini tamamıyla komünist midir?» Vedat bu soruya şu cevabı veriyor : «Komünist olanı da, olmayanı da vardır.» (21) Bu arada, itiraflarında Arkos Şirketi'nin sobacısı Şamis Efendi'nin de komünist olduğunu söylüyor; mahkemede utanıyor ve geri alıyor. İnce kalpli Sabri Bey, itiraflarını getirtiyor, okutuyor; Vedat, Arkos Şirketi'nin Sobacısı Şamis Efendi'yi de komünistlikle suçladığını kabul ediyor.

Esas Hakkında Mütalaa, Vedat Nedim için, müstahdem bulunduğu Arkos Şirketi'nde 20 Teşrin-i sani 1927 tarihinde taht-ı nezarete alınmıştır» diyor. Günlük basın, «mahkemeyi matbuat locasından Amerikan matbuatına mensup iki miss de dinlemişler, iyi Türkçe konuşan Miss'ler neticeyi not etmişlerdir» haberini de veriyor. Mahkeme, Vedat Nedim'e de verdiği dört aylık hapis cezasını, ihbar ve itirafları nedeniyle indiriyor ve günlük basın bunu şöyle yansıtıyor : «Vedat Nedim Bey, beyanatı ile takibat-ı adliyeyi teshil etmişti, bu hakkında eshab-ı muhaffefeden addolunuyordu.» Mahkeme Başkanı Sabri Bey'in iyi kalpliliği, hem cezaların son derece hafif olmasıyla ve hem de Vedat Nedim'e uyguladığı indirimle de belli oluyor.

Fakat Sabri Bey'in iyi kalpliliğinin şimdiye kadar hiç bilinmeyen bir başka kanıtını daha açıklamak durumundayım; Esas Hakkında Mütalaa, açıkça, Vedat'ın 20 Kasım 1927 tarihinde çalıştığı Arkos Şirketi'nde gözaltına alındığını yazıyor. Mahkeme ise, mahkumiyetlerinin 20 Kasım tarihinden değil 8 Kasım 1927 tarihinden başladığına hükmediyor. Şöyle yazıyor : «Baytar Salih, Hamdi Şamilof, Fahrettin ve Vedat Nedim Beyler'in hareketleri dahi mezkur maddenin birinci fıkrasına muvafık bulunduğundan kezalik iptida-i tevkifleri olan 8 Teşrin-i sani 1927 tarihinden itibaren dörder ay müddetle hapislerine» karar veriliyor. Burada kullanılan «iptida-i tevkifleri» ile ne anlatılmak istendiğini saptamak zor; Vedat Nedim'in itiraf günü olabilir. Vedat Nedim için yaratılan bu iyi kalplilikten diğer sanıklar da yararlanıyor.

Hepsi bu kadar; belki çok kısa olarak avukat savunmalarından söz edebilirim. Şefik Hüsnü Bey'in avukatı Nazım, şunları dile getiriyor : «Vedat Nedim Bey bir gün apansızın bir mektup alıyor ve Türkiye Komünist Partisi'nin katib-i umumisi tayin olunuyor. Fakat faaliyette bulunmuyor ve nihayet bu mektubu zabıtaya teslim ediyor.» Böyle bir dava olamayacağını ileri sürüyor. Şefik Hüsnü Bey'in diğer avukatı Hüsnü, «yalnız Vedat Nedim

Bey'in atf-ı cürmü mevcuttur» diyor; başka kanıt olmadığını belirtiyor. Diğer sanık vekilleri de «Vedat Nedim Bey'in atf-ı cürmünün müvekkillerinin tecrimine kafi olmadığı esasını» savunmalarının dayanağı yapıyorlar.

Vedat Nedim'in avukatlığını Sadi Rıza yapıyor. Rıza önce şunları soylüyor : «Müvekkilim komunistler meyanında bulunmuştur, fakat bu ismi geçen komunistler veyahut komunist denilen bu zevat fikirlerini icrai sahaya intikal ettirmek isteyince müvekkilim durmuştur.» Savunurken de suçlama var; başka çaresi olmadığını kabul ediyorum. Vedat Nedim, karabasanlar yaşarken, her halde «ben korktum, ayrılıyorum» demez; bazan partı'yi maceraya sürükleyecek ve bazan de Cumhuriyet'i tehlikeye atacak eylemler istendiğini ve bunu reddettiğini ileriye sürüyor.

Korku, insanlık durumu'dur; kuşku duymuyorum. Ancak hem tarihsel ve hem de bireysel anlamda insanlık, korkudan arındığı sürece gelişiyor.

İnsanlar, korktuklarını kabul etmiyorlar.

İnsanların korktuklarını kabul etmemeleri, korku'nun kendisi kadar bir insanlık durumudur.

Sadi Rıza, Vedat Nedim'in avukatı olarak şunları da söylüyor : «Hep Vedat Bey üzerine yüklenilmek isteniliyor. Bize kimse çıkıp da 'muhbirsin, ahlaksızsın!' diyemez. Biz, kanunun bahşettiği bir hakkı istimal ile teşekkülden çekildiğimizi merci-i aidine iblağ ettik.» Hepsi bu kadar; TKP Katib-i Umumisi, örgütten çekildiğini, Komiser Şinasi'ye bildiriyor. Bu arada Komiser Şinasi'ye, örgütün kimliği konusunda merakta bırakmamak için, örgüt şemasını ve belgeleri de bırakıyor. Hepsi bu kadar; örgütten ayrıldığını kanıtlamak için örgütü karakola götürüyor.

İtirafçı, kendisini kusuyor.

⁂

Bu adam
sattı arkadaşını;
sattı altın bir tepside arkadaşının
kanlı, kesik başını...
Bu adamın ayaklarında dolaşıyor,
korku,
gölgesi gibi...

⁂

1938 Donanma Davasında Gedikli İtirafçılar

1938, Harp Okulu Davası ayrıntılarıyla bilinmesine karşın, bu davayı izleyen Donanma Davası üzerinde çok az duruluyor. (*) Aydın Üzerine Tezler dizisinde bir bölümüne değinmek imkanını bulabildim. Burada yalnızca itirafçılar açısından ve yeniden ele almak durumunda kalıyorum.

Ancak tekrarlamak zorunda olduğum iki nokta var : Birinci, Rejim, sosyalizm ile flörtünü, Harp Okulu ve Donanma Davaları ile artık tümden kesiyor. Cezalandırmanın da toplumsal niteliği ve asıl hedefinin yargılanmayanlar olduğu, bu iki davayla çok daha iyi ortaya çıkıyor. Bir büyük savaş eşiğinde, Türk Silahlı Kuvvetleri her türlü sosyalizan kadrolardan arındırılmak isteniyor.

(*) Nazım Hikmet'in bilinçle karıştırılmış otobiyografik romanında, Donanma Davası sırasında karşılaştığı olağanüstü zorlukları ,Erkin Zırhlısı Koşulları'nı anlatıyor.

Nazım Hikmet, **Yaşamak Güzel Şey Be Kardeşim**, İstanbul, 1977.

Çok az kadroya şiddetle ceza uygulamak, çok geniş kadroları sosyalizan eğilimlerinden koparmaya yetebiliyor. Harp Okulu ve Donanma Davaları'ndan sonra, 1960 yıllarının görkemli açılımına kadar, Türk Silahlı Kuvvetleri içinde sosyalist düşünceye perde indirilmiş oluyor. (*) Ayrıca toplumsal caydırıcı niteliği birinci derecede ön plana çıkarılan cezalandırmalarda, kararların hukuk dayanaklarının zayıflığının gözle görünecek kadar açık olması daha büyük önem kazanıyor.

İki : Bu dava Nazım Hikmet'e sürüden ayrılmış bir kişilik veriyor. TKP, CHP Hükümeti'ni destekleme gerekçesiyle faaliyetini durdurmuş bir durumdadır; Nazım Hikmet durmak bilmiyor. Heybeliada Bahriye Mektebi'nin bu eski öğrencisinin yazgısı, bu davada, Askeri Tıbbiye eski öğrencisi Dr. Hikmet'in yazgısıyla birleşiyor. Beraber sanık oluyorlar ve uzun hüküm alıyorlar. Diletant edebiyatçı Kemal Tahir Benerci, kardeşi Bahriye Astsubayı Nuri Tahir Tipi ile birlikte, henüz cezai temyiz yaşında olmayan Kerim Korcan ile kardeşi donanma askeri Haydar da sanıklar arasına giriyorlar. 1927 Davası'nın hükümlüsü Hamdi Şamilof, Hamdi Alev olarak bu davada da ceza alanlar arasındadır; geriye kalan sanıkların pek çoğu Yavuz ve Erkin Zırhlıları'nın gedikli çavuşlarıdır.

Davaya gedikli subay sanık olarak giriyorlar; itirafçı olarak çıkıyorlar. İtiraflar mahkumiyet kararlarında en önemli rolü oynarlar; başka kanıt yok. Gerekçeli Karar'da yer aldığı biçimiyle bu itiraflar karşısında Nazım Hikmet, şunları söylemekten başka bir iş yapamıyor : «Hafızam zaif olduğu ve aradan beş sene geçtiği ve hayatımda bir çok insanlarla temasta bulunduğum için benimle görüştüğü zaman sivil olduğunu söyleyen Hamdi Alevdaş'ı tanımıyorum. Hamdi Alevdaş, Erenköy'deki evime gelmiş olabilir, kendisini Hamdi Alev'le çağırtmış değilim. Ken-

(*) Yüzbaşı Abdülkadir Demirkan, alias Vedat Türkali, 1951 Davası'nın tek asker hükümlüsüdür; muharip sınıftan gelmiyor ve Kuleli Lisesi'nde Türkçe öğretmenliği yapıyor.

disine hiç bir suretle talimat vermiş değilim; Hamdi Alev'in evine dört sene evvel gidip gitmediğimi hatırlıyamıyorum, belki gitmişimdir ve belki Alevdaş da gelmiştir ve belki de konuşmuşumdur. Yardım meselesini bir türlü hatırlayamıyorum.» (22) Gerçekten de hatırlaması mümkün değil; Nazım Hikmet'e yirmi yıllık hapis cezası getiren iddialar, dava tarihinden dört-beş yıl önceki bir takım temas ve görüşmelere dayandırılıyor.

Donanma Davası'nın önde gelen sanığı ve muvazzaf askerler arasında en yüksek rütbelisi Yavuz Zırhlısı'nın serdümencisi gedikli Hamdi Alevdaş'tır. Gedikli Hamdi Alevdaş, tutuklanır tutuklanmaz kurtuluşu itirafçılıkta görüyor ve başlıyor : «Gemiler 1932 senesinde Pendik önlerinde bulunduğu sıralarda Pavli'deki ve Pendik İskele Gazinosu'nu işletmesi dolayısıyla tanıdığı maznunlardan Hamdi Alev'in takriben 1934 senesinde bir gün Taksim'deki evlerinde konuşurlarken kendisine 'Nazım Hikmet seni görmek istiyor' dediğini ve kendisinin de 'görüşelim' diyerek ertesi günü» (23) görüştüğünü söylüyor. Zamanın en ünlü şairi, başdümenci Hamdi ile görüşmek istiyor ve Hamdi, Hamdi Alev'in evine gidince Nazım Hikmet geliveriyor. Nazım Hikmet ile başdümenci başçavuş Hamdi bir odaya çekiliyorlar; Hamdi, Nazım ile başbaşa kalınca ve itiraflarına göre, «ben askerim, bana askerliğe kötü olacak şeylere dair talimat vermezsiniz değil mi» diye bir tür yalvarıyor. Nazım, Hamdi'nin itiraflarına göre, «hayır, korkma, seni hiç bir zaman mühlik vaziyete sokmayacağım» cevabını veriyor. Büyük Şair böylece, başdümenci Hamdi'yi tehlikeye atmayacağına dair güvence veriyor.

Hamdi Alevdaş'ın itiraflarına göre Nazım Hikmet, serdümenci'ye şunları söylüyor : «Onlar içinde ailesinden gelen mektupların bir kopyasını ve adreslerini al, bunu da gemide en çok sevdiğin ve itimat ettiğin bir arkadaşa yaptır. Bu gibi ailelere yardım edeceğiz.» Nazım, Hamdi'nin itiraflarına göre, Yavuz Gemisi bahriyelilerinin mektuplarının okunmasını, adreslerinin saptanmasını istiyor. Hamdi, itiraflarına göre, kuşkusuz korkuyor ve yine kuş-

kusuz Nazım, Hamdi'nin korkularını yenmeye çalışıyor. Hamdi'nin itiraflarına göre, Büyük Şair bunu şöyle yapıyor : «Bahriyeliler cesur olur. Gözleri pektir. Rus isyanı da bir bahriye gedikli çavuşu tarafından yapılmıştır.» Böylece Hamdi, Ekim Devrimi'nin nasıl yapılmış olduğunu anlamış oluyor; ancak bu sırada «Nazım Hikmet'in Hamdi Alev'le de uzun bir müddet Rusça birşeyler konuştuğunu» itiraf ediyorsa da, Rusça bilmediği için konuşulanları anlamıyor. Fakat Nazım'ın kendisine hep «Merhaba Kaptan» dediği de kayıtlarda yer alıyor; gelecek ihtilâlin kaptanı belli oluyor.

Bütün bunları Gerekçeli Karar'dan aktarıyorum; itirafçı gedikli Hamdi Alevdaş'ın ilk itiraflarını oluşturuyor. Bütün bunları, itirafçılığın dinamiğinin ortaya çıkması için aktarıyorum; itirafçı itirafa doymuyor ve her yeni itirafına, bir öncekinden daha çok inanıyor.

İtirafçı, her korku dalgasında ve itiraflarının karşı tarafı ikna edemediğini her düşündüğünde yeni bir öykü uyduran bir sanat makinası gibidir. İtirafçının her defasında yepyeni ve öncekiyle hiç bir bağlantısı olmayan senaryolar uydurabilmesi için, hiç bir düşünceyle bağlantısının olmaması gerekiyor. İtirafçı sığ bir yaratık olmak durumundadır.

Tersinden söylenebilir; korkudan arınan ve derinlik kazanan bireyler itirafçılıktan uzak kalabiliyorlar.

İtirafçı bir meslekte yenidir; hevesli. İtirafçı bir birikimden yoksundur; sığ.

İtirafçı bir uydurma makinesidir. Donanma Davası Gerekçeli Karar'dan aktarıyorum. «Maznunlardan Hamdi Alevdaş, duruşmada, Nazım Hikmet tarafından verilen direktif üzerine değîl Yavuz İkinci Komutanı Yarbay Ruhi tarafından kendisine verilen vazife dolayısıyle ve arkadaşları arasında olacak hadiselerden malumat vermek üzere vaziyetlerinden şüphelendiği Nuri Tahir, Mehmet Ali Kantan, Fethi Ülgezer ve Hıfzı Özbarlı'yı çağırarak Kazıklı'daki kahvede görüştüklerini ve fakat orada söylediklerinin tarafından uydurulmuş olduğunu, Nazım Hik-

met'in evine Hamdi Alev ve karısı Emine vasıtasiyle iki defa gittiğini beyan etmiş ve ilk tahkikattaki ifadesinin ve muvacehede Nazım Hikmet'in yüzüne karşı söylediklerinin uydurma olduğunu ifade etmiştir.» Gayet açık görülüyor; bu kez serdümenci Hamdi, görevlendirilmiş bir ajan rolüne sığınıyor.

Donanma Mahkemesi, Hamdi'nin ajanlık iddiasından hoşlanmıyor. Yarbay Ruhi'yi tanık sandalyesine çağırıyor. «Duruşmada yeminle dinlenen Kurmay Yarbay Ruhi Develilioğlu, Baş Gedikli Hamdi'ye hiç bir suretle böyle bir vazife vermediğini beyan ediyor. Mahkeme, Nazım Hikmet'i mahkum edebilmek için, Hamdi'nin ikinci değil birinci itirafını daha değerli buluyor; iki itiraftan birisini «uydurma» olarak nitelemek zorunluluğunu duyuyor. Bu nedenle «esasen bu meseleler hakkında hiç bir malumatı olmadığını iddia eden bir şahsın bu şekilde insicamlı uydurmasında aklen ve mantıken imkan bulunamamaktadır» diyor; birinci itirafı tutarlı saydığı için uydurma bulmuyor.

İtirafçı baş gedikli Adil Kut, tutuklandıktan sonraki dönemi de itirafnamesine almaktan çekinmiyor. Kemal Tahir'in küçük kardeşi Nuri Tahir ile yan yana kamaralarda tutuklu kalıyorlar ve şunları da itiraf ediyor : «Mevkuf bulundukları kamaralarda yan yana yatmaları dolayısiyle Nuri Tahir'in 'Neriman cahil kadındır, dalına basarlarsa bütün toplantıları anlatır' dediğini; 'ahmak herifler evimi bulamadılar, zaten ağabeyimle benden hiç bir şey alamadılar' diye söylendiğini» Mahkeme'ye yetiştiriyor. Neriman, Kemal Tahir'in karısıdır; cahilliğini mahkemede kendisi iddia ediyor. (*) Neriman da ifadesinde, bir paragrafta bir tarih özetliyor.

(*) «Kemal Tahir'le beş sene kadar beraber yaşadığını, aralarında fikir birliği olmadığı için ayrıldığını, Kemal Tahir'le münasebetlerinin son senelerinde eve bir çok kimselerin gelip gittiğini ve bunların gece toplantıları yaparak aralarında, cahil olması dolayısiyle kendisinin pek anlayamadığı, bazı şey-

Başçavuş Kut, Başçavuş Hamdi'yi «itiraf» ediyor. Gedikli Adil, gedikli Hamdi'nin «bir gün gemiye Nazım Hikmet'in şiir okuduğu bir plağı getirerek, kendisine 'Nazım Hikmet'in kitabını yasak ettiler, bununla başa çıkılmaz bak plakla neşretmiş' dediğini, Hamdi ile Mehmet Ali'nin birbirini of'la biten isimleriyle çağırdıklarını» itirafları içinde söylüyor. Hamdi, gedikli Mehmet Ali Kantan'a, Mehmet Ali Kantanof ve Mehmet Ali de gedikli Hamdi Alevdaş'a, Hamdi Alevof diyor; itiraftan bu anlaşılıyor. Adil, ayrıca, kendisinin «Mehmet Ali'ye komünist manasına olarak 'Kom' Ali'ye yazdığını ve Mehmet Ali'nin bu fotoğrafı teşekkürle kabul ettiğini ve bu resmin çerçeveli olarak Mehmet Ali'nin evinde bulunan resim olduğunu» da itiraf ediyor.

Gedikli Mehmet Ali Kantan da itirafçı olmadan edemiyor; Hamdi başçavuş, Hıfzı Başçavuşu, kendisini, Fethi ve Nuri Tahir çavuşları arada bir topluyor ve «işlerinde sır verecek olanların hiç bilinmeyen bir yerde, dışarda, bilinmeyen adamlar tarafından öldürüleceğini» sıkı sıkı tembih ediyor. Bütün çavuşların «ilk vazifelerinin bölüklere gelen mektupları tetkik ederek vaziyetleri düşük olanları kendisine rapor» etmelerini emrediyor. Mehmet Ali'nin itiraflarına göre, Hamdi gerçekten bir «kaptan» türünden davranıyor; «Rusya'da üçlü, dörtlü ve yedili bir takım gruplar olduğunu, bu grupların birbirlerini bilme-

---

leri müzakere ettiklerini, komünistlik üzerine konuşmalar yaptıklarını, bu içtimalarda kendileriyle taşındıkları bütün apartmanlarda beraber oturdukları Sarı Mustafa ve kız kardeşi Zehra ve Suat Derviş'le Nizamettin Nazif'in bulunduğunu ve Nazım Hikmet'in de kendilerine sık sık uğradığını, ve Zehra'nın arkadaşı Sıdıka'nm da devam ettiğini ve her defasında Sıdıka'yı sivil bir polisin takip etmekte bulunduğunu gördüğünü ve bundan Kemal Tahir'e bahsetmiş olduğunu, taşındıkları bütün evlere Nuri Tahir'in de izinli çıktıkça geldiğini ve içtimalara iştirak ettiğini beyan etmiştir.»

Donanma Komutanlığı Askeri Mahkemesi'nin 29 Ağustos 1938 tarihli ve 28 Esas ve 16 Sayılı Hükmü; Gerekçeli Karar, s. 11-12.

diklerini, kendisinin de topladığı bu grubun şefi olduğunu ve halen Nazım Hikmet'le temasta olup ondan direktif aldığını», ciddiyetle, anlatıyor.

Burada kalmıyor, diğer gedikli Seyfi Tekdilek de, gedikli Mehmet Ali Kantan'ı «itiraf» ediyor. Üstçavuş Seyfi, «Mehmet Ali ile gedikli mektebinden arkadaş olduğunu ve fakat mektebi bitirdikten sonra ayrı yerlere tayin edilmeleri dolayısıyla uzun müddet görüşemediklerini ve üç sene kadar evvel Yavuz'a tayinen geldiği zaman Mehmet Ali'yi çok değişmiş, netice itibariyle menfi ve komünist gördüğünü ve Üstçavuş Nuri Tahir'in gemiye getirdiği komünizme müteallik kitapları beraber okuduklarını, Mehmet Ali'nin aynı fikirleri taşıyan Nuri Tahir'le gizli gizli konuşmalar yaptıklarını ve proletarya-patron münasebetlerinden bahsettiklerini, Mehmet Ali'nin sık sık Nuri Tahir'in ağabeysi olan Kemal Tahir'e beraber ziyarete gittiğini» bir bir anlatıyor.

Seyfi, itiraflarının eksik kalmasını istemiyor ve işin içine Nazım Hikmet'i de katıyor. Gedikli, Seyfi, «Nuri Tahir'in ağabeysi delaletiyle Nazım Hikmet'le tanışmış olduğunu ve Nazım Hikmet'in fotoğraflarını albümünde ve içinde komünizme ait şiirler bulunan defterinde bulundurduğunu ve Ali Kantan'la Nuri Tahir'in Nazım Hikmet'in komünist tarafından daima stayişle bahsettiklerini, 'inanmış iyi bir komünist' dediklerini ve Nazım Hikmet'le Kemal Tahir'in kafadar ve iyi anlaşmış iki arkadaş olduklarını söylediklerini ve Kemal Tahir'in evinde Nazım Hikmet ve diğer komünist fikirli adamların toplantısında, izinde oldukça Nuri Tahir'in de bulunduğu ve buradan aldığı fikirleri gemiye getirip kendilerine nakil ve telkin ettiğini de» güzel güzel itiraf ediyor. Böylece, 1938 yılında Kemal Tahir ile Nazım'ın iki kafadar oldukları ve Tahir'lerin küçüğü astsubay Nuri'nin Nazım Hikmet'in komünist yanını daha o zaman takdir ettiği de belge değerini kazanıyor.

Üstçavuş Seyfi, bahriye eri Haydar'ın da gemiye kitap getirdiğini itiraf ediyor. Haydar, o sıralarda ceza ya-

şının altında olan Kerim Korcan'ın kardeşidir. Kerim Korcan, ilk ifadesinden sonra, Dr. Hikmet Kıvılcımlı ile ortak kiralık kitapçılık dükkanı açan Fatma Nudiye Yalçı'dan «alçak» nitelemesini duyuyor ve gerekçeli karara göre bu kitabı hemen «iade ederek» bir erkek olarak üzerine düşeni yapmış oluyor. Dr. Hikmet ile Nudiye Yalçı'nın dükkanından kiralık kitap alan ve aldıkları kitabı gemiye götüren bahriye erleri, her ikisine çok uzun hapis cezaları da getirmiş oluyorlar.

Burada kalmıyor; bahriye onbaşısı Burhan Cengen de, Haydar Korcan'ı itiraf ediyor. Aktarıyorum : «Haydar'ın kendisine komünizm hakkında izahlarda bulunduğunu İspanya'da komünistlerin kazanacağını anlattığını ve bu parti muzaffer olunca İstanbul'daki komünistlerin bayram yapacağını, Nazım Hikmet'i bir defa gördüğünü, kardeşi Kerim'in de onlardan olduğunu ve kendisinden üstün bulunduğunu, Kerim'in Dr. Hikmet adındaki komünistle hâlâ temasta olduğunu ve doktorun bu yüzden hapse girmiş bulunduğunu söylediğini, Haydar'ın hapise girmeden evvel kendisine 'Ah onbaşım divanı harp işim olmasa bütün askerleri kıp kızıl yaparım' dediğini» uslu uslu anlatıyor.

İhtiyat Filo Komutanı Albay Ertuğrul Ertuğrul'un başkanlığındaki mahkeme, itiraflarına rağmen gedikli onbaşı Burhan'ın cezasını azaltmıyor ve artırarak 3 yıl hapis veriyor. Haydar on beş yıl, mahkemede birbirine «alçak» sözünü teati eden Fatma Nudiye Yalçı ile Kerim Korcan, onar yıl hüküm alıyorlar. Kemal Tahir Benerci'ye onbeş, Nuri Tipi'ye onsekiz yıl uygun ve yeterli görülüyor. Dr. Hikmet, her zaman olduğu türden ortalama bir rakamla on yıl ceza alıyor; itirafçı Hamdi ile Mehmet Ali'nin itirafları, kendilerine yaramıyor. Hamdi'ye on sekiz ve Mehmet Ali'ye on beş yıl düşüyor.

Nazım Hikmet'e, İhtiyat Filo Komutanı Albay Ertuğrul Ertuğrul, üye hakim Salih Köniman, Binbaşı Rifat Özdeş, Binbaşı Kemal Bozkurt, Binbaşı Ethem Çeviker'den oluşan Askeri Mahkeme yirmi yıl hapis veriyor.

SAYILGAN, YÖK PROF. HİKMET ŞİMŞEK'İ «İTİRAF» ETMIYOR

Anti-Komünist cepheyi (*) cezaevinde kurmuş olan arkadaşlarla fazla konuşup arkadaşlık etmem komünistlerin benimle selâmı sabahı kesmesine sebep oldu. Tam bu sıralarda Komünist Partisi mensupları, mahkemede ilk tahkikat sırasında verdikleri ifadeleri red kararını almışlardı.

Bir gün ranzamın üzerinde oturuyorduk. Kâmuran Baştuğ yanıma geldi. Benimle selâmı sabahı kesenler arasında bu eski dostum da vardı. Şaşırmıştım.

— Hayrola, dedim.

— Seninle hususi olarak konuşmak istiyorum.

— Söyle bakalım, ne diyeceksin?

Maksadını sezmiştim. Beklemeğe başladım. O bir müddet sustuktan sonra :

— Mahkemede ne yapacaksın, ilk tahkikatta verdiğin ifadeyi kabul edecek misin? Bilhassa Kompozitör H. Ş. hakkında?

Kendisine kesin bir dille şu cevabı verdim.

— İlk tahkikat ifademi aynen kabul edeceğim. Kompozitör H. Ş. hakkında ben ifade vermedim. Onu şüpheli bir ifade ile dekoratör H. diye ihbar eden Ömer Lütfü Tuncay'dır. Kendisini sen partilemek istemişsin. Benimle temas ettirdin. H. Ş. benimle buluştuğu zaman senin baskınla randevuya geldiğini,

---

(*) Aclan Sayılgan'ın notudur. Burada adı geçenler çok hafif cezalar aldılar. Pişmanlık Yasası, yasalaşmadan önce de uygulanıyordu.

«O zaman anti-komünist cephesi kuranlar şu kimselerdi : Behçet Pekmerdol, Turan Tamar, Adnan Salih Yücebaş, Nevzat Yavuz Yıldırım, İhsan Konaş, Hüseyin Kerpiç, Nejat Özön, Ali Cihan Erkaya, Recep Egemen, Ziya Kirman, Selçuk Şenel..»

Moskof düşmanı olduğunu açık açık söyledi. Ben de H. Ş.'yi partilenmiş farzettim ve öyle oldu. H. Ş. Partiye alınmadı. Ömer Lütfü Tuncay'a yaranmak için onu sen partili gösterdin. Ben ise H. Ş.'yi tahkikat hâkimi Halil Ölçer'e karşı savundum. Benim ifademden sonra H. Ş.'nin tevkif edileceğini sanmıyorum. Eğer ben gerçeği söylemese idim. Ömer Lütfü'nün ele verdiği H. Ş. tevkif edilecekti.

Kâmuran tehditkâr bir şekilde güldü :

— Valla dedi, eğer sen ilk tahkikat ifadeni kabul edersen, ben de senden habersiz parti münasebeti kurduğum karını hâkime ihbar ederim.

Birden bu alçakça şantaj karşısında sarsıldım. Fakat hemen kendimi toparladım.

— Karımı partiledin mi? Ne zaman? diye sordum.

Biraz tereddüt etti.

— Partilemedim ama, onun gibi birşey, hapistekiler için yardım parası aldım kendisinden. O da aynı kapıya çıkar.

Güldüm :

— Ulan dedim. Eğer şimdi bu söylediklerini hâkime bildirmezsen adam değilsin.

Kâmuran Baştuğ bu çıkışın karşısında afalladı, yanımdan çekilip gitti. Ve ben hemen bir dilekçe yazıp Tahkikat Hâkimine gönderdim, böyle bir şey varsa karımı sorguya çekmesini talep ettim. Diğer taraftan eşime telgraf çekerek, hemen İstanbul'a gelmesini bildirdim.

Aclan Sayılgan, Komuna, **Milli Hareket Yayınları**, İstanbul, 1969, s. 96-97. Adını ben koydum. H. Ş. olarak kodlanan kimseyi, Hikmet Şimşek olarak deşifre ediyorum. Şu anda devlet sanatçısıdır ve YÖK profesörü oldu; bir zarar gelmeyeceğinden emin olduğum için sakınca görmüyorum.

51 Tevkifatı'nda Bülbül Sanatçılar

İtirafçı yeni bir kimlik'tir.

İtirafçı, aynı vücutta bir yeni senaryo'dur.

İtirafçı, suçlanan ve ceza tehditi altına sokulan kişiliğini kusan kimsedir. Bu haliyle kopmalardan, çözülmelerden ve hatta döneklerden çok ayrıdır.

İnsanın kendisini kusabilmesi için sığ olması gerekiyor; kusulan kişiliğin yerleşmemiş olması zorunluluğu var. Zeki Baştımar'ın Türkiye Komünist Partisi'ni yeniden örgütlemeye başlaması ile 1951 Tevkifatı arasında, iki yıldan yalnızca bir kaç ay uzun bir zaman aralığı saptanıyor. Üyelerin çok büyük bir bölümü, son derece yeni ve bunların önemli bir bölümü, ilk ifadelerinde bülbül türünden konuşuyorlar.

İnsan güzel bir yaratıktır.

İnsana en zor gelen kendisine ihanet'tir.

İnsan işkenceye dayanabiliyor; insanın kendi kendisine ihanetine dayanması çok zor olmalıdır.

Yaşar Çöl, 1953 yılı başında tutuklanıyor. Ankara Ticaret Lisesi'nde meslek dersleri öğretmenliği yapıyor. İddianame'nin Yaşar ile ilgili bölümü şöyle başlıyor : «Münevverler Gurubu denilen bir gurubun başında bulunan Yaşar Çöl, Zeki Baştımar tarafından partilenmiştir. Partili ve partisiz bir çok komünistle teması vardır. Ruhi Su, Recep Egemen ve Ziya Kırman yakın arkadaşları olduğu gibi halen Amerika'da bulunan Muzaffer Şerif Başoğlu ile de uzun zaman arkadaşlık etmiştir.» (24) Yaşar Çöl'ün önemli bir partili olduğu anlaşılıyor. TKP, 1951 Sonbaharında Sevim Tarı'nın yakalanmasıyla başlayan tutuklanmalara karşın, faaliyetlerini ve yeni üye kazanımını sürdürüyor; İddianame ve çeşitli kaynaklar, bunu gösteriyor.

Şunlar da yazılıyor : «Zeki Baştımar Ankara'dan ayrılırken Ömer Lütfü Tunçay ile temasını temin etmiş ve bir müddet Ömer Lütfü'ye bağlı kalmıştır. Fakat bu münasebet adeta parti bağının idamesi mahiyetindedir. Yoksa maznun Yaşar Çöl, esas olarak parti temasını Zeki Baştımar'la devam ettirmiştir. Aidatları ona vermiş, faaliyetini ona izah etmiş ve bütün direktifleri ondan almıştır.» Ancak Yaşar Çöl mahkum olmuyor. Bunun yerine çıldırıyor.

İddianame'nin Yaşar Çöl ile ilgili bölümü şöyle tamamlanıyor : «Ziya Kirman ile bir gelişlerinde, Ziya Kirman kendisini Yakacık'ta bırakarak Mihri Belli ile temas etmiştir. Kendisinin parti, partililer ve komünistler hakkında geniş bilgisi vardır.» Savcı Yargıç Albay Halil Ölçer, Yaşar Çöl'ün bilgisinin çokluğunu, itiraflarından anlıyor. İddianame'de bu nitelemeyi bir de Ulvi Uraz'ın eşi piyanist Selçuk Uraz için kullanıyor.

Yaşar Çöl çıldırıyor. İşkenceden çıldırdığından hiç kuşku duymuyorum. Ancak polisin işkencesinden mi, yoksa kendisinin kendisine yaptığı işkenceden mi çıldırıyor; bunu söyleyemiyorum. Aclan Sayılgan şunları yazıyor : «Hücreye kapatıldığı zaman büyük bir ruhi çöküntü geçirdi. Kendi kendini terörize etti. Ve hemen hemen sorgu hakimi Halil Ölçer'e müracaat ederek geniş açıklamalar yaptı. Bu refoulement'lerin bir çözülüşü idi. Yaşar Çöl, o hale geldi ki, hapishane koğuşlarında herkesi çırılçıplak gördü. Bunu tahkikat hakimine ihbar etti. Ne duysa yazıp Sorgu Hakimi'ne ulaştırıyordu. Yaşar Çöl, gece yağmur sularının sesini büyük işkence sahneleri olarak yorumlardı. Bir defasında gece yarısı kapıyı açtırıp, duyduğu seslerin yağmur damlacıkları olduğunu kendisine göstermiştim.» (25) Hallüsinasyonlarıyla başbaşa kalıyor; 12 Mart da, hapishanede hallüsinasyonlarıyla yaşayan yazar çıkarıyor.

Sayılgan, Komuna adını verdiği çalışmasında da şu bilgileri ekliyor : «Geniş, çok geniş bilgi verdi. Fakat bu kadar çözülme O'nun zihni yapısını altüst etti. Cezaevine geldikten sonra unuttuğu hususları not alıp Tahkikat Ha-

kimi'ne bildirmeğe başladı. Artık hapishanedeki duyumları da yazıyordu. Bir ara yazdığı raporlar arasında koğuş sakinlerinin, en az 40 kişi, anadan doğma çıplak dolaştıkları da vardı. Bu düpedüz yalandı. Ç. cinnetle intiharın eşiğindeydi.» (26) Kuşkusuz bunun uzun süre devam etmesini beklememek gerekiyor. Sonuca şöyle yaklaşıyor: «Ve bir sabah Ç. göğüslerini jiletle parçaladı, erkeklik organını kesti.» Sığ komünist kişiliğini kusan Yaşar Çöl, itirafçı kimliğine dayanamıyor.

İtirafçı Yaşar Çöl, erkeklik organından başlayarak kendisini kesmeyi deniyor. Kalbini kesebilmek için göğsünü ciletlemeye başlıyor.

İtirafçı, dayanabilirse, bir yeni kişilik kurmayı deniyor. Kesinlikle eski mücadele yaşamından ayrılıyor ve korkusu ölçüsünde, eski ülküleri ile mücadele arkadaşlarına düşman oluyor. Bu nitelikleriyle usulca kopandan, çözülenden ve dönekten ayrılıyor.

51 Tevkifatı tutukluları içinde bir grup, mücadele arkadaşlarından kesinlikle ayrılıyor; Harbiye Hapishanesi'nde «anti-komünist cephe» adıyla ayrı bir koğuşta yaşıyorlar. Bu koğuşta yaşayanların hepsi itirafçı olmayabilir; aralarında gerçekte TKP üyesi olmayanlar bile bulunabiliyor. (*) Bunların, başlarına hapislik açan komünist arkadaşlarına düşmanlık beslemekten başka yapacakları yok; itiraf edecek bilgilere sahip değiller. Ancak hepsi komünizmi ve arkadaşlarını reddediyorlar; kimisi beraat ediyor ve etmeyenler çok hafif ceza alıyorlar. (27) Yalnız tekrarlamam gerekiyor; itirafçılar da, anti-komünist cephe'de yer alıyorlar.

(*) Kuleli Askeri Lisesi'nde öğretmen Behçet Pekmerdol'un aynı Lise'de Türkçe Öğretmeni Abdülkadir Demirkan'a yakınlığından başka komünistlikle bir ilgisi görülmüyor. İddianame, «Fakülte hayatında milliyetçi olarak tanınan maznun Behçet Pekmerdol» diye söz ediyor. Abdülkadir'in, sonraları Vedat Türkali, yetiştirmesi sayıyor.

1951 Tevkifatı İddianamesi, s. 58.

Yine açıklık getirmem gerekiyor; 51 Duruşmaları'nın çözülenleri bunlardan ibaret değil. İtirafçılar sorgularında itiraf ettikten sonra bunları geri almayan ve mücadeleleriyle ilgilerini kesenlerden oluşuyor. Sinema yazarı Nijat Özön bunlardan birisidir; Yılmaz Çolpan ile birlikte Sadun Aren'in TKP üyesi olduğunu itiraf ediyorlar ve bundan geri dönmüyorlar. Komünistlerle ve sosyal mücadele ile bağlarını kesinkes koparıyorlar.

Bunun dışında 51 Tevkifatı sanıkları arasında çözülenlerin sayılamayacak kadar çok fazla olduğunu şu anda belirtmek durumundayım. Ayrıntılarını, tüm tutanakları inceledikten sonra ve Aydın Üzerine Tezler dizisinin beşinci kitabında yazabilmeyi umuyorum. Burada ve şimdilik şu kadar yazmakla yetinebiliyorum : Ankara örgütünün en önemli adamı ve partinin arşivlerini tutan TBMM arşiv memuru Ömer Lütfi Tunçay çözülmesi ve tüm bilgileri vermesi nedeniyle hafif sayılabilecek bir ceza ile kurtuluyor. Hapiste komünde kalıyor ve komünist arkadaşlarına düşmanlık yapmıyor.

Bu bölümü bitiriyorum. Bitirirken 1951 Tevkifatı'nın ilk tutuklusu Dr. Sevim Tarı'nın, hapishanede ve duruşmalar devam ederken 11 Mart 1954 tarihinde Mihri Belli'ye yazdığı ve hapishane yönetiminin elde ederek mahkemeye verdiği «ünlü» mektubundan aktarmalar yapmak gereğini duyuyorum. Sevim Tarı'nın, daha sonra Sevim Belli, Gerekçeli Hüküm'de yer alan bu mektubunun bazı paragraflarını başka bir kaynaktan aktarıyorum.

Başlıyorum : «Biçimsiz bir vaziyette enselendik. Biliyorsun. Malum broşürlerin ele geçişi bir şanssızlık. Yani tesadüfen bulmuşlar. Buna rağmen biraz daha becerikli olsaydım, yahut daha serinkanlı düşünebilseydim belki arabayı sepetlemek mümkün olurdu. Yakalandığım zaman öyle bir haleti ruhiye içindeydim ki, içinde bulunduğum ve başıma gelmesi muhtemel durumu muhakeme edemedim. Daima bir fikri sabit halinde, gidemeyeceğim... gidemedim... gitmem lazımdı... gitmeye mecburdum... diye tekrarlayıp duruyordum. Kapana kıstırılmış gibi şaşkın ve çaresizdim.

Her ne kadar mazeret değilse de bu halin de falsolarım üzerinde tesiri olmuştur.» Devam etmeden önce iki noktaya işaret etmek durumundayım. Birincisi, her parti hareketi gençlere dayanıyor. Deneyimsizlik, burada hemen ortaya çıkıyor. İkincisi, Sevim Tarı, izlendiğini bilmiyor.

Vapurla Fransa'ya hareket etmeden önce, polis, bütün belgelerle birlikte Sevim Tarı'yı yakalıyor. İlk sorgusunda Zeki Baştımar ile buluştuğunun polis tarafından bilindiğini öğrenince çok şaşırıyor; polisin bilgisinin bölük pörçük olduğunu çok sonra anlıyor. «Vaktaki polis, rapordan satır satır Yeni Mahalle buluşması okundu, epey şaşaladım. Pek renk vermedim ama benim için bir sürpriz oldu, bu. Üstelik polis raporunun reddedilebileceğini bilmiyordum. Polisle adliye benim için ayrı merciler değildir. O zaman ikisini de aynı kapıya çıkarıyordum. Her ne kadar aslında öyleyse de gene, şimdi işin mahiyetine müdrikim tabii. Bu çok mühim bir husus.» Öğrenmenin çok yüksek bir fiyatı içerdiği anlaşılıyor.

Devam ediyor : «Sorgudan dört buluşmanın tesbit edildiğini kolayca kavrayabilmiştim.» Hemen Zeki Baştımar ve Abdülkadir Demirkan ile yüzleştiriyorlar. «Zeki Baştımar ve Abdülkadir Demirkan ile birden karşılaştırıldığım zaman onları görür görmez hemen vaziyeti kavramalı, onların inkar ettiğini anlayarak ifademi onlarınkine uydurmalıydım, belki. Bu tecrübesizlik. Bir gün evvel söylediğimi bir gün sonra değiştiremedim.» Öğrenmek pahalıdır; ancak toplumsaldır.

Öğrenmek için ödenen fiyatı topluma paylaştırarak öğrenmeyi ucuzlatmaya çalışıyorum.

Devam ediyorum : «Evet, kim söylerse söylesin her şeye rağmen hiç bir şey söylememek gerektiğini öğrenmemiştim. Bunda mazur muyum bilmem? Siyasi mazimi biliyorsun. Festivale gitmiş olmak falan bir suç gelmiyordu, bana. Sadece benim gözümle değil, bir gün herkesin öyle kabul etmesi lazım sanıyordum.» Sosyalist ülkelerin birinde bir festivale katılıyorlar; Sevim, son derece naiv ve heyecanlı çıkıyor.

Legal ile legal olmayanın, savcıdan önce, eylemcinin kafasında ayrılması gereği beliriyor. Legal sınırları genişletmek gereği ortadan kalkmıyor.

Sürüyor : «Sonra bir gün, sanıyorum 29 Aralık 1951'-de, Zeki Baştımar ile yüzleştirdiler beni. 'Sevim Hanım, broşürleri Zeki Bey'den aldım demiştiniz değil mi?' dedi, Topaloğlu (*). 'Evet öyle demiştim' dedim. Laflara bak. Zeki Baştımar, 'onları kabul etmem icap ediyorsa ederim, fakat, Sevim Hanım'a ben vermedim' dedi. Bu ne demekti? Benim hemen bu ikaz üzerine herhalde birşeyler demem gerekirdi. İfademi geri alabilir, 'onları bana zorla kabul ettirdiler, sizin verdiğinizi söyledim' diyebilirdim, zahir. Ama öyle çarçabuk oldu ve Topaloğlu'nun konuşmasından öyle fırsat kalmadı ki... bu ve buna benzer meselelerde süratim mi yok benim, atik ve atak olamıyorum, diye kendime sorar dururum.» Sevim Tarı, sonunda da olsa kendi kendisini tartıyor.

Kendisini bir komünist partisi üyeliğine layık görmüyor. «Ben Paris'e gitmek üzere karar verdiğim zaman bana malum teklif yapılmıştı. Bunun için, yani partili olup olmayacağım ve çalışıp çalışmayacağımı konuşmak üzere beni davet eden kimseye, bu mevzuda cahil olduğumu, her ne kadar hüsnüniyet sahibi isem de, çalışmaktan, gerek faaliyete katılmak, gerekse zaman ve enerji ayırmak bakımından hiç bir zaman yüksünmezsem de, bunların tehlikelerini göze alırsam da, bütün bu hususların kafi olmadığını, benim böyle siyasi bir faaliyeti idame ettirecek bilgi ve tecrübeye sahip olmadığımı ve hatta şimdiye kadar gerektiği gibi bir muhitte de bulunmadığımı söyledim. Haddimi her zaman bilmişimdir.» Haddini bildiği için, Sevim Tarı'yı yetiştirmek üzere Melahat Türksal görevlendiriliyor. Melahat'ın bilgisi ancak «ahbablık hudutları» içinde bir ilişkiye yetiyor.

(*) 1927 Tevkifatı'nda Komser Şinasi'nin şansızlığına karşın Şube Müdürü Ahmet Topaloğlu, şanslı çıkıyor. Hemen milletvekili oluyor. Yıllar sonra bakan bile oluyor.

Paris'e gidiyor ve oradaki durum karşısında şaşırıyor. Şaşkınlığını yazıyor : «Paris'ten geçtikten sonra işin sandığımdan da beter olduğunu gördüm. Hepsi kendini bir şey sanıyor; Paris'te bulunmanın verdiği serbestlikle ukala hepsi. Yaşça benim büyüğüm, yanlış ve sapık da olsa, hiç olmazsa birşeyler yapmış, yahut yapmaya çalışmış kimselerdi. Bilgi bakımından pek de farkımız yoktu ya, onlar kadar iki-üç laf biz de biliyorduk. Amerika'dan dönerken durumu Necil Togay nezdinde protesto ettim. Muvaffakiyet vaad etmediğimizi söyledim. Sonra Serteller, anası-kızı, onlar da bir yürekler acısı.» Bu acılar içinde iken bir de başına Ulvi derdini çıkarıyorlar.

Ulvi, Ulvi Uraz'dır. Sevim Tarı yazmayı sürdürüyor : «Üste Ulvi ile Parti çalışması yapmam kararlaştırıldı. Ulvi bize partili olarak takdim edilmişti. Ve Necil'ler gelirken de partililerle meşgul olmamız emri verilmişti. Sonra tahkik ettik, bu efendinin partili olduğu falan filan teyid edildi. Bu hususta bizim mümeyyizliğimiz düşüyordu artık. 'Yahu dedim, ben kendim bile daha hücre çalışması yapmış değilim, bu oğlana ne verebilirim? Zekası pek aza benzemez, rezil olmayalım ve saire!' Nasıl bir çalışma yapılacağını beraber kararlaştırırız, dendi. Neyse sonra anladım ki, Ulvi benden de beter cahildi. Kimbilir ukalalık mı ediyordum ne, beni samimi olarak bir şey sanıyordu. Hüsnüniyet sahibi görünürdü ama, biz o zaman da tam manası ile itimat etmiş değildik, kendisine. Bu itimat kelimesi manayı tam verebildi mi bilmem? Yani herşeyde güvenilemiyeceğini biliyorduk. Birçok defa oportünizme gidebileceğini sezmiştim. Bu aramızda da konuşulmuştu.» Dr. Sevim Tarı, Ulvi Uraz'ı oportünist ve güvenilmez olarak niteliyor. Mahkemeler, Sevim Tarı'yı, ne yazık, yalanlamıyor.

Devam ediyor : «Yeni odaya gelmiştim, bir buçuk ay sonra Ulvi Uraz tevkif olundu.» Selçuk ve Ulvi Uraz hakkında, burada Aclan Sayılgan'ın iki kitabında yazdıklarını da kullanmak istemiyorum. Yalnızca bu mektubu ve İddianame'yi aktarmakla yetinmek durumundayım; tuta-

nakları inceledikten sonra gerekli olanı Aydın Üzerine Tezler dizisinin beşinci kitabına bırakıyorum.

Sevim Tarı «merakla beklerken birgün ifadeye çağrıldık» diyor. Fakat çok şaşırıyor; Uraz ile karşılaştığı anlaşılıyor. «Yalan ifadede birşey söyleyemedim, yazarım, dedim» diyerek devam ediyor. «Kağıdı çıkardı H. Ölçer, beni yerime yolladı, bilmiyordum, neden o kadar sersemledim. İçimden tuhaf bir gülme geliyordu. Konuşması için hiç bir sebeb yoktu, bence, ama biliyordu benim konuşmadığımı, biliyordu. Kendi kendime söylenip duruyordum. Halini tabii geldi, anlattı. Selçuk Uraz'ın gelip partiden istifa ettiğini, fakat bu istifasını verecek bir merci bulamadığı için bunu H. Ölçer'e söylediğini... vesaire vesaireye kadar.» Tekrarlamam gerekiyor; Sevim Tarı'nın tanıklığına göre Selçuk Uraz, TKP'den istifa etmek istiyor ve istifasını verecek bir yer bulamayınca gidiyor ve istifasını, 51 Tevkifatı Kovuşturması'nı yapan Yargıç Albay Halil Ölçer'e veriyor. Karı-Koca Uraz'lar, özellikle Selçuk Uraz'ı kurtarmak için bildikleri bütün bilgileri, bilmediklerini de ekleyerek davanın savcısı Albay Ölçer'e veriyorlar.

İddianame'de Ulvi Uraz için şunlar yazılıyor : «Aclan Sayılgan'ın teklifi ile Komünist Partisi'ne girmiştir ve Mehmet Ruhi Su'nun sekreterliğinde bir hücre kurmuşlardır.» Ulvi Uraz, 51 Tevkifatı'nda sonlara doğru tutuklanıyor. Selçuk Uraz ise 167 kişilik ilk iddianamede ve 163'ncü sırada yer alıyor; davanın tutuklanmamış tek sanığı oluyor. İddianame'ye şöyle geçiyor : «163-Gayrı mevkuf, Ankara Necati Bey Caddesi 53/4 noda mukim, devlet konservatuarında piyano öğretmeni, 336 İstanbul doğumlu, Vasfi Evranoz'dan olma, Aheste'den doğma Selçuk Uraz.» Tutuklanmamasını, kendisini ve üyesi olduğu partiyi ihbar etmesinin, yaptığı itirafın bir karşılığı saymak durumundayım.

İddianame'nin Selçuk Uraz'la ilgili bölümünde ise şu var : «Maznun Ulvi Uraz'ın eşidir. Paris'e gittikten sonra Ulvi karısına Komünist Partisi'ne girmiş olduğunu söy-

lemiş ve buna muttali olan Selçuk Uraz da beraber olmayı arzu etmiş, evvela hazırlık mahiyetinde Gün'le temasa başlamış ve nihayet partilenerek Gün, Ulvi ve Selçuk Uraz'dan mürekkep hücre kurulmuştur. 1200 frank aidat vermiştir. Tek Cephe'ye ve Barış Yolu'na para vermiş, yazı yazmış, tercüme yapmıştır. Kocasının bildiği festival, Paris faaliyeti, Nazım Haberleri, para meselelerini de aynen bilmektedir.» Çok yazık; Savcılar, bileni değil, itiraf edeni bilgin sayıyorlar.

Selçuk ve Ulvi Uraz, bilgilerini, askeri savcıya göstermekten çekinmiyorlar.

SİNEMA YAZARI NİJAT ÖZÖN

PROFESÖR SADUN AREN'İ «İTİRAF» EDİYOR

1938 Donanma Davası'nın itirafçıları, gediklilerdir ve bahriye erleridir. 1951 Tevkifatı'nda itirafçılık, genç yazar ve sanatçılara geçiyor.

51 Tevkifatı Davası aynı zamanda çok inançlı sanıklar çıkarıyor. Elimdeki ve inceleyebildiğim sınırlı belgelere göre inançlı iki sanığa örnek olarak Zeki Baştımar ile Mihri Belli'yi gösterebiliyorum. Zeki Baştimar, parti üyelerini ve üye olmayan sempatizanları koruyabilmek için olağanüstü bir çaba ve kararlılık sergiliyor; bunları kıt bilgilerden çıkarabiliyorum.

51 Tevkifatı'nın iddianamesi ile gerekçeli hükmünün basılı olarak ve bazı dostlarımda bulunduğunu bile yeni öğrendim. Bu davanın hâlâ ilerici kalabilen hükümlü ve sanıklarının iddianame ile gerekçeli hükmü, neden araştırıcılardan bu kadar uzak tutabildiklerini henüz anlayabilmiş değilim; yalnızca merakım artıyor.

Bu çalışmayı yazarken de ilerici kamptaki dostlarımdan 51 Tevkifatı belgelerinden hiç birisini alamadım. 51 Tevkifatı sanıklarından ve benim çalışmalarımda MİT Mensubu olarak geçen Aclan Sayılgan'a, çaresiz kaldım, başvurdum. 51 Tevkifatı İddianamesi ile bu dönemi kapsayan «Komuna» adını verdiği anı kitabını sağladı. 51 Tevkifatı sanıklarından bir dostumda çok kısa olarak Gerekçeli Hüküm'ün bazı bölümlerini okuyabilmiştim; kartlarıma geçirmemiştim.

Kartlarıma geçirmediğim sürece bir kitap ya da belgeyi okunmuş saymıyorum.

Aclan Sayılgan bana MİT ile bir ilişkisi olmadığını ve MİT'in kendisine kaynak ve belge vermediğini söyledi. Mümkün; sözlerini kabul etmemek için bir neden görmüyorum. Ancak Aclan Sayılgan, 51 Tevkifatı içinde tutuklandıktan sonra dava arkadaşlarına ve komünist harekete büyük bir kızgınlık ve düşmanlık duyuyor; bu, beni, kaynaklarını kullanmada temkinli olmaya zorluyor. (*) Yazdıklarını temkinle ve mümkün olduğu ölçüde kontrol ederek kullanmak zorunluluğu ile karşı karşıyayım.

Yargıç Albay Halil Ölçer tarafından hazırlanan 1953 tarihli 51 Tevkifatı İddianamesi'nde ve bir yerde şunlar yazıyor : «Maznun Nijat Özön, Faruk Ural'ın talimatı ve Sadun Arel'in el yazısı ile olan Adresle Sadun Aren'e gönderilmiştir ve bu suretle Sadun Aren'le münasebet tesis etmiştir. Bu münasebet oldukça uzun sürmüştür. Bu müddet zarfında kendi aidatını Sadun Aren'e verdiği gibi tekrar partiye girmiş olan Yılmaz Çolpan'ın da aidatını alarak Sadun Aren'e vermiştir.» (**) İddianamedeki bu paragraf, ve söyledikleri doğru ya da yanlış, Nijat Özön'ün itirafçı olduğunu gösterebiliyor.

Aynı İddianame'nin Zeki Baştımar ile ilgili bölümünde ise şunlar yazıyor : «Maznun Sadun Aren'i partilemiş ve Ömer Lütfi Tunçay'a tanıştırmıştır. Sadun Aren Avrupa'ya giderken haberi olmuş ve talimatlamıştır. Bu defa Sadun Aren'e Sadun Aren'in

---

(*) 27 Ocak 1987 günü Oran Sitesi'nde evinde ziyaret ettiğim ve kaynakları aldığım Aclan Sayılan, bana, ilerde yayınlayacağı ve «Kabahat Kimde» başlıklı anılarından bölümler okudu. Burada, antikomünist ve antisovyet konumunu korumakla birlikte, eski mücadele arkadaşlarından bir bölüme son derecece sevecen ve yer yer de hayranlıkla bakıyor.

(**) 191 Tevkifatı İddianamesi, 953-17, s. 82.

adresini vermiştir.» (*) Ömer Lütfi Tunçay, itirafçı olmuyor; fakat çözülüyor. Ankara İl Örgütü'ndeki sekreter durumunda bu önemli parti görevlisi de bülbül türünden konuşuyor ve bu arada Aren'in parti üyesi olduğunu iddia ediyor. Zeki Baştımar, sonuna kadar, Sadun Aren'in parti üyeliğini kabul etmemede kararlı davranıyor.

İddianame'nin bir başka yerinden de şunları aktarabiliyorum : «Yılmaz Çolpan dernekten ve partiden ayrılmış olduğundan bu defa Faruk Ural'ın sekreterliğinde Selçuk Şenel ve Nijat Özön'den müteşekkil olan hücre kurulmuştur. Maznun bir müddet bu hücrede faaliyet gösterdikten sonra Hilmi Ertan'a devredilmiştir. Evvela ikili olarak faaliyet gösterilmiş, bilahare aynı hücreye Sıdıka Umut girmiştir. Üçlü olarak bir veya iki toplantı yapılmıştır.» Sıdıka Umut, daha sonra Ruhi Su ile evlenerek Sıdıka Su oluyor.

İddianame, Yılmaz Çolpan'ın bir kez Parti'den ayrıldığını ve tekrar döndüğünü kaydediyor. Çolpan, Türkiye'nin Paris Turizm Ateşeliği'ni yaptığı sırada Ermeniler tarafından öldürüldü. (**) Bu ekte «Y» olarak geçen, Yılmaz Çolpan'dır ve «N» olarak kodlanan da Nijat Özön oluyor.

Aclan Sayılgan'ın «Komuna» adını verdiği anılarından aktarıyorum. (***) Burada tutanakların sayfa numarası gösteriliyor. Tutanakları doğrudan doğ-

---

(*) ibid., s. 106.

(**) Ermeni Örgütleri'nin, Türk Büyükelçileri dışında, Dış İşleri Bakanlığı İdari Ateşelerini veya Turizm Ateşelerini, belli bir istihbarat ile, Türk istihbarat görevlisi sayarak öldürmek istedikleri izlenimini taşıyorum.

(***) Aclan Sayılgan, Komuna, Milli Hareket Yayınları, İstanbul, 1969, s. 79-82.

ruya inceleyinceye kadar bunları doğru kabul ediyorum.

«Şimdi, 1951-1952 Komünist tahkikatının ilk tahkikat ifade dosyaları arasında dolaşabiliriz :

Sayfa : 446, Tarih : 26.11.1952, Sorgu Hakimi Albay Halil Ölçer'dir. Zabit Katibi, Süleyman Erözcan.

Ankara'dan Y... huzura alınır. Ve Sadun Aren'le ilgili şu itirafta bulunur : '...Hülasa N...'le tekrar münasebet tesis edişim (parti münasebeti) hakkındaki yukarıda yaptığım tefsiri bu hal teyid ediyordu. Ben de artık kendisine birşey sormadım.

Yalnız bir gün N... sanki hakikaten bana itimat ettiklerini (partinin) göstermek istiyormuş gibi bir eda ile :

— Bugün ben arkadaşı görmek istiyorum, istersen sen de gel, dedi.

Akşam üzeri Bakanlıklar durağında bekledik. Esmer, genç bir adam geldi. Zannedersem Mülkiye'de asistan yahut kütüphane memuru imiş, ismini şimdi hatırlayamıyorum. Bana mektepteki durumum, derslerim, babamın nerede çalıştığı, kaç kardeşim olduğu vesaire gibi umumi mahiyette sualler soruyordu : Sonra :

— Y... ben şimdiye kadar sadece N... ile konuştuysam bu sana itimadım olmadığından değil, dedi.

Yalnız hep beraber buluşmamıza hiç lüzum yok... yeni birşey olursa ben N...'a söylerim.

Y...'nin 27.11.1952 tarihinde ikinci defa alınan ifadesinden, sayfa : 454.

'... Hatırlatmak maksadı ile Sadun Aren ismi söylendi.

— Evet. N...'ın tanıştırdığı arkadaşın ismi Sadun Aren'dir, dedi. Sadun Aren'in hangi tarihte Avrupa'ya gittiğini bilmiyorum...'

Yukarıdaki ifâdede sık sık geçen N...'ın 31.12.1952 tarihinde ilk sorgusu sırasında askerî adlî yargıç Halil Ölçer'e yaptığı îfşaat, zabıt kâtibi gene Süleyman Erözcan'dır. Sayfa : 596 ve 597.

'... Araya 1949 yaz tatili girdi ve temasımız yine kesildi. 1949 nihayetinde veya 1950 başlarında Faruk Ural bir gün beni buldu. Bir kâğıda yazılmış Sadun Aren isminde bir arkadaşın adresini verdi : Ve :

— Bu adrese gidip bu arkadaşı göreceksin, dedi.

Ben verilen adreste yazılı olduğu üzere Maltepe civarındaki Sadun Aren'in oturduğu binaya gittim, kapının üzerinde Sadun Aren diye yazılı bir kart vardı. Kapıyı çaldım. Tanımadığım bir şahıs çıktı. Elimdeki yazılı adresi vererek Sadun Aren'i aradığımı söyledim. Kendisi imiş, bana siz N...'siniz değil mi dedi, evet dedim. Beni içeriye aldı. Aile durumumu, nerede okuduğumu sorduktan sonra kendisinin Siyasal Bilgiler okulunda iktisat okuttuğunu ve sosyoloji ile de meşgul olduğunu, bu sahalarda bana yardımı dokunabileceğini söyledi. Bundan sonra bazen odasında, bazen de Maltepe asfaltı üzerinde buluşarak konuşmalarımızı yaptık. Bu konuşmalarda Marks'ın ekonomi ve sosyoloji görüşlerini bana izah ediyordu.

İkinci buluşmamızda idi. Sadun Aren bana Y...'ın aidatını alıp kendisine getirmemi ve temasının bundan ibaret kalmasını söyledi. Ben de Y...'dan yalnız verdiği 50 kuruş aidatı almak için Y... ile görüşüyordum. Üçüncü veya dördüncü buluşmamızda Y...'ı şahsen tanımak istediğimi bunun için bir randevu günü tayin ederek Y...'ı Bakanlıklar'daki son troleybüs durağına götürmemi söyledi.

Randevu günü Y...'ı randevu yerine götürerek Sadun Aren'e tanıştırdım ve ben ayrıldım.

Beşinci veya altıncı buluşmamızda zannedersem evinde buluşmuştuk. Sadun Aren bana her memle-

kette olduğu gibi bizim memleketimizde de faaliyette bulunan bir Komünist Partisi olduğunu, ancak bazı memleketler bu partinin kurulmasına müsaade etmediği için gizli kurulduğunu, memleketimizde gizli bir komünist partisi bulunduğunu kendisi ile temasa başladığından itibaren benim de bu komünist partisine girmiş olduğumu daha evvel çalıştığım arkadaşların da bu partinin başka bir kolunda çalıştıklarını, bundan sonra randevulara muntazam gelmemi, aidatı muntazam vermemi ve daha sıkı çalışma yapmam icabettiğini söyledi. Partinin mahiyetini izah ederek bu partide talebe, avukat, memur, işçi her sınıftan insan bulunduğunu, partinin gayesinin Marks'ın görüşlerine dayanan İlmi Sosyalizm üzerine müesses bir cemiyet kurmak olduğunu açıkladı.

Ben kendi aidatım olan 50 kuruşla, Y...'nin aidatı olan 50 kuruşu kendisine veriyordum.

Sadun Aren ile parti temasım 1950 senesinin Eylül nihayetlerine kadar devam etti. Son konuşmalarımız sırasında kendisi bana Amerika'ya tahsil için gitmek ihtimalinden bahsediyordu.

Son buluşmamızda bir kâğıdın üzerine adresimi yazarak kendisine vermemi söyledi. Yazıp verdim, bana bu adreste beni arayıp bulacaklarını söyledi. Ve bu şekilde Sadun Aren'le temasım kesildi...'

N...'ın 31.12.1952 günü alınan ikinci ifadesi. Sayfa : 653

«31.12.1952 günü As. Ad. Yargıç Halil Ölçer ve zabıt kâtibi Süleyman Erözcan hazır oldukları halde N... huzura alındı ve soruldu :

Sadun Aren ile benim münasebetim Eylül veya Ekim ayında kesilmiştir. Bu münasebet kesildikten sonra bir müddet daha Ankara'da kaldı (Sadun). Zannıma göre 1951 Haziranında Ankara'dan ayrıldı. Ben sonradan gittiğini işittim (İngiltere'ye).

Munasebetim kesildikten sonra Sadun Aren'e rastlamadım... Y... Bana Sadun (Aren) zamanında aidat vermeğe başlamıştı... demekle bir sahifeden ibaret zabıt okundu, ifadelerim doğru olarak zapta geçmiştir demekle zabıt hep birlikte imza edildi.»

BİRİNCİ BÖLÜM İÇİN NOTLAR

1) Vedat Nedim Tör, Yıllar Böyle Geçti, İstanbul, 1976, s. 12
2) 1927 Komünist Tevkifatı, İstanbul, 1978, s. 14
3) Aclan Sayılgan, Türkiye'de Sol Hareketler, İstanbul, 1976, s. 208-209
4) 1927 Komünist Tevkifatı, op. cit., s. 30 ve 75-76
5) Aclan Sayılgan, op. cit., s. 209
6) George S. Harris, Türkiye'de Komünizmin Kaynakları, İstanbul, 1979, s. 191
7) Fethi Tevetoğlu, Türkiye'de Sosyalist ve Komünist Faaliyetler, Ankara, 1967, s. 92
8) 1927 Komünist Tevkifatı, op. cit., s. 44
9) Orhan Duru, Amerikan Gizli Belgeleriyle Türkiye'nin Kurtuluş Yılları, İstanbul, 1978, s. 226
10) ibid., s. 227
11) 1927 Komünist Tevkifatı, op. cit., s. 13 ve 73
12) W. Arthur Lewis, Economic Survey 1919-1939, George Allen and Uhwin, 1949-1978, s. 34
13) X. J. Eudin and H. H. Fisher, Soviet Russia and The West 1920-1927 : A Documentary Survey, Stanford University Press, 1967, s. 341
14) Kandemir, İzmir Suikastının İç Yüzü, İstanbul, 1955, s. 3
15) ibid., s. 19
16) ibid., s. 118
17) Jane Degras, ed., Soviet Documents in Foreign Policy 1925-1932 Vol. II, Oxford University Press, 1952, s. 159 ve 164
18) X. J. Eudin and H. H. Fisher, Soviet Russia and the West, op. cit., s. 344
19) Orhan Duru, Amerikan Gizli Belgeleriyle Türkiye'nin Kurtuluş Yılları, op. cit., s. 230-231
20) 1927 Komünist Tevkifatı, op. cit., s. 37
21) ibid., s. 72

22) Donanma Komutanlığı Askeri Mahkemesi'nin 29 Ağustos 1938 Tarihli 28 Esas ve 16 Sayılı Hükmü, Gerekçeli Karar, s. 3
23) ibid., s. 1
24) 1951 Tevkifatı İddianamesi, 953-17, s. 88
25) Aclan Sayılgan, Türkiye'de Sol Hareketler, op. cit., s. 370
26) Aclan Sayılgan, Komuna, İstanbul, 1969, s. 22
27) İlhan Darendelioğlu, Türkiye'de Komünist Hareketleri, İstanbul, 1973, s. 461-468

İkinci Bölüm

EYLÜLİST GERÇEKÇİLER

Bugün, en çok dün'ü anlamak için yararlıdır.

Bugün, en az, gün'ü anlamak için yararlıdır.

Dün'ü anlatan bugün, geleceğe köprü kuruyor; bugün, dün'ü yeniden kurmada ve geleceğin ipuçlarını taşımada önem kazanıyor.

İnsanlar yüz yıllarca feodal düzende ve aşamada yaşadılar; yaşadıklarını pek az anladılar. En azından hiç soyutlayamadılar. Ancak kapitalizmde yaşayanlar, feodadalizmi soyutlayabildiler ve bir kavram haline getirdiler.

Feodalizmin durağanlığına ve kapitalizmin homojenitesine tutulanlar oldu; her ikisini de ve özellikle ikincisini kalıcı ya da ebedi olarak niteleddiler. Bunlar yalnızca güncel'e takıldılar ve gün'e bakarken dün'den gelen doğrultuyu kaybettiler. Yaşadıkları gün'e tutkuları, geçiciliği görmelerini engelledi.

Güncel'i yaşarken 12 Mart Düzeni'ni bile kalıcı sananları hatırlıyorum. Eylülist Rejim'in kalıcılığına inananlar ise hem sayıca daha fazla oldular ve hem de inançları daha katıdır. Ve her dayanaksız inanç bir seldir; canlıları alıyor, sürüklüyor ve bir süre sonra yatağının kenarına çakıl taşları olarak bırakıyor.

Halbuki Eylül, Mart'ın yarım kalmışlığını daha büyük bir şiddetle tamamlama girişimidir. Mart'ta parlamento vesayet altına alındı ve martçı meclisler, görünüşte bir karşı koyuşla, özünde, tam bir tabiyeti kabullendi.

Eylülist liderlik bu kadarını bile çok gördü ve parlamenter yetkiyi beş orgeneralde topladı. Eylülist Rejim, Milli Güvenlik Konseyi olarak toplanan beş orgeneralin müzakerelerine bir parlamenter görünüm vermeye özen gösterdi.

Martçı günlerde ölüm cezalarının onayı, iki odalı meclislerde tartışıldı. Eylülist Rejim'de birbirini bürokratik yükselmeleri içinde de yakından tanıyan beş orgeneralden oluşan Konsey, ölüm cezalarını onaylama yetkisini de üzerine aldı. Beş orgeneralden birisi aynı zamanda devlet başkanı oldu; ölüm cezaları çok hızlı bir biçimde onaylanıyordu. Uygulamaya konuyordu.

Öyle mi? Martçı günleri ve Eylülist uygulamaları güncelleştirdiğim zaman böylesine bir hız farkı ortaya çıkıyor. Türkiye Üzerine Tezler'in üçüncü kitabında, bu hız farkından hareketle teorik çözümlemeler ve açılımlar deniyorum; biliniyor. Bir bütün olarak bakıldığında, kapitalist dürtünün egemen olduğu dönemlerde, Ecevit Hükümetleri, Demirel Dönemi, Martçı Günler ve Eylülist Rejim arasında, yalnızca bir hız farkını görebiliyorum.

Bütün bunlar böyle olmakla birlikte, Martçı Günler'de Üç Genç'in canını almak üzere gösterilen çabukluğa şaşırdığımı yazmam gerekiyor. Martçı Yönetim ile Demirel Ekibi'nin tam bir hesaplılık ve kararlılık içinde Deniz, Yusuf ve Hüseyin'in genç yaşamlarını sona erdirmek için gösterdikleri acul davranışı ancak Eylülist Rejimi gördükten sonra saptayabiliyorum ve bir ölçüde de olsa anlayabiliyorum.

Ölüm, çözücüdür.

Yaşamın irade ile sona erdirilmesi, yaşayanlar için bir cezadır.

Süleyman Demirel ile Martçı Yönetimin bu üç fidanın toprakla bağlarını koparmak için sergiledikleri şehveti ilk anda Deniz'i, Yusuf'u, Hüseyin'i hedef almıyor. Sevgisiz ellerde bu üç kişi üç insan değil üç siluet ve yalnızca kalanların belini kırmak için bir araç sayılıyor. Bunu, Eylülist Dönemi yaşarken daha iyi anlıyorum.»

Ölüm, asılanları etkilemiyor.

Ölüm, yaşayanları insanlıktan çıkarmayı amaçlıyor.

«Sallandırırsın üçünü, diğerleri görürler!» bir ilkel bakıştır. Diğerlerini, kendilerini reddetmeye zorluyor.

Demirel ve Martçı Yönetimin bu acul tutumunu yeniden kurmak durumundayım. Bundan, Eylülist Dönemin darbeleriyle diz çöken, Demirel'i demokrasi şampiyonu sayan, partisine oy isteyen, tekkelerinden olmayanlara kıskançlıkla kapattıkları ceridelerinin sayfalarını yalnızca Demirel'e açan, Demirel'in kapısını aşındıran, ex-solcuların dersler çıkarmalarını diliyorum. Ummuyorum.

Mart bir vurgun'dur ve Eylül, bir diğeri oldu. Denizin dibinde vurgun yiyenlere felç geliyor; vurgunu yedikleri yer paralize oluyor. Mart, beyne isabet etti ve Eylül, yüreklere felç getirdi. Beyne ve yüreğe inen vurgun, solcuları eks-solcu yapmayı amaçlıyor. Ex ya da eks öneki, çıkartma veya çıkarım anlamlarını da taşıyor (*) ve eks-solcu, solculuktan çıkmış ve bu anlamda solculuğu eskimiş birey anlamına geliyor. Eks-solcu ile solcu, birbirine özdeş değildir ve zaman zaman birbirinin karşıtı da olabiliyor. Eylül vurgunu ile yüreği paralize olan solcu, eks-solcu oluyor ve bir Demirel hayranlığı ile sevgisinin girdabına düşüyor.

Ummuyorum. Ancak Üç Genç'in canına susamışlığı ve Demirel'in, Üç Genç'in canının alınması sırasında oynadığı şehvetli amigo rolünü, öğrenmelerini diliyorum.

Ayrıca kaynak göstermiyorum; bütün kurgu, Cumhuriyet Gazetesi koleksiyonlarının taranmasına dayanı-

---

(*) Hep tekrarlama gereğini duyuyorum; ihracat, dışa taşıma ve ithalat içe taşıma ile ilgilidir. Ex ve Im önekleri, Slavik dillerde Vı ve V sesleriyle gösteriliyor. Vıvoz, ihracat ve Vvoz da ithalat oluyor. Vıhodyets iz krest'yanskoy sredi, örnek olsun, köyden çıkmış, köy kökenli veya eski köylü anlamına geliyor.

Hiç bir dilde dışsatım ve dışalım olmaz; sözcüklere bir içkin anlam yüklemiyorum. Ancak böyle uydurma olmaz; dile özen gerekiyor.

yor. 11 Ocak 1972 tarihiyle başlıyorum; gerçekte 10 Ocak 1972 tarihidir. Gazeteciler hep oluşları bir gün önce yaşadıklarını düşünürler; aslında gazeteler hep dün'ü yaşıyorlar. 10 Ocak 1972 tarihinde Askeri Yargıtay'da 18 idam kararı ele alınıyor ve bir gün sonra gazete, «Gezmiş, Aslan, İnan'ın idamı onaylandı» haberini veriyor. 15 İdam kararını, yeniden görüşülmek üzere, bozuyor.

İsmet Paşa, 24 Ocak 1972 tarihinde Meclis'te sıkıyönetimin uzatılması önerisi üzerinde konuşurken, «siyasi suçlar için idam olmamalı» diyor. Bir gün sonra gazetelere önemli haber oluyor ve kaydetmem gerekli, İnönü, bu Üç Genç'in idamını önlemek için canla başla çalışıyor. Bu sırada eski genel sekreteri Bülent Ecevit'le yeni yeni açığa çıkan bir ihtilaf içindedir. CHP eski Genel Sekreteri Bülent Ecevit, siyasi rakibi İsmet Paşa'nın bu konuşması üzerine «olumlu» karşıladığını söylüyor ve 26 Ocak 1972 tarihli Cumhuriyet'e göre «ben ölüm cezalarına öteden beri karşıyım» diyerek İsmet Paşa'nın yanında yer alıyor.

Güzel.

Üç Genç'in yaşamı söz konusudur ve o günleri hatırlıyorum, üç yaşamı çok geride bırakan bir nitelik ortaya çıkıyor. İncelediğim veya yaşadığım yakın zamanlarda, Türkiye'de gericilik ile ilericilik arasında bundan daha net, bundan daha katı ve bundan daha saflaşmış bir inatlaşma bilmiyorum. Üç gençten oluşan bir yaşam çizgisi, Türkiye'yi ikiye böldü ve Türkiye'de ilericiler bir yanda saflaşarak, bu Üç Yaşam'ı kurtarmak için görülmemiş bir inat gösterdiler. Herkesin elinden geleni yapmaya çalıştığını ve herkesin kahvelerde, lokantalarda buluşarak inatlarını sessiz konuştuklarını hatırlıyorum.

Türkiye'de ilericilik, Üç Genç ile birlikte bir inatı kaybetti.

31 Ocak 1972 tarihli Cumhuriyet, Demirel'in «rejimi değiştirme gayreti siyasi suç değildir» dediğini haber veriyor. Demirel, İsmet Paşa'nın «siyasi suçlar için idam olmamalı» sözlerine karşı cephe açıyor. Kendine özgü

mantıksız mantığıyla şunları söylüyor: «Siyasi hüviyeti olmıyanların nasıl siyasi suç işleyebileceklerini bilemiyorum. Rejimin şeklini değiştirme arzu, gayret ve eylemlerinin siyasi olarak nitelenmesi mümkün değildir.» Siyaseti yalnızca kapitalist rejimi sürdürmek ve bunu her ne pahasına olursa olsun sürdürmek olarak anlayan Adalet Partisi Genel Başkanı, Deniz, Yusuf ve Hüseyin'in eylemlerine bir siyasi nitelik kazandırmaya bile itiraz ediyor.

İnönü, Demirel ile buluşuyor. 3 Şubat 1972 tarihinde Paşa ile Süleyman Bey, bir saattan fazla başbaşa konuşuyorlar. Konuşmadan sonra İnönü «Ordu başarılı geri dönsün istiyoruz» diyor ve Demirel de «demokratik cumhuriyeti yaşatmakta bir ihtilafımız yoktur» demekle yetiniyor. Öyle anlaşılıyor; taraflar görüşlerini tekrarlıyorlar.

İki büyük partinin liderlerinin bir araya gelmesinden bir gün sonra tüm parti liderleri MİT ile bir araya geliyor. 5 Şubat 1972 tarihli Cumhuriyet'e göre MJT yetkilileri 4 saat süren toplantıda parti yöneticilerine brifing veriyorlar ve bu arada «siyasi suçlara idam affı» istemenin bir solcu talebi ve sol slogan olduğunu anlatıyorlar. Böylece 4 Şubat tarihli MİT anlatımı ile 30 Ocak tarihli Demirel'in «rejimi değiştirme gayreti siyasi suç değildir» açıklamasının eşgüdümlü olduğu izlenimi doğuyor. Milli İstihbarah Teşkilatı'nın parti liderlerini hazırlamasından önce Demirel'in kamuyu hazırlamaya çalıştığı anlaşılıyor.

MİT toplantısından Demirel'in daha anti-demokratik bir kararlılıkla çıktığı anlaşılıyor. Toplantıdan bir gün sonra, «Ordu, iç tehlikelere karşı görevini yapıyor» diyor. Demirel, Martçı Yönetim'de, Türk Silahlı Kuvvetleri'ni ateşten kendi kestanelerini almakla görevli bir kuruluş olarak görüyor; Demirel için Demirel'in elinin yanmaması önemli oluyor. Demirel, iç tehlike olarak ne gördüğünü de, 15 Şubat tarihli demecinde açıklıyor; «komünizm tehlikesi var» diye buyuruyor. Ekliyor: «Sıkı-

yönetimsiz dönem için gerekli kanunlar Temmuz'a kadar çıkarılmalı.» Sanki Martçı Muhtıra, Demirel için veriliyor.

Eylül'e Bülent Ecevit'in bakışı ne ise, Mart'a Demirel'in bakışı odur. Her iki bakış da sermayeden gelen bir rahatlığa ve aynı zamanda miyopluğa sahiptir. Demirel, Martçı yönetimden, ve Ecevit, Eylülist Rejim'den kazınmış ve temizlenmiş bir Türkiye bekliyorlar. Umuyorlar. Ecevit, Mart'ın ve Demirel de Eylül'ün kendi üzerine geldiği izlenimini vermeyi bir politika sayıyor. Demirel, Martçı yöneticilere ve Ecevit, Eylülist Yönetim'e akıl verme çabalarını gizleyemiyor.

Cumhuriyet Gazetesi'nin 20 Şubat 1972 tarihli manşetini aktarıyorum : «Bardakçı Ölü, Yılmaz Yaralı Ele Geçti.» 19 Şubat 1972 tarihli operasyonda Ulaş Bardakçı ölüyor. Aynı günkü Cumhuriyet'in birinci sayfasında «Anarşist Çayan'ın İzi de Tespit Edildi» başlığı da okunuyor. Aynı günün Cumhuriyet Gazetesi'nden bir haberbaşlığı daha aktarıyorum : «Hükümet Üç Ölüm Cezasının Yerine Getirilmesini İstedi.» İstanbul'da polis operasyonları düzenlenirken, polis ile silahlı çatışmalar yapılırken Ankara'da hükümet de Deniz, Yusuf, Hüseyin'in ölüm cezalarının yerine getirilmesini sağlayacak yasa için TBMM'ne başvuruyor.

Meclis, atalet tanımıyor. 10 Mart 1972 tarihinde Millet Meclisi, Deniz, Yusuf ve Hüseyin'in yaşamına son vermeyi sağlayıcı yasa tasarısını kabul ediyor. CHP milletvekilleri karşı oy kullanıyorlar. Ancak Eylül öncesinde Türkiye'de yasama, iki odadan oluşuyor ve tasarıların her iki bölmede de görüşülmesi gerekiyor. Bu, 27 Mayıs ile ortaya çıkan bir durumdur; gücün hızını kesmeyi amaçlıyor. Martçı dönem, iki bölmeli bir yasama kurumunun, iktidarın kullanılmasını yavaşlattığı gözlemini ortaya çıkarıyor; ancak, henüz sürtünme faktörlerini ortadan kaldıracak kadar güç görünmüyor. İktidarının tehdit edildiği korkusuyla iç çelişkilerini erteleyebilen kapitalizm, Eylülist Rejim'de, yasama ile yürütme ve zaman zaman da yargı arasındaki mesafeleri gereksiz görüyor ve te-

kelci iradenin hızla uygulanabilmesi için iki bölmeden birisini kaldırıyor.

Üç Genç'in yaşamı bir kez de Senato'da oylanacak; Demirel, Üç Genç'in canını almak için hazırlığını sürdürüyor. 15 Mart 1972 tarihli Cumhuriyet Gazetesi, Süleyman Demirel'in, «Rejime Bir Komünist Belası Musallat Olmuştur» sözlerini yayınlıyor. Aynı Demirel aynı yerde şunları da söylüyor : «Geçen bir sene zarfında Cumhuriyet'e ve devlete sahip çıkmak sorumluluğu içerisinde olduk. Önümüzde halledilmesi gereken çok meseleler vardır.» Demirel'in önündeki meselelerden birisi de Üç Genç'in yaşamının sona erdirilmesidir ve bunun mümkün olduğu kadar hızla gerçekleştirilmesini istiyor.

Aktarıyorum : «Devlet ve rejim birbirinden ayrılmaz. Rejime bir komünist belası musallat olmuştur. Bunu böylece ortaya koymazsak tesirli tedbirler bulamayız.» Demirel, Deniz, Yusuf ve Hüseyin'i de, rejime musallat saydığı «komünist belası» olarak görüyor. «Tesirli tedbirler» istiyor; Deniz, Yusuf ve Hüseyin'in ortadan kaldırılması, Demirel'in aradığı, «tesirli tedbirler» arasında yer alıyor.

Aktarıyorum : «Bugünkü ortamda kökünde komünizm tehlikesi bulunan şiddet hareketlerini bastırmaya gayret eden Türk Silahlı Kuvvetleri'nin feragatli ve cesaretli çalışmalarını şükranla kaydetmek isterim.» Süleyman Demirel'in pek askeri müdahaleden rahatsız olmadığı anlaşılıyor; eğer rakipleri ezilliyorsa, Demirel, askeri müdahalelere yalnızca şükran duyuyor.

Adalet Partisi Genel Başkanı Süleyman Demirel'in içinde «bela» ve «şükran» sözcüklerinin kullanıldığı bu konuşmasının basında yayınlandığı gün, Latince yaş sözcüğünden türetilmiş Senato'da; Yaşlılar Kurulu anlamına geliyor, Üç Genç'in yaşamı tartışılıyor. CHP'li senatörlerin başı Sırrı Atalay konuşuyor : «Anayasa ve Adalet Komisyonu adına, AP'li bir üye öncelik isteminde bulundu. Kabul edildi. Bir başkası, konunun bitimine dek görüşmelerin sürdürülmesini istedi. Yine üç AP'li yeter-

lik önergesi verdi, Başkanlık Divanı'na. Avucumuzun içi gibi bilelim ki, az sonra 'ivedilik' kararı isteyeceklerdir. Üç hayatı, bir an önce sehpaya yaklaştırabilmek için bütün bu tedbirlerin, aceleciliğin ifadesi ne olabilir?» (1) Adalet Partisi'nin yaşlıları, Üç Genç'in yaşamını sona erdirmek için «ivedi» davranıyorlar. Senato da, böylece, Üç Genç'in ölümünü oyluyor.

Bir saflaşma ve netleşmedir; CHP, ölüm konusunda ikiye ayrılıyor. Anayasa Mahkemesi'ne gidilebilir; CHP Parlamento Grupları Yönetim Kurulu, yasalaşan ölüm kararını Anayasa Mahkemesi'ne götürmeyi reddediyor. İsmet Paşa, CHP adına, Anayasa Mahkemesi'ne başvurma kararı alıyor. CHP'den ayrılma Başbakan Nihat Erim, ölüm yasasını onaylamasını, Anayasa Mahkemesi'nin kararına kadar ertelemesini, Devlet Başkanı Sunay'dan istiyor. Adalet Partisi'nden ayrılma Demokratik Parti, Erim'in bu hukukçu tutumunu eleştiriyor. 24 Mart tarihli Cumhuriyet Gazetesi, hem Sunay'ın üç gencin ölüm yasasını onayladığını ve hem de infazın, Amerika'ya uçmuş olan Nihat Erim'in dönüşünden sonra yapılacağını haber veriyor.

İki bölmeden geçerek kabul gören yasa tasarıları, Devlet Başkanı'nın imzasıyla kesinleşiyor. Ancak tam kesinleşmesi için de Resmi Gazete'de yayınlanması gerekiyor; Resmi Gazete'de yayınlanacakları, Başbakanlık Kanunlar ve Kararlar Dairesi belirliyor. Sunay'ın imzaladığı yasanın yayınlanmasını, Erim'in yurda dönüşüne kadar bekletmek Başbakanlık ilgili dairesinin elindedir; öyle yapmıyor ve 25 Mart 1972 tarihinde ölüm yasası Resmi Gazete'de yayınlanıyor.

Artık Üç Ölüm'ün yerine getirilmesi infaz savcısı ile celladın elindedir.

Aynı gün İsmet Paşa Anayasa Mahkemesi'ne başvuruyor. 26 Tarihli Cumhuriyet, İnfaz Savcılığı'nın tereddüte düştüğünü yazıyor. Tereddüte düşmeyebilir; infaz eder, ancak, düşüyor. Ölüm Dosyası, Sıkıyönetim'e havale ediliyor.

İki gün geçiyor : «Üç İngiliz Uzman Kaçırıldı.» Büyük haber gazeteleri tutuyor. Tarih Kızıldere'ye doğru harekete geçiyor. 28 Mart tarihli aynı gazete, «Yusuf Küpeli ve 24 Kişi Yakalandı» haberini de veriyor; Ramazan Aktolga da yakalananlar arasında yer alıyor. Üç İngiliz uzmanı kaçıran «beş şehir eşkıyasından birinin Çayan, diğerinin Alptekin olduğu tespit edildi» haberi de var. Bir gün sonra ise iki önemli haber okunuyor. Birinde «Sıkıyönetim Mahkemesi İnfaza Karar verdi» deniliyor. CHP'nin Anayasa Mahkemesi'ne başvurmasına karşın Sıkıyönetim Mahkemesi, ölümlerin infaz edilmesini kararlaştırıyor. Diğerinde, ayrıca, Askeri Savcı'nın Nahit Töre, Osman Bahadır ve Yavuz Yıldırımtürk için ölüm cezası istediği yazılıyor.

Saf inatlaşma sürüyor.

Cumhuriyet Gazetesi, 30 Mart 1972 tarihinde, «Anarşistler Niksar Köylerinde Görüldü» haberini veriyor. «İngilizleri kaçıran şehir eşkıyasının tutumunu Times Kınadı» diye ekliyor. İngiliz Times Gazetesi'nin kınaması, her halde, acelecilliği artırıyor.

31 Mart 1972 tarihli Cumhuriyet'i boydan boya bir haber kaplıyor : «10 Anarşist Silahlı Çatışma Sonunda Ölü Olarak Ele Geçirildi.» Büyük haberin küçük eki var : «Anarşistler 3 İngiliz'i Öldürdü.» Bir gün sonra ise sürprizli bir haberle Ertuğrul Kürkçü'nün samanlıkta sağ olarak ele geçirildiğini yazıyor.

Üç Genç'in ölümünü önleme çabaları yeni ölümlere yol açıyor.

7 Nisan tarihli haber şöyle : «Anayasa ahkemesi İdam Kanununu Usulden İptal Etti.» Bu, bir aşamadır; Anayasa Mahkemesi'nin kararlarının yazılması ayları alabiliyor. Bu durumda sağduyunun güçlenmesi ihtimali bile var. Ancak olaylar böyle gelişmiyor; Hükümet, 9 Nisan 1972 tarihli Gazete'ye göre, çok acele davranmayı gerekli görüyor ve sürdürüyor : «İdam Dosyası Parlamento'ya Sevk İçin Sıkıyönetim Mahkemesi'nden İstenildi.» Anayasa Mahkemesi'nin Üç Genç'in ölüm kararını kesinleş-

tiren yasayı iptal etmesi tarihi 6 Nisan 1972'dir. 12 Nisan 1972 tarihinde aynı tasarı bir kez daha Parlamento'ya sunuluyor.

Saptanabilen en büyük hız ışık hızı'dır.

Karanlık'ın da hızlı olduğu anlaşılıyor.

Üç Genç'in ışıklı dünyalarını karanlığa çevirmek için olağanüstü bir hız sergileniyor. Martçı Yönetim ile AP'lilerin ortaklaşa çabalarını insan-üstü olmasa bile insan-dışı olarak nitelemek mümkün görünüyor.

Meclis, 24 Nisan'da ve Senato 2 Mayıs'ta ölüm kararını yeniliyorlar. 5 Mayıs 1972 tarihli Cumhuriyet, Jandarma Genel Komutanı Orgeneral Kemalettin Eken'in silahlı saldırıya uğradığını haber veriyor. Kararın infazını önleyebilmek için General Eken'i rehine alma çabası başarısızlıkla sonuçlanıyor. 6 Mayıs 1972 tarihli Cumhuriyet «İdam Edildiler» haberini veriyor. Artık kesindir. İnat'ı kazanıyorlar.

Bir gün sonraki haberi de aktarıyorum : «Son sözleri sorulan hükümlüleri işten nadim olmadıklarını beyan ederek 'Yaşasın Marksizm-Leninizm, Kahrolsun Emperyalizm-Faşizm' demişlerdir.» Ölürken de inat ediyorlar.

O GÜN GELDİĞİNDE

Mustafa Özenç

O büyük gün geldiğinde
ben kimbilir kaç yıldan beri
ebedî yatağımda
toprağın derinliklerinde
sonsuz bir uykuda olacağım

Fakat alınca ne zamandır
beklediğim haberi
Uyanıp sesimi kimse duymadan
o büyük zaferin coşkusuyla
kara toprağın altından
ben de haykıracağım

Unutup geçmişte kalan acı günü
kimbilir belki de bir kış günü
üzerimi yorgan gibi kaplayan
bembeyaz karın soğuğundan
ya da sonbahar mevsiminde
kemiklerime işleyen
yağmurdan duyacağım

Milyonları sarsan
o dayanılmaz sevince

Mevsim sonbahar
sıcak bir yaz olsa da
gece gündüz farketmez
ben her zaman hazırım

Adımın yazıldığı taş yıkılsa da
kalmamış olsa da şu dünyada mezarım
hatırlayıp tek canlı
gelmese de başucuma
o müjdeyi ben doğadan alacağım

Nasırlı ellerde yaratılan
O görkemli bayrama
Hiç kimse farketmeden
Ben de katılacağım...

.....

(*) Küfür Romanları'na da aldığım bu şiiri Necdet Adalı imzasıyla yayınlamıştım. Çok sayıda mektup aldım; uyarıldım. Şiirin Mustafa Özenç'e ait olduğu ileri sürüldü.

Doğrusu benim Sultanahmet defterlerimde de bu şiir Mustafa'ya aittir; ancak Küfür Romanları'nı yazarken bir başka basılı kaynakta Necdet Adalı imzasını gördüm. Benim defterlerimdeki kayıta karşın basılı kaynak olduğu için Necdet'in imzasıyla yayınladım.

Ocak ayında Ankara Merkez Cezaevi'nden Haşim Aslan'dan aldığım mektupta tekrar uyarıldım. Şiiri burada ve Mustafa Özenç'in imzasıyla yeniden yayınlıyorum.

Eylül'ün En Yüksek İtirafçısı

Kin var; ancak öncelikle çözebilme umudu görülüyor.

Ölüm çözücüdür; Üç Genç'in ölümünü hızlandırarak hızlı bir çözülme elde etmek isteniyor. Hızlı çözülme, itiraftır; itirafçı, kendisini kusuyor.

İtiraf'ın iki belirleyen elemanı var. Korku ile sığlık, itiraf'ı ortaya çıkarıyor. 12 Mart Muhtırası, yeni bir düzen için umut ve kararlılığın yüksek olduğu bir zamanda verildi. Sıkıyönetim Mahkemeleri'ne, uzun sayılabilecek bir politik tartışma sürecinden geçmiş kadrolar götürüldü. Teorik sığlık ayrı; ancak Martçı dönemde yargılananlarda inançlılık gözleniyor. 12 Mart Muhtırası'nın eşiğine kadar siyasal tartışma ve siyasal önderlik ön planı tutuyor; silahlı mücadele ve korunma kaygıları geri planda kalıyor.

Martçı Dönem'de itirafçılık saçılmıştır. Var; ancak gelişmiş tipolojilerini vermiyor. Saçılmışlıktan tipoloji çıkarmak mümkün; yaratıcıdır. Fakat bu çalışmanın dışında tutuyorum.

Yalnızca bir geçiş itiraf'ından söz etmekle yetinmek istiyorum.

Tutanakların bir yerinden aktarmaya başlıyorum: «Türkiye ve Fatsa halkına duyurmak isterim ki dün olduğum gibi bugün de vatan hainı değilim. Dün başında bulunduğum örgütün Türkiye'nin 12 Eylül'ün eşiğine gelmesinde sorumluluğu vardır, ancak, ben bunları dün vatan hainliği yapıyorum diye yapmadım, doğru bildiğim için yaptım.» (2) Bu itiraf, diğer tüm itiraflardan ayrı-

liyor. Tüm itirafçılar devrimci kişiliklerini kusar ve yerine suçlayan bir kimlik koymaya çalışırken, burada, geçmiş kişilik de korunmaya çalışılıyor. Saf olmayan bir geçiş durumunu anlatıyor.

«Devrimci Yol'un yaptığı eylemleri üstlenmeyerek adlarını ilerde açıklayacağım suçsuz insanların ve yakınlarının mağdur olmalarına neden oluyoruz. Kendimi, gerek Heyetiniz'e ve gerekse başkalarına hoş göstermek için, 'geçmişte biz kullanıldık, vatan hainliği yaptık' diyecek değilim. Ancak bu geçmişte yaptığım, özellikle insanlarda sarılması mümkün olmayan yaralar açan eylemlerden dolayı pişman olmadığım anlamında değildir.» Pişmanlığı var ve artık devrimci yürüyüşten ayrıldığını düşünüyor ve söylüyor.

Söyledikleri de hep suçlayıcı olmuyor. Fatsa'nın hapishanede ölen Belediye Başkanı Terzi Fikri için «Fikri Sönmez Devrimci Yol Örgütü içinde direkt yeri olan biri değildir» diyor. Eylülist Rejim'de yoğun suçlamalara kaynaklık eden halk mahkemeleri konusunda da şunları söylüyor : «Halk Mahkemesi kavramı üzerinde çokça durulan bir kavramdır. Fatsa'da halk mahkemesi kurulmuş değildir. Belediye'de bulunan elbiseler, kesinlikle biliyorum ki, Kültür Şenliği sırasında oynanan oyunlarda kullanılan elbiselerdir. Ben bugün Fatsa Gerçeği'nin olduğu gibi ortaya konmasını isteyen bir insanım. Fatsa Gerçeği'nde herkesin olumlu ya da olumsuz biçimde alacağı dersler vardır. Bunun için Fatsa'nın hiçbir şeyinin gizli kalmasını istemiyoruz. Fatsa'da Halk Mahkemeleri kurulmuş olsaydı, bunu söylememem için, geldiğim noktada hiç bir neden söz konusu değildir. Mahkemede bazı mağdur ve tanıklar gelerek kendilerinin Halk Mahkemesi'nde yargılandıklarını söylemektedirler; bunlar doğru şeyler olmamasına rağmen bunlardaki gerçek payı şudur : Çeşitli yerlerde çeşitli sebeplerle bazı insanlar devrimci yolcular tarafından alınmışlar, gelişi güzel biçimde bazı konularda sorgulanmışlardır. Bunların sonucunda bugün tasvip etmediğim çeşitli olaylar da meydana gelmiştir.

Ancak bunlar Halk Mahkemesi olarak işleyen bir takım kurumların faaliyetleri değildir.» (3) Bir itirafçı, suçlamaların bir bölümüyle önemli ölçüde çelişen itiraflarda bulunuyor.

1959 yılında Ordu'nun Ünye İlçesi'nde doğan Yusuf oğlu Yusuf Atasoy'dur; 1985 yılı Şubat ayında, kalmakta olduğu Amasya Özel Askeri Cezaevi Müdürü Binbaşı Abdülkadir Başkaya'ya başvurarak itirafçılık yolunu seçtiğini bildiriyor. Fatsa Davası'nın bir numaralı sanığı olarak biliniyor; savcılıkta ilk itiraflarını yapıyor.

20 Şubat 1985 tarihli ilk itiraf tutanağına göre kendisini şöyle anlatıyor : «Ben kendimi bileliden beri, yani Ortaokul'dan bu tarafa, devrimcilik düşüncesiyle büyüyüp her zaman devlete ve onun kuruluşlarına karşı geldim. Şimdi ise bu yaptığım işlerden pişmanlık duyuyorum. Daha önce 12 Mart sonrası meydana gelen Kızıldere Olayları nedeniyle cezaevine girip, çıktım. Yaş küçüklüğünden dolayı tahliye oldum.» Köy çocuğu Yusuf, eğer doğum tarihi kayıtlara doğru geçirilmişse, en azından 13 yaşından beri eylemlerin içinde yaşıyor.

«İlkokulu köyümde bitirdim. Daha sonra Kızıldere'de Mahir Çayan ve 9 arkadaşı ile birlikte öldürülen, ölen amcamın oğlu Ahmet Atasoy'un istemesi üzerine Fatsa'da ortaokula gittim. Fatsa Ortaokulu'nda, halen Malatya Cezaevi'nde 12 Mart Olayları'ndan dolayı yattığını bildiğim Ziya Yılmaz velim oldu. Ziya Yılmaz ve arkadaşları devrimci insanlardı. Onların etkisiyle devrimci oldum.» (4) 1985 yılında 26 yaşında oluyor ve itirafçılığı seçtiği zaman ömrünün yarısının devrimciler arasında geçmiş olduğu anlaşılıyor.

İtirafçı Yusuf Atasoy, ömrünün yarısını tümden çıkarmada güçlük çekiyor.

Şemsi Özkan'ın işi daha kolay; devrimciliği henüz içine sinmiş değil. MLSPB'nin önde gelen eylemcilerinden birisidir; 18 Mayıs 1981 tarihinde Şerif Doğan olarak yakalanıyor. Üç ay sonra 28 Ağustos 1981 tarihinde

Şemsi Özkan oluyor. 31 Ağustos 1981 tarihinde çözülüyor ve bütün eylemleri anlatıyor. 3 Eylül 1981 tarihinde, Sıkıyönetim Savcısı Binbaşı Faik Tarımcıoğlu'nun önünde «itirafçı» oluyor. Eylülist Rejim'de itirafçılık kapısı açılıyor (*) ve arkası geliyor.

Eylülist Rejim'in ilk ve en yüksek itirafçısı Şemsi Özkan, Savcı Yardımcısı Binbaşı Faik Tarımcıoğlu'nun önünde yaptığı ilk itirafında şunları söylüyor: «Sonuç olarak örgüte nasıl girdiğimi, hangi eylemlere katıldığımı örgütteki durumumu, örgütün neler yaptığını samimiyetle ve açıklıkla anlattım. Vardığım son kanaat ve netice şudur ki başlangıçta coşkuyla ve genel bir eylem kararlılığıyla katıldığımız örgütün stratejisi doğrultusundaki eylemlerin acıdan başka halkımıza bir şey getirmediğini, zaten var olan acılara daha da acılar kattığını, menfi anlamda toplumda çelişkiyi kuvvetlendirdiğini esefle gördüm, sezdim, anladım. Bundan dolayı bu örgütün bu işi yürütemeyeceğini ve genel olarak da Parti-Cephe'nin ve silahla halka sadece acı verdiğini ve bir sonuç vermediğini anlamış bulunmaktayım. Bu kanaat samimidir. Bundan sonra gelecek nesillere bu kanaatin aktarılmasını ve bundan ders alınmasını arz etmekteyim. Samimiyetle ifade edebilirim ki pişmanım ve bu pişmanlık bir yılgınlık ve göreceğim cezanın eseri değildir. Samimi olarak vardığım netice şudur ki tek tek silahlı eylemler toplum yararına değil, zararınadır. Toplumdaki var olan adaletsizlikle mücadele etmenin başka yolları vardır. Bu yolların denenmesinde yarar vardır. Pişman olmamı söylemem bundandır.» İfade burada bitiyor; bundan sonra «ifademe eklenecek husus yoktur» (5) deniyor. Ancak eklenecek husus olduğu anlaşılıyor. Şunlar da ekleniyor: «İş işten geçmeden bu gerçeğin hevesli sempatizan ve mi-

(*) Binbaşı Tarımcıoğlu, bu başarısından sonra hemen Ordu'dan ayrılıyor ve 1983 yılında hükümeti kurabileceği kesin görülen MDP listesine giriyor. Herhalde şimdi ANAP içinde parlamenterdir.

litanlarca kavranmasını arzu etmekteyim.» Bir kez daha uyarma misyonunun yazılmasına karar veriliyor.

Burada şu soruyu sormam gerekiyor : Bu ifade kimin? Tutanak katibi dışında altında Şemsi Özkan ile Askeri Savcı Hakim Binbaşı Faik Tarımcıoğlu'nun imzaları var ve bu ifade kimin? Burada sanık Şemsi mi, yoksa Hakim Binbaşı Tarımcıoğlu mu, konuşuyor? İfadenin üslubunun Şemsi'ye ait olmadığında hiç kuşku yok; ancak ifadenin yine de Şemsi Özkan'ın olduğuna karar vermemiz gerekiyor. Ancak bir düzeltme zorunludur; sanık, itirafçılığa dönüştüğü andan itibaren içindeki eski kimlik sökülüyor ve yerine savcı kimliği monte ediliyor. «İş işten geçmeden bu gerçeğin heveslı sempatizan ve militanlarca kavranmasını arzu etmekteyim.» Eğer her askeri yönetimde olduğu türden Türkiye'de de Eylülist Rejim'in bir genel savcısı olsaydı, bu sözler ona aittir, denilebilirdi. Ancak bu sözler tüm savcılar tarafından ve genellikle de Eylülist Rejim adına tekrarlanabiliyor.

Savcı Binbaşı Faik Tarımcıoğlu'nun önünde artık Şemsi Özkan bir itirafçı ve aynı zamanda bir gönüllü savcı'dır. İtirafa ve suçlamaya doyamıyor. Gönüllü savcı oluyorlar ve ancak kabul etmek gerekiyor, profesyonel savcılardan çok daha hassas ve görev düşkünü olabiliyorlar. Bir profesyonel savcı, iddianamesini hazırlarken ister istemez suçladığı örgütün görüşlerine ve belgelerine de yer vermek gereğini duyuyor ve bunda bir sakınca görmüyor. Şemsi Özkan, Şube'de çözüldükten, Savcı Binbaşı Tarımcıoğlu'nun önünde itirafçı olduktan sonra itiraflarına doyamıyor ve bu kez krokilerle süslenen yeni ve el yazması itiraflara başlıyor. Bunlarda şunları da belirtme hassasiyetini gösteriyor : «Sayın Mahkeme Heyeti'nin isteği üzerine yazdığım kendi özgeçmişim ve halen üstdüzeyde bir yöneticisi olmam nedeniyle yargılandığım örgütün siyasi görüşlerini, bildiğim kadar iç gelişimini ve iç işleyişini anlatan bu yazının hemen başında benim için önemli olan bir konuyu belirtmem gerekiyor. Örgütün siyasi görüşlerini anlatırken yazacağım şeyler, yak-

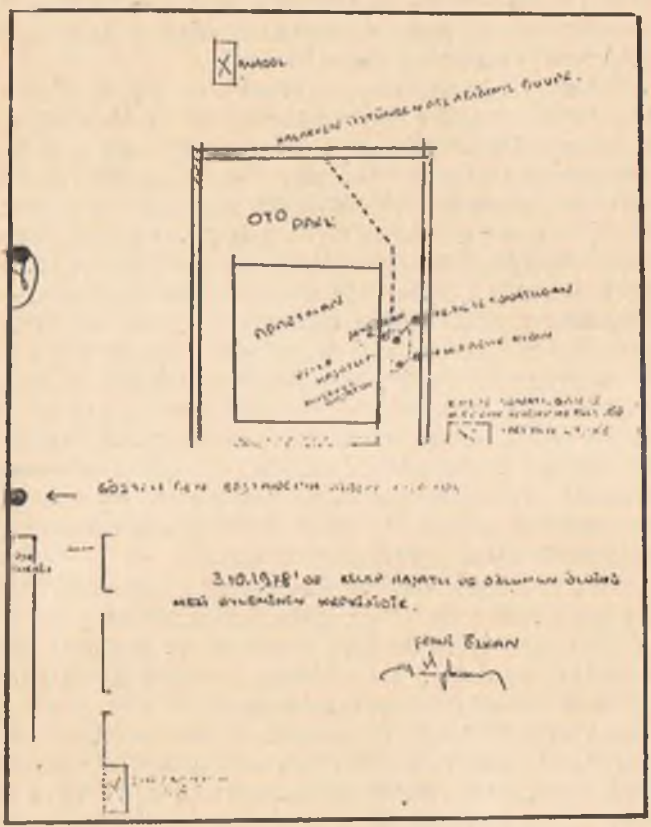
laşık beş yıldır üyesi olduğum örgütün görüşlerinin siyasi savunmasını yapma amacıyla değil, benden istenen bilgileri mahkemenize yardımcı olmak amacıyla yazdığımı ve açıklayacağımı belirtmeyi zorunlu buluyorum.» (6) Böylece yazacaklarının bir savunma değil suçlama sayılması gerektiğini özenle belirtiyor.

İtirafçı bir suçlayıcıdır ve Şemsi de suçluyor : MLSPB için «haber vere vere gelen sıkıyönetim ve 12 Eylül gibi çok önemli olayları tahmin etmemiş ve durumu şaşkınlıkla karşılamıştır» diyor. Yetinmiyor ve suçluyor : «İşte bu kargaşalık içinde MLSPB, THKP-C çizgisini bile tam olarak uygulayamamıştır. M. Çayan hedef olarak 'feodalizmin ve dışa bağımlı tekelci burjuvazinin en üst unsurlarını' gösterir ve 1972 yılında THKO'nun bir doktorun çocuğunu kaçırması olayını 'adi gangasterlik' olarak nitelerken, MLSPB bu konuda da tam bir çelişkiye düşmüştür. M. Çayan'ın gösterdiği hedefler yerine sansasyonel hedeflere yönelinmiş, en sonunda ise tam bir 'adi gangasterlik' örneği ile küçük burjuvazinin biraz palazlanmış kesimi olan kuyumculara yönelmiştir. 'En fazla kan döken en acımasız örgüt'; basının bu yakıştırmaları adeta bir övünç kaynağı olmuştur.» Önce örgütünü ve daha sonra da bir süre mücadele ettiği arkadaşlarını suçluyor.

İtirafçı'dır ve artık savcılık mesleğini benimsiyor; suçlamalarını sürdürüyor ve çeşitlendiriyor. Şemsi önce eylemli kimliğini kusuyor, içini boşaltıyor ve bir kalıp haline geliyor; bundan sonra ise fazla zahmete katlanmıyor. Eylülist Rejim'de televizyonda, radyoda ve tek tip günlük basında okuduklarını bir papağan türünden tekrarlıyor.

Parantez açıyorum : İtirafçıya da çalacağı plağı zorlamak gerekmiyor. Küfür Romanları'nda göstermeye çalıştım; Küfür Romanı yazıcılarının tek tek rejimle anlaşmaları söz konusu olmuyor. Rejim, kolay başarı elde etmek isteyen ve bunu roman yazıcılığıyla sağlamayı planlayanlara yalnızca bir tek kapı açık bırakıyor : Küfür Romanı yazılabiliyor. İtirafçı için de durum aynıdır; rejimin plaklarını çalarak kurtulabileceğini düşünüyor.

İTİRAFÇI ŞEMSİ ÖZKAN, MHP İL BAŞKANI HAŞATLI VE OĞLUNUN ÖLDÜRÜLMESİNİ ÇİZİYOR

.....

Şemsi Özkan, İtiraflarım, Birinci Ordu ve Sıkıyönetim Komutanlığı'na 22 Ocak 1982 Tarihinde Verilen Dilekçe

Parantezi sürdürüyorum : Bir bağlılıktan söz etmek durumundayım. Eylülist Rejim'de yönetimin liderlerinin konuşmaları ile savcıların iddianameleri arasında bir etkileşim var ve bu etkileşim iki yanlı oluyor. Savcılar, yönetimini elde bulunduran komutanların konuşmalarından etkileniyorlar ve iddianamelerini bu konuşmaların mantığına uydurmaya çalışıyorlar. Yönetimi ellerinde bulunduran komutanlar da konuşmalarının mantıklarını, savcıların iddianamelerindeki olaylara ve suçlama zincirine dayandırıyorlar. Sürekli ve dinamik bir biçimde birbirini etkiliyorlar.

İtirafçı ise taşralı tavla sever babanın konuşmayı yeni öğrenen erkek çocuğunu hatırlatıyor; baba, tavlaya başlamadan önce, «hadi oğlum, bir amcana küfret bakalım» diyor. Taşralı tavla sever baba ile tavla sever arkadaşı, bu konuşmayı yeni öğrenen çocuğun kırık küfürüne bayılırlar ve biliniyor, hep tekrarını istiyorlar. Çocuk tavla sever babası ile babasının tavla sever arkadaşının kahkahalarını gördükçe yeni küfürler bulmaya çalışıyor ve zaman zaman tavlayı bile engelleyebiliyor. Sürekli küfretmek ve babası ile babasının tavla sever arkadaşının sürekli olarak küfürlerine gülmelerini istiyor ve bekliyor. Tavla sever baba bir yerde, oyununu engelleyen oğlunu kolundan tuttuğu gibi dışarı atıyor ve küfürünü de eksik etmiyor; bu da biliniyor.

İtirafçı yeni plağını, rejimin sözcülerini dinleyerek ve savcıların düzenlemesiyle dolduruyor.

Parantezi kapatıyorum. Şemsi Özkan, iki açıdan Eylül'ün en yüksek itirafçısı sıfatını kazanıyor. Birincisi, Eylülist Rejim'in bütün açıklamaları, Şemsi Özkan'da itiraf olarak yeniden dilleniyor. İkincisi yüzden fazla insanı ölüme göndermiş bir örgüt lideri olarak niteleniyor. Eylülist Rejim'in elde edebildiği itirafçılar arasında örgüt ve eylem yeri en yüksek olanlardan birisidir.

Eylülist Rejim'in bir temel savı var; öğretmenler ih-

malcilikle suçlanıyor. Eylülist Rejim, Türkiye'de sol eylemin gelişmesinde, okullarda Atatürkçülük'ün özenle öğretilmemesini önemli bir neden olarak gösteriyor. Bu nedenle Eylülist Rejim, okullarda Atatürkçülük'ün okutulmasına ve hapishanelerde zorlanmasına büyük bir öncelik tanıyor.

Şemsi'dir ve aptal olmaması gerekiyor. İtiraf ediyor; aktarıyorum. «Şimdiye kadar önüne ulusal olan, insani ve mantık yönü ağır basan; bir sorunun birden fazla çözümü olacağını ve toplumsal sorunların 'ev yıkıp, yerine yenisini yapmak' kadar basit bir şekilde çözümlenemeyeceğini anlatan bir düşünce akımı konmamışsa, bir genç tek başına bu gerçeklerin tümünü bulamaz. İstese de bulamaz, çünkü ne yaşı ne de kültürel yapısı buna uygun ve yeterli değildir. Bu konuda bir örnek olması amacıyla bir anımı çok kısa anlatmak istiyorum. Bir 10 Kasım'da sınıfımıza gelen Lise Müdürü'ne, klasik, acıklı ama boş konuşmasından sonra 'Hocam Atatürkçülük nedir, Atatürk ilkeleri nedir' diye sorduğumda, cevap olarak aynen şu sözleri dinledim : 'Sen ne biçim Türk çocuğusun, nasıl bilmezsin, senin gibileri okula almamalı!' İşte yakın tarihimizin ulusal önderi bize böyle sevdirildi (!) ve tanıtıldı. Özel çabamla yaptığım araştırmada ise karşıma ilk olarak bir Sovyet yazarının 'Atatürk'ün bir küçük burjuva devrimcisi' olduğunu anlatan kitabı çıktı. Bu kitap benim sonraki bakış açımı etkiledi. Ve hâlâ Atatürkçülüğü, gerçeklere dayanıp, 'Çanakkale, Sakarya' gibi hamasi laflar anlatan bir kitaba rastlamadım.» (7) Şemsi, kendisine Atatürk'ü sevdiremeyen lise öğretmenlerini ve kendisini Sovyet araştırmacılarının Atatürkçülük konusunda yazdıklarını okumaya mahkum eden ülke araştırmacılarını hep suçluyor; söyledikleri ile Eylülist Rejim'in liderlerinin yaptıkları açıklamalar arasında tam bir uyum çıkıyor. «Böylesine oturmamış, boşlukta gezinen kültürel bir ortamda Türk gençliği niye ithal malı ideolojilere ilgi duyuyor diye soranın ya aklından ya da samimiyetinden şüphe edilir.» Hemen bunları da ekliyor ve artık «ithal malı» ola-

rak nitelediği eski ideolojisini kusarak Eylülist Rejim'in üniversite ve eğitim programını benimsiyor.

Parantez açıyorum : Şemsi Özkan'ın bu itirafları Ocak 1982 tarihini taşıyor. Eylülist Dönem'de yök üniversitelerinin oluşturulmasında, üniversitelerden tasfiyelerde, tarih ve dil kurumlarının yeniden düzenlenmesinde Şemsi'nin görüşlerinin çok önemli bir rol oynadığını düşünebiliyorum. «Yerli malı» ideoloji arayışları ve üniversiter düzen ile üst kültür kurumlarındaki yeni biçimlendirmelerin Şemsi'nin ortaya koyduğu ihtiyaçlara cevap niteliği taşıdığını, açıklıkla görebiliyorum.

Kapitalist rejim şuna inanmak istiyor : Kemalizm bir çözümdür. Eğer okullarda ve üniversitelerde Atatürkçülük, üstelik başlangıçtaki sınırlı radikalizminden uzaklaştırılmış haliyle bile, okutulursa, Türkiye'de sosyalist düşüncelerin yeşermesine imkan kalmaz; Eylülist Rejim de buna inanmak istiyor. Böylece itirafçı, bir yandan kendisini kurtarırken bir yandan da zaman zaman inanç bunalımına giren rejimi de kurtarmış oluyor.

Yalnız bu kadar değil; kapitalizm, emperyalizmle birlikte var oluyor. Ayrılmaz; iç içedir. Ancak ideolojik vurguları değişik olabiliyor; çok doğal. Türkiye'de kapitalizmin inanç bunalımı Kemalizm üzerinedir. Emperyalizmin inanç bunalımı, güler yüzlü bir kapitalizm yaratılabileceği konusundadır. Gelişmiş kapialist ülkelerdeki sorunların kendi içinde çözülebileceği ve gelişmemiş kapitalist ülkelerdeki sorunların çok büyük bir bölümünün ise yakın ve sevecen ilgilerle ortadan kaldırılabileceği inancı korunmak isteniyor. Emperyalist dünyada İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra başlatılan ekonomik yardımlar, bunu izleyen Barış Gönüllüleri, daha sonra Türkiye'ye sosyal hizmetler veya sosyal çalışma olarak aktarılan ve aslında rahiplik mesleğinin laikleştirilmesinden başka bir nitelik taşımayan yeni servisler hep rahim bir yaklaşımı sergiliyorlar; emperyalizm rahim müdahalelerle gelişmemiş kapitalist ülkelerde sosyalizmin yeşermesinin önlenebileceğine inancını korumak istiyor.

12 Eylül günlerinde Türkiye'ye gelen Amerikan ve CIA'nın uzman profesörlerinin ilerici devrimci harekete eylemci olarak katılan gençlerde hep yalnızlık, ilgisizlik, cinsel bunalım aramaları ve ülkü dolu bir yaşamı yalnızca tatminsizliklerle açıklamaya çalışmaları korunmak istenen inancın bir illüzyona dönüşmesini gösteriyor. İtirafçı kapitalist rejimin inanç bunalımına hitap etmek kadar emperyalist sistemin illüzyonlarını da canlı tutmak zorunda kalıyor.

Bu kez yöntemsel bir paranteze gerek duyuyorum. Aynı yöntemsel uyarıyı bıkmadan tekrarlayabiliyorum; itirafçının yönetilen bir ajan olmasına gerek yok. Sıkıştırılmış olduğu daracık odada bütün duvarlardaki hoparlörlerin sürekli olarak çıkardığı seslerden bir tek kapının açık olduğunu görebilmesi yetiyor. Eğer potansiyel itirafçı solculuğu sindirmemişse, başka bir sözcükle sığ ise, solculuğu bir imam-hatip öğrencisinin sure ezberlemesi saymışsa, yeni rolüne sahip çıkması çok daha kolay olabiliyor.

Korku ile eylemci kişiliğini kusan itirafçı, sıkıştırıldığı dört duvara asılı hoparlörlerden çıkan sesleri bir papağan türünden tekrarlıyabiliyor.

Şemsi; bunu yapıyor: «İlgisizliğin, uyumsuzluğun, aradığını bulamamanın oluşturduğu topluma yabancılık giderek öfkeye dönüşür.» Şemsi, artık CIA uzmanı bir profesör türünden bilgiçtir ve devam ediyor: «O güne kadar kendisini ciddiye almayan, kendisini böyle çaresiz ve sorunlarla dolu dünyada yalnız bırakan bu düzeni değiştirecektir. Aslında bu toplumsal ilişkilerinin olumsuzluğu sonucunda ortaya çıkan kişisel çelişkilerinin, komplekslerinin, ruhsal çalkantılarının tatminidir. Eylem yapacak, halkı örgütleyecek, halk düşmanlarını yok edecek, herkesin gıpta ettiği, çekinilen, korkulan ve sevilen bir önder olacaktır.» Bilgiç bir profesördür artık ve önce genel olarak çözümlüyor ve daha sonra da özel olarak anlatıyor.

Bundan sonra Şemsi'nin kendisini anlatması gerekiyor. Şemsi'nin kendisini anlatımı, CIA'nin solculuğun çı-

kışı ile ilgili reçetelerine tam bir uyum gösteriyor. Şöyle başlıyor : «Ben 30 yılı geçen evlilik süresi sonunda bile oturmamış, birbirini hemen hiç anlamamış bir ailenin çocuğuyum.» (8) Öyle değil mi; böyle bir ailenin çocuğu solcu olmayacak da peki solcular hangi aileden gelecekler? «Hep daha iyi yaşamak için çabalayan ve bugün ailenin sahip olduğu herşeyin onun çabalarıyla gerçekleştiği bir annem, sorunları çözmek yerine onlardan kaçmayı davranış biçimi haline getiren, kardeşimin doğduğu günün gecesinde ava giden bir babam var.» Özverili anne ile egoist baba bir ikili oluşturuyor; Şemsi, «baştan beri yanlış kurulmuş ilişkiler sonucunda babamın ava gittiği zamanlarda, daha 4-5 yaşındayken annemin dertlerine ortak olup, onun yükünü paylaştım.» henüz ilkokula gitmeden önce annesinin dertlerine ortak oluyor, yük taşıyor; biraz daha büyüyünce toplumun dertlerine ortaklık ediyor ve silah taşıyor.

«İkisi de ilkokul öğretmeniydi ve oldukça iyi talebeler yetiştirmişlerdi; buna karşın beni sınıflarında okutup iyi bir temel vermek yerine, iyi niyetli ama yetersiz öğretmene verdiler.» Bu öğretmenler hep sorumlular; lisede Atatürk'ü öğretmiyorlar ve ilkokulda yetersiz kalıyorlar. Şemsi, çok şanssız büyüyor ve şanssızlığı yetmiyor, talihsizlik karşısına bir de Hasan Şensoy'u çıkarıyor. Şemsi, Hasan Şensoy için, öyle «iyi bir sporcu ve iyi bir arkadaş» diye düşünüyor. Hasan Şensoy'un MLSPB'nin önde gelen liderlerinden birisi olduğunu bilmiyor ve babasının ilgisizliğinin yarattığı boşluğu Hasan Şensoy, kurnazca ve hızlıca dolduruyor. Bekleneceği türden Şemsi eylemci oluyor.

Senaryo bu kadar basit ve bu senaryoya devam etmek durumundayım. Şimdi burada da bir paranteze ihtiyacım var. Çok sayıda iddianame, çok sayıda sorgu ve çok sayıda emniyet tutanağı inceledim. Hepsinde bir eylemcinin nasıl solcu olduğu ve özellikle ilk solculuk derslerini kimden aldığı özenle kaydediliyor. Önceleri bu kayıtların ne işe yarayabileceğini anlamakta güçlük çektim; şimdi

yeni uygulamalar nedeniyle anlamaya başladığımı sanıyorum. Bu kayıtların MİT'nin araştırma bürolarında değerlendirildiği anlaşılıyor; şu anda Eylülist Rejim en çok, uyanış işaretleri veren kesitlerin bilgi ve deneyim birikimi olanlarla buluşmalarını önlemek istiyor. Burada çok katı, acımasız ve sözde legaliteyi aşan bir titizlik gösteriyor.

Eylül'ün en yüksek itirafçısına devam ediyorum. Ev huzursuz ve öğretmen yetersiz, ne olacak Şemsi'nin hali? «Evdeki sürekli huzursuzluk ortamının yarattığı dalgınlık, biraz dalgacı mizaçlı olan öğretmenimin de yardımıyla iyice arttı ve ilkokuldan aslında orta seviyede, dikkati dağınık bir öğrenci olarak mezun oldum.» Hep dalgın bir çocuk olduğu için orta okulda başarılı olamıyor; annesi yardım ediyor ve başarılı oluyor. Fakat Şemsi, «allem öğrencileriyle uğraşmaktan bana pek zaman ayıramadı» diyor. Başarısızlığını örtmek için de hayal kurmaya başlıyor. İtiraflarında bu dönemi için «hayalimde hep en iyi öğrenci ve en iyi çocuk oluyordum» diye yazıyor. Hayalinde başarılı, okulda başarısız ve İstanbul'da bir lise öğrencisi oluyor. Sonunda sağcı psikiyatri profesörü Ayhan Songar'ın hastası durumuna geliyor; «uzun çabalar sonunda Prof. Ayhan Songar'a gitmeyi kabul ettim» diyor. Profesör Songar, Şemsi'yi tedavi etmeye başlıyor.

Dersleri düzeliyor. Şunları yazıyor : «O yıl ilişkilerim nispeten iyi gitti ve bunun sonucu zayıf dersleri vererek lise sona geçtim. Spora başladım, hem sporda ve hem derecelerimde belirli bir başarı düzeyi tutturdum. Spor benim için önemli bir boşalım aracıydı.» Böylece kurtuluyor. Daha doğrusu kurtulduğunu sanıyor. Kaldığı yerden devam ediyorum. «Spor benim için önemli bir boşalım aracıydı. Hasan Şensoy'u bu sıralar tanıdım, iyi bir sporcu ve iyi bir arkadaştı.» Tam kurtulacağı sırada Hasan Şensoy başına dert oluyor. Fakat başlangıçta pek değil; çünkü «samimiyetimiz sporun dışına taşmıyordu» di-

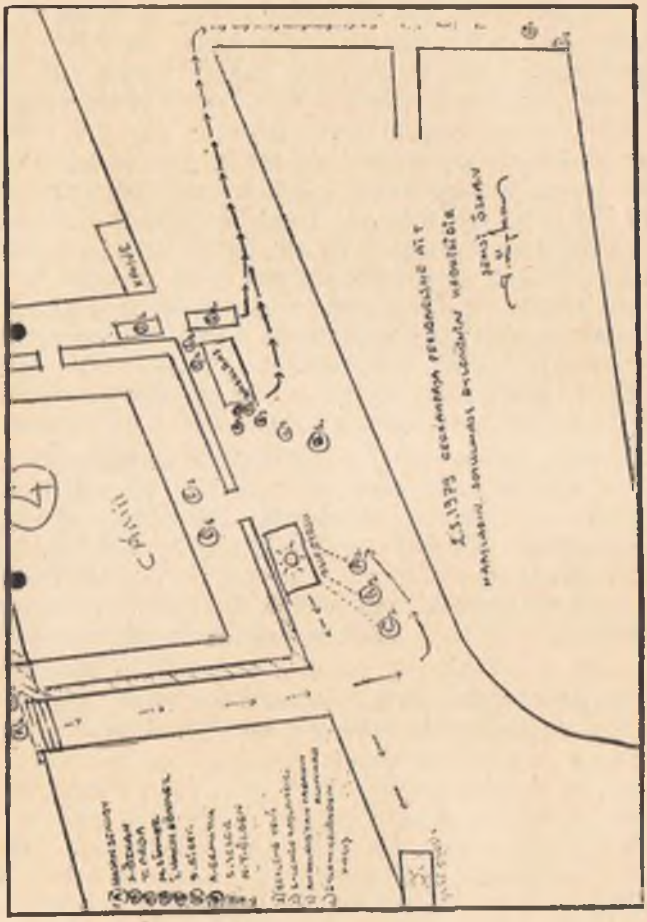
yor. «Onun devrimci olduğunu bildiğim halde bu konuları pek seyrek konuşuyorduk»; bunları ekliyor.

Güzel; Şemsi yine kurtuluyor. Fakat şu düzen ne kadar düzensiz! Herkes üniversiteye girse, ne olur? Şemsi üniversiteye girse, Şemsi solcu olmaz; ancak giremiyor. Bunun üzerine «liseyi bitirip, üniversiteye giremeyince sorunlar yeniden başladı» diye yazıyor. İş arıyor. İş bulamıyor ama lise diplomasının hiç bir işe yaramadığını anlıyor. Bunun üzerine Şemsi, itiraflarının bu bölümüne, eğitim sistemini eleştiren, genel kültür derslerinin gereksizliğini belirten kısa bir rapor ithal etme fırsatını buluyor. Artık Hasan Şensoy'a gün doğuyor. «Bu arada H. Şensoy ile buluşuyorduk. Önce spor ve sıradan şeyler olan konuşmalarımız politikaya ve ülkenin durumuna yönelmişti.» Bir gün Şemsi ile karşılaşacağını hesaplayarak sporcu olan ve tetikte bekleyen Hasan Şensoy, Şemsi üniversiteye giriş sınavlarında başarısız kalınca fırsatı kaçırmıyor.

«Ailem benim için bir çok özveride bulundu. Ama en önemlisi olan yakın, sıcak ve sürekli bir ilgi bağı oluşturamadı.» Bu sıcak ve sürekli bağı, Hasan Şensoy aracılığıyla geliyor. «Önemli olan hangi örgütte olduğum değil, bir örgüte kabul edilmemdi.» Tam bir CIA senaryosunda veya Küfür Romanı kurgusunda olduğu türden, ana-babanın eksik ettiği sıcak ilgiyi, böylece, örgüt sağlamış oluyor.

«İlk eylemimde yakalandım. Poliste iken diğer arkadaşlarımla beraber, ben de konuştum.» Sonra Toptaşı Cezaevi'nden kaçıyorlar; örgütü içinde yükseliyor.

İTİRAFÇI ŞEMSİ ÖZKAN CERRAHPAŞA SOYGUNUNU ÇİZİYOR

.....

Şemsi Özkan, İtiraflarım, *Birinci Ordu ve Sıkıyönetim Komutanlığı'na 22 Ocak 1982 Tarihinde Verilen Dilekçe*

Çok sayıda eyleme katıldığını itiraf ediyor.

İtiraflarının sonu yaklaşıyor. Sonunda «Türkiye'nin politik ortamı benim gibi ağır gelişiyordu, bunun sonucu örgüt üyesi olarak saydığım eylemlere katıldım» diyor. Her eylem için bir kroki çiziyor ve bir çok arkadaşının ismini sayıyor. «İlk eylemlerin yarattığı sansasyon, bir zafer sarhoşluğu yaratmıştı bende. Polise sıktığım kurşunları aslında kendi çelişkilerime, toplumla olan uyumsuzluklarıma sıkıyordum. Bu da geçici bir rahatlık yaratıyordu. Ama kısa sürede yerini rahatsızlığa, yeni sıkıntı ve çelişkilere bırakıyordu. Ne aradığımı bulabiliyor ve ne de çelişkilerimi çözebiliyordum.» Görülüyor; Küfür Romanı yazmak pek zor görünmüyor.

«Bu duygular içinde iken 1980 Şubat Darbesi geldi. Örgütün yaşatılması zorunluluğu, kaçınılmaz olarak bir kaç kişi ile beraber benim de omuzlarıma kaldı. Bu işin yürümeyeceği gerçeği kafamda şekillenirken şu soruyla karşı karşıya kaldım. 'Herşeyi olduğu gibi bunu da mı yarım bırakmalıydım. Bıraksam ne yapacaktım ve yaşamımı nasıl sürdürecektim. Hakkımda Vur Emri'nin çıktığı bir dönemde teslim olmak akıllıca bir çözüm olarak gelmiyordu. Kendi ayağımla idam istemiyle yargılanmaya gitmek bir türlü kafama yatmıyor. Yapsaydım bile cezaevinde diğerleri arasında nasıl yaşıyacaktım. Yeni doğan oğlum (bir sözcük okunmuyor, y.k.) ne yapacaktı. Bizler olumsuzluğa adeta itilirken, geri dönebilmek için niye açık kapı yoktu. O halde bu işi gittiği kadar götürmekten öte bir seçeneğim yoktu. Üstelik örgütün son döneminde iç ilişkilerinde bir çok ikiyüzlülük, pislik görmüştüm. Örgütün yapısına ve geleceğine olan güvenim tamamıyla kaybolmuştu. Buna karşın örgütün yaşamını, dolayısıyla benim de yaşamımı uzatacak uzun vadeli konularda görüş belirttim. Bu konudaki görüşleri de destekledim. Son olarak 'yurt dışı ilişkiler sorumluluğu' görevine getirildim. Bu benim için ümit ışığı olmuştu, belki önüme bazı fırsatlar çıkabilirdi. Tam bu sırada yakalandım.» Şemsi Özkan olarak değil, Şerif Doğan kimliğiyle yakalanıyor. Şemsi Özkan kişiliğini kusmak için itirafçı oluyor.

Ölüm Orucundan Çıkan İtirafçı

İtirafçı kişilik değiştiriyor. Ancak barışçıl bir kişilik değiştirme söz konusu değil; itirafçı, kendi eylemci kişiliğine düşman kesiliyor. Düzene düşman eylemci itirafçı olduktan sonra kendi geçmişine düşman oluyor.

İtirafçı, kendi eylemci kimliğine düşmandır ve kendi kendisine bir soruyu sormak zorunda kalıyor : Neden geç kalıyor? İtirafçının yeni ve düşman kişiliğinde, pişmanlık yasasından yararlanabilmek için kimlik değiştirdiğini kendi kendisine bile kabul etmesi mümkün değil. Bu nedenle neden geciktiğinin açıklamasını bulmak istiyor.

İtirafçı Şaban Taşçı artık eylemci kişiliğine düşman bir savcı'dır; geçmişini bir savcı mantığının kuruluğu içinde yeniden kurmaya çalışıyor. İtirafçıların yazdıklarına bakıldığında kişiliklerini ikiye bölmeyi sürdürdükleri görülüyor. Bir yanıyla, kendilerini, her zaman aldatılmaya ve sürüklenmeye hazır safdiller olarak gösteriyorlar. Bir yanıyla da, ancak üstün ve deneyimli aktörlerin yapabileceği bir biçimde aynı anda iki ayrı kişiyi yaşadıkları iddiasından da kurtulamıyorlar. Nerede ise polisin eline düştükleri andan itibaren içlerinde iki kişinin hesaplaştığını açıkça yazıyorlar. Bu mümkün; ancak bu iki kişiye de, üstlenmek istedikleri safdil kişilikle bağdaşmayacak bir bilinçlilik ve netlik yüklüyorlar.

İtirafçı Şaban Taşçı Devrimci Sol ile TİKB'nin planladığı ölüm orucundan sonra yeni kimliğini seçiyor. «Neden Geç Kaldım?» sorusuna, soruyu sormadan bir cevap bulmak gereğini duyuyor. Başlıyor : «Cezaevindeki insanın sürükleyici psikolojisi özgürlük özlemi etrafında dönüp dolaşır. Cezai durumu daha uzun yıllar hapiste ol-

masını gerektiren bir kişinin kafasını meşgul edebilecek kurtuluş yolu, yasal olmayan yollardan cezaevinden çıkma yollarını arama, yani firar düşüncesidir. Benim de bir süre etkisinde kaldığım umut bu oldu. Davutpaşa Cezaevi'nde kaldığım süre içinde bir firar hazırlığını biliyor olmam, firar gerçekleştiği takdirde örgütün beni de kurtaracağı garantisini vermesi beni, kendi iç hesaplaşmamı ertelemeye zorladı, örgüte kayıtsız şartsız bağlı kalmamın nedeni oldu. Bu olgu cezaevlerindeki örgütlerin insanları kendi çatıları altında tutabilmesini sağlayan faktörlerden biridir. Örgütün böyle bir şeye gücünün yeteceğini gösterebilmesi, mensuplarına geçici de olsa bir güven verebilmektedir.» (9) Şaban, itiraflarında cezaevlerindeki kaçma plan ve girişimleri ile ilgili olarak ayrıntılı bilgiler vermeyi deniyor.

«Alemdağ Cezaevi'nde de bulunduğum koğuşta bazı gruplarla ortak olarak sürdürülen firar teşebbüslerinde örgütü benim temsil etmiş olmam ve bazı Dev-Sol'cularla birlikte çalışmalarda yer almış olmam beni örgüte daha fazla angaje etmişti. Böylece daha önce sarsılan inancımı yeniden ispatlama ihtiyacını duymuştum.» Bazısı sonuca çok yaklaşan kaçış planları, Şaban'ın iç hesaplaşmasını durduruyor ve militan oluyor.

Şaban yeni ve acımasız savcı kimliğiyle eylemci kişiliğini irdelemeyi sürdürüyor. Şaban, geç itirafçı olmasının yanında bir de sorgusunda tam bir devrimci türü tutum gösteriyor; bunu da açıklaması gerektiğini düşünüyor. Şunları ileri sürüyor : «Örgüt Lideri Dursun Karataş, Sultanahmet Cezaevi'nden bizzat kendi eliyle Haydar Başbağ'a (*), Alemdağ Cezaevi'ne, senatör gibi kaleminin haznesinde gönderdiği notla benim, sorgum es-

(*) Benim de katıldığım uzun açlık grevinde Haydar'ı ve kuşkusuz Şaban Taşçı'yı hatırlıyorum. Haydar Başbağ, Hasan Telci, Abdullah Meral ve Fatih Öktülmüş açlığa doyamadılar ve daha sonra daha uzununu denediler. Dördü birlikte öldüler. Sevgiyle hatırlıyorum.

nasında Dev-Sol'u genel olarak savunmamı, meslek sorusuna 'Devrimci' cevabını vermemi, şubede ve cezaevinde yapılmış işkence senaryoları hazırlayarak kendime de yapılmış gibi anlatmamı ve örgütün tespit ettiği cezaevi ve emniyet görevlileri hakkında suç duyurusunda bulunmamı istemişti. Ben de örgütün talimatına uyarak istenildiği gibi hazırlanmış ve mahkemedeki sorgumda hazırladığım bu sorgu metnini ve dilekçeleri vermiştim.» Dursun Karataş'ın emrine uyarak mahkemedeki sorgusunda devrimci cevaplar verdiğini söylüyor.

İtirafçı Şaban, devrimci cevaplar verme söz konusu olduğu sürece Dursun Karataş'ın sözünden çıkmıyor; ölüm orucuna gelince iş değişiyor. Sultanahmet'te, Türkiye'nin bir çok cezaevinde aynı zamanda başlatılan büyük açlık grevine de katılıyor (*), fakat, ölüm orucuna gelince katıldığı açlık grevini de kusmak gereğini duyuyor. «Açlık grevleri, bazı politik beklentilerle propaganda gücü ve kamuoyunu etkileme amacıyla uygulanan bir mücadele yöntemidir» diyor. Şunları da ilave ediyor: «Bugüne kadar o kadar çok açlık grevi yapılmıştır ki, hiçbir başarı ve sonuç kazandırmaması bir yana, yüzlerce insanı boşu boşuna fiziki olarak yıpratmasına rağmen ısrarla uygulanmış olmasının başlıca nedeni, cezaevlerinde de giderek otoritesini sağlamlaştıran devlet gücü karşısında örgütsel çalışma yapmanın eski rahat ortamını bir daha bulamamanın verdiği çaresizliktir. Siyasal kazanım sağlamanın etkili olabilecek hiçbir yolu kalmadığından, dışarda da prestij kazandırarak örgütün varlığını duyuracak daha doğrusu Dev-Sol'un çökmediği izlenimini verebilmek amacıyla bu tür açlık grevlerine başvurulmaktadır.» Şaban, kendisinin de katıldığı açlık

(*) Şaban Taşçı örneğinde olduğu gibi cezaevlerindeki büyük ve uzun açlık grevine katılanlar arasından da itirafçı çıktı. Bunların hiç birisi açlık grevlerinin bütünlüğüne ve saflığına gölge düşürecek sözler icat edemiyor; bunun saptanmasının yararlı olacağını düşünüyorum.

grevinin hemen hemen bütün hareketlerin ortak çabası olduğunu unutmak istiyor.

Açlık, barışçıl silahların en şiddetlisidir.

Açlık grevi, süreli ve süresi önceden belirlenmiş olarak gerçekleşemiyor; şiddetini, her zaman içinde sakladığı ölümden alıyor. Yalnızca açlık grevinde ölüm türünden sonsuz şiddetli bir gerçeklik, yavaş yavaş, tedrici, doğrusal ve son derece barışçıl gelebiliyor. Yalnızca açlık grevinin belli aşamasından sonra ölüm'ü istememek grevcinin irade düzleminin dışına çıkıyor; ölüm, güzelleşerek yaklaşıyor.

Dört Açlık Grevcisi'nin, mavi gökte ve beyaz bulutlar arasında, Güzel Ölüm'ü bulduklarına inanıyorum.

İtirafçı Şaban, Dursun Karataş'ın, kendisinin de ölüm orucuna katılmasını istediğini yazıyor. Şunları ileri sürüyor: «Dev-Sol ve TİKB'nin (Türkiye İhtilalci Komünistler Birliği, y.k) geçen yıl yaptıkları ölüm orucunun nedenleri çok ilginçtir. Dev-Sol Lideri Dursun Karataş 1982 yılından beri örgüt adına böyle bir eyleme katılacak gönüllü militanları tespit ediyor, ikna etmeye çalışıyordu. 1983 yılında Alemdağ Cezaevi'nde kaldığım sırada cezaevi örgüt sorumlusu Haydar Başbağ'a gönderdiği notla, örgütün tespit edeceği bir ölüm orucu eylemine katılabileceklerin tespit edilmesini istemişti. Haydar Başbağ da cezaevi Dev-Sol komitesi üyesi olarak bana ve Serhan Arıkanoğlu'na, Dursun Karataş'ın bu düşüncesini ileterek kendisiyle birlikte bizim de isimlerimizi gönüllü katılacak kişiler olarak Dursun Karataş'a bildirmek istediğini söylemişti. Sanıyorum ki genel olarak gönüllüler önceden bu şekilde tespit edilmişti. Örgüt tespit edilen militanların kararlılık durumlarını 1983 Temmuz Açlık Grevi içerisinde, Sultanahmet Cezaevi'ndeki Dev-Sol örgütünün parçalanması pahasına ilginç bir yöntemle sınamıştı. Beklenen güveni veremeyen yani ölüm orucuna gönüllülükten vazgeçen ya da inandırıcı gerekçeler arayan militanlar ya örgütten atılmış ya da örgüt içindeki konum ve itibarları düşürülmüştü.» Şaban, 1983 Açlık Grevi'ni, 1984 Ölüm Orucu'nun bir provası olarak itiraf ediyor.

«Ölümü Şiddetle İstediğim Oldu;

İrademle Yaşamı Sürdürdüm»

Veya

Erdal Eren'in Ayrılık Baladı

Sevgili annem, babam ve kardeşlerim...

Hepinize yürekten sevgi ve saygılar...

Sizlere bugüne kadar pek sağlıklı mektup yazamadım. Ayrıca konuşma olanağımız da pek olmadı. Zaten dışardayken de birbirimizi anlayabilecek şekilde pek konuşmadık. (Bu konudu sizlere karşı büyük ölçüde hatalı davrandım. Ancak bunu size saygı duymadığım, bu nedenle böyle davrandığım şeklinde yorumlamamanızı isterim) Bu nedenle sizlere anlatacağım, konuşacağım çok şey var. Ancak olanak yok. Düşüncelerimi bu mektupla anlatmaya çalışacağım. Şu anda ne durumda olacağınızı tahmin ediyorum. Ama çok açıklıkla söylüyorum ki, benim moralim çok iyi ve ölümden de korkum yok. Çok büyük bir ihtimalle bu işin ölümle sonuçlanacağını çok iyi biliyorum. Buna rağmen korkuya, yılgınlığa, karamsarlığa kapılmıyorum ve devrimci olduğum, mücadeleye katıldığım için onur duyuyorum. Böyle düşünmem, böyle davranmam halk ve devrime olan inancımdan ileri gelmektedir. Ölümden korkmadığımı söylemem, yaşamak istemediğim, yaşamaktan bıktığım şeklinde anlaşılmamalı. Elbette ki, hayatta olmayı ve mücadele etmeyi arzularım. Ancak karşıma ölüm çıkmışsa, bundan korkmamam ve cesaretle karşılamam gerekir.

Biliyorsunuz ki, bu ceza işlediğim iddia edilen bir suçtan verilmedi. Asıl amaçlanan, böyle bir olayla gözdağı vermek ve mücadeleyi engelleme hedefine dayalıdır. Bu nedenle —sizin de bildiğiniz gibi— kendi hukuk kurallarını çiğneyerek, bu cezayı verdiler.

Cezaevinde yapılan (ayrıntılı bir biçimde öğrenirsiniz sanırım) insanlıkdışı zulüm altında inletildik. O kadar aşağılık, o kadar iğrenç şeyler gördüm ki, bu günlerde yaşamak bir işkence haline geldi. İşte bu durumda, ölüm korkulacak bir şey değil, şiddetle arzulanan bir olay, bir kurtuluş haline geldi. Böyle bir durumda insanın intihar ederek yaşamına son vermesi işten bile değildir. Ancak ben bu durumda irademi kullanarak, ne pahasına olursa olsun, yaşamımı sürdürdüm. Hem de ilerde bir gün öldürüleceğimi bile bile. Sizlere bunları anlatmamın nedeni yaşamaktan bıktığım ya da meselenin önemini, ciddiyetini kavrayamadığım gibi yanlış düşünceye kapılmamanız içindir. Bütün bu yapılanlar, başımdan geçenler kinimi binlerce kez daha artırdı ve mücadele azmimi körükledi. Halka ve devrime olan inancımı yok etmedi. Mücadeleyi sonuna kadar en iyi şekilde yürütmek ve yükseltmekten başka bir amacım yoktur.

Mesele benim açımdan kısaca böyle. Ancak sizin açınızdan daha farklı, daha zor olduğunu biliyorum.

Anne, baba ve evlat arasındaki sevgi çok güçlüdür. Kolay kolay kaybolmaz. Ve evlat acısının da sizin için ne derece etkili olacağını biliyorum. Ama ne kadar zor da olsa bu tür duygusal yönleri bir tarafa bırakmanızı istiyorum. Şunu bilmenizi ve kabul etmenizi isterim ki, sizin binlerce evladınız var. Bunlardan daha niceleri katledilecek, yaşamlarını yitirecekler ama yok olmayacaklar. Mücadele devam edecek. Ve onlar mücadele alanlarında yaşayacaklar.

Sizlerden istediğim bunu böyle bilmeniz, daha iyi kavramaya çaba göstermenizdir. Zavallı ve çaresiz biriymişim gibi ardımdan ağlamanız beni yaralar. Bu konuda ne kadar güçlü, ne kadar cesur olursanız, beni o kadar mutlu edersiniz.

Hepinize özgür ve mutlu bir yaşam dilerim.
Devrimci selamlar.

Oğlunuz Erdal

(*) Mamakçılardan Erdal Eren'in hapislik günlerini dinledim.

Bilimin başlangıcı şaşma ise, pek çok şaşıyorum; bu topraklardan nasıl böyle gencecik direnç fışkırıyor pek çok şaşırıyorum.

Sinema da izlemiyorum. Genç arkadaşlarımdan, okuyucularımdan mektuplar alıyorum; sinemayı izlememi istiyorlar. Üzerinde kitap yazmamı istiyorlar.

Bu kitaptan sonra sinemaya gitmeye başlıyorum.

Erdal'ın Mamak Günleri'nin filmi yapılmalıdır. Film bir tekrar üzerine kurulmalıdır; Ravel'in Bolero'su örnek olabilir. Tekrarlar, Erdal'ın üzerine inen postallar olmalıdır. Filmde Erdal, zorla çıkarıldığı havalandırmadan ancak sürüklenerek, kan içinde, getirilmelidir ve ezik bir çuval türünden tek kişilik hücresine atılmalıdır. Film yine bir tekrar üzerine kurulmalıdır; Amerikan futbolu örnek alınabilir. Sanki top Erdal'dadır ve Erdal'ın üzerine, maskli ve kasketli yirmi kişi çullanmalıdır.

Film tekrar olmalıdır. Mamak öncesi ve Mamak sonrası filmde olmamalıdır. Erdal'ın üzerinde yalnızca postallar görünmelidir. Havalandırmada, bir Amerikan futbolu filminde olduğu gibi Erdal görülmemelidir. Erdal'ın üzerinde yalnızca yirmi kasket görülmelidir.

Film, postalları ve kasketleri göstermelidir. Film bunları tekrarlamalıdır. Yalnız bir kez Erdal asılmalıdır.

Erdal asılırken bu mektup söyleamelidir.

Ressamlar, Siz, güzelliğin resmini yapabilir misiniz? Bu dönemde bu sözü sevmiyorum.

Filmciler, Siz, direncin filmini yapabilir misiniz?

Tekelci aşamada güzel, dirençlidir ve direnç, güzel oluyor.

Hayır. Belki de Erdal bin kez asılmalıdır. Belki de her asılmadan sonra Erdal, havalandırmada gardiyan askerlerle misket oynamalıdır.

Sonra eski örgütüne kan kusuyor : «Dev-Sol'un ortaya çıkışından bu yana en önemli özelliği ortaya konacak eylem türünü ilk kez kendisinin ithal etmiş olmasıdır. Ölüm orucundaki başlıca amacı da bu eylemi Türkiye'de ilk kez gerçekleştiren örgüt olabilme ayrıcalığını elde etmekti. Oysa ölüm orucunu, Dev-Sol'dan önce yapanlar çıkmıştı. Dev-Sol için daha fazla geç kalmadan uydurma bir bahane bularak 1984 Nisanı'nda eyleme başlamaktan başka yapacak bir şey yoktu. Başka bir bölücü örgütün prestij kazanabileceğini hazmedememe, yıllarca maceracı, zorlama eylem mantığı, yüzünden diğer sol grupların dahi desteğini ve birliğini kaybetmiş olmanın verdiği siyasi hırçınlık ölüm orucunun başlıca nedenleri oldu.» Bu nedenlerle de Şaban Taşçı itirafçı oldu.

Şaban, ipte asılı ölmekten kurtulma çabaları ararken açlıktan ölmek istemiyor.

Fakat itiraflarına göre Şaban Taşçı bu nedenle itirafçı olmuyor. Ölüm türünden insani bir sondan kaçınma değil devletle yeniden bütünleşmek türünden yüce bir amaç için itirafçılık mesleğini seçiyor. Bunu açıkça yazıyor.

Taşçı, yeni bir dua öğrenmiş ve okuyor : «Halka zarar verdiğine, vatanımızı yıkıma götürdüğüne, binlerce insana acılar, bunalımlar yüklediğine inandığım halka ve devlete karşı işlediğim suçların gerçek yüzünü açıklamayı ülkeme ve milletime olan sevgi ve inancımın bir gereği, kendimi geçmişin hatalarından arındırabilmenin, beni dıştalamış olan toplumla, devletle yeniden bütünleşebilmenin en doğru yolu olarak gördüm.» (10) Amin demek gerekiyor.

Burada durarak bir öneriyi dile getirmek istiyorum : Büyük basın, ilkokullar için, bir itirafçılık yarışması açmalıdır. En iyi, en etkili ve en acıklı itirafname'yi yazan ilkokul öğrencisine, büyük basının kurucu babalarından birisinin adı yazılı bir ödül verilmeli ve bu ödüle bir apartman katı eklenmelidir.

Şaban'ın itirafnamesi bir örnektir; «neden itiraf ediyorum» itirafnamenin ara bölümlerinden birisinin başlığı oluyor. Bir : «Solcu olmamın mantıka dayanan ve gönüllü bir tercih sonucunda olmadığını görmüştüm.» Şaban, Dursun Karataş'tan korkuyor ve solcu oluyor. Şimdi korkmuyor ve itirafçı oluyor. «Sol ideolojilerin peşinden gitmemin çeşitli nedenleri vardı: Okuduğum okullarda öğretmenlerimden, arkadaş çevremden büyük ölçüde etkilenmiştim. Kişiliğimin özgürce gelişmesi gereken gençlik döneminde, şartlanmış olarak hep sol ideoloji doğrultusunda yayınları, filmleri, tiyatroları izlemek durumunda olmuştum. Bu konuda kendimin tercih hakkımı özgürce kullanamayacağım şekilde, emrivakiler beni yönlendirmişti.» Bu durumda öğretmenleri atmak, filmleri sansür etmek, tiyatrolara yardım yapmak, kötü arkadaşlara elektrik vermek zorunlu oluyor. Şaban'ı emrivakilerden kurtarmak ve özgürlüğüne kavuşturmanın başka yolu görünmüyor.

Bir 12 Eylül gerekiyor.

«Devlet, gücünü zaafa düşmeden kullanabilmiş olsaydı ekonomik ve toplumsal aksaklıklar tam bir çürümeye uğramadan giderilmeye çalışılmış olunsaydı, ne sol ideolojiler o kadar etkili olabilir ne de benim gibi gençler bu ideolojilerin peşinden giderdi.» Bunları da, Şaban, itiraf ediyor. Eylülist Rejim tam zamanında geliyor, devletin zaafiyetine son veriyor, Şaban bunu görüyor ve itirafçı oluyor.

«Şartlandığımız ideolojiye körü körüne bağlılık, kendi gücümüzü haddinden fazla abartmamıza, karşımıza aldığımız devleti olduğundan daha güçsüz görmemize neden oluyordu. Oluşturulan düşünceler devletin güçsüzlüğünü ispatlamaya çalışıyor, yaptığımız eylemler bunun delili olsun diye özellikle seçiliyordu. Devletin güçsüz olmadığını, eylemlerin sansasyonunun içi boş birer üstünlük görüntüsünden başka birşey sağlamadığını eylemci bir kişi olarak acı deneylerle öğrenmiş oldum.» 1976 yı-

lında solculuk yoluna adım atan ve zamanını siyasal yetkinliğini artırmak yerine silah ustalığını geliştirmek için kullanmış olan Şaban, Eylülist Dönem'in başında yakalanarak hapse konulduğunda kendisini güçsüz ven kendisini hapse koyanları güçlü görmeye başlıyor.

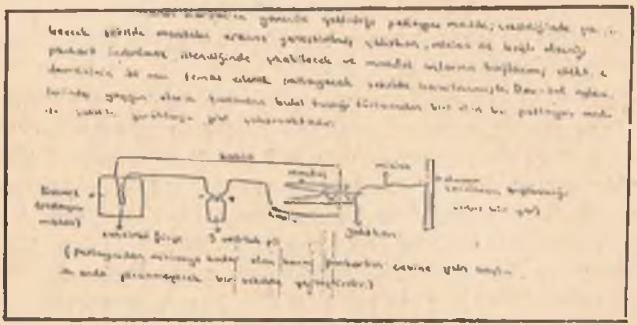
İtirafçılık hızlı bir çözülmedir; sığ bir kimliğe korkunun yüksek dozajda enjekte edilmesi gerekiyor. Arka arkaya iki paragraf yazıyor ve önce birincisini aktarıyorum : «Devrimci Sol örgütünde belli kademelerde görev alıp da sonra herhangi bir nedenle örgütün felsefesine karşı çıkmak, tespit edilen eylemlere katılmamak ya da eylemleri eleştirmek, hainlikle özdeş tutulmaktadır. Bu durumdaki bir kişi diğer örgüt üyelerine kötü örnek olacağı gerekçesiyle dıştalanır, tecrit edilir, hakkında her türlü spekülasyon ve karalama kampanyasına girişilerek 'bize yar olmayanı, başkasına yar etmeyiz' mantığıyla her türlü tavır alınır.» Bundan hemen sonra şu paragraf geliyor : «Bir süredir örgütün yanlış eylem ve felsefesine karşı çıktığım ölüm orucu eylem planına katılmayıp örgütten ayrılmak istediğim için bu tür tavırlara maruz kaldım. Örgüt'e, örgüt arkadaşlarıma ihanet içinde olmakla, 'ölümden korkup canımı sevmekle', büyük devrim ideallerini unutup bencil duygularımla hareket etmekle suçlandım.» Bunun üzerine Şaban da kızıyor ve suçlamaya başlıyor.

Şaban Taşçı'nın itiraflarında çok acıklı bir bölüm var; «açığa çıkmamış eylemler» başlığını taşıyor ve Şaban, 1985 yılına kadar polisin bilmediğini düşündüğü eylemler yazıyor. Bu bölümde 11 numarada, Büyük Maksim Gazinosu'nun tuvaletine bomba konması yer alıyor. Şaban, eylem kadrosu olarak, kendisini, Hanife Ufuk Sözer ve Ziyaver Şencan'ı gösteriyor. «Devrim Şehitleri Haftası» nedeniyle bir gece gazinolarını kapatmayanların gazinolarına bomba konulması kararlaştırılıyor ve Şaban, Ufuk Sözer ile Ziyaver Şencan için «her ikisi de müşteri gibi gazinoya girerek bir süre programı inceledikten sonra H. Ufuk Sözer tuvalete giderek yanındaki dinamiti

tuvalet kapısına plasterle yapıştırdıktan sonra ateşlemiş ve her ikisi de gazinoyu terketmişler» diye yazıyor. (11) Şaban, polislerin artık üzerinde durmadıkları eylemleri yazmakla kalmıyor ve bu kez bir polis koleji öğretmeni türünden polislere bubi tuzağı yapımını da şekillerle öğretiyor.

1959 yılında Manisa'ya bağlı Kırkağaç'ta dünyaya geliyor. Lise'yi İzmir'de parasız yatılı olarak okuyor. Lise eğitiminin sonuna doğru sol ile tanışıyor ve şunları yazıyor: «Örgütlü bir yapıyla ilk defa Lise Üçüncü Sınıfta iken temasım oldu. İzmir'de örgütlü bulunan G.S.B. (Genç Sosyalistler Birliği, y.k.) çizgisinde Lise-Der adına okulda örgütlenme çalışmaları yapan Ali Meriç ve Rifat Nalbantoğlu isimli kişilerin etkisinde kalarak sempatizan düzeyinde ilişkim oldu.» Lise'de sol için olgunlaşıyor.

İTİRAFÇI ŞABAN TAŞÇI POLİSLERE BUBİ TUZAĞI ÖĞRETİYOR

Şaban Taşçı, İtiraflarım, Birinci Ordu ve Sıkıyönetim Komutanlığı'na Verilen 12 Ağustos 1985 Tarihli Dilekçe

Ancak Şaban, bu solculuk hatasını yalnızca, lisedeki ilişkilerine bağlamak istemiyor. Tarihsel nedenler de arıyor ve itiraflarının bir yerine «sol felsefeyi benimseyerek örgütle ilişki kurmama neden olan özgeçmişimden kaynaklanan nedenler» ara başlığını koyuyor. Modaya uyarak ve ne kadar yetenekli bir itirafçı olduğunu gösterebilmek için işin içine «Bulgar Kırımı» sokması gerektiğini biliyor. Şunları yazıyor : «Dedem Selanik'te doğup büyümüş, orada evlenmiş, Balkanlarda ve sonra yöredeki diğer Türkler gibi Bulgar kırımını yaşayarak ailesinin büyük bölümünü kaybetmiş, Kurtuluş Savaşı yıllarında Anadolu'ya göçmeye mecbur kalmış.» (11) Şaban'ın dedesi Yunanistan'ın bir kenti olan Selanik'te doğup büyümesine karşın «Bulgar kırımı yaşayarak» Eylülist Rejim'in uluslararası sorunlarından birisini çok önceden yaşama başarısını gösteriyor.

Babası işçi ve annesi evde dokumacı olarak çalışıyor. İzmir'e geliyorlar ve Şaban «şive» sorunlarıyla karşılaşıyor. «İzmir'e geldiğimizde, Kırkağaç'a özgü yöresel şivem küçük kasabalı davranış özelliklerim, şehir hayatının göz kamaştırıcı karmaşıklığının yarattığı etkilerle intibak güçlüğünün sıkıntılarını çektim. Giderek doğuştan varolan yöresel özelliklerimi birer birer kaybettim, şivemi zor da olsa değiştirdim, şehir hayatına uyum göstermeye başladım.» Sorunlar Şaban'ın peşini bırakmıyor: Bulgarlar, Yunanistan'a pasaport alıp Selanik'e gidiyorlar ve Şaban'ın dedesini rahatsız ediyorlar. Şivesi Şaban'ı rahatsız ediyor. Şaban «bizdeki bu değişiklikler, geleneklere bağlı yaşantılarını sürdüren diğer akrabalarımızla aramızda sürtüşmeler yarattı, söylentiler, dedikodular, aile mutluluğunu etkiler hale geldi» diyor ve buna çok üzülüyor. Dedesi, Selanik'te Bulgar kırımına terk ettiği akrabaları ve Şaban, İzmir'de anlaşamadığı akrabaları için üzülüyor. Peki, bu üzüntülerle Şaban solcu olmasın da, ne olsun?

Üzülüyor ve bunalımlara sürükleniyor. Bunalımlar ise tehlikelidir ve şunları yazıyor : «Bunalımlarımdaki yalnızlığa duyduğum tepkicilik bendeki manevi ve milli değer-

lerin dış etkilerle zayıflatılabilmesine imkan tanımıştı.» Ulusal duyguları zayıflıyor ve işte tam bu sırada Muzaffer ile tanışıyor. Şöyle bilgi veriyor : «İlk arkadaş çevremden İsmail isimli kişinin tanıştırmasıyla Muzaffer Cengil ile sahibi olduğu Arkadaş kitabevinde tanıştım.» Muzaffer Cengil ile tanışması çok önemli olmalıdır; sıkıyönetim savcılarının bilgisine sunuyor. Sultanahmet'te tanıdığım Muzaffer Cengil, Bulgaristan hesabına casusluk yapmaktan yargılanıyor. Şaban bunu yazmıyor; ancak savcıların bildiğini biliyor. «Muzaffer Cengil benim Fındıkzade'deki Niğde Öğrenci Yurdu'na kayıt yaptırmamı sağladı» diye yazıyor. (13) Dedesini Bulgarlar ve Şaban'ı da Bulgaristan adına casuslukla yargılananlar bırakmıyor. Şaban'ın dedesini yurdundan atıyorlar ve Şaban'ı Niğde Yurdu'na yerleştiriyorlar.

Niğde Yurdu sol devrimcilerin elindedir. (*) Artık Şaban, kendi seçimi ve iradesi dışında bir militan ve bir iç savaşçı olmak zorundadır. Artık Şaban'ın yeni öyküsü burada bitiyor ve bitirmem gerekiyor. Şaban, 1979 yaz ayından itibaren hızla yükseliyor ve ön plana geliyor. «1979 yazı askeri eylem ve pratik tecrübe bakımından örgüt kriterlerine göre sıçrama yaptığım bir dönemdi. Örgütün 'dar kadro' tabir edilen yetişmiş, eğitilmiş kadrolarından oluşan FTKSME'ye alınışım bu sıralarda oldu. Önceden plan-

---

(*) «Yurttaki örgütsel faaliyetleri yürüten ve yönlendiren bir de komite vardı.»

«Bu dönemde yurtta kalanlar THKP-C felsefesini savunan ya da sempati duyan kişilerdi.»

«Sakarya Yurdu ile Niğde Yurdu arasında sık sık silahlı çatışmalar çıkıyordu.»

«Çevresinin sağ görüşlülerin kaldığı yurtlarla çevrili olması nedeniyle Yurd'a geliş ve gidişler harbe gider gibi, cephede savaşır gibi bir atmosfer yaşanarak, silahlı güvenlikle, silahlı çatışmalarla mümkün olabiliyordu.»

Şaban Taşçı, İtiraflarım, Birinci Ordu ve Sıkıyönetim Komutanlığı'na verilen 12.8.1985 tarihli dilekçe, s. 6-7

lanan hedefli eylemler içinde yer almam bu yeni konumumdan itibaren olmuştur.» (14) Artık silah sanatında yetişiyor. «Dinamitten patlayıcı madde hazırlanması ve kullanılmasını öğrenmem, yani patlayıcı maddeler konusunda ilk eğitimim bu dönemde başladı.» Teorik değil eylemli eğitim görüyor. «Mercan'daki Emir Tatar'a ait iplik işyerine düzenlenen para gaspı eyleminde yaralama ve ertesi gün bombalama olayı FTKSME'ye Mehmet Doğan ile birlikte dahil oluşumuzun ilk günlerine tekabül etmektedir. İlk defa öğrendiğimiz patlayıcı yapımı ve kullanım tatbikatını da her ikimiz yine bu eylemde gerçekleştirdik.» Silah kullanımı böylece başlıyor.

Hızlı gelişiyor ve hızla yükseliyor. «1979 yazındaki bu sıçramayı başlangıç alırsak 1980 yazına kadar geçen bir yıl çok süratli bir kadrolaşma eğitimine ve gelişimine tabi olduğunu ve örgütlenme içindeki ve eylemlerdeki konumumun baş döndürücü bir hızla yükselmiş olduğunu söyleyebilirim.» Şaban, sorumluluğu hızla yükselen bir iç savaşçı çiziyor. «Bu bir yıl içinde iki-üçer aylık dönemlerde bir seviyeden bir üst seviyeye sıçrayarak aynı zamanda genel terörün gelişim seyrine uygun bir militanlaşma, kadrolaşma, yaşadım.» Şaban, politik alandan çok silahçılık mesleğinde pişiyor.

1980 yılı Ekim ayında bir bomba imal ederken patlıyor ve yaralanıyor. Yakalanıyor. Yakalandığında 21 yaşındadır. Politik eğitime ancak hapishanede fırsat buluyor. Hapishane yaşamına alışıyor. Ancak ölüm bir oruç olarak Şaban'ın önüne getirilince, Şaban kusuyor. Kendisini kusuyor ve itirafçı oluyor.

Dağdan İnen İtirafçı

«Özetle toplarsak şöyle diyebilirim : İtiraf, geçmişte yapılan hataların bilincine varılarak pişman olunması ve bu pişmanlığın aktifleştirilip üretici hale getirilerek geçmişte yapılan hataların yok edilmeye çalışılmasından da öte aynı hataları sürdüren insanların bu davranışlarının

engellenmesi yolunda çaba gösterilmesi ve anlamlı, onurlu, sağlıklı bir yaşam kurulabilmesi yolundaki çabaların bir ifadesi olan onurlu bir davranış biçimidir. İtirafçı da ülkesine, devletine, ulusuna karşı ve her şeyden önce kendine saygı duyan, yaşama saygı duyan onurlu bir kişidir. Sorumluluk duyan bir kişidir.» (15) Böylece itirafçılık mesleğinin saygın ve onurlu bir meslek olduğu da itiraf edilmiş oluyor.

İtirafçı Erdinç Yeşilbağ'ın itiraflarında, itirafçılık mesleği, gıpta edilecek ve üniversite giriş sınavlarına alınacak bir meslek olarak tanıtılıyor. İtirafçı Yeşilbağ, «itirafçılık olgusu Türkiye'de ve dünyada yeni bir şey değildir.» diyor. Böylece itirafçılık mesleği dünya çapında bir meslek haline getiriliyor. İtirafçı itiraflarına şöyle devam ediyor: İtirafçılık «adı geçen yasadan çok önce başlamış ama esas anlamını ve değerini 3216 sayılı yasayla bulmuştur ve onunla şekillenip resmileşmiştir. İtiraf olgusunun güçlenmesine, kökleşmesine ve örgütlerin çöküşünün hızlandırılıp huzurlu günlerin inşasına yardımcı olmuştur.» İtirafçılık onurlu ve pişmanlık yasası ise mühim'dir; itirafçı bunları, itiraflarını dinleyecek mahkemeye anlatıyor.

İtirafçı, Mahkeme'nin bunları dinleyip kendisini içerde bırakmasından endişelenir görünüyor ve «bizler elbette bu yasadan yararlanmak, dışarıya çıkmak istiyoruz» diyor. Hiç kuşkusuz, emniyet makamları, itirafçılık mesleğini bu kadar benimseyen, pişmanlığını aktifleştirerek üretici bir hale getirmek isteyen ve bunun için böylesine ihtiraslı bir kimseyi, henüz mahkemece tahliye olmadan önce de, bir konuda ifadesine başvurmak gerekçesiyle emniyete çağırabilir ve bu aktif ihtirasından diğer sanıkların sorgulamalarında yararlanabilir; düşünebiliyorum. Erdinç Yeşilbağ'ı aktarmayı sürdürüyorum: «Çünkü bu yasa geçmişin hatalarından kendini arındırmış, geçmişe lanet eden ve tamamen koptukları eski yaşamlarının yerine yeni ve anlamlı bir yaşam kurmak, toplumuyla yeniden bütünleşmek isteyen bizlere bu şansı ta-

nımaktadır.» İtirafçı Yeşilbağ, geçmişine ve geçmişinde gördüklerine düşman kesiliyor. Öyle anlaşılıyor; eline fırsat verilse itirafçı Yeşilbağ, en acımasız işkenceciden daha işkenceci olabilir.

Devam ediyor: «Ulusal değerlerimizle bütünleşebilmek ve normal bir yaşam kurabilmek için göstermiş olduğumuz çabaların karşısında devletin bize karşı göstermiş olduğu anlayışın bir ifadesidir, bu yasa.» İtirafçı, nerede ise pişmanlık yasası için bir methiye yazacak! Ancak bu kadar değil; itirafçı korkusunu açığa vuruyor. Bu yasa «ayrıca gelecek korkusu, ölüm korkusu duymadan, vicdanımızın sesine göre hareket etmemizi, devletimize yardımcı olmamızı sağlamış, yaşam güvencesi vermiştir.» İtirafçı burada hemen bir vaiz sesi buluyor ve sürdürüyor: «Ki en önemlisi de budur, çünkü örgütten ayrılıp devlete yardımcı olmanın cezası ölümdür. Bu kararların uygulanabileceğini de yakın geçmişte bolca gördük.» İtirafçı Erdinç, itiraflarını yaptıktan sonra korkmaya başlıyor.

«Ülkemizi bölmeye, yıkmaya çalışan, ulusal değerlerimize ciddi kast güderek saldıran bu örgütlerin niyetleri ve arkasındaki güçler kesin olarak belliyken bu denli zararlı bu örgütü çökertmeye çalışmak, elemanlarını, silahlarını yakalatmak hangi mantığa göre suç ve ahlaksızlık oluyor?» İtirafçı Erdinç savunmak ihtiyacını duyuyor. Yaptığından korkuyor. İtirafçı Erdinç, artık eski eylemlerine, örgütlerine, yandaşlarına, eski dünyasına kökten düşmandır ve kin duyuyor.

«Bunu ahlaksızlık, onursuzluk olarak niteleyen insanlar, itirafların kendilerine ve örgütlerine ne denli büyük zararlar verebileceğinin bilincinde olan Marksist-Leninist çevreler ve onların destekleyicileridir. Altı bin kişinin öldürülmesine ses çıkarmayan insanların 15-20 kişi yakalatıp, 15-20 eylem ortaya çıkarttık, insanların öldürülmesine karşı çıktık diye bizleri insanlık düşmanlığıyla, ihanet ve onursuzlukla suçlamaları çok ilginç ve düşündürücüdür. Terör örgütleri içinde yer alan insan-

ların bu tür saçmalıkları büyük bir ciddiyetle söylemelerinin altında yatan nedenleri ne kadar iyi anlıyorsam, onların avukatlarının ve bazı çevrelerin bu tür yaklaşımlarının altında yatan nedenleri açıklamakta o kadar zorluk çekiyorum.» Sanki 1985 yılına kadar bir devrimci örgüt içinde yer alan birisi değil, sanki otuz yıllık acımasız ve gayretkeş bir polis konuşuyor! Mahkemeler bunları dinlemek zorunda kalıyorlar. Bunları dinlerken yargıçlar ne düşünüyorlar; içlerinde bir bulantı duyduklarına inanmak istiyorum. İtirafçı bütün geçmişinden arınmış, devlete yardım etme ile işe başlamış ve devrimci meslekte olmasa bile itirafçılık yoluyla yüksek sorumluluk noktalarına gelmiştir; sözlerini büyük bir sorumlulukla ve yüksek bir devlet adamı edasıyla sürdürüyor : «Aksine inanmakla birlikte insanın aklına ister istemez 'avukatlar acaba bu insanların düşüncelerini paylaşıp eski ortamın yinelenmesini mi istiyorlar' düşüncesi geliyor.» Ne yazık ya da ne hoş! '12 Eylül öncesine dönmek istiyorlar' suçlaması, çok yukarlardan aşağıya inerek bir itirafçının ağzına bile giriyor.

Devam ediyor : «3216 sayılı yasanın yürürlüğe girmesiyle birlikte hemen her hafta televizyon ve gazetelerde 'itirafçı bir sanığın itirafları sonucu şu kadar kişi, şu kadar silah teçhizat, döküman vs. ele geçirilmiştir' şeklindeki açıklamaları seyrediyoruz, okuyoruz. Çok yakında, 15 Ekim günü televizyonda ve 16 Ekim günü gazetelerde benim itiraflarım sonucu aranmaya başlanan bazı sanıkların da içinde bulunduğu ve hâlâ faaliyetlerini sürdürdükleri anlaşılan Dev-Sol örgütü mensubu beş kişi, yine aynı günlerde başka bir örgüte mensup dokuz kişi yakalanmıştır. Yapılan açıklamada bu kişilerin bir çok eyleme karıştıklarının belirlendiği de belirtilmiştir.» Övünüyor. Eski arkadaşlarını yakalattıkça, bunların yakalandığı haberlerini okudukça, mutlu oluyor.

İtirafçı yalnızca eski kişiliğini kusmuyor; aynı zamanda insanlığını kusuyor.

İtirafçılık mesleğinde yalnızca insanlık onurunun

çiğnenmesi ve yalnızca insanlık reçetesinin yırtılması söz konusu olmuyor; bu var. Bundan ötesi de var; itirafçılık mesleğinde itirafçı kendi insanlık onurunu çiğnemek ve kendi insanlık reçetesini yırtmak zorunda bırakılıyor.

İtirafçılık mesleğinin insanlık onuruna ters düştüğünü ve hukukun temel ilkelerine aykırı olduğunu düşünüyorum. Bir sanığın başkalarını ihbara ve suçlamaya zorlanması insanlık ilkelerine ters sayılmalıdır; tahliye vaadi ile insanları birbirini suçlamaya zorlamak insanlığın kazanımlarına aykırı düşüyor.

Tehditle suç işletmek ile tehditle suçlamaya zorlamak arasındaki mesafe çok mu uzun; sanmıyorum. Suçladığı zaman tahliye edebilmek, suçlamadığı zaman hapiste tutmak anlamına geliyor; suçlamamayı cezalandıran bir rejimi zor düşünüyorum.

Bir genç pastanede randevulaştığı genç arkadaşının yanına polislerle gittiği takdirde ölümden kurtulacaksa ve bu yasa hükmü oluyorsa, toplumun temel değerleri ciddi bir biçimde öğütülüyor demektir; bunun anlaşılacağını ümit ediyorum. Türkiye insanlığın temel değerlerini öğütmek isteyenlerle buna direnenler olarak ikiye ayrılıyor. Bunu görebiliyorum.

İsmail Ayar, en yakın arkadaşına bir pastanede randevu veriyor ve buraya polislerle gidiyor. Arkadaşının üzerine polisler geliyorlar ve öyle anlaşılıyor, yaralanıyor. İsmail Ayar, en yakın arkadaşının kendi kendisini sağa sola vurduğunu ve böylece yaralandığını itiraf ediyor. Bu bölümü İsmail Ayar ile bitiriyorum.

Bildiği ve bilmediği her konuda konuşuyor. Verdiği ilk ismi aktarıyorum. «Nasuh Mitap : Yakalandı. Benim bu şahısla direk bir temasım olmadı ama bu şahsın Dev-Yol örgütünün tek adamı olduğunu örgüt içindeki konuşmalardan duyardım. Bize başka siyasetler 'Nasuhcu' derdiler.» Bütün itirafçılar türünden, duyduğu ne kadar isim varsa her biri için ayrı itiraflarda bulunuyor. İsim sayması sürüyor; buraya alma gereğini duymuyorum.

Hacettepe Üniversitesi Fen Fakültesi'ne 1975 yılın-

da kayıt oluyor ve okumaya başlıyor : «1979 yılına kadar bu okulda okudum. Bu okulun üçüncü sınıfında iken okuldan ayrıldım. Okuldan ayrıldıktan sonra Dev-Yol Örgütü adına Ankara Hasköy ve Feridun Çelik Mahalleleri'nde birim sorumluluğu yaptım. Daha sonra ise Ankara'yı terk ederek Malatya İli'ne, oradan Sivas İli'ne ve en son olarak da 1984 yılında İstanbul İli'ne gittim. Bu arada örgüt adına bir çok çalışmalarım oldu. Bunları ifademin ileriki safhalarında anlatacağım.» Anlatıyor.

Doyamıyor. İtirafçı itirafa doyamıyor. Polise anlatıyor, savcıya anlatıyor, tutuklanmak üzere önüne çıkarıldığı yargıca anlatıyor. İtiraıçıların hepsi böyledir; eksik kalmasın istiyorlar ve eksik bırakacakları bir noktayı düşünmek uykularını kaçırıyor. Koğuşta uyuyamıyor. İdamla yargılanan uyuyor; itirafçı uyuyamıyor. Uyanıyor ve «Dördüncü Kolordu Komutanlığı Bir Nolu Askeri Mahkeme Başkanlığına» diye yazıyor ve bir dilekçe daha veriyor. İlk cümlesini aktarıyorum : «Daha önce emniyet ifadelerimde geçen ve huzurunuzda kısaca değindiğimiz katıldığım eylemleri yeniden sizlere iletmek istiyorum.» Ismail Ayar da tavla sever babanın küfüre alıştırdığı çocuğu türünden davranıyor. Mahkeme'nin başka işi var; Ismail aynı konuları bir daha, bir daha anlatmak istiyor.

«Emniyet ifadelerimin ve yer gösterme tutanaklarında olayların eksik anlatılabileceği veya yazılabileceğinden dolayı bu eylemleri aklımda kaldığı kadarıyla yeniden yazma gereğini duydum. Yine mahkeme tutanaklarına ifadelerimin özetlenerek geçtiğini, yanlış anlamalara meydan verebileceğini düşündüğümden dolayı yazıyorum.» 1980 yaz aylarından itibaren 1984 Aralık ayına kadar Malatya ve Sivas çevresinde kırsal alanlarda, dağlarda, gezen İsmail Ayar gitmiş, yerini, kılı kırk yaran ve en küçük yanlışlık yapmak istemeyen bir kuyumcu gelmiş görünüyor. Ancak yalnızca bu nedenle hassasiyet göstermiyor ve en son olarak ekliyor : «Yine malumunuzdur ki anlatımdaki en küçük çelişkiyi kendileri açısından bir malzeme yapmaktadırlar. Böylece ifadeleri-

mın tutarsızlığını anlatmaya çalışıyorlar. Bu yüzden eylemlerden aklımda kaldığı kadarıyla yeniden bahsettim.» İsmail, kurtların beklediğini haber veriyor. «Malumunuzdur!» ifadedeki küçük bir ayarsızlığı kurt sanıklar ve kurt avukatlar kötü kullanıyorlar.

İsmail 12 Eylül'den önce kırsal alana çekiliyor. Kurtlardan korkmayı dağlarda öğreniyor. 1984 sonunda kırlarda bir iş yapamayacağını anlayarak İstanbul'a geçiyor. 1985 başında yakalanıyor. Hemen itirafçı oluyor. Bütün bunlar İsmail Ayar'ı diğer itirafçılardan önemli ölçüde ayırıyor; eğer İsmail, iddia ettiği türden daha önce itirafçı olmayı düşündü ise bu düşünce İsmail'e dağlarda geliyor.

İsmail, itirafına gerekçe olarak marksizm düşüncesinin kendisinde körleşmeye başlamasını gösteriyor. Kırlar İsmail'in marksizmini körleştiriyor ve bunu şöyle ifade ediyor : «Örgütün kır kesiminde kalmakla hiç bir faaliyet sürdüremeyeceğini anladığımızdan, daha doğrusu 1983 yılından sonra bende marksizm fikirlerinin yavaş yavaş körleşmesinden dolayı saklanmak için 1984 yılı Aralık ayında İstanbul İli'ne gittim.» (16) İsmail dağda değil kentte saklanmayı uygun buluyor. İstanbul hem saklanacağı ve hem de itirafta bulunacağı yer olarak seçiliyor. İtirafının aynı sayfasında şöyle devam ediyor : «İfademin yukarıdaki kısmında da belirtmiş olduğum gibi daha önce hizmet ettiğim ve bu yüzden dolayı bir çok eyleme iştirak ettiğim marksizm fikirlerinin 1983 yılından bu yana benim üzerimde herhangi bir fonksiyonu kalmadığı gibi bunların yanlış olduğunu, yani bu fikirlerin yanlış olduğunu, idrak etmem ve Türk devletinin bir kaç çapulcunun yapacak olduğu sokak çatışmaları ile bu devletin yıkılmayacak olduğunu anlamam ve bu hususlar hakkında pişmanlık duymam nedeni ile ifademi samimi olarak, bilerek, isteyerek, huzur duyarak ve üzerimde bulunan vicdan azabını biraz olsun azaltmak için verdim.» Çok açık; marksizm etkisini yitirince İsmail hemen itirafa başlıyor. Mark-

sizm İsmail'e iyice yerleşmemiş olduğu için, İsmail'in derisinden daha aşağıya inmediği için, dağ havasında hemen uçuyor ve İsmail yakalanıp da korkuyu işkence ile tadınca itirafçı olmakta gecikmiyor.

Cezaevlerinde itirafçılar için bir isim bulmuşlar; itirafçıya «gerçekçi» diyorlar. Acı gerçeği daha iyi anlatabilecek bir sözcük düşünemiyorum. Sosyal mücadeleye başlamalarının hemen arkasından hesapsız bir ezgi ile karşı karşıya kalan gençlerin kendilerini kusmalarına, «gerçekçi» sözcüğü pek çok uygun düşüyor. İtirafçı, tekelci aşamada gerçekçi tipolojisinin en üst örneğini ortaya çıkarıyor. Toplumun diğer kesimlerinde değişik dozajda gerçekçiler yer alıyor.

İsmail Ayar, hesabını yapmadan Malatya ve Sivas dağlarında dört yıl geçirirken gerçekçi olduğunu ileri sürüyor. İsmail Ayar'da marksizm körelirken gerçekçilik filiz veriyor.

Şöyle itiraf ediyor : «30 Haziran günü Yeraltı Maden İş Sendikası'na ait Jeep marka oto ile kalmakta olduğumuz Kürt Mehmet (Mehmet Tekin) ve Tunçer Ergül adlı örgüt mensupları geldiler. Mehmet Tekin ile Mahmut Memduh Uyan kendi aralarında yaptıkları konuşmalar neticesinde askeri eğitim görmek maksadıyla Arkovan İlçesi Göl Dağı'na gitmeye karar verdiler. Tahminime göre 1 veya 2 Temmuz günü, 1980 yılı, Fehmi Düzova'ya ait otomobille ben, Mehmet Tekin, Yalçın Aslan, Mahmut Memduh Uyan, Veli Eskili üzerimizde her birimizde 14'lü silah bulunduğu halde bahsedilen yere gitmek üzere evden ayrıldık. Alhasuşağı Köyü'ne gittiğimizde burada Muharrem Düzova adlı örgüt mensubuna ait evde bir gece kaldık. Sabahleyin Göl Dağı'nda bir mağaraya yerleştik. Ertesi gün bu mağaraya Mustafa Karaca, Nurettin Eren, İbrahim Ulubaş (Kod Hoca), Mehmet Tekin, Abuzer Karahan, Kod Dede, geldiler. Yanlarında bir adet Kleş ve bir adet de Mat marka otomatik silah vardı. Tahminime göre üç gün burada bomba ve silah talimi yaptık. Çobanlar tarafından görüldüğümüz için buradan ayrıldık ve Kemal Çıplak'a ait

Yayla Çadırı'na gittik. Burada yemeğimizi yedikten sonra Mustafa Çıplak'a ait dodge marka kamyonet ile Malatya İli'ne gitmek üzere ayrıldık.» (18) İsmail, 1980 yazında başlayan kır gerillası hayatının ilk günlerini böyle anlatıyor.

Derhal itiraflarına ve ihbarlarına geçiyor : «Ben Yeşilyurt biriminde iken bir aylık faaliyetim süresince şu örgüt mensupları ile temasta bulundum. Öğretmen Kemal, Tekin, Murat ve Oğuz adlı şahıslardı.» Soyadlarını bilmiyor ve bu nedenle İsmail, bu şahısların canlarını yakamadığı için üzülüyor. Bu nedenle «bu şahısların evlerini biliyorum, Malatya'da gösterebilirim» demeyi ihmal etmiyor. İsmail artık görev düşkünü bir vatan kurtarıcıdır. Devam ediyor : «Malatya İli'nde ise gittiğim örgüt veya diğer evler şunlardır. Caner adlı öğretmen, Oğuz adlı kişinin babasına ait ev, Çavuşoğlu Mahallesi'nde Bakkal Süleyman'a ait ev, yine Çavuşoğlu Mahallesi'nde örgüt mensubu Ali İhsan Bektaş'ın kız kardeşine ait evlere gittim.» Teyze, kız kardeş, ağabey hiç kimseyi eksik bırakmak istemiyor. «Bu evleri Malatya İli'nde gösterebilirim» diye ekliyor. «Bu gitmiş olduğumuz ev sahipleri, bizim örgüt militanı ve kaçak olduğumuzu biliyorlardı» diye ekliyor.

İsmail Ayar, artık acımasız bir polis memurudur.

İtirafçı, bir Eylülist Gerçekçi oluyor.

Şarmuzlu Polis Karakolu'nu basmaya karar veriyorlar. Malatya İli askeri birim sorumlusu Veli Eskili karakolu basamadan polisler tarafından öldürülüyor. İsmail, bu sırada Mahmut Memduh ile birlikte köyleri dolaşıyor. Anlatıyor : «Ben Mahmut Memduh Uyan'la birlikte bahsettiğim köylerde dolaşırken radyodan Veli Eskili'nin polisler tarafından, dur ihtarına uymadığı için, öldürüldüğünü duydum. 2-3 gün sonra Muharrem Düzova ve Haydar Kayabaki, Ahmet Fırat geri geldiler ve bize Veli Eskili'nin karakolu basmadan önce gözcülük maksadıyla gittiğinde şüphe çektiğini ve öldürüldüğünü söylediler. Neticede Mahmut Memduh Uyan, Muharrem Düzova ile bana misilleme yapılması gerektiğini ve bu amaçla bi-

zim Malatya İli'ne gideceğimizi söyledi. Üçümüz Malatya'ya gittik. Serintepe Köyü'nde Rıza'ya ait evde İbrahim Ulutaş ve Yalçın Aslan'ı bulduk. İbrahim Ulutaş ile Mahmut Memduh Uyan şehre gittiler ve ertesi günü döndüklerinde, tahminime göre 1981 yılı Şubat ayının başları idi, gazetelerden örgütün merkez komitesinin yakalandığını okuduklarını ve bu amaçla bizim de bu eylemi yapmaktan vazgeçeceğimizi, neticede yanımıza Yalçın Aslan'ı da alarak Arkovan İlçesi'ndeki kırsal kesim faaliyetine gittik.» Artık kır kesimi faaliyeti dönemi başlıyor ve İsmail, Divriği İlçesi'ne geçiyor. 1983 yılı Şubat ayına kadar kayda değer bir olayı itiraf etmiyor.

«1983 yılı Şubat ayında Divriği'nin Susuzlar Köyü'ne bağlı Nurtun mezrasında bulunduğumuz sırada buraya Tunçer Ergül adlı örgüt militanı geldi. Bu militan bize Mahmut Memduh Uyan'ın Suriye'den Türkiye'ye dönmek istediğini ve bunun için de Kerim Yılmazer'i Suriye'ye istediğini söyledi. Bahsedilen iki şahıs, Nisan 1983 ayında geri dönmek üzere yanımızdan ayrıldılar. Bahsedilen tarihte sadece Kerim Yılmazer geri geldi. Suriye'ye gidemediğini ve bu yüzden yalnız döndüğünü söyledi. 1983 yılı Mayıs ayında daha önceden kararlaştırılan bir randevu için Divriği'nin Karyağan Köyü'ne geldiğimizde burada Mahmut Memduh Uyan, Haydar Kayabaki ve Sabahattin Ali kod isimli Şinasi Akça adlı şahıslarla karşılaştık. Arazide ayarladığımız kamp imkanlarında Mahmut Memduh Uyan bize örgütün yeniden toparlandığını, artık kırda halk savaşını yürütecek bir örgütlenmeyi hedeflememiz gerektiğini, bunun için de bir Ana Gerilla Birliği'nin kurulacağını ve kırdaki siyasal faaliyetin hızlandırılması gerektiğini söyledi.» Artık kırlarda halk savaşını başlatacak ilk birlik kuruluyor.

İsmail'in itirafına göre önce elbise gerekiyor. İsmail itiraf ediyor: «Ana Gerilla Birliği kurulduktan sonra, Ana Gerilla Birliği Malatya'ya gitmek üzere Divriği'nden ayrıldı. 1983 yılı Temmuz ayında tekrar Divriği'ne geri döndüler. Döndüklerinde 18 Temmuz 1983 günü idi.

Mahmut Memduh Uyan, bize, Ana Gerilla Birliği üyelerinin resmi üniformalı takım elbise giyeceklerini, bunun için de Divriği'nden terzi çağrılması gerektiğini söyledi.» Elbiseyi terziye yaptırmak istiyorlar ve Divriği'nden terzi Seyfi'yi Hıdır Karademir'in babasına ait Tepehan Köyü'ndeki eve götürüyorlar. Terzi ölçü alıyor. İsmail, «burada Terzi, bahsedilen Ana Gerilla Birliği'ne mensup örgüt militanlarının elbise ölçülerini alarak Divriği'ne geri döndü» diye itiraf ediyor. Bir hafta sonra gerilla elbiseleri geliyor. İsmail, elbiseler hakkında da itiraf yapıyor : «Bu elbiselerin kumaşları subayların giydiği elbiselerdendi. Rütbeleri yoktu. Elbiselerde kasket de vardı. Kasketlerde ise Dev-Yol örgütünün yıldızı vardı.» Böylece Ana Gerilla Birliği'nin elbiseleri tamamlanıyor. İtirafçı, «Ana Gerilla Birliği elbiseleri aldıktan sonra Ordu İli Fatsa İlçesi'ne gitmek üzere Divriği'nden ayrıldı» diyor.

İtiraflarına göre tam bu zamanlarda İsmail'in marksizmi körelliyor.

Bundan bir süre sonra da kırlara, Avrupa'daki Devrimci Yol yandaşlarının ikiye ayrıldığı haberi geliyor. İsmail'in itiraflarında bu haber şu gelişmelere yol açıyor : «1984 yılı Mart ayında Ana Gerilla Birliği Malatya İli'nden dönünce, Komutan Merih Cemal Taymaz yurt dışında örgüt içinde tartışmalar olduğu ve bu tartışmaları bizlerin de yapması gerektiğini söyleyerek Tepehan Köyü'ne ait boş bir ağıla geldik. Tahminen 1984 yılı 25 Mart civarlarında Mahmut Uyan, yanında Haydar Kayabaki ve Behçet adlı örgüt militanları ile birlikte Tunceli'nden Divriği İlçesi'ne geldi. Yapılan tartışmalar neticesinde örgütün merkez komitesinin dağıldığını, bu yüzden kırsal alanda Ana Gerilla Birliği'ni korumanın anlamsız olduğunu söyledi. Ana Gerilla Birliği'nin dağıtılmasını ve şehirlere yönelip öğrenci gençlik ve işçi sınıfı gibi bugün gelişmeye aday kesimlere gidilmesinin gerektiğini kararlaştırdık.» Ana gerilla Birliği, önemli bir iş yapmadan dağıtılıyor. «Ayrıca örgüt merkezi dağıldığı için, herkesin kendi dav-

ranışlarında serbest olduğunu belirterek, isteyen istediği yere gidebilir» kararı da alınıyor.

Ismail, itiraf yapmayı seviyor ve eylemlere geçiyor. Ancak polis, belki de bunları ayrıntılarıyla bildiği için, başka konularda ayrıntı istiyor; Devrimci-Yol içinde ve yurt dışında çıkan tartışmaları, bu tartışmaların dağa yansımasını merak ediyor. Polis merak edince, itiraf için itirafı sever hale gelen İsmail, ayrı bölüm açıyor ve ayrıntı üzerine ayrıntı sıralayor.

«Daha evvel de izah ettiğim gibi 1984 yılı Mart ayındaki Ana Gerilla Birliği'nin dağıtılması sırasında gündeme gelen tartışmalar» diyor ve başlıyor. Söylüyor : «Yurt dışında başlıyan ve ardından Türkiye'ye de yansıyan bu tartışmaların odak noktası şuydu : Devrimci-Yol örgütünün 12 Eylül Askeri Darbesi ile birlikte uğradığı ağır yenilginin telafi edilmesi için ve yenilgiden çıkarılacak derslerin bir daha tekrarlanmaması için Suriye'de yapılan toparlanma faaliyetlerinin ardından Türkiye'de özellikle kırsal alana örgütlü bir şekilde müdahale edildi. Yurt dışında kalan insanlar ise, Suriye'de kamplarda ve ardından Avrupa ülkelerinde süren tartışmalar sonucunda yurt dışındaki Dev-Yol örgütü hiziplere ayrıldı. Bu hiziplerin başını Altuğ Taner Akçam, İbrahim Sevimli gibi örgüt mensupları çekiyordu.» İsmail, itirafında, kendilerinin dağlarda gerilla hazırlığı yaparken yurt dışındakilerin gevezelik yaptığını ileri sürüyor.

İsmail'in, mahkeme tutanaklarına geçirilen itiraflarına göre, Taner Akçam, «yeni bir sosyalizm ve demokrasi anlayışı ile topluma gidilmesi gerektiğini, var olan sosyalizmin, dolayısıyla da marksizmin dünya çapında bir bunalım yaşadığını, bu anlamda yeni bir marksizm yorumuna ihtiyaç duyulduğunu» ileri sürüyor. İsmail'in itiraflarına bakılacak olursa, Martçı Dönem'de uzaklaştırıldığım Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde öğrencim de olan Taner Akçam, bu kez işi büyük tutuyor ve marksizmin bunalımdan kurtarılmasıyla işe başlamak gerektiğini savunuyor.

İtirafçının itirafları ciddiye alınırsa Taner Akçam, «Türkiye'de yapılacak örgütlenmelerde sorunun örgüt kurmak değil, ideolojik olarak gelişip güçlenmek olduğunu» söylüyor. «Ayrıca geçmiş Devrimci-Yol örgütünün örgütsel yapısı ve politikalarıyla aynen devam ettirilmesinin yanlış olacağını, çünkü, Türkiye'deki sınıf mücadelesinin 12 Eylül öncesine göre çok değişik bir zeminde olduğunu ve bu yüzden de bu zemine göre örgütlenmenin gerektiğini söylüyor.» Eğer bu söylenenlerde belli ölçüde gerçek payı varsa, Taner Akçam, Devrimci Yol'un temel çizgisini revizyona tabi tutuyor. İsmail'in polis tarafından tutulan ve mahkeme tutanaklarına geçen itiraflarındaki cümle yapısıyla Taner Akçam, «kırsal alandaki gerilla birliği gibi dönemin koşullarına uymayan ve devrimcileri sefil gösteren örgütlenmelerden vazgeçilmesini» istiyor.

İbrahim Sevimli, ortodoks Devrimci-Yol çizgisinin savunuculuğunu yapıyor. İsmail'in itiraflarına göre İbrahim Sevimli, «Dev-Yol örgütünün aynen devam ettirilmesi gerektiğini, kırsal alandaki ve şehirlerdeki örgütlerin korunmasını» savunuyor. (19) İbrahim Sevimli, «Taner Akçam'ı örgüt dağıtmakla suçluyor.» Sosyalizm ve demokrasi gibi konularda Akçam'ın düşüncelerinin «devrimden vazgeçmek olduğunu ve yapılması gereken halka önderlik edecek Silahlı Mücadele temelinde örgütlenmek» olduğunu ileri sürüyor. Kırlarda kır gerillası ve şehirlerde şehir gerillası örgütlenmeleri ile Devrimci-Yol'un yeniden yaratılmasını istiyor.

Beklenecegi türden dağlardakilerin çoğunluğu İbrahim Sevimli'nin görüşlerini sevimli buluyor. İsmail bunu şöyle itiraf ediyor: «Başlangıçta kırdaki insanların büyük çoğunluğu İbrahim Sevimli'den yana tavır koydu. Ben, Hasan Özduman, Haydar Kavbaki, Ayhan Gökvelioğlu, Ahmet Pehlivanlı ise Altuğ Taner Akçam'dan yana tavır koyduk. Fakat yapılan tartışmalar neticesinde büyük çoğunluk merkez komitesinin olmadığını, artık merkezi kararların alınamayacağını ve her Dev-Yol militanının

istediği biçimde davranabileceğini ve Gerilla Birliği'nin dağıtılacağını kabul ettik.» İtirafçının itiraflarına göre dağda Devrimci Yol'un örgütsel varlığının sona erdiğine ve Ana Gerilla Birliği'nin dağıtılmasına karar veriliyor.

İsmail, itirafa doymuyor ve itiraf için itiraf yapıyor. Mahkeme tutanaklarına da geçirilen itiraflarına göre, «Erol Güney, Mustafa Öztürk, Muharrem Düzova, Şinasi Akçay isimli şahıslar» diyor ve bu şahıslarla ilgili olarak şu itirafı yapıyor : «Cuntanın bir çok devrimciyi katlettiğini, cezaevlerinde açlık grevlerinin yapıldığını ve bir çok devrimcinin öldüğü durumda boş durulmaması gerektiğini, işkencecilerin ve (sözcüğü okuyamıyorum, y.k.) idarecilerine karşı öldürme eylemlerinin yapılması gerektiğini, bunların gözünün korkutulmasının gerektiğini ısrarla belirttiler.» Durmuyor ve itiraflarına devam ediyor : «Böylesi baskıcı dönemlerde örgütlerin ancak silahlı savaş temelinde varolabildikleri ve gelişebildikleri oranda varolabileceklerini özellikle belirttiler. Şehirlere giderek şehir gerillasının kurularak eyleme geçilmesini savundular.» (20) Bunların eksik kalmasına İsmail'in gönlü razı olmuyor.

Ayhan Gökvelioğlu için de «bu şahıs» diyor ve şunları itiraf ediyor : «Her tür örgütsel ilişkiyi reddederek Dev-Yol militanlarının tek tek ve her hangi bir örgütsel ilişkiye girmeden halk içerisinde dağılarak taraftar kazanmaları gerektiğini ve şehirlere gidilerek faaliyetlere devam edilmesini söyledi.» Ahmet Pehlivanlı'nın görüşlerini ise şöyle özetliyor : «Ağırlıkla Taner Akçam'ın düşüncelerini benimseyen bir örgüt mensubu idi. Bu yüzden kurulacak örgütlerde gerek halkla olan ilişkiler, gerekse de örgüt mensuplarının kendi arasındaki ilişkilerin yeni yaratılan demokrasi ve sosyalizm anlayışına göre olması gerektiğini ve örgütsel ilişkilerin kesinlikle red edilmesini söyledi.» Devamı var : «Dev-Yol'un devamı olamayacağımızı, dönemin çok değiştiğini» ifade ederek «bu yüzden Dev-Yol örgütlenmelerinde bu döneme uygun» hareket edilmesini istiyor.

Karşı görüşler daha yaygın; öyle anlaşılıyor. Merih Cemal Taymaz, İsmail'in itiraflarına göre, «askeri bir politikanın izlenmesi gerektiğini» savunuyor. «Türkiye'deki devrimin olabilmesi için kırlardaki askeri örgütlenmelerin korunmasının ve geliştirilmesinin hedef» alınmasını istiyor. «Bu amaçla da stratejik örgütlenme adını verdiği kır ve şehir gerilla birliklerinin her ne pahasına olursa olsun kurulması gerektiğini» ısrarla ileri sürüyor.

Dağdaki tartışmalardan en son aktarmayı yapıyorum ve Mahmut Memduh Uyan'ın görüşlerini aktarıyorum. İsmail'in itiraflarında, Memduh Uyan'ın görüşleriyle ilgili olarak şunlar yer alıyor : «Yurt dışındaki tartışmaların Türkiye'ye geç bildirilmesini eleştirdi. Kendisinin Yaşatak Aslan, Ahmet Cumhur Aytulun ile birlikte yeni bir devrimci hareket yaratmak istediğini ve döneme örgütlü bir şekilde girilmesi gerektiğini, önemli devrimci dinamiklerin olabileceği yerlerin şehirlerin olduğunu ve buralarda özellikle öğrenci gençliğin dikkatle ele alınması gerektiğini söyledi.» Artık resmi tutanak üslubu yazı biçemini de etkilemeye başlıyor ve arada bir «söyledi» sözcüğü ile durduktan sonra şöyle devam ediyor : «Ayrıca kırsal alanda ise gerilla birliği her ne kadar dağıtılmış olsa da Dev-Yol militanlarının askeri bir şekilde faaliyette bulunmaları gerektiğini, çünkü ülkemizde silahlı mücadelenin temel olduğunu, bunun üzerine şehirlerde şehir gerillasının kurulmasını hedefleyen bir politikanın takip edileceğini,» ekliyor. Memduh Uyan, işkencelere, idamlara ve benzerlerine «karşı çıkılması anlamında askeri eylemlerin gündeme geleceğini» düşünüyor ve ileri sürüyor.

Kırda işleri bitiyor. Kente geliyorlar. 1984 yılı Aralık ayında, çok daha önceden yeri ve saatı saptanan bir randevu ile Mahmut Memduh Uyan ve İsmail Ayar, İstanbul'da buluşuyorlar. Memduh Uyan, İsmail'e yer ve imkan buluyor. İsmail, yurt dışına çıkmak için Memduh Uyan'dan pasaport istiyor. Sıraya giriyor. İsmail, Mem-

duh Uyan'ın sağladığı bir evde, 1985 yılı başında yakalanıyor.

İtirafçı İsmail'in ifade tutanağından son aktarmayı yapıyorum. «Soruldu : Yakalandıktan sonra yapılan sorgulamam neticesinde Turgay kod isimli Mahmut Memduh Uyan ile örgütsel randevumu verdim. O gün güvenlik kuvvetleriyle Çapa Hastahanesi karşısında bulunan Çapa Kilim Pastanesine gittik ve ben bir masada oturmaya başladım. Saat tam 13.00 sıralarında pastane içerisine Mahmut Memduh Uyan geldi ve benim yanıma gelerek oturdu. Aynı anda güvenlik kuvvetleri 'dur, teslim ol, kıpırdama' diye ikazda bulundular. Ancak buna rağmen Mahmut Memduh Uyan direnmeye başladı ve güvenlik kuvvetleri ile arasında boğuşma geçti ve birlikte merdivenlerden aşağıya yuvarlandılar. Bu sırada kafasını ve sırt kısmını vurmuş oldu. Ayrıca tesirsiz hale getirildiği halde otoya binerken yine aynı şekilde müdahale etti ve otonun kapılarına ve camlarına vurdu. Bu durumu o zaman bulunan tüm müşteriler görmüştür.» (21) Hepsi bu kadar. İtirafçı İsmail'in itiraflarını burada bitiriyorum.

***

Bu adam
sattı arkadaşını;
sattı altın bir tepside arkadaşının
kanlı, kesik başını...

Bu adamın ayaklarında dolaşıyor
korku,
gölgesi gibi...
Karanlık bir su gibi yaşıyor
bu adam,

Güneş batınca her akşam,
kaldırımlarda karısının donunu sürüyerek,
parmaklarının ucuna basıp yürüyerek
size doğru yaklaşan odur.

Siz tanıyın onu
kalbinin boynunda sallanarak seslenen
mel'un çıngırağından,
ve bilin ki onun

döküyor parça parça cüzzam illeti
ruhunun
etini...

MAHMUT MEMDUH UYAN : KARARLI VE ROMANTİK

«Yakalandıktan sonra yapılan sorgulamam neticesinde Turgay kod isimli Mahmut Memduh Uyan ile örgütsel randevumu verdim ve o gün güvenlik kuvvetleriyle beraber Çapa Hastanesi karşısında bulunan Çapa Kilim Pastanesine gittik ve ben bir masada oturmaya başladım. Saat tam 13.00 sıralarında pastane içerisine Mahmut Memduh Uyan geldi ve benim yanıma gelerek oturdu. Aynı anda güvenlik kuvvetleri, 'dur, teslim ol, kıpırdama' diye ikazda bulundular. Ancak buna rağmen Mahmut Memduh Uyan direnmeye başladı ve güvenlik kuvvetleri ile arasında boğuşma geçti ve birlikte merdivenlerden aşağıya yuvarlandılar. Ve bu sırada kafasını ve sırt kısımlarını vurmuş oldu. Ayrıca tesirsiz hale getirildiği halde otoya binerken yine aynı şekilde müdahale etti ve otonun kapılarına ve camlarına vurdu. Bu durumu o zaman bulunan tüm müşteriler görmüştür.»

İsmail Ayar'ın İtirafları, s. 52

İtirafçı İsmail Ayar, kendisine pasaport bulacağını iddia ettiği Hacettepe Üniversitesi'nden Fakülte arkadaşı Mahmut Memduh Uyan'ı yakalatıyor. Memduh Uyan, aranmasına karşın bir itirafçının kurduğu pusuyla 1985 yılı Şubat ayı başında yakalanıyor. Memduh Uyan, 16 Mayıs 1985 tarihinde Sıkıyönetim Savcı Yardımcısı Ali Candemir'in imzasını taşıyan Talimat İfade Tutanağı'nda, «İstanbul'da gözetimde kaldığım süre içerisinde sürenin bitimine 4-5 gün kalana kadar baskı altında bulundum, işkence yapıldı, işkence ya-

pan şahısları görsem tanırım» diyor. Şube'den geçenlerin yazgısı, Memduh'un da yazgısıdır; öyle anlaşılıyor.

Tutanaklardan Mahmut Memduh Uyan'ı ve tutumunu yazmak gereğini duyuyorum.

«Sorumlu : İlkokulu Erdemli İlçesi Çiftepınar Köyü'nde, ortaokulu Erdemli Ortaokulu'nda (okudum), daha sonra yatılı olarak İçel İli Öğretmen Okulu imtihanlarını kazandım ve 1972 yılında mezun oldum. Yozgat İli'nde Çekerek İlçesi Aşağı kızı (okuyamıyorum, yk.) köyünde ve diğer köylerde iki buçuk yıl kadar öğretmenlik yaptım. Üniversite imtihanlarına girdim, kazandım.» İstanbul Emniyet Müdürlüğü'nün ilgili şubesinde alınan ifadesinde yazıyor; 1955 yılında doğuyor ve Hacettepe Üniversitesi Fen Fakültesi'nde okuyor. Dördüncü sınıftan ayrılıyor.

«Soruldu : Marksist ve Leninist fikirleri benimserim. Marksizmin ve Leninizmin amacı, insanların eşit. mutlu, yaratıcı bir şekilde yaşamasıdır. Ben de, bu görüşler doğrultusunda yasadışı kurulmuş Devrimci-Yol fikirlerini savundum; ancak bu örgüte üye olmadım.» Memduh, üye olmadığını ve hiç bir eyleme katılmadığını kararlılıkla tekrarlıyor. Düşünceleri kabul ediyor ve savunmayı sürdürüyor.

«Soruldu : Bahis konusu örgüt üst düzey yöneticilerinden herhangi bir örgüt mensubunu tanımam, ancak, Dernek (AYÖD, y.k.) faaliyetlerinden Melih Pekdemir'i, Mehmet Ali Yılmaz'ı, Bülent Forta'yı, Yasin Ketenoğlu'yu tanırım. Bunların, basından öğrendiğime göre, Devrimci-Yol örgütü mensupları olduğunu bilirim. Bu örgüt mensuplarından talimat alarak herhangi bir eyleme girmedim.» Kimseye emir vermediğini de ileri sürüyor.

«Soruldu : Tahminen yukarıda da söylediğim gibi Mehmet Yılmaz ile görüşmem neticesinde, ben, Malatya iline geldim. Bu İl'e gelmemim amacı Devrimci-

Yol düşüncesi doğrultusunda çalışmaktı; ancak herhangi bir örgüt mensubuna bağlı olarak değil, tek başıma çalışacaktım. Bana bağlı olarak kırda herhangi bir örgüt mensubu olmayacaktı, ben burada bulunan yakın köylere giderek köylülerle buluşacaktım ve bunlara Dev-Yol düşünceleri doğrultusunda propaganda yapacaktım ve köylülerin sosyal ekonomik durumunu araştıracaktım. Bu araştırmaları yaparken umumiyetle sol fikirleri benimseyen şahıslarla ilişkilerim olacaktı.» Malatya köylerinde sosyolojik araştırma yapmak istiyor; bir romantizmi olduğu anlaşılıyor.

«Soruldu : Suriye'ye çıkışım kaçakçılar vasıtası ile olmuştur. Ancak nasıl çıktığım konusu sakıncalı olduğundan cevap vermiyorum.» Şube ifadesinde Suriye ile ilgili bir paragraf daha var. «Soruldu : Suriye'ye geldikten sonra bir köye geldim ve burada Arap Mehmet isimli Dev-Yol örgütü mensubu bir şahısla buluştum ve beni bir taksiye bindirerek Şam şehrine getirdi. Burada bir apartmanda Altuğ Taner Akçam ile karşılaştım ve kendisiyle şu an detaylı hatırlayamadığım konularda görüşme yaptık. Ayrıca Ali Dayı kod isimli İbrahim Sevimli ile görüştüm; aynı konularda tartışma yaptık. Ancak açıklamada sakınca görüyorum ve hatırlamıyorum.» Emniyet'in ilgili şubesindeki bu ifade 7 Mart 1985 tarihini taşıyor. Tutanakta ifadeyi alan ve yazan şube görevlilerinin isimleri yazılmıyor.

Mahmut Memduh Uyan, Ankara Emniyeti'nde de ifade veriyor. 22 Nisan 1985 tarihli bu ifade tutanağında Memduh Uyan «ifademin alınması esnasında bana her hangi bir baskı ve şiddet kullanılmadı.» diyor. İfadeyi alan iki polisin de isimleri tutanakta yer alıyor; Memduh, daha sonra savcılıkta, ifadeyi alan polis görevlilerinin isimlerinin yazılmadığı İstanbul Emniyeti ilgili şubesinde kendisine sürekli

işkence yapıldığını söylüyor ve bunu tutanağa geçiriyor.

Memduh Uyan, İstanbul Emniyeti'nin ilgili şubesinden sonra ilk çıkarıldığı sıkıyönetim savcısının karşısında, bir düzeltme ile Emniyet ifadesini kabul ediyor. Şunları söylüyor: «Genel olarak doğrudur; yalnız içindeki bazı kısımları ben söylemedim. Daha doğrusu söylemek zorunda kaldım. Şimdi aşağıda söyleyeceğim hususları kabul etmiyorum. Zaten bunlar uydurmadır, dedi. Devamla ifademin beşinci sayfasında Suriye'ye gittiğim yazılı; ben Suriye'ye hiç gitmedim. Lübnan'a da gitmedim. Suriye'deki ilişkilerim ve orada konuştuğum arkadaşlarla ilgili bölüm tamamen uydurmadır.» Sıkıyönetim Savcı Yardımcısı Atıf Perçin'in de imzası bulunan bu tutanak 18 Mart 1985 tarihini taşıyor.

İstanbul Emniyeti, İstanbul'da Selimiye sorgulamalarından sonra Ankara Emniyetine geliyor. Ankara Emniyeti Siyasi Şubesi'nde yeni sorularla karşılaşıyor. «Ben Devrimci Yol örgütünün düşüncelerini savunduğumu yukarıda söyledim. Fakat, bunun amacı ve stratejisi hakkında pek bilgi sahibi değilim. Diğer sun'i denge, milli kriz, öncü savaş ve direniş komiteleri hakkında pek bir bilgi sahibi değilim; yani bu konuda size izah edeceğim herhangi bir bilgim olmadığından, bu sorunuza cevap veremiyorum.» Memduh Uyan, sorgucularını bilgisinden yararlandırmak istemiyor.

«Benim Dev-Yol örgütüne sempati duymam kimsenin telkin ve tavsiyeleri ile olmadı. Kendim izleyerek bu örgüte sempati duymaya başladım.» İncelediğim çok sayıda sorgu tutanağında polis hep, solculuğun nasıl ve kimin aracılığıyla başladığını merak ediyor. «Şimdi isimlerini hatırlayamadığım Marksist-Leninist kitaplar ile o zamanlarda sol içerikli dergi-

ler okudum. Bunların isimlerini şimdi hatırlamıyorum.» Okuduğu dergileri bile polisten saklıyor; yararlanmalarını istemiyor.

«Ben devrimci yol örgütü üyesi değilim. Devrimci Yol düşüncelerini savunan bir kişiyim. Bunun için bu örgüt adına her hangi bir bölge olsun veya semt olsun, hiç bir yerde faaliyet göstermedim.» Eylem kabul etmiyor. Kabul etmemeyi sürdürüyor : «Ben Devrimci Yol örgütünün hiç bir yerde silahlarını görmediğim gibi yukarıda bana tevcih etmiş olduğunuz soruya bunun için cevap vermeyeceğim.» Hiç silah görmediğini söylüyor.

Memduh Uyan, kuşkusuz, çok sonraları yakalanmasının avantaj ve dezavantajlarını yaşıyor. Daha önce alınan bir çok ifadede bir çok devrimci yol davası sanığı, Uyan'ın adını vererek bir çok eylemden söz ediyor. Mahmut Memduh Uyan, Ankara Yüksek Öğrenim Derneği içinde tanıdıklarının dışında hiç birisiyle tanışık çıkmıyor; tanışıklık iddialarını kabul etmiyor. İtirafçı İsmail Ayar, bütün bilgileri tekrarlıyor ve ısrar ediyor. Soruluyor ve şu cevabı veriyor : «Ben İsmail Ayar adlı arkadaşı Hacettepe Üniversitesi'nde okuduğum yıllarda, kendisinin de aynı üniversitede öğrenci olduğu için tanırım. Benim örgütsel bir faaliyetim yoktur. Benim hakkımda vermiş olduğu ifadeyi kabul etmiyorum; iftiradır, diyorum. Ben kendisi normal olarak arkadaşım olduğu için ve İstanbul'da bulunduğu için, oturmakta olduğu pastahaneye gittim; orada kendisi ile arkadaşım olduğu için konuşacaktım. Bu arada polisler geldi ve beni de yakaladılar. Bunun için benim diyeceğim her hangi bir şey yoktur, dedi.» Bunları söylüyor.

Yüzleştirilmeleri gerekiyor. İtirafçı İsmail Ayar, itiraflarına doymuyor; Memduh Uyan'ı teşhis ettiğini büyük bir coşkuyla anlatıyor. Yalnızca teşhis so-

ruluyor ve bir savcı türünden suçlamaya başlıyor. Bir yerinden aktarıyorum : «12 Eylül 1980 akabinde kırsal alana çıktığımızda kırsal alanda genel sorumlu idi. 1982 yılı bahar aylarında Suriye'ye gitti. Suriye'ye gitmesi örgütsel faaliyetlerden dolayı idi. 1983 yılı ilkbahar aylarında tekrar Türkiye'ye döndüğünde yine kırsal alana çıktı. Kırsal alanda kurulan Ana Gerilla Birliği'nin komutanı oldu. Kendisini bu şekilde tanırım. Kendisi hakkında ifademde belirtmiş olduğum beyanlarım doğrudur. Bu konu hakkında Mahkeme'de bana soru tevcih edildiğinde daha geniş açıklamalarda bulunacağım. Bana gösterilen şahısların içerisinde Mahmut Memduh Uyan, Kod Turgay, adlı şahıs yasa dışı faaliyette bulunan Devrimci Yol örgütünün üst düzey militanlarındandır.» İtirafçı itiraflarının bitmeyeceğine inanıyor.

Aynı davada sanık Ali Çam da teşhis için getiriliyor. Ali Çam, Mahmut Memduh Uyan'ı yalnızca Ankara Emniyet Müdürlüğü teşhis odasında değil, aynı zamanda Suriye'de de görüyor. Şunları da yüzleştirme tutanağına yazdırıyor : «Ben daha sonra Örgüt adına 1982 yılı Şubat ayında Suriye'ye örgütün kamplarına gittiğimde, yani Suriye'de kampta kaldığım müddet zarfında kendisini bir kaç kez kampa geldiğinde gördüm.» Suriye'de kampta gördüğünü söylüyor ve Ankara'da teşhis odasında teşhisini tutanaklara geçiriyor.

Tutanağın altında, «iş bu ifadeli yüzleştirme tutanağı tanzim edilerek imza altına alındı» diye yazıyor. Polisler ve teşhise katılanlarla itirafçılar imzalamışlar; Mahmut Memduh Uyan'ın isminin altında «sanık imzadan imtina etmiştir» yazıyor. Memduh, yüzleştirme tutanağını imzalamıyor.

İnat ediyor.

İkinci Bölüm İçin Notlar

1) Ahmet Kahraman, Darağacında, İstanbul, 1986, s. 320

2) Üçüncü Ordu ve Sıkıyönetim Komutanlığı Bir Numaralı Askeri Mahkemesi, 1982/170, tutanak sayfa 14488

3) ibid., s. 14506

4) Yusuf Atasoy, İtiraflar, 20 Şubat 1985 tarihli tutanak, s. 1

5) Şemsi Özkan, Hazırlık Soruşturması İfade Tutanağı, Selimiye, 3 Eylül 1981, s. 6-7

6) Şemsi Özkan, İtiraflarım, s. 4

7) ibid., s. 10

8) ibid., s. 11

9) Şaban Taşcı, İtiraflarım, Birinci Ordu ve Sıkıyönetim Komutanlığı, 12 Ağustos 1985 tarihinde verilen dilekçe, s. 10

10) ibid., s. 2

11) ibid., s. 118

12) ibid., s. 3

13) ibid., s. 6

14) ibid., s. 34

15) Erdinç Yeşilbağ, Açıklamalarım, Birinci Ordu ve Sıkıyönetim Komutanlığı 2 Numaralı Askeri Mahkemesi'ne Verilen 11 Ocak 1985 Tarihli Dilekçe, s. 8-9

16) İsmail Ayar, Malumunuzdur, İfade Tutanağı, s. 3

17) ibid., s. 24

18) ibid., s. 8

19) ibid., s. 46

20) ibid., s. 47

21) ibid., s. 52

Üçüncü Bölüm

İTİRAFÇILIK PARADOKSU : ALÇALMA VE YÜCELME

İtirafçı eylemci kimliğini kusandır. Bir karkas oluyor.

Karkas'ına yeni bir kimlik geçirmek zorundadır.

Bu, bu çalışmada şimdiye kadar geliştirilen tezlerin birisi ve çalışmanın belirleyici çizgilerinden başta gelenidir. Buna bir hipotez ya da bir teori gözüyle bakılabilir. Sonunda pratikle sınanması gerekiyor.

Bir itirafçının sayısız itirafnamelerinden birisinin son iki paragrafını aktarmak durumundayım. Burada, bir araştırıcı olarak, çalışmanın başlangıcında kurduğum teorik çerçeve ile olguların mükemmel uyumundan duyduğum haz ile Türkiye'de kişiliklerin kırılmasının en hoyrat örneklerini saptamanın verdiği hüzün birbirine karışıyor. Bütün yaşam ve yaşamsal tarih, bireyin kişiliğini geliştirmek ve korumak için olmalıdır; bir toplumda bir tek olsa bile kişiliklere indirilmiş balyozlar büyük acılar saçıyor.

İtirafçılık ya da pişmanlık yasası, Türkiye'de kimlik transplantasyonunu öngörüyor.

Tarihin tanıdığı hiç bir tiran, kimlik transplantasyonunu düşünemedi.

Türkiye tekelciliğin zembereği içindedir. Yalnız bu kadar değil; Türkiye'de bu zembereğin fırlamaya hazır

olduğu duyuluyor. Türkiye'de eşitsiz gelişme yasasının gücünü çok duyuyorum.

Eşitsiz gelişme yasası, tüm olumsuzlukları tek olumluluğa yoğunlaştıran bir yasadır.

Eşit gelişme durumunda dönüşüm, karşıt güçlerin yaklaşık dengelerinde ortaya çıkıyor. Eşitsiz gelişme yasasında dönüşüm, karşıt gücün olgunlaşmadığı bir durumda gerçekleşiyor. Yöneten, zembereği tutuyor ve bunu duyuyor. Bu nedenle Türkiye'de kimlik transplantasyonu tarih sahnesine çıkarılabiliyor. (*) Bu nedenle kimlik transplantasyonuna, şaşırtıcı ölçüde az tepki geliyor.

İtirafçının itirafnamelerinden birisinin sondan önceki paragrafını aktarıyorum : «3216 sayılı yasadan yararlanmak isteyişimin nedenlerine gelince, bu yasa geçmişte yapmış olduğu hatalardan pişman olup can güvenliği ve gelecek endişesi duymadan devletine yardımcı olabilmeleri için, toplumun içinde yeniden yer alabilmeleri için bizlere tanınmış bir fırsattır. Devletin büyüklüğünü göstererek, pişman olmuş ve pişmanlıklarını aktifleştirerek devletin emniyet kuvvetlerine, Adalet'e ve her türlü üst yapı kurumuna gönüllü yardımlarda bulunan ve terörün gerçek yüzünün ortaya dökülmesi için yüreklice, fedakarca bir çalışma yürüten insanların topluma yeniden kazanılması için gösterdiği anlayışın ve lütufun ifadesidir ve bizlerin, terörün batağından kurtulabilmiş, 'yeniden yaşamak isteyen' ve anlamlı, onurlu bir yaşam kurmak isteyen insanların, devletin sunmuş olduğu bu olanağı değerlendirmek istemeleri kadar doğal bir şey olamaz.» Burada transplantasyona elverişli bir yapı ortaya konuyor.

(*) Batı Avrupa'dan ithal «Yeni Sol» Türkiye'de solcu ve sosyalistleri hep kişilik sorunlarını ihmal etmekle suçlar. Aslında, varsa eğer, Türkiye'de «Yeni Sol» kişilik dejenerasyonunun içindedir. Başkası düşünülemez; çünkü tekellerle bağı var.

Kişiliğin korunması ve daha önemlisi, gelişmesi, Türkiye'de solcu ve sosyalistlerin işidir.

Son paragrafı aktarıyorum : «Bu nedenlerden ötürü pişmanlık yasası diye adlandırılan 3216 sayılı yasadan yararlanmak ve yeni bir yaşam kurmak istiyorum. Bunu yaparken can güvenliğim konusunda bir sürü sorunun çıkacağını biliyorum, ama, 3216 sayılı yasada belirtilen 'itiraflarda bulunan kişinin can güvenliği, yeni bir kimlik de dahil olmak üzere her çeşit güvenlik tedbiri ile sağlanır' ibaresine ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin bu konudaki yaklaşımının sağlıklılığına inanarak korkmuyorum.» (1) İtirafçı yasaya dayanarak yeni bir kimlik istiyor.

İtirafçı korkuyor.

İtirafçı ne olacak? İtirafçıya ne olacak?

İtirafçı işkenceci mi olacak? Bir süre için olabilir; bu iş öyle çok büyük bir uzmanlık istemiyor. Acımasızlık ve kin gerekiyor; böyleleri bulunuyor.

İtirafçı mitçi mi olacak? Çok zor; ilerici ve devrimcilerin içine girmekten korkuyor. Yaşı da geçiyor. Araştırmacı-mitçi olabilir; giderek gelen bilgileri değerlendirmek ve hükümete sola yönelik kısa ve uzun dönemli politikalar sunmak, istihbaratın kendisinden de önemli oluyor. Ancak bu da belli bir soğukkanlılığı ve araştırıcı nesnelliğini istiyor; itirafçı, kendi yaşamından aşırı ölçüde endişelendiği için bu özelliklere uzak düşüyor.

İtiraf, itirafçıyı hapisten çıkarıyor.

Gönüllü işkenceci, gönüllü acımasız, gönüllü savcı bir kimlik kazanıyor.

İtiraf, itirafçıya ancak hiç bir zaman bir kişilik olamayacak bir kimlik kazandırıyor.

İtirafları, iddianameleri, mahkeme tutanaklarını, gerekçeli kararları ve bunların mümkün olan çoğunu incelemekten bir sonuç çıkarabiliyorum : İtirafçı çok küçük yaşta kızılderililer arasına düşmüş bir beyaz çocuğa benziyor. Aklında kalabilmiş bir takım beyaz sözcüklerle kızılderilice konuşmaya çalışıyor. Çok açık değil mi; yukardaki aktarmaların ilkinde itirafçı, kendisini ve benzerlerini, «pişman olmuş ve pişmanlıklarını aktifleştirerek dev-

İtirafçı Şemsi
Hizaya Gelmiş
Yaramazlık Yok
Kötü Çocuklara Uymuyor
Büyüklere Haber Veriyor

I. OCAK 941 NÖBETÇİ SAVCILIĞINA

1 saya yakın bir süredir havalandırmaya çıkarılırken 2. Koğuş [illegible] kutularından, birbirlerine haberleşiyorum. Her defasında aynı şeyi söylüyorlar, gözlerim yaşarıyor.

Bu sırada aynı koğuştaki kişiler ziyaretçi, savcılığa ya da herhangi bir nedenle koğuşun koğuşun önünden geçerken kapıyı bekleyip, özellikle beni görmeye çalışıyorlar. Nitekim, 10 gün önce 2. Koğuştan Kürt, koğuşumuzun önünden geçerken durdu ve bana doğru "ben sana söyleyeceğim" der gibi bakarak parmağını salladı. O sırada koğuşun önünde nöbetçi bekçi vardı. Aynı kişi dün de, aynı hareketi yaptı.

27 Kasım günü saat 9 civarında havalandırmaya çıkarken [illegible] kişi koğuştan, şu anda ismini hatırlayamadığım bir kişiye [illegible] Ben havalandırmada iken, yukarıda sözünü ettiğim iki kişi yüksek sesle "Kahramanmaraşlılara, mücahidlerin kahramanlığını ve havalandırmaya çıkmak istediklerini" iz'ah ediyorlar, yanıma kadar gelmek istemiyorlardı. Bu cümlelerinin mahkemeleri tarafına kapının önünde durarak, benim duymamı istemiyorlardı. Seslerinin duyulduğunu zannederek koğuşa dönmek için merdivenlerden inerek, gördüğü gibi bekçiyle konuşurken: "Bir haber, alan kişi benim. Bizi [illegible] ayrı bölüme alıyorlar. Bizi [illegible] alayım diye [illegible] havalandırmaya çıktım. Bu kişiler yanıma yaklaşıp ulaşabildiği bir [illegible] hakkı ve dünden pekiştirmek [illegible] gün hakkı [illegible] bir olayın içinde olmam [illegible]

Durumu bilgilerinize arz eder, dilekçemin [illegible] havalandırma sonuçlarını [illegible] ederim. 30 KASIM 1981.

FEMSİ BİZKAN I. KOĞUŞ

letin emniyet kuvvetlerine, Adalet'e ve her türlü üst yapı kurumuna gönüllü yardımlarda bulunan» kişi ve türü olarak tanımlıyor. Kenan Paşa, Devlet Başkanı Orgeneral Evren, devleti ve adaleti hâlâ üst yapı kurumu olarak gören bu bedbahta mutlaka acıyordur; kuşku duymuyorum. Kızılderililer arasında büyümeye başlayan bu beyaz çocuk, hâlâ ve arada bir solcu sözcükler kullanıyor.

İtirafçı, teknik ve biyolojik anlamda bir piç'tir; kişilik yolları kapalı görünüyor. En çok kendisine bakan beyazlardan ürküyor; onlardan ürkek bir hayvan türünden kaçıyor. Hemen kızılderili reislerden birisinin, bunun adı 'toprak yiyen soluk benizli geveze' olabilir, eteklerinin arkasına saklanıyor.

«3216 sayılı yasadan yararlanmak için verdiğim dilekçede de belirttiğim gibi o dönemler gelecek hakkında hiç bir garantimin ve devletin resmi bir güvencesinin olmaması, başımdan geçen olumsuz olaylar, örgüt üyeleri tarafından saldırıya uğrayıp dövülmem, ölümle tehdit edilmem ve bunların üzerimde oluşturduğu psikolojik etkiler benim terör örgütlerinden en kanlısı olan Dev-Yol örgütü ile olan mücadelemdeki kararlılığımı zayıflattı. Ama bu durum asla benim düşüncelerimi değiştirmemiştir.»(2) Burada geçen «mücadele kararlılığı» tamlaması da bir solcu dilidir; itirafçı, hapishanede bu kadar korkuyor.

Hep kendisini aşağılıyor. Hep kendisini kusurlu ve gelişmemiş göstermek istiyor ve görüyor. Aktarıyorum : «Kişiliğimin ve davranışlarımın yeni şekillenmeye başladığı yaşlarda ciddi ailevi sorunlarla karşı karşıya kaldım. Baba şefkatinden yoksun olarak büyüdüğüm bu dönem, üvey babamla benim aramdaki çatışmalar ve evdeki huzursuzlukla geçti. Olumlu bir rehberlikten yoksun olarak büyüyen her genç gibi ben de lise yaşantımın sonlarında kendi ayaklarımın üzerinde duramayan, bağımsız kişiliği yeterince gelişmemiş biri durumuna gelmiştim. Benim için gittikçe huzursuzlaşan aile ortamı, anlaşılamamanın getirdiği gençliğin genel sorunları yüzünden, yetişme döneminin karakteristik özelliklerinden bi-

ri olan, mutlak değerleri kabullenmeye hazır olma, sorumluluk duygusunun yeterince yerleşmemiş olması gibi bazı özelliklere, kendimi, büyüdüğümü kanıtlayabileceğimi sandığım bir ortam, örgüt ortamıyla karşılaşmam eklenince kaçınılmaz diyebileceğim bir sonuca, terör ortamına sürüklenmeye başladım.» (*) Devleti titretme döneminin arkasından ayakları üzerinde titreyen, gelişmemiş bir «ben»i anlatmaya çalışıyor.

İtirafçı, kendisini zavallı olarak göstermekten haz alıyor. Zavallı olduğundan kuşku duymuyorum.

Bir başka itirafçı, Türabi Kaçar, şunları itiraf ediyor: «Ben bugün ne sağ ne sol ne de başka bir etiket altında yürütülen siyasi mücadeleye ya da teröre karşıyım. Çünkü bence politika devlet yönetme sanatıdır ve bunu da ancak yeterli eğitim ve kültür seviyesine erişmiş insanlar yürütebilir. Açıktır ki bugün terör örgüt-

---

(*) «Türkiye'deki güdümlü terör örgütlerinin şeflerinin sistematik şekilde tırmandırdıkları terör eylemleri için kullanabilecekleri ölçülere tam olarak uygun gençlerden biri olarak, bu örgütlerden en kanlılarından biri olan Dev-Sol örgütüne çekilmem hiç de zor olmadı. Kendimi kanıtlayabilecek bir alan bulmanın ve beni huzursuz eden olumsuz çevre koşullarından kurtulmanın sevinci ve gençliğin getirdiği o heyecanla örgüte dört elle sarıldım. Örgüt içinde normal çevre koşullarında gösterilmeyen bir itibar gösterilmesi ve kendimi bir yetişkin gibi görmem sonucu gittikçe artan bir şekilde örgüte bağlandım. Kısa bir süre sonra örgüt içinde küçük de olsa bir kariyer edinmem sonucu gençliğin genel sorunlarından biri olan ve özellikle bizim ülkemizde kültürel koşullardan ötürü oldukça yaygın olan özgüven sorununu bu şekilde çözümlüyordum. En azından öyle sanıyordum. Belinde silah sağa sola emir veren biri olarak sanki gerçek yaşamda sorumluluklar almış biri gibi haz ve sevinç duyuyordum. Böylece iç huzursuzluğumu, boşluğu, sözde siyasi faaliyetlerle doldurup gidiyordum.»

Erdinç Yeşilbağ, İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı İki Nolu Askeri Mahkemesine Verilen 11 Ocak 1985 tarihli dilekçe, s. 9-10

lerine katılanların yüzde doksan beşi bu seviyeden yoksundur ve yönetmeye değil yönetilmeye muhtaçtır.» (3) Bu itirafçı burada tam bir kızılderililleşmiş beyaz çocuk türünden konuşuyor; siyasi mücadeleyi ve yönetmeyi, kendisine layık görmüyor. Artık sürü içgüdüsüne regress ediyor ve yalnızca yönetilebileceğini itiraf haline getiriyor.

İtirafçı kendisini hep aşağılayacaktır; sürü olduğunu yazmak durumunda kalıyor. Kaçar, şunları da itiraf ediyor : «Özellikle geçmişte ekonomik, siyasi ve sosyal bozukluğun had safhada olduğu ülkemizde, biz gençliğin iyi niyetine, ama yetersiz bilgilenmesi karşısında bizlere bu bozukluğun çaresi olarak gösterilen başka bir düzen isteğiyle karşımıza çıkanların ardına takıldık. Açıktır ki toplumun geliştirici ve motoru olan biz gençliğe o dönemki hükümetlerin el uzatmaması ve bir ölçüde devlet otoritesinin hissedilmemesinin sonucu bu terör örgütlerinin içine sürüklendik.» Türabi Kaçar görülüyor; «sürü idik, sürüklendik» diyor ve itirafına yazıyor.

Beyaz bir çocuktur; hatırlayamadığı bir zamanda kızılderililerin arasına düşüyor. İtirafçının artık yeniden beyaz olması mümkün değil ve kızılderililiğin sınırları içinde yaşamak durumundadır. Beyaz izleri taşıyor ve kabile dillerinden birisini öğreniyor.

Her itirafçı en az bir kaç itiraf dolduruyor. İtirafçı Halil Kaya, itiraflarının birisinde «biliyorum bu ifadem okunduğu an, 'hain, kendini kaybetmiş, dengesiz vs.' gibi suçlamalara hedef olacağım» diyor. Ürküyor. İtiraf ediyor : «Öne çıkan sorunların nedenlerini anlayamadan, çözümünü aramaya kalktık. On yıllar önce Mustafa Kemal Atatürk tarafından tespit edilen sorunların çözüm yolunun geçmiş iktidarlar tarafından kapatılması, ekonomik anlamda yıllardır çekilen azgelişmişliğin sancısının, çarpık eğitim sistemimizle kültürel planda da kendini göstermesi, devlet kurumlarının işlerliğinin iktidarlar tarafından toplum yararına değil de, kendi grupsal ve partizan çıkarları doğrultusunda kullanılması ve daha sayılacak onlarca nedende de görüleceği gibi hükü-

metlerin şahsında devletin prestij kaybına uğraması, gençliğin, hükümetlerin karakteriyle devletin niteliğini birbirine karıştırması sonucunu doğurmuş ve devletin en önemli kurumu olan Türk Ordusu'nun ilerici karakteri ve bu çarpık gidişe bir 'dur' diyeceği hesaba katılmadan, daha doğrusu anlaşılmadan, hükümetlere olan tepkilerimizin istismarı, bu tepkilerimizin devlete karşı olmasını getirmiştir.» (4) İtirafçı bütün bunları yeni öğrendiği için tam yerli yerinde söyleyemiyor. İtirafçının Eylülist ideolojiyi tümüyle öğrenmesi mümkün değil; ancak yalvarmasına yetecek kadar biliyor.

İtirafçı, kızılderili kampta yetişen bir beyaz çocuğu hatırlatıyor.

Halil Kaya şunları da itiraf etmeyi ihmal etmiyor : «İşte sosyalizmin kalesi diye adlandırılan ve işçilerin, emekçilerin iktidarı diye dünya kamuoyuna sunulan SSCB içte bir avuç parti yöneticisinin egemenliği altında 'proleterya diktatörlüğü' adına, parti yöneticilerinin, bürokratların diktatörlüğünü uygulamışken ve dışta ise Macaristan, Çekoslovakya, son olarak da Afganistan'da sahnelediği işgalci politikası ile bu ülke topraklarının veraltı ve yerüstü kaynaklarını kendi ülkesine taşıyarak emperyalist yüzünü açığa koymuştur.» İtirafçı Halil, hapiste geçirdiği dört yılın sonlarına doğru bu yüzü görüyor. Kızılderili kampına düşmüş bir beyaz çocuk olduğu için öğrenmesi geç ve sınırlı oluyor. Macaristan Olayları 1956, Çekoslovakya 1968 ve Sovyetler Birliği'nin Afganistan'a müdahalesi ise 1979 tarihini taşıyor; 1961 doğumlu Halil, bunları çok geç öğreniyor.

Kızılderili kampına düşmüş beyaz çocukları hatırlatıyorlar; öğrenmeleri çok yavaştır ve kişilik kazanamıyorlar. Son derece taklitçidirler. Taklit yetenekleri sınırlıdır; maymunlardan bile az görünüyor. Fakat takliti çok seviyorlar ve taklit itirafçının içgüdüsü haline geliyor

Kızılderili kampına düşmüş bir beyaz çocuğun kavramlaştırması mümkün değil. Kavramlaştıramayan ise

İTİRAFÇI İTİRAFA DOYMAZ

Adı : *Mehmet*

Soyadı : *Demirkoparan*

Baba Adı : *Talip*

Doğum Yeri : *Kırşehir*

Doğum Tarihi : *1953*

Sanık Sıra No. : *636 (Ek İddianame 1)*

Konu : *İtiraflarım Hk.*

4. Kolordu Komutanlığı
1 Nolu Askeri Mahkemesi Başkanlığına
Ankara

14.8.1985 günü gizli duruşma talep ederek açıklamalarda bulunmuştum. Yaptığım açıklamada gerek zaman darlığı ve gerekse Heyetinizin de şahit olduğu gibi rahatsızlanmam nedeniyle bazı hususların eksik kaldığını sanıyorum.

Eksik kalan hususlar ya da tutanaklara maksadımı aşan şekilde geçen hususlar varsa İtiraflarım'ın ilişikte sunduğum el yazması açıklamalarıma göre değerlendirilmesini saygılarımla arz ederim. 9.9.1985

Mehmet Demirkoparan
(imza)

A-Blok 6. Koğuş
Alındı
9.9.1985

kişilik kazanamıyor. Burada İtirafçı Ramazan'ı aktarma sırasıdır. «İtiraf yapmamda rol oynayan belli başlı nedenler» diyor itirafçı Ramazan Işık ve itiraf ediyor : «Marksizme ve sosyalizme karşı olan inancımı yitirmem ve hali hazırdaki sosyalist ülkelerdeki yönetim ve üretim ilişkilerinin marksist klasiklerde anlatılan yönetim ve üretim ilişkileriyle çelişmesi.» (5) Ramazan kendisine asaleti olan bir itiraf gerekçesi buluyor ve asalete doymuyor. İtiraf gerekçelerine şunu da katmadan edemiyor : «Sosyalizm adına 'ülkelerin kaderinin tayin haklarının' gasp edilmesi ve ülkelerin işgal edilmesi. Kısaca insanlık adına insanlığın katledilmesi.» Böylece Ramazan, kızılderili kampına düşmüş bir beyaz çocuğa benzemesine karşın, insanlığın katledilmesine razı olmuyor ve itirafçılık mesleğini seçiyor.

MHP İtirafçılarından Seçmeler

İtirafçı itirafa doymuyor. İtirafçılık bir meslek haline geliyor ve itirafçı mesleğini sürekli icra etme gereğini duyuyor. Hep işini eksiksiz yapmak istiyor; itirafını yaptıktan ve koğuşuna döndükten sonra, birden bire ve her nasılsa itiraflarını eksik bıraktığı düşüncesine kapılıyor. Tekrar yazıyor. Sonra tekrar yazıyor ve bildikleri bitince uydurmaya başlıyor.

İtirafçı bildiğiyle uydurduğunu karıştıran bir kimsedir. İtirafçı tıpkı kızılderili kampında büyümeye başlayan bir beyaz çocuk türündendir; taklit yapmayı, bilmek sanıyor. İtirafçının uydurması bir tür taklit'tir; bağımsız bir uydurma sayamıyorum. Bağımsız uydurma yaratıcılıktır; itirafçı ise televizyonda izlediğini, radyoda dinlediğini, gazetede okuduğunu, koğuş arkadaşının anlattığı iddianame parçalarından duyduğunu temel alıyor. İtirafçı, giderek, bağımlı bir uydurmacı oluyor. Rejimin önde gelenlerinin beğenebileceğini düşündüğü uydurmalara yöneliyor.

İtirafçıda kavramlaştırma söz konusu değildir. Ben-

zetme yapıyorum; kızılderililer arasında büyümeye yüz tutmuş beyaz bir çocuk benzeri, kavramlaştırmadan uzak kızılderili kabile dillerinden birisine öykünürken çok kısa beyaz döneminden kalma sözcükleri de kullanmaktan geri kalamıyor. Taklit ediyor ve itiraflarını tekrarlıyor.

MHP'li sanıklardan Mustafa Pehlivanoğlu da itirafa doyamıyor. Pehlivanoğlu, itiraf ettiği takdirde idamdan kurtulacağına inanıyor; inandırılmış olduğuna ben de inanıyorum. Bunun yapılmamış olmasını yazıyorum. İnsanlara ve idam hükümlülerine boş inanç verilmemelidir; boş inanç vermek, kandırmak oluyor.

Parantez açıyorum. Savaşı anlıyorum. Öldürmeye dayanıyor. Sınıf savaşını okuyorum ve yazıyorum. Sınıf savaşında ölmeyi ve öldürmeyi de anlayabiliyorum. Ancak soğukkanlılıkla tartışarak, bir kez daha tartışarak, bir üst kurulda tartışarak, bakanlar kurulunda tartışarak, parlamentoda tartışarak, örgütlü toplumsal yaşamın en üst noktasında imzalanıp mühürlenerek, bir tür törenle ve bir kimseye önceden tarihini ve zamanını haber vererek bir kimsenin canını almayı anlayamıyorum. Bana çok ilkel geliyor.

Her tür idamı reddediyorum.

Parantezi kapatıyorum. MHP'li Mustafa Pehlivanoğlu'nun itiraflarını yazarken, idamının durdurulacağı inancı verildiği için ayrıca üzüntü duyuyorum. İtirafçılık kurumuna, idam türünden anti-insan bir kurum olarak bakıyorum.

Pehlivanoğlu'nun itiraflarının tümüne sahip değilim; ancak inceleyebildiğim bölümlerinden aktarma yapabiliyorum. İlk itirafının son bölümü şöyle: «İfademi tamamen kendi irademle, hiç bir etki altında kalmadan veriyorum. Büyük bir pişmanlık duymaktayım. Beni yönlendiren ve bu duruma düşüren kişilerin de yasal cezalarını çekmelerini istiyorum. Ben idama mahkum olmuş bir kişiyim, bu nedenle gerçekleri anlatmakta hem kendi açımdan hem de toplum açısından yarar görüyorum. Bu nedenle daha önceden tanıdığım sorgumu yapan komi-

sere (burada noktalar var, isim yazılmıyor. y.k.) gerçekleri anlatmak istediğimi söyledim. O da savcılık huzurunda gerçekleri anlatmanın yararlı olacağını ve ikrarın ileride Devlet Konseyi tarafından hakkımdaki cezanın müebbete çevrilmesinde yararlı olabileceğini söyledi. Bu sebeple, bütün samimiyetimle, size gerçekleri saptırmadan olayları anlattım.» (6) Ölüm hücresinde ölüm korkusu ve MGK'de ölümünün affedilebileceğinin söylenmesi, Mustafa Pehlivanoğlu'nu itiraf götürüyor.

Başlıyor : «1976 senesinde mahalleden komşu olduğum Mehmet Varlı ve İsmail Köksal vasıtasıyla Haydar Şahin'le tanıştım. İlk defa bu şahsın telkinleriyle ülkücü olmaya karar verdim ve bunların vasıtasıyla Bahçelievler'de Ülkü Ocakları'nın açtığı tekvando kurslarına devam ettim.» (7) Demek oluyor, ülkücü olmak tekvando kurslarıyla başlıyor. Hemen arkası geliyor : «Daha sonra Ömer Müjdeci, Haceli Bahşi. Abdurrahman Yurtsever, Ahmet Çil, Haydar Şahin'le Karapınar Mahallesi'nde kitaplık teşkilatını kurduk.» Tekvandodan sonra kitaplık işlerine el atılması yine de sevindiriyor.

Kitapla ilgileri olmadığı ortaya çıkıyor : «Kitaplık teşkilatını kurduk. Bu teşkilatımız Dikmen Büyük Ülkü Derneği'ne bağlıdır. Size teşkilat hakkında bilgi vermek istiyorum. Mahallelerde kitaplık teşkilatları vardır. Daha büyük mahallelerde ise Büyük Ülkü Dernekleri'nin şubeleri vardır. Bu kitaplık teşkilatının başkanı ve başkan yardımcısı Büyük Ülkü Derneği Genel Merkezi'nce seçilir. Yanlış söyledim, Genel Merkeze bağlı Ankara Ocağı vardır, bu ocakça başkan ve başkan yardımcısı seçilir. Muhasip ve üyeler kitaplık teşkilatının toplantısı sonucu seçilir ve teşekkül eder. Devlet Daireleri'nde ise oba başkanları vardır. Bu oba teşkilatları, ülkücü işçiler, Ülküm Dernekleri'ne bağlıdır. Devlet dairesinde çalışan şahıslar yapılması gereken işler hakkında rapor verirler.» Bir şema ortaya çıkıyor.

Mustafa Pehlivanoğlu itiraflarını sürdürüyor : «Bu saydığım tüm şube ve teşkilatlar legal görünürlerse de

illegal çalışırlar ve hepsi Büyük Ülkü Derneği'ne bağlıdırlar. Emir ve talimatlar, Büyük Ülkü Derneği'nden gelir.» Komuta şeması çiziliyor.

Sıra silahlara geliyor ve idam hükümlüsü, bir kez Mamak'tan kaçmayı başaran, sonunda tekrar yakalanan Mustafa Pehlivanoğlu itiraf ediyor : «Örgütün gerek oba teşkilatlarında, gerek kitaplık ve Büyük Ülkü Derneği şubelerinde iki türlü silah vardır. Şahsa ait silahlar ve örgüte ait silahlar; bu silahlar Ankara Ocağı'nda veya genel merkezde bulunmaz, mahallelerdeki teşkilatlardadır. Bir eylem yapılacağı zaman eylemi yapacak örgüt şubesine, Ankara Ocağı'ndan ve Büyük Ülkü Derneği Genel Merkezi'nden haber gönderilir. Bu haber sonucu, mahallelerdeki teşkilatlardan talimat verilen şube veya kitaplık silahları getirir. Eylem yapacak kişi de Ankara Ocağı'na veya Büyük Ülkü Derneği'ne gelir silahı alır ve eylemi yaptıktan sonra silahı tekrar getirir, Ankara Ocağı veya Büyük Ülkü Derneği Genel Merkezi'ne getirir teslim eder.» İşleyiş mekanizması da anlatılıyor; Amerikan gangester filmlerinde cenaze servisi firmaları genellikle silah deposu olarak kullanılıyor. MHP, mahallelerdeki kitaplık odalarını katil depoları olarak kurup geliştiriyor.

MHP itirafçısı Pehlivanoğlu'nun itiraflarından seçmeleri sürdürüyorum : «1977 senesinde Keklik Pınarı'nda Haydar Şahin, ben, Hacı Polat, İsa Armağan sol görüşlü şahıslarla silahlı çatışmaya girdik. Olay şöyle oldu : Biz Haydar Şahin'in evinden mahalleye doğru geliyorduk. Ford hususi bir arabanın içinden 6-7 kişi arabadan inerek, ellerinde ikiden fazla silahla ve demir çubuklarla bizi çevirerek 'bizim bölgemizde niye geziyorsunuz, aradığımız faşistler bunlar' diyerek söylediler. Onların ateş etmesine ve bize saldırmasına fırsat vermeden İsa Armağan silahını çekti, arkasından da Haydar Şahin ve Hacı Polat da silahlarını çektiler ve ateş ettiler. Bende silah yoktu. Ben sadece olaya seyirci kaldım. Karşı ateş edemedi ve olay yerinden süratle kaçtık. Daha sonra duy-

duğumuza göre bizi çevirmek isteyen şahıslarda 2 veya üç kişi ölmüş.» Sanki ezik portakalları sayıyor. İki ile üç arasında bir can daha yatıyor. Bu eyleminin itirafını şöyle bitiriyor : «Mahalleye geldikten sonra kimseye bir şey söylemedik. Sadece Dernek Başkanı Haceli Bahşi'ye durumu anlattık. Atılan mermilerin yerine ondan mermi aldık.» Mahalle kitaplık odasından mermilerini yeniliyorlar.

İtiraftan seçmelere devam ediyorum : «İsa Fehmi'nin evine girdi, ben ve İsmail arabada bekledik. Biraz sonra İsa'nın elinde bir çanta olduğu halde Fehmi ile birlikte onlar da arabaya bindiler. Balgat'ta bulunan Amerikan tesislerine geldiğimizde Fehmi direksiyona geçti. Ben ön kısımda Fehmi'nin yanında oturuyordum. Arabanın arkasında ise solda İsmail, sağda da İsa Armağan oturuyordu. Orada İsa çantayı açarak bana çek yapısı bir tabanca, İsmail'e de 12'lik beratta marka tabanca verdi. Kendisinde de otomatik mat marka tabanca bulunuyordu. Ayrıyeten çantada bir de el bombası vardı.» Artık katliama hazır duruma geliyorlar. İsa Armağan, Mustafa Pehlivanoğlu ile birlikte idama mahkum oldu ve Mamak'tan birlikte kaçtılar. Pehlivanoğlu yakalandı, itiraf yaptı ve idam edildi.

Şimdi «Balgat Katliamı» başlıyor. «Bu şekilde yeniden hareket ettikten sonra Balgat'ın içine girdik. Kahvelerin bulunduğu yola geldiğimizde solda bulunan ilk kahveye, İsa, İsmail'e ateş etmesini söyledi. İsmail 2-3 el ateş ettikten sonra geriye yaslanınca bu sefer İsa Armağan, elindeki otomatik silahla, kahveyi taradı.» Tam gangester filmlerine benziyor ve bu sırada arabanın yavaş yavaş hareket etmesi gerekiyor. Devam ediyor : «İsa Armağan, elindeki otomatik silahla, kahveyi taradı. Bu sırada da araba yavaş olarak hareket ediyordu.» Balgat Caddesi'nde emekçi kahveleri yan yanadır; katillerin yavaş yavaş hareket eden arabadan ikinci kahveyi de taramaları gerekiyor. «Bu sırada araba yavaş olarak hareket ediyordu. Aynı şekilde ikinci kahveyi de taradıktan

sonra sağ tarafta bulunan başka bir kahvenin hizasına geldiğimizde, İsa, kahveden çıkan olmasın diye benim de ateş etmemi söyledi.» Daha iyi anlaşılıyor değil mi? Bunlar mahallelerin kitaplık kollarındaki gençlerdir. Emekçilerin kitaplık odaları yerine kahveye gitmelerine kızıyor olmaları gerekiyor; kahveleri sırayla kurşuna çekiyorlar.

İsa, kahveden çıkan olmaması için, Mustafa'ya da ateş etmesini söylüyor. İdam hükümlüsü Mustafa bir melektir; kahveye ateş etmemesi gerekiyor. «Ben iki el havaya ateş ettim. Bu şekilde yukarı doğru çıkarken solda bulunan üçüncü kahveyi de İsmail ile İsa Armağan ateş etmek suretiyle taradılar.» Artık burada Balgat Katliamı itirafını durduruyorum. Balgat Katliamı'nda çok sayıda emekçi, emekçi kahvesinde öldürüldü.

Mustafa bu itirafını 22 Eylül 1980 tarihinde yapıyor. 12 Eylül olmuş ve on gün geçiyor. İdam hükümlüsüdür; hücresinde «acaba» diyor, «acaba ölümden dönmeye yeter mi?» Böyle kurmaya başlıyor ve 7 Ekim 1980 tarihinde tekrar itiraf etmek istiyor. Avukatı askeri savcılığa başvuruyor. İlk itirafı için «anlattıklarımın tamamı doğrudur» diyor. «Ancak o zaman unuttuğum bazı hususlar vardı, şimdi onları söylüyorum» diye söze başlıyor. Ölüm korkusu hatırlamasına mı yardım ediyor; yoksa, yeni yöneticilerin hoşlanabileceği sözler mi uyduruyor? Başlıyor : «Benim de karıştığım Balgat Olayı Abdullah Çatlı'nın emriyle gerçekleştirildi. Ancak kahveleri silahla tarama sırasında ben silah kullanmıyorum diye İsa Armağan beni korkutmak amacıyla taksinin içinde bana doğru ateş etti ve tavanını deldi.» (8) Kitaplık kolundan arkadaşı İsa Armağan'ın kendisine, silah zoruyla adam öldürmeye sevkettiğini anlatmaya başlıyor.

Bundan sonrası tam bir film'dir ve şunlar itiraf ediliyor : «Bu olaydan yakalanıp cezaevine düştükten 2-3 ay sonra bizimle birlikte Balgat Olayı'na karışan Haydar Şahin'in Abdullah Çatlı'nın emriyle ve çok şeyler bildiği gerekçesiyle öldürüldüğünü İsa'dan duydum. Çün-

kü Haydar bizimle birlikte yakalanmamıştı. Balgat Olayı'ndan yakalanıp Ankara Merkez Cezaevi'ne gittikten 10-15 gün sonra Muhsin Yazıcıoğlu ile birlikte Abdullah Çatlı bizim görüşümüze geldiler ve bizi cezaevinden kaçıracaklarına söz verdiler. Daha sonra Haydar Şahin'in öldürülme olayını İsa Armağan duymuş ve tekrar, bizim görüşümüze göre, Abdullah Çatlı'ya söylediği için bizi kaçırmaktan vazgeçtiler. Çünkü İsa'nın Haydar Şahin'in intikamını kendilerinden alacağından korkuyorlardı.» Sonra yine de kaçırılıyor.

İtiraflarında şunlar da var : «Ben İsa ile birlikte cezaevinden kaçmadan önce cezaevinde görevli bizim görüşü benimseyen askerler MHP'ne uğrayarak oradan aldıkları parayı bizlere getiriyorlar.» Ayrıca şu tür itiraflaıda da bulunuyor : «Dikmen Karapınar Mahallesi Semt Başkanı Ahmet Çil başkanlık görevinden ayrıldıktan sonra Haydar Şahin ve arkadaşları tarafından Ahmet Çil'e ait kahve bombalandı. Bu kendisine yapılan bir uyarı niteliğinde idi. Alpaslan Türkeş'e ait 'davadan döneni vurun' sözü doğrudur. Bir kişi eylemlere katılmış, örgüte girmiş, daha sonra pişmanlık duyarak ayrılmak istemişse bu kişiyi vuruyorlardı. Bu şekilde teşkilat tarafından öldürülen şahıslar vardır.» (9) Mustafa Pehlivanoğlu da pişman oluyor ve bunu itiraf ediyor. Yine de ölüyor. Asılıyor.

«Her hangi bir dernekte kayıtlı değilim. Her hangi bir yere seminer dinlemeye veya toplantıya gitmedim. Ancak mahallemizdeki kahvede ülkücü arkadaşlar toplanır kendi aramızda konuşurduk. Bu kahvede seminer vermek için gelen şahıs olduğunu da görmedim. Aramızdaki konuşmalarda komünistlerin ülkücülerin karşısında olduğunu ve bunların temizlenmesi gerektiğini söylerlerdi. Adam öldürmenin kolay bir iş olmadığını biliyorum. Ancak buraya nasıl sürüklendiğimi ben de bilmiyorum.» (10) Bir diğer ülkücü itirafçı Bekir Bağ bunları itiraf ediyor.

İtirafçı MHP'li «adam öldürmenin kolay bir iş olma-

dığını» biliyormuş; itiraflarından bu işi ne kadar kolay yaptığını çıkarabiliyorum. «Bir gün işten erken dönmüştüm» diyor, itiraflarının bir yerinde ve anlatımını sürdürüyor : «Öğleden sonra saat 14.00 cıvarında idi, Emir Kuşdemir gelerek Abidinpaşa'dan Ümit Kapıcı isimli ülkücü arkadaşımızı polis Bayram'ın vurduğunu, bunun intikamının alınması için benim daha önceden tanımadığım Şehit Osman Sokağı'ndaki tuhafiyecilik yapan Mehmet Baykara'nın öldürüleceğini söyledi.» Polis Bayram bir ülkücüyü öldürüyor ve intikam için tuhafiyeci Mehmet Baykara seçiliyor.

İtiraf ediyor : «Bana 7,65 mm çapında Browning marka, kabza muhafazası kırık olduğu için naylona sarılmış olan ve daha doğrusu naylon bantla sarılı olan bir tabanca ile yedi tane mermi verdi. Bir mermiyi de namluya sürdü ve bana 'gideceksin Mehmet Baykara'yı bununla vuracaksın' dedi.» İtirafçı Bekir Bağ, Emir'den emir alıyor; peki neden yapıyor? İtirafında böyle bir soru sormadan böyle bir soruya cevap itiraf ediyor : «Bu şahsın başkan olması ve bizim de bundan korkup çekinmemiz sebebiyle itiraz etmedim.» İtirafçı sürekli kendisini aşağılıyor. İtirafçı, ölüm korkusunu daha önceki tarihlere taşıyor.

İtirafa başladığı zaman ölmeye başlıyor.

İtirafçı paradoksu : Yaşamlarını sürdürmek için itirafçı oluyorlar. Oldukları an ölüme yaklaşıyorlar.

MHP ve Ülkücü Kuruluşlar İddianamesi'nden aktarıyorum : «Ülkücü görüş yanlısı ve Savcılığımızca sorgulanması sırasında büyük bir pişmanlıkla tüm suçlarını itiraf eden, daha sonra tutuklu bulunduğu cezaevi hücresinde kendisini asarak yaşamına son veren 23 Eylül 1962 doğumlu Bekir Bağ'ın ilginç anlatımı aynen şöyledir.» Bu ilginç anlatımdan seçmelere kaldığı yerden devam ediyorum. «Bu şahsın başkan olması ve bizim de bundan korkup çekinmemiz sebebiyle itiraz edemedim. Tabancayı alıp aynı gün tarif edilen dükkana gittim. Bu

şahsı daha önce tanımıyordum, ancak dükkanını biliyordum. Solcu olup olmadığını da bilmiyordum.» Katil Bekir Bağ, yalnızca bir dükkan biliyor.

Dükkandan içeriye giriyor. «Dükkana gittim, içeriye girdim, içeride iki kişi oturuyordu. 'Dükkanın sahibi kim' diye sordum.» Katil Bekir gençtir ve tuhafiyeci Mehmet Baykara Bekir'in bir katil olduğunu bilmiyor; böyle bir durumda Mehmet Bey 'benim evladım' diye cevap veriyor. Bekir Bağ, sonradan, itiraf ediyor : «'Dükkan sahibi kim' diye sordum. Para kasasının arkasında, yani masa çekmecesinin arkasında oturan, bana göre sol tarafta olan şahıs 'benim evladım' dedi, ayağa kalktı.» Böyle bir durumda katil ne yapar; Mehmet Bey 'benim evladım' diyor ve ayağa kalkıyor. Bekir itiraf ediyor : «Ayağa kalktı. Bunun üzerine tabancamı belimden, gömleğimin altından çekerek ateş ettim, suratından kan aktı ve yere düştü.» Katil Bekir burada durmuyor ve devam ediyor : «Düşünce de ateş ettim. Bir elde onun yanında oturan ve benim karşıma denk gelen şahısa ateş ettim. O da kafasından vuruldu. Yere düşünce onun da vücuduna bir kaç el ateş ettim. Mermilerim orada bitti.» Mermisi bitiyor ve öldürmesi duruyor.

İtirafçı Bekir Bağ, kendisini anlatıyor : «Ben orta okuldan mezun olduktan sonra tahsile devam etmedim. Yükleme hamallığı yapmaya başladım. Bizim mahallede herkesin bir görüşü vardır. Ben de bir görüş tutayım, dedim. Ülkücülüğü beğendim ve ülkücülüğü benimsedim. Arkadaşların benimsediği kadarıyla benimsedim. Ancak ne olduğunu tam olarak bilmiyorum.» İtirafçı Bekir, bilmediği ülkücülüğü benimsediğini itiraf ediyor.

«Abidinpaşa illegal sorumlusu Emir Kuşdemir ile kahveden arkadaşlığım vardı. Bana bir görev verecekmiş, önce Ortatepe Mahallesi'ne gidip gezmemi, buraları öğrenmemi söyledi. Bir de Çek yapısı 7,65 mm çapında bir tabanca verdi, sekiz veya dokuz tane mermisi vardı.»

Tabanca kuşanıyor ve solcuların çoğunlukta olduğu mahalleye gidiyor.

Mahallede bir dükkana giriyor. Dükkanda tanınıyor. Katil itirafa başlıyor : «'Sen faşistsin' dedi, üzerime yürüdü. Ben kendisini ittim, arkası üstü yere oturdu ve akabinde kemerimin bel kısmının sağ arkasında duran Emir Kuşdemir'in verdiği tabancayı çıkardım. Diğerleri, yani dükkanda çalışmakta olan bir bayan ile diğer baharatçı çocuk müdahale edemediler. Dükkanda sıkıştığım ve bölgenin de sol görüşlü olması nedeniyle korktum, paniğe kapıldım, yere düşmüş olana iki el ateş ettim. Sonra dönerek tezgahın arkasında duran bayana, bir de ayakta duran diğer baharatçı çocuğa ateş ettim. Fakat kaç el ateş ettiğimi iyi hatırlamıyorum. Birer veya ikişer el ateş ettim. Bundan sonra bağırma yaralanma gibi feryat sesi hissedemedim. Kapıdan çıkarken, tahminen 14-15 yaşlarında bir çocuk rastladı. Onu da korkutmak için ona bir el ateş ettim.» İtirafçı Bekir Bağ'ın itiraflarına burada son veriyorum. İtirafçı Bekir, mahallede komutanı Emir'den korktuğu için gidip Mehmet Bey'i ve arkadaşını öldürüyor. Solcu mahallesinde korktuğu için baharatçı genç ve kadını öldürüyor. Korkutmak için ondört-onbeş yaşında bir çocuga ateş ediyor. Ve ölümden korktuğu için Mamak'ta koğuşunda asılı ve ölü bulunduğu kayıtlara geçiyor.

«Olaylar bütün hızıyla sürüp giderken bugünkü eşimle tanıştım. Sorumluluk duygusu ve bir takım ailevi sebepler, beni silahlı hareketten tamamen uzaklaştırdı. Kesinlikle artık silahı elime almayacağıma yemin etmiştim. 1979 yılının Mayıs'ında başlayan bu kişisel, duygusal ve ailevi kararımı, evlenerek, hem kendime hem de eski dava arkadaşlarıma ispat etmek, onların da artık benden kendilerine hayır gelmeyeceğini anlamalarını istiyordum.» Nurullah Tevfik Ağansoy, MHP'nin itirafçıları arasında önemli bir yer tutuyor ve bir kitap halinde kaleme aldığı itiraflarının «sonuç» bölümünde bunları yazıyor.

Fakat ne yazık, itirafçı Nurullah tadsız bir sürprizle karşılaşıyor. İtiraf ediyor : «Ne varki evleneceğim duyulur duyulmaz ilk başta benim ülkücü olmama ve dava konusunda yetişmeme sebep olan ve çok sevdiğim ağabeyim (!) Recep Öztürk evlenme kararıma karşı çıktı.» (11) Recep, Nurullah'ın evlenmesine karşı çıkarken «Mecidiyeköy'ün durumunun iyi olmadığını, bölgeye bakmam gerektiğini, bölgede ve semtte tecrübeli arkadaş kalmadığını» ileri sürüyor ve Nurullah da evlenirse «bölgenin düşme tehlikesinde bulunduğunu iddia» / ediyor. Nurullah Tevfik'in mutlu bir yuva kurma kararı ile Mecidiyeköy'deki devrimcilere mezar kazma işi bir açmaza giriyor; Tevfik evlenir ve karısına bağlanırsa Mecidiyeköy'de cinayet şebekesini kim yönetecek? Katiller cinayetlerini, daha çok, geceleri işliyorlar.

Tevfik, evlenecek; Recep, cinayet istiyor. Tevfik ile Tevfik'i yetiştiren Recep çatışıyorlar. Düzenli ve daktilo edilmiş itiraflarında Tevfik Ağansoy bu çatışmayı da yazıyor : «Onlara 1978'den beri silahlı harekete girmediğimi, bunun yanında teşkilatta da görev almadığımı, benimle bu işin bir alakası olmadığını söyleyince tehdite başladılar.» Tevfik de altta kalmıyor. «İşte bu tehdit benim de onları tehdit etmem, karşılıklı sinir harbine girmemizle, dava denen kişisel çıkarlar, menfaatlarla kirletilmiş ulvi değerin bende yok olmasına sebep olmuştur.» Yalnız itirafçı Tevfik'de ulvi değerler yüksek ve derin olduğu için hemen bitmiyor. İtiraflarının «giriş» bölümünde ve birinci sayfasında «yedi yıldır cezaevinde tutuklu kaldığım süre içerisinde» diyor; bundan ulvi değerlerinin yok olmasının yedi yıl aldığı sonucunu çıkarıyorum.

Ayrıca yalnızca evliliği nedeniyle çıkan tartışma söz konusu değil; «ulvi değerin bende yok olmasına sebep olmuştur» dedikten sonra, ara vermeden ve derhal devam ediyor : «Bu olayın ardından İstanbul Sheraton Oteli'nde düzenlenen basın gecesinde, MHP Genel Sekreter Yar-

dımcısı Yaşar Okuyan, Aydın Esi ve birkaç kişinin gecenin ardından hemen otelde bütün bir katı kendilerine tahsis edip, kat çıkışları ve asansör kapısının başına silahlı nöbetçi dikerek, kendileri de içeride bir kaç artist bozuntusuyla sabahlara kadar alem yapmaları, ülkücülükten soğumamın nedenlerinden biridir.» (12) İtirafçı Tevfik, mahkeme tutanaklarına geçirdiği itiraflarında, MHP yöneticilerinin kapıları silahlı kişilere tutturarak seks alemi yaptıklarını ileri sürüyor. Buna çok canı sıkılıyor ve hapishanede geçirdiği yedi yıl sonunda bu can sıkıntısına dayanamayarak itirafçı oluyor.

MHP'li itirafçı Tevfik Ağansoy, bir itirafname kitabı yazmış; ismini de «İtiraf-Araştırma» koyuyor. Seçme yapmak güçleşiyor ve bu çalışma için düşündüğüm boyuta yaklaşmış durumdayım; seçmemi sınırlandırmak gereğini duyuyorum. Bir yerden başlıyorum : «1978 sıkıyönetiminden önce içimizde var olan şiddet yanlılarınca bazı kişilerin hedef olarak belirlenip uygun ortamlarda eylem konulması da çoğu kez görülmüştür. Silah kullanmayı itiyat haline getiren ve halen yargılanmakta olan bizler gibi hiyerarşik ve organize militanların sonradan belirlediğimiz hedeflerimizi sorguladığımız ve öldürmeye başladığımızda yargılaması yapılan dosyalarımızdan anlaşılabilir.» (13) İtirafçının bozuk cümle kuruluşunu düzeltmem mümkün olmuyor. Devam ediyor : «Bunlar arasında 'çuval cinayetleri', sorguları işkence edilerek yapılan ve daha sonra bir kurşunla ya da boğularak öldürülen kişilere basın tarafından uygun görülen isimdir. Masum ve bizlerce hedef sayılmayan, ancak bulundukları topluluk içerisinde bir ya da bir kaç aşırı solcu komünistin bulunduğu ve bunların da ölmeleri gerektiği düşüncesiyle, masumları gözetmeden bindikleri otobüsleri (Ankara ve Elmadağ katliamları gibi), gittikleri kıraathaneleri ve özel konutları (Balgat, Bayrampaşa, Barış ve Havuzlu Kahve vs.) silahla taramak eylemlerinde olduğu gibi hedefimiz olmayanlara zarar verip vermeyeceğimizi gözetmeksizin salt gücümüzü ispatlamaya-göstermeye-mi-

silleme yapmaya, korku, kaygı ve panik yaratmaya yönelik silahlı eylemlerimizi artırdığımız ve mezhep ayrıcalığına dayalı toplumsal çatışmalara dönüştürülen olaylarda (K. Maraş, Çorum, Sivas Olayları gibi) mutlak surette bir tarafta yer aldığımız ve bu tarafı desteklediğimiz olmuştur.» Bir özet itiraf oluyor.

Özet itirafı aktarmayı sürdürüyorum; 1978 yılı sonunda ilan edilen sıkıyönetim ile birlikte yeni bir taktik uyguluyorlar. İtirafçı Ağansoy bunu şöyle anlatıyor: «Buna göre tüm komünist kişi ve kuruluşlar devletin güvenlik kuvvetlerinden tarafsız olanlara şikayet ve halka deşifre edilecekti. Silahlı eylemlerden mümkün mertebe uzaklaşılacak, bir takım provokasyonlar da yapılarak, askerin, aşırı solun üzerine gitmesi sağlanacaktı.» Bunların neler olabileceği konusunda da örnekler var: «Bizlerin İstanbul İli'nde ve özellikle bildiğim Mecidiyeköy ve çevresinde, karakol duvarına veya karakol yakınında bir yere 'faşist polisten hesap sorulacak-THKP-C' yazıları, lise duvarlarına 'faşist öğretmenler sonunuz geldi-İGD' gibi sloganlar yazarak bölgedekilerin ve kuruluşların sola karşı kin duymalarını ve bizlerden hiimaye ve bilgi istemelerine sebep olmak niyetindeydik.» İtirafçı bir de şunu ekliyor: MHP «İstanbul İl Başkanlığı'ndan edindiğim bilgilere göre Türkiye çapında bu tür hareketler yaygınlaştırılmıştır.» İtirafçı Nurullah Tevfik, en azından mert olmayan ve çok yaygın bir uygulamadan söz ediyor.

Sağcılar ile solcular arasında bir de mertlik ayrımı var. Maraş Katliamı'nın başlangıcında da böyle oluyor; sinemaya özen gösteriliyor. Camiye bomba atılıyor ve yine solcular hedef gösteriliyor. Duvarlara sağcı slogan yazan bir tek solcu düşünülebilir mi?

MHP'li itirafçı Nurullah'ın itiraflarından aktarıyorum: «Mehmet Öz, Gülşan Kavak ile yaşadığı kısa süreli dost hayatını, onu öldürmek ve kadını da komünist olarak tanıtmakla noktalanmıştır.» (14) Türkiye Üzerine Tezler dizisinin üçüncü kitabında da sözünü etmek zorunda kaldığım bu gerçekten tüyler ürpertici cinayet-

le ilgili bir cümle daha aktarıyorum : «Kadına işkence yaparak cinsel organına kazık sokmuşlar, daha sonra da iple boğmuşlardır.» MHP'li itirafçının itiraflarından acımasızlığa bir sınır tanınmadığı sonucunu çıkarıyorum.

MHP İtirafçılarından Seçmeleri bitiriyorum. Ancak kabul ediyorum, bir soru var : Gülşen Kavak adlı zavallı bir kadının bir faşist katil tarafından işkence ile öldürüldüğü ve sonunda kadının rahmine kazık çakıldığı nasıl anlaşılıyor? Bu soruya bir cevap bulunması gerektiğini kabul ediyorum. İtirafçı Nurullah'ın itiraflarına bir cevap bulunması gerektiğini kabul ediyorum. İtirafçı Nurullah'ın itiraflarını incelediğim zaman da bu sorunun cevabını bulabiliyorum. Nurullah, hapishanesinde ve koğuşunda, cinayetten çok uzakta bu cinayeti çözebiliyor ve arkadaşlarıyla birlikte katili ölüme mahkum ediyor.

Nurullah'ın itiraflarından aktarmaya başlıyorum : «Olayı, Yunus Meral, ben, Ferhat Tüysüz ve Recep Akyol Adapazarı Cezaevi müşahadesinde yatarken Günaydın Gazetesi'nin haberinden okuyarak öğrendik. Haber kadının ellerinin ve ayaklarının arkadan bağlanarak boğulduğunu, boğulmadan önce tecavüz edildiğini ve cinsel organına kazık sokulduğunu yazıyordu. Gazete, ayrıca, kadının o halde bir resmini yayınlamış, cesedin Arnavutköy'de bulunduğunu haber etmişti. Bu vahşeti gördükten sonra hepimiz bu eylemi gerçekleştirene lanet etmiştik. Öyle ki gazetelerde 'canı sıkılınca adam öldüren' puntolarıyla tanınan Ferhat Tüysüz isimli arkadaş 'bu işi yapanı elime geçirirsem, hiç acımadan gebertirim' demişti.» (15) Hapisteki hallerini unutup, vahşete tepkilerini dile getiriyorlar.

Kimin yaptığını bilmiyorlar. Fakat Nurullah düşünmeye başlıyor ve vahşetin türünün tanıdık olduğunu farkediyor : «Uzun zamandır meydana gelen ideolojik olaylarda iple boğma - komando düğümü atma - elleri, ayakları arkadan bağlayarak kişinin kendi kendisini boğmasını sağlamak ve cesedi de bir çuval, tv kutusu, bez veya valiz ve benzeri şeylere koyarak bir yere atmak Şişli böl-

gesinin karakteristik eylem özelliğini taşımakta idi.» Nurullah'ta «bu vahşet bizimdir» düşüncesi doğmaya başlıyor. Sürdürüyor : «Arkadaşlara, Gülşen Kavak işinin bölgemiz militanları tarafından gerçekleştirilmiş olacağını, olayın gayri meşru alemin işi değil siyasi nitelikli olabileceğini veya bölgeden birinin gönül meselesi bulunduğunu, ölümü de ancak siyasi bir görünümle kamufle etmek isteyebileceği gibi tahmini bilgilerle söyledim.» İtirafçı Nurullah, usta bir polis hafiyesi türünden önce teorisini kuruyor. Kararını veriyor : «Eğer eylem arkadaşlarımız tarafından gerçekleştirilmiş ise mutlaka ölümle cezalandırılması gerektiği noktasında görüş birliğine vardık. Bunun böyle olmamasına hep beraber dua ettik.» Arkadaşlarından birisinin bu vahşetin icracısı olduğuna ve bulunarak öldürülmesine karar veriyorlar.

İtirafçı Nurullah ve hapis arkadaşları için sonuca gitmek zor olmuyor ve uzun sürmüyor. İtiraflarda şunlar okunuyor : «Kısa bir süre sonra bu işin bölgemiz militanlarından Mehmet Öz, Hasan Taygar ve Ali Peker tarafından gerçekleştirildiğini öğrendik. Adapazarı Cezaevi'nden K. Maltepe ve Davutpaşa Askeri Cezaevleri'ne haber gönderildi ve alınan karar gereğince Mehmet Öz'ün ve Hasan Taygar'ın öldürülmeleri kararlaştırıldı.» Artık iş infaza kalıyor.

Bu sırada Hasan Taygar ölüm kararından çıkarılıyor. İtirafçı Nurullah, «Kartal Maltepe Askeri Cezaevi'nde daha evvel Hasan Taygar'ın sorgusu yapılmıştı» dedikten sonra devam ediyor : «Cezaevi İdaresi'nden aldığım izinle televizyon seyretmeye diyerek diğer koğuşlarda bulunan bölgemizin militanlarıyla görüşmeye gittim. Bu görüşmeler sırasında Hasan'ın kadına tecavüz gibi bir eylemde bulunmadığını, esasen kimsenin bu olayı bilmediği, Mehmet Öz'ün kadını kendisinin getirdiğini, ikisinin odada uzun süre kaldıklarını, kadınla Mehmet'in arkadaş olduklarını, işin sonunda ölüm olduğunu bilmediklerini, fakat Mehmet'in, kendilerine, 'gelin, yardım edin, şunu atalım' deyip de odaya çağırdığı zaman kadı-

İŞKENCE EVLERİNDE TAŞ DUVAR

Taş acı duyar mı? Bitki acı duyar mı? İlkel insan acı duyar mı?

Derviş neden acı duymuyor? Derviş, neden vücuduna batan şişi duymuyor?

Taş ile derviş arasında fark ne, ortaklık nedir? İnancın yoğunlaşması insanı taşlaştırıyor mu? İnadından taş kesildi; bu söz inancın yoğunlaşmasını mı anlatıyor? Bilardo taşları kağıtlardan yapılıyor; kağıtlar sıkıştırılıyor ve sonunda bilardo taşları oluyorlar. Her halde inanç sayfaları yoğunlaştıkça, birbirinin üzerine bindikçe insan taşlaşıyor.

«İtirafçıların İtirafları» bir temel süreci ortaya çıkarmayı amaçlıyor: Türkiye inançlıların taşlaşması dönemine giriyor. Bu iki açıdan belli oluyor. Birincisi, olağanüstü çabalara ve olağanüstü harcamalara karşın Türkiye'de itirafçı yaratma politikası bir fiyasko ile sonuçlandı. Türkiye'de itirafçı yaratma politikası, pişmanlık yasasından çok önce başladı. Uzun süre resmi televizyon ile radyonun ve resmi yayın kadar bile özgür olmayan tekelci basının tek yanlı suçlaması, tek yanlı endoktrinasyonu, bütün resmi konuşmaların, sürekli olarak toplum tarihinin bir kesitini suçlu ilan etmesi, itirafçı yaratma politikasının asıl uygulamasıdır. Pişmanlık Yasası, bunun zorunlu sonucudur ve bir ek oluyor. Pişmanlık Yasası, bir sonuçtur ve bir ürün toplama mekanizması olarak ortaya çıkıyor.

Bu açıdan bakıldığında Evlülist Rejim'i, bir bütün olarak ve toplum ölçüsünde itirafçı yaratma girişimi olarak nitelemek mümkün görünüyor. Eylül öncesindeki yapıyı, belli kurumları, mücadele yöntemlerini ve hatta kişileri beğenmeyi bile yasalarda yazılı olması bile gerekli olmayan önemli bir cürüm

haline getirmesi, Eylül'ün itirafçılık kurumuna verdiği önemi gösteriyor. Eylülist Rejim, bireylerden, Eylül öncesini itiraf etmesini ve reddetmesini istiyor.

Bu çerçevede ele alındığında Eylülist Rejim'in en büyük itirafçısının Bülent Ecevit olduğundan kuşku duymuyorum. (*) Ecevit, başta en son genel başkanı olduğu Cumhuriyet Halk Partisi'ni, yakın çalışma arkadaşlarını kütlesel etkinliğini gördüğü zaman ortadan bu yana yanaştığı solculuğu, aydınları, mücadele edenleri, hep itiraf etti ve reddetti.

Bunu önemli görmüyorum. Bülent Ecevit'i Türkiye'nin geleceğinde değil geçmişinde görüyorum. Türkiye'nin geleceğinde ise yeni kuşaklar var. Yeni kuşaklar söz konusu olduğunda, Türkiye'de itirafçı yaratma politikası tam bir fiyaskoyla sonuçlanıyor; bu, büyük bir netlikle ortaya çıkıyor. Yaratılabilen itirafçılar, hem sayıca çok az ve hem de nitelik açısından son derece önemsiz görülüyor. Hiç bir hareketi çökertecek, hiç bir harekette moral bozukluğu yaratacak ve çok zaman da hiç bir harekette sürpriz niteliği taşıyan bir itirafçı yaratılamıyor.

İtirafçılık planları, yalnızca bir kaç şişe sirke doldurabiliyor. Her bağ bozumunda şarapçılık, fire olarak sirke de çıkarıyor.

Türkiye'de itirafçılık planlarının yüzde yüz başarısızlığı üzerinde ayrıca ve ayrıntıyla durulması ge-

---

(*) Başka bir çalışmamda Bülent Ecevit'in, Hamzaköy'dan Hasan Cemal'e telefon üzerine telefon ederek, haber göndererek, yönetimi alan komutanlara, kendisinin hazırladığı pişmanlık yasa tasarısını hatırlatmasını istediğini gösterdim. Bu, Ecevit'in Eylülist Dönem'de kazandığı itirafçı kişiliğinin bir sonucudur.

Y. Küçük, Türkiye Üzerine Tezler, Üçüncü Kitap, İstanbul, 1986

rektiğini düşünüyorum. Burada yalnızca bu başarısızlığı saptamakla yetiniyorum.

İkinci açıya ve noktaya geliyorum. İtirafçılığın çözümlemesine 1927 yılıyla başladım; 1987 yılı başında bu çalışmayı tamamlıyorum. Bu altmış yıllık zaman aralığında ortaya çıkan bir belirginliği yazmak durumundayım : Artık acıya ve işkenceye direncin edebiyatı bile yapılmıyor. (*) Artık hapislik, işkence, açlık grevleri, ölüm oruçları ve ölümler, Türkiye'de siyasi mücadelenin bir parçası ve nerede ise conditio sine quo non, olmazsa olmaz koşulu haline geliyor. (**) Bunu, acıya, işkenceye ve ölüme dayanıklılığın kütlesellesmesi olarak niteleyebiliyorum.

İtirafçılık, yücelten direncin daha da iyi anlaşılmasına yardım ediyor.

Türkiye, itirafçılığın ayrık ve direncin kural olduğu bir döneme açılıyor.

İtirafçı ayrıntıdır; direnç kütleye içeriliyor.

Artık direnç bir «edebiyat» olmaktan çıkmalıdır. İşkence yazımının, umudu ve direnci kırıcı etkilerini azaltmak gerektiğini düşünüyorum. İtirafçıları yazdığım için işkence evlerinin dilsizlerinden örnekler verme gereğini duyuyorum.

(*) Türkiye'de «edebiyat» en çok 51 Tevkifatı ile Martçı Dönem nedeniyle ortaya çıkıyor. 51 Tevkifatı ile Martçı Dönem'deki acılarla ilgili edebiyat, diğer dönemlere bir haksızlık olarak akıyor.

Bu iki dönemin iki ortak özelliği var. Birincisi, beklenmedik bir zamana ve büyük ölçüde beklemeyenlere geliyor. İkincisi, büyük ölçüde sanatçı, yazar, çizer ve öğretim üyelerini içine alıyor. Kalemleri var ve ayrıca sesleri daha çok duyulabiliyor. Edebiyat'ı uzun süre yaşatabiliyorlar.

(**) Yaşayanlarda usulca kopmaları büyük boyutlara ulaştıracaktır; kuşku duymuyorum. Ancak direnç toplumsaldır; kuşaktan kuşağa birikiyor.

Bu ek bir temsil içindir. Bu ekte işkence evi ile direnci birlikte gösterebiliyorum. Okuyucularımdan okudukları isimleri birer kütle olarak görmelerini diliyorum. Kişilik kazanmış kütle diyebilirim; buradaki temsile, kütleden yalnızca hızla bulabildiğim kaynaklar girebildi. Buradaki temsile girmeyen işkence evinin büyük bir dilsiz kütlesi olduğunu ekleyebiliyorum.

Başlıyorum. Mahmut Şatıroğlu öğretmendir ve Ankara Emniyet Müdürlüğü'nde bir teşhis yapmak için bulunuyor. Teşhis tutanağını, Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı İki Nolu Askeri Mahkemesi'nde görülen 1981/351 Esas sayılı dava dosyasından ve tutanaklardan alıyorum. 7 Mart 1981 tarihli tutanağa göre öğretmen Mahmut Şatıroğlu şunları söylüyor: «Şu anda beş kişi arasında bana gösterilen ve kendisini Nazım İtişgen olarak tanıtan şahıs benim öz oğlum olan Koray Şatıroğlu'dur. Kendisi 1955 yılında Erzurum İli Pasinler İlçesi'nde doğmuştur ve halen Hacettepe Üniversitesi Beytepe Kampüsü Sosyal Bilimler Fakültesi üçüncü sınıf öğrencisidir. Gülgün isimli aynı Fakülte ekonomi bölümü öğrencisi ile de nişanlıdır.» Bundan hemen sonraki paragrafı aktarıyorum. «Bu şahıs (Mahmut Şatıroğlu) benim babam değildir. Ben Ankara Kızılcahamam İlçesi Çeltikçi Nahiyesi Yukarıhöyük Köyü nüfusuna kayıtlı, Yaşar oğlu, 1960 asıl ve 1956 tashih doğumlu Nazım İtişgen'im.» Mahmut Şatıroğlu, «oğlumdur» diyor ve Nazım İtişgen «Koray Şatıroğlu değilim» diye ısrar ediyor.

Polisler de ısrar ediyorlar. Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı İki Numaralı Askeri Mahkemesi'nde görülen 1981/351 Esas sayılı dava tutanaklarından ve özellikle altıncı ve yedinci sayfaların okunmasından anlaşıldığına göre polislerin ısrarı bir başka türlü oluyor. Mahkeme önünde Nazım İtişgen artık Koray Şatıroğlu'dur ve ben tutanakları aktarıyorum: «Ben

6 Mart 1980 günü akşamı saat 17.00 sularında Demirli Bahçe Köprüsü üzerinde bulunduğum sırada sonradan polis olduğunu öğrendiğim şahıslar tarafından yakalandım. Necati Bey Köprüsü altında, beni, vurarak ve tekme atarak, hatta ısırarak reno arabaya bindirdiler ve 'biz herşeyi biliyoruz, herşeyi anlat' diyorlardı.» Araba hareket ediyor.

«Araba içerisinde dışarı bakmadan götürüyorlardı ve sorgulama yapıyorlardı. Emniyet Sarayı'na getirdiler. Beni soyup bir fanile ile bırakıp, çarmık tabir edilen işkence aletine astılar, vurdular; yüzümden kan geldi.« Kanı görüyor. İkrar etmesini istiyorlar.

«Bilahare küfürle aşağı kata indirip soruları tekrarladılar. Bir odaya sokup sedye tabir edilen şeye yatırıp, ayak ve ellerimden bağladılar, kablo ile yumurtalık, makat ve tenasül organıma elektrik verdiler. Kulaktan ve göbekten de aynı işlem yapıldı, tazyikli su sıktılar, ıslak yerde gezdirdiler, her hangi bir şeyi ikrar etmedim.» Eğer bunlara işkence deniyorsa, direniyor ve kimliğini bile kabul etmiyor.

«Rüzgarlı bir yere götürdüler, buradan atılmakla tehdit edildim, canları istedikçe dövüyorlardı; elektrik verme, çarmıha germe ve soğuk duş işlemini tekrar ettiler. Bilahare yumurtalıkları sıkıştırma yöntemiyle işlem yapıldı. Makattan sopa soktular, su yerine tuzlu su içirdiler, bir odaya soktular.» Eğer bunlar işkence ise, kimliğini kabul etmiyor. «Bir odaya soktular. Orada duygusal bağım olan Gülgün Karlıkaya vardı. Çıplaktı. Bana isnat etmek istedikleri suçu kabullenmemi, aksi takdirde Gülgün Karlıkaya'ya tecavüz edeceklerini bildirdiler.» Kendisi çıplak, sevgilisi çıplak ve kimliğini kabul etmemek için inat ediyor. Alçalıyor mu, yüceliyor mu? Kendisi çıplak, sevgilisi çıplak ve bu durumda kimliğini kabul etse, yücelir mi, yoksa alçalır mı?

«Bir taraftan elektrik veriyorlardı.» Gülgün bu sırada çıplak bekletiliyor. Gülgün, Koray'ın sevgilisidir. Tutanakları okuduğumdan biliyorum, bir evde beraber kalıyorlar. «Bir taraftan elektrik veriyorlardı. Gülgün Karlıkaya'yı yakalanmadan evvel iki sene önce ben de tanırdım. Bana O'nu, tanıyıp tanımadığımı sordular. Ben tanımadığımı bildirdim. Zira insanlık dışı yöntemlerle kabul ettirilmek istenen şeyleri söylememek kararında idim. Bunca işkenceye rağmen bunda sebat etmem moral gücümün yüksek oluşu ve bunu da etkileyen husus olarak insanın inandığı mevzularda herşeye dayanabileceği, ayrıca bunu yapması inancımdır.» (*) Gerçekten çarmıha gerilmiş, inandıkları elektriklenmiş bir derviş gibi konuşuyor.

Eğer bunlar işkence ise Koray Şatıroğlu, bir derviş gibi konuşmuyor. Kimliğini vermiyor.

İtirafçı kişiliğini kusuyor. Koray Şatıroğlu, kimliğini vermemek için, insan aklının sınırlarını zorlayan ezgiye dayanıyor.

Ankara'dan Adana'ya ve Nevin Berktaş'a geçiyorum. 1958 yılında Adana'da doğan Nevin'in ilk mahkeme sorgusu İstanbul'da yapılıyor. 1983/199 Esas sayılı dava dosyasında ve tutanakta Nevin Berktaş, «bana şubede elektrik verdiler, falaka ve diğer

---

(*) «Polisler bana sen idamlıksın diyerek sataşıyorlardı. İşkence yapan polisler hakkında takibat açılmıştır. İşkence hususu vizite kağıtlarında olduğu kanaatindeyim. Benim bu durumum savcı huzurunda doktor muayenesi ile tesbit edildi.»

«Emniyette imza etmememin nedeni sağ kolum tutmamakta idi. Tutsaydı imzalardım. Bu nedenle sol elimin işaret parmağını bastım.»

Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı 1981/351 Esas sayılı Dava Dosyası.

Koray Şatıroğlu'nun Sorgusu, tutanak sayfa 6-7

zor kullanma işlemleri yapıldı» demekle yetiniyor. Davası Adana'ya aktarılıyor. Adana Sıkıyönetim Komutanlığı İki Numaralı Mahkemesi'nde görülen 1982/58 Esas sayılı dava dosyasından aktarmak gerekiyor. Nevin Berktaş, Adana'da, «zor kullanım işlemleri» başlığını bir ölçüde de açmak gereğini duyuyor.

«Gittiğim andan itibaren başladı işkence. Meydan dayağı, falaka, elektrik, sırayla işleme kondu. Elektriği askıya alarak vermek, yine elektrikle falakayı bir arada yapmak, işkenceyi zenginleştirerek sürdürmek işkencecilere ayrı bir zevk veriyordu. Çırılçıplak soyup manyeto denilen aygıta bağlı kabloları vücudun duyarlı her yerine bağlayarak çeşitli dozlarda elektrik veriyorlardı.» Mahkeme tutanaklarına geçenlere göre cinsel organlara elektrik vermek yaygınlık kazanıyor.

«Sonra da o halde soğuk duşun altında dakikalarca tutuyorlardı, ardından tekrar elektrik veriyorlardı. Tabii ki bu işlemleri günlerce aç ve susuz ve uykusuz halde bekleterek tekrarlıyorlar. Sonraki günlerde bir kaç lokma birşeyler veriyorlarsa, sadece işkenceye yeniden başlayabilmenin yüzüsuyu hürmetinedir.» Malthusian teoriyi bildikleri anlaşılıyor; ölürlerse işkence sona erecek. Bunun için «bir kaç lokma bir şey» veriyorlar.

Acaba işkenceci işkence yapacak canlı bulamazsa ölülere işkence yapar mı?

Ben devam ediyorum : «Bu işlemler haftalarca tekrarlanarak sürüyor. Bu arada psikolojik olarak yıpratmak için akla hayale gelmedik yöntemler uyguluyorlar. Diğer devrimci arkadaşların gözünün önünde işkence yapıyorlar, sesleri dinletiyorlardı. 'Seni öldüreceğiz, pencereden atacağız, sonra intihar etti diyeceğiz' diyerek pencereden aşağıya sarkıtıyorlardı.» Böyle bir durumda, istemeden ve bir kaza so-

nucu, ellerin kaymasıyla düşenler ve ölenler olursa, bunlara da «intihar etti» denilebilir; neden denilmesin?

Sıkı tuttukları anlaşılıyor ve Nevin Berktaş düşmüyor. Devam ediyor : Ağza alınmayacak küfür ve hakaretler, aşağılayıcı sözler etmeleri de işin bir diğer yönüdür. Elbette tüm bunlar kendi hazırladıkları düzmece ifadeyi imzalatıncaya kadar sürüyor. Eğer bu düzmece ifadeyi imzalamak istemiyorsan ayrıca bunun için de işkence görüyorsun.» Burada Nevin Berktaş «görüyorsun» derken kendisini anlatıyor. Diğerleri ile kendisini birleştiriyor.

Peki Nevin Berktaş'ın bu yazgısı ne kadar sürüyor ve sonunda ne oluyor. Bunun için Adana Sıkıyönetim Komutanlığı İki Nolu Askeri Mahkemesi'nde görülen 1982/58 Esas sayılı dava dosyasından bir aktarma yapmam gerekiyor : Şöyle : «25 Şubat 1983 günü saat 23.00 sıralarında Bakırköy-Bahçelievler Soğanlık Mevkii Deli Hüseyin Paşa Caddesi Dumlupınar Sokak üzerinde Türkiye İhtilalci Komünistler Birliği Merkez Komitesi imzalı 'İdamlara Hayır' ibareli tek sahifelik bildirileri halka dağıtırken örgüt mensubu arkadaşı Hüseyin-Zeynep oğlu 1959 Sivas doğumlu İsmail Uçar ile birlikte, iki adet tabanca, tabancalara ait şarjör ve fişekler ile söz konusu bildirilerle Ahmet-Emine kızı 1958 Adana doğumlu, Adana İli Merkez Kuruköprü Mahallesi nüfusuna kayıtlı Nurgül Öderoldu adına tanzim edilmiş sahte kimlik ile yakalandığımdan bu yana bana sorulan sorulara cevap vermeyeceğimi, kendim ve bağlı bulunduğum TİKB adlı yasa dışı örgüt hakkında ifade vermiyeceğim gibi Arif-Makbule kızı 1958 Adana doğumlu Nevin Berktaş olduğum yolunda yapılan teşhis ve yüzleştirmeyi de kabul etmiyorum, demesi üzerine tanzim edilen iş bu ifade vermeme ve imzadan imtina

tutanağı birlikte imza altına alındı.» Cümle düşüklüğü tutanakta var; 23 Mart 1983 tarihini taşıyor.

Demek oluyor ve tutanaklara göre, Nevin Berktaş tam bir aydan iki gün eksik, sürekli işkence görüyor. Konuşmuyor. Nevin Berktaş olduğunu kabul etmiyor. İşkence ile inatlaşıyor. Sonra yargıcın karşısına çıkarıldığı zaman, kısaca, «bana şubede elektrik verdiler, falaka ve diğer zor işlemler yaptılar, bunu protesto için ifade vermekten imtina ettim» diyor. İnsan oğlunun en pahalı ve zor protestolarından birisini yapabiliyor.

İnsanoğlu, inancını inat yapınca, herkesin önünde soyulmaktan ve herkesin önünde işkence görmekten bir alçalma duygusu edinmiyor. İnsan çamur içinde de parlayabiliyor.

Tutanaklardan bir dilekçe aktarıyorum. 23 Aralık 1981 tarihinde «Sıkıyönetim Askeri Savcılığına-Selimiye» verilmiş ve şunları içeriyor: «İskenderun ve İstanbul Emniyet Müdürlüğü Şube Bir'de kaldığım 74 gün süresince maddi ve manevi işkence gördüm. Vücudumdaki darp izlerinin tespiti, ayrıca iç kanama ve rahatsızlıkların tespiti için Adli Tıp Raporu sağlanmasını arz ederim.» Dilekçeyi Bektaş Karakaya veriyor.

Savunma ne işe yarıyor? Eylülist Rejim'de savunmaların önemli sayılabilecek bir bölümü savunanlara yeni cezalar getirdi. Bu, savunmaların zaman zaman bir karşı suçlamaya dönüştürülmesinden ileri geliyor. Bu nedenle olabilir; Tayyar Sever, Aralık 1981 tarihinde İstanbul Emniyet Müdürlüğü'nde Birinci Şube Müdürü'dür, Bektaş Karakaya'nın İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı'na sevk yazısına şunu da koyuyor: «Örgüt militanları Bektaş Karakaya ve Hasan Akdoğan isimli sanıklar örgütlerinin yayın organı Orak - Çekiç adlı illegal dergilerinde de seri olarak yayınlanan 'Direnme

Savaşı' başlığı altındaki 'poliste ve savcılıkta konuşmama', 'mahkemeleri faşizmin yargılandığı devrim kursuleri haline getirme', 'poliste, mahkemede ve zindanda devrimci direniş bayrağını yükseltme' gibi telkinlerin ve örgütlerinden aldıkları illegal talimatların etkisinde kalarak kesinlikle konuşmaktan, ifade vermekten, imza etmekten imtina etmişlerdir.» Tayyar Sever, bunu yazarken, mutlaka bir yenilgi psikozu yaşıyor.

Mahkemede ise Bektaş Karakaya, Adana Sıkıyönetim Komutanlığı 1ki Nolu Askeri Mahkemesi'nde görülen 1982/58 Esas sayılı dava dosyasında yer alan tutanaklara göre, şunları dile getiriyor : «Ben 18 Eylül 1981 günü Iskenderun'a bağlı Payas, Yakacık Mahallesi'nde orada tanıdığım Hasan Akdoğan ile kahvede ,bir sözcük okunmuyor, (y.k.) oynarken yakalandım. Gözaltına alındığım günden itibaren üç ay Iskenderun ve Istanbul Birinci Şubeleri'nde ağır işkencelere tabi tutuldum.» Bektaş Karakaya'ya inanılacak olursa, Tayyar Sever'in başında bulunduğu şube görevlileri Bektaş'ın dilini çözmek için ağır işkence uyguluyorlar.

Bunların özeti, ilgili dava dosyasındaki tutanaklara göre, şöyle oluyor : «Falaka elektrik, vücudumda sigara söndürme, kollarım arkadan bağlanarak asılma, ellerim ve ayaklarımdan asılma, tazyikli soğuk suya tutulma, kafamı soğuk suya sokarak boğma, çıplak vaziyette soğuk havada bekletme, cinsel organı sıkma vb. gibi işkencelere maruz kaldım.» Bunların bir bölümü, tarih kitaplarında yazıyor ve bir bölümü de korku filmlerinde yer alıyor.

İtirafçıların İtirafları var. Eğer bunları «İfade Vermeme ve İmzadan İmtina Etme Tutanağı» türleriyle birlikte yazmazsam bütünü vermemiş oluyorum. Bektaş'ın bu tür tutanağında 18 Eylül 1981 tarihinde göz altına alındığı yazılıyor; tutanak ise 1 Aralık 1981 tarihini taşıyor. Gerçekten 73 ve 74 gün

ediyor; Bektaş'ın hesabı doğru çıkıyor. Bektaş bu 74 günde sürekli ve birbirini aratan işkenceler yaşadığını söylüyor. Tutanak şöyle bitiyor : «Kendisine bugüne kadar sorulan sorulara cevap vermediğinden, aynı zamanda bilinen eylemleri ve mensubu bulunduğu TİKB adlı örgüt hakkında da ifade vermediğinden konu hakkında tanzim edilen iş bu ifade vermeme ve imzadan imtina tutanağı birlikte imza edildi.» Tutanağın altında polis görevlilerinin isimleri yok, ancak imzaları var. Bektaş Karakaya'nın ismi var, ancak imzası yok.

Hasan Akdoğan, Bektaş ile aynı gün gözaltına alınıyor. Aynı süreçten geçiyor. Hasan da aynı tarihte Adli Tıp'a sevk edilmesi için dilekçe veriyor. Dosyada her ikisinin de Adli Tıp'a sevkedildikleri yolunda bir kayda rastlamıyorum. Yalnız Hasan Akdoğan için de bir ifade vermeme tutanağı var. Şöyle bitiyor : «Kendisine bugüne kadar sorulan sorulara cevap vermediğinden, bilinen eylemleri ve mensubu bulunduğu örgüt hakkında ifade vermediğinden konu ile ilgili tanzim edilen iş bu ifade vermeme ve imzadan imtina etme tutanağı birlikte imza edildi.» Bunların da tek tip olduğu anlaşılıyor.

Yalnız ifade vermeme tutanakları, Türkiye'de polisin ne kadar ilerlediğini gösteriyor. Bektaş Karakaya, Hasan Akdoğan tam yetmiş dört gün işkence gördüklerini söylüyorlar ve tutanağa geçiriyorlar. Polis görevlileri buna «sorgu» diyorlar. Gerçekten de Fransızca da «question» sözcüğü hem sorgu ve hem de işkence anlamına geliyor.

Hasan Akdoğan İstanbul'da yargılandı ve 6 yıl hapse mahkum oldu. Hasan Akdoğan bir de savunmasından dolayı 6 yıl 8 ay hüküm adlı. Adana Cezaevi'nde yemek duası yapmıyor ve İstiklal Marşı

söylemiyor. İnfaz Yasası'ndan da yararlandırılmıyor. Hasan Akdoğan hâlâ hapis yatıyor.

Esmahan Ekinci, Şube'de polisle inatlaşıyor. «Ben Ayten Kuşçu'yum» diyor; polisler «hayır, Esmahan'sın, Ekinci'sin» diye ısrar ediyorlar. Esmahan da ısrar ediyor ve Ayten Kuşçu olduğunu gösteren nüfus cüzdanını çıkarıyor. Polisler kızıyorlar.

Esmahan, ancak dilekçe veriyor. Öyle anlaşılıyor; Eylülist Rejim'de işe yaramaz dilekçeler verme pratiği hapishanelerde başlıyor. Esmahan, dilekçesini, Birinci Ordu ve Sıkıyönetim Komutanlığı Askeri Savcılığı'na veriyor ve 28 Temmuz 1983 tarihinde veriyor. Bu dilekçeyi İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı Bir Nolu Askeri Mahkemesi'nde 1983/199 Esas sayısı ile görülürken Adana Sıkıyönetim Komutanlığı İki Nolu Askeri Mahkemesi'nin 1982/58 Esas sayılı davası ile birleştirilen dava tutanaklarından aktarıyorum: «16 Haziran 1983 tarihinde gözaltına alındım. 19 Temmuz'da Emniyet Müdürlüğü'nden ayrıldım. 25 Temmuz'da tutuklandım. Bu süre içinde gerek psikolojik gerek fiziksel işkencenin her türlüsü polisler tarafından bana uygulandı. Halen sağ kolumda askı, sağ el serçe parmağımda belirgin bir şekilde elektrik yanığı, sağ ayak küçük parmağımı uzun süre elektrik teliyle boğulması nedeniyle kan deveranından yoksun kalması sonucu tırnağı düşmüştür. Ayrıca sol ayak tabanımda falaka sonucu oluşan kan pıhtılaşmasının artığı geniş çaplı deri dökülmeleri mevcuttur.» Bir nokta ortaya çıkıyor; eğer mahkeme tutanaklarındaki ifadeler, pek küçük de olsa bir doğruluk payı taşıyorlarsa, işkencede kadın erkek ayrımı yapılmıyor.

Kadın-erkek eşitliği işkencede sağlanıyor. «Onca yapılan işkenceye karşı şubede bana yönelik suç teşkil edebilecek en küçük bir bulgu dahi elde ede-

memişlerdir. Şube ifademin olmaması da bunun açık bir göstergesidir.» Kadın-erkek eşitliği dirençte de sağlanıyor. Esmahan, «en küçük bir bulgu dahi elde edememişlerdir» diyor. Kendisiyle gurur duyan bir hali var; seziyorum. Dosyasında «ifade vermeme imzadan imtina etme tutanağı» yerli yerinde duruyor.

Tahsin Alpşar bir köy çocuğudur; mahkeme tutanağında mesleği marangoz olarak yazılıyor. Dosyasında Adana Sıkıyönetim Komutanlığı Askeri Savcılığı'na verilmiş ve «hâlâ işkence izleri bulunmakta ve her iki ayaklarım duyarsız durumdadır» ifadesini taşıyan dilekçesi var. Eğer bu dilekçeyi Tahsin Alpşar yazmışsa, okuma ve yazmayı sonradan, okul dışından öğrenmiş olması gerekiyor; el yazması bunu gösteriyor.

Daha önce on ay hapis cezası olduğu anlaşılıyor. Mahkeme kayıtlarına göre bu on aya Hıdır Kargın adına mahkum olmuş ve on ay Hıdır Kargın olarak hapis yatmış; hapisten Hıdır Kargın olarak çıkıyor.

Tahsin Alpşar, mahkeme dosyasında yer alan Adana Emniyet ifade tutanağına göre Aysel ile evlidir. Poliste Aysel için şunları söylüyor: «Evlendiğimde kendisi ilkokul ikinci sınıftan ayrılmış, basit ve sade bir köylü kızı idi. Benimle evlendikten sonra benim devrimci olmam nedeniyle kendisi de aydın demokrat bir yapı kazandı. Demokrat demekle devrimcileri seven, sayan ve solu benimseyen kişi demek istiyorum.» Böylece ve karısı nedeniyle Tahsin Alpşar'ın bir yeni «demokrat» tanım getirmiş olduğu ortaya çıkıyor. Tahsin, devrimcileri seven ve sayanlara demokrat diyor; demokratlıkla gelecek arasında bir bağ kurmak istiyor.

Aysel Alpşar'ın da ifadesi alınmış; Aysel, kocasının Filiz adında bir kadını eve getirerek eğitmesi-

ni istediğini söylüyor. Tahsin'e soruyorlar ve Tahsin «eşim yalan söylüyor» cevabını veriyor. Aysel eve örgütsel amaçla bazı kimselerin geldiğini mi söylüyor; Tahsin, «eşim yalan söylüyor» diye yapıştırıyor. Başka bir yerde «ben eşim Aysel'i mitinge falan götürmedim, yalan söylüyor »diyor. Bütün bunları Tahsin Alpşar'ın «demokrat» tanımını irdelemek için aktarıyorum. Tahsin Alpşar'a göre «demokrat», devrimcileri seven ve sayan bir kimse olmakla birlikte yalan da söylüyor. Demokratın tutarsızlığı, her halde böylece, kesin bir özellik haline geliyor.

Tahsin Alpşar, «TİKB mensubu bir kişinin eylemini görsem, duysam veya tahmin etsem bu şahsı kesinlikle güvenlik kuvvetlerine bildirmem» diyor; mahkeme tutanaklarında yer alıyor. «Karakol baskınına katılmış olsaydım veya her hangi bir suç işlemiş olsaydım alınan ifademde polise doğrusunu söylemezdim,» bunları da kendisini sorguya çeken polislerin yüzlerine ifade ediyor. Polisler de çok kızıyorlar.

Tahsin Alpşar da, Askeri Mahkeme önüne çıkar çıkmaz, tutanaklara göre, şunları söylüyor : «Ben İstanbul'da 1981 senesi Ağustos'un 22'sinde yakalandım. Benim savunmamı İstanbul Savcısı alacaktı; o zaman nezarette kalma süresi 45 gündü. Çok fazla kaldığım için İstanbul Savcısı Kasım 22 olarak göstermişti, bu hususu açıklarım.» Sonra ekliyor : «Ben tutuklu kaldığım (gözaltı demek istemiş olabilir, y.k.) 131 gün içerisinde çok işkence gördüm. İşkence izleri halen mevcut bulunmaktadır.» Tahsin Alpşar, öyle anlaşılıyor, polisi çok kızdırıyor. Tutanaklara geçen ifadesine göre ise gözaltında çok uzun kalıyor ve çok uzun işkence görüyor. Örgüt üyeliğini bile kabul etmiyor. Adana Sıkıyönetim Komutanlığı

İki Nolu Askeri Mahkemesi tarafından idama mahkum ediliyor.

Yaşar Ayaşlı, örgütünün genel sekreteri olarak ve çok sonra yakalanıyor. Mahkeme dosyası'ndan yakalanışını ve hemen sonrasını aktarıyorum : «8 Mart 1985 günü İstanbul Kadıköy'de yakalandım. Yakalanır yakalanmaz resmi adı Gayrettepe Siyasi Şube olan işkence karargahına götürüldüm. 35 gün sürecek işkencenin ilk seansı, uzaktan çığlık seslerinin duyulduğu, burnuma kan kokuları gelen bir odada sağımdan solumdan sıkılan kurşunlarla karşılanmak oldu. Bu, konuşmazsam öldürüleceğimi ihtar eden bir kurşuna dizme sahnesiydi. Sonra gözlerim bağlı ve ellerim arkalığından kelepçelenmiş olarak bir sandalyeye oturtuldum. Bu sandalye bir çeşit işkence tezgahıydı. Gündüzleri gözlerim ve kulaklarım hariç her yerime coplarla vurularak kıyasıya dövülüyordum. İşkence timi bayılacak gibi olduğumda bırakıyor, bir süre sonra tekrar başlıyordu. Vücudumun her tarafı mosmor olduğu halde akşamları da çarmıha gerilmek için aşağı indiriliyordum. Bu 'aşağı' diye tabir edilen yerde bir yandan askıya asılırken, diğer yandan çeşitli yerlerimden elektrik veriliyordu. Askı sırasında koltuk altı kaslarımın yırtıldığını, sinirlerimin koptuğunu hissediyordum. Yukarıya çıkarılmadan önce de en son 1,2 saat boyunca soğuk duş altında tutuluyordum. Bu, böylece altı gün sürdü. 6 gün içinde doğru dürüst yemek verilmediği gibi bir dakika bile uyutulmuş değilim. Bunlara, benimle aynı odada aynı işkenceleri gören İsmet Kaplan ve Adem Kepeneklioğlu tanıktır» Paragrafını bölmek içimden gelmedi.

Yeni bir paragrafa geçiyor ve bunu da aktarıyorum : «İşkencenin bu ilk kısmından sonra gözlüklerim alınarak mazgalları kapalı karanlık bir hücre-

ye atıldım. Cellatlar canları çektikçe bu hücreden işkenceye alıyorlardı, beni. Dövüyorlar, yumruklarıyla beynime vuruyorlar, 8-10 saat ayakta bekletiyorlar, onurumla oynuyorlar, maddeten ve manen yıkmaya çalışıyorlardı. Burada bana, benimle aynı davadan gözaltına alınanlara ve diğer devrimcilere yapılan işkenceleri uzun uzadıya anlatmak değildir, niyetim. Siyasi Şube'nin oda, mahzen ve hücrelerinde yapılan iğrenç işkence sahnelerinden hangi birini anlatayım ki? İşkencenin, acının, vahşetin, insanlık trajedisinin en insafsızını gördüm orada. Bir an bile durmaksızın süren ve koridorlarda yankılanan kadınlı erkekli çığlık sesleri, kriz nöbeti geçirenlerin çırpınışları, yeni işkenceden gelmişlerin iniltileri, nefes darlığında azap çekenlerin iç çekişleri kanlı bir tablo oluşturuyordu. Ne beton duvarlar, ne mazgalları kapalı karanlık hücre, ne bastırsın diye sonuna kadar açılmış polis telsizi, radyo ve teyp gözlerden gizlemeye yetmiyordu bu tabloyu.» Eğer bir insan sağlıklıysa ve insanlık onurunu taşıyorsa, işkenceyi görmek, işkenceye uğramış olanları görmek ve duymakta bir işkence oluyor.

Yaşar Ayaşlı, Adana'yı da özetliyor. Ben, işkencenin Adana bölümünü ve Adana'daki işkencecileri diğer araştırıcılara bırakıyorum. Sonucu yazıyorum : Yaşar Ayaşlı için de «poliste ifade vermeyeceğini» ifade eden bir tutanak var. Mahkeme dosyasında bu tutanaktan ayrı bir de Yaşar Ayaşlı'nın idam kararı yer alıyor.

Devam ediyorum : «16 Ekim 1980 günü Saraçhane'den Unkapanı'na doğru inerken sivil polisler tarafından çevrildim. Bir anda başıma ve göğsüme 4-5 silah dayandı. Sürüklenerek bir dükkana sokuldum. Gözlerim kalın bir bezle bağlandı. Ve arabaya bindirildiğim ilk andan itibaren kabza ve yumruklarla

dövülmeye başlandım. Götürüldüğüm yer Bakırköy Emniyet Amirliği'ydi; bunu daha sonra öğrendim. Burada kaldığım 15 gün boyunca, son bir kaç gün hariç sürekli işkenceye tabi tutuldum. Gördüğüm işkence şekilleri falaka ve uzun kalın sopalar ve ince değneklerle, tekme ve yumruklarla atılan meydan dayağı, vücuda sigara basmak, uyutmamak idi. İlgim olmayan eylemleri kabule zorlanıyordum. Bu işkence günlerce sürdü. Durumum ağırlaştığından 3 kez doktor getirildi. Son bir kaç gün sözde tedavi ile geçti. Yine uyutulmuyordum.» İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı Bir Nolu Askeri Mahkemesi'nde görülen 1981/307 Esas sayılı dava dosyasından aktarıyorum : Kenan Güngör işkencesini tutanağa geçiriyor.

Polis ifade tutanağının sonununu da aktarıyorum : «İstanbul'daki faaliyetlerinin ve kaldığı yerlerin açığa çıkmasını istemediğini, kendisine yardım eden kişileri ihbar etmiyeceğini söyliyerek İstanbul'daki faaliyetlerini söylemekten imtina ittiğini belirtmesi üzerine iş bu ifade tutanağının doğruluğunu okuyarak tasdik etti ve edildi.» Kenan Güngör, anlattığı işkencelere karşın, kimsenin yerini ve ismini vermemeyi polise tasdik ettiriyor.

Selim Açan, İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı Bir Nolu Askeri Mahkemesi'nde ele alınan 1983/341 Esas sayılı dava dosyası tutanaklarına göre, mahkeme sorgusunda şunları söylüyor : «Yakalandık, Emniyet'e götürüldüm. Baskı ile sözü geçen iddialar kabul ettirilmeye çalışıldı, bu yüzden polis ifadem yoktur. Hiç birisini orada da kabul etmedim. Falaka, elektrik verdiler, pek çok zorlama yapıldı. Bir ara nişanlımı da gözü morarmış olarak gördüm. Bazı yakın akrabalarımı da getirip onlara da baskı yapmak suretiyle suçu kabul ettirmek istediler.» Selim, bir

arkadaşının ele vermesi üzerine yakalanıyor. Polis, Selim Açan'ı, Selim Açan olarak ele geçiriyor.

Daha sonra mahkemede, işkence ile ilgili olarak söylediklerini aktardım. Tüm bunlar, Selim'e Selim'i kabul ettirmek için yapılıyor. Sonuç bir tutanağa bağlanıyor ve aktarıyorum : «Göz altına alınan Gıyasettin Değirmenci sahte hüviyetli Hasan Selim Açan'ın konu ile ilgili yapılan sorgusunda ısrarla kimliğinin Gıyasettin Değirmenci olduğunu, bağlı bulunduğu örgüt hakkında ve birlikte faaliyet gösterdiği örgüt mensupları hakkında da bilgi vermeyeceğini beyan etmesi üzerine konu ile ilgili tanzim edilen iş bu ifade vermeme ve imzadan imtina etme tutanağı birlikte imza edildi.» İsimsiz polislerin imza ettikleri ve iki isimli sanığın imza etmediği anlaşılıyor.

İtirafçı kişiliğini kusuyor.

Üzerinde çıkan kimliğin dışında bir kimliği kabul etmeyen ve bunu tüm baskıya karşın sürdüren birisi, kişiliğini kazanıyor.

Kısa bir tutanak var. Şöyle okunuyor : «Bana sorulan sorulara cevap vermeyeceğimi ve ayrıca ifade vermiyeceğim gibi, Mustafa oğlu Zekiye'den doğma 1949 doğumlu Mehmet Fatih Öktülmüş olduğumu da ve ayrıca Mehmet Fatih Öktülmüş olduğum yolunda yapılan teşhisleri kabul etmiyorum demesi üzerine iş bu ifade vermeme ve imzadan imtina tutanağı tanzimle altı birlikte imza altına alındı.» İmzalayan polis görevlileri yine isimlerini yazmıyorlar. Fatih Öktülmüş, Dilaver Yanar adına «imzadan imtina ediyorum» diye yazıyor ve bir kızılderili imzası atıyor.

Mahkeme'ye çıkar çıkmaz, tutanaklara göre, «ifademi vermediğim kişiler insan değillerdi» diyor. Ekliyor : «Karıma ve bana eziyet ve işkence yaptılar. Böyle kimselere bu yüzden ifade vermedim.» İfade

vermek için onurlu ve insanlıklı davranış bekliyor.

Bu eki bitiriyorum : İnsan onuru için seve seve ölüyor.

Onura mı, açlığa mı doyamıyor; tam kestiremiyorum.

Ölüm önce kör göz gelirmiş; bunu bir kez daha anlamaya başladım. Açlıkta insan, bir süre sonra, vücudunun yumuşak yerlerini yemeğe başlıyormuş; öyle duyuyor. Eklemlerin kıkırdakları ve göz vücudun en yumuşak yerleri oluyor.

Avukatı Hüsnü Öndül, son bir kez görmüş. Artık hastahanede imiş. Yine tel örgüler ayırıyormuş. Aç, durabilmek için tel örgülere asılıyor ve rüzgarda bir bayrak gibi sallanıyor. Bir gözünde pamuk ve bandaj varmış; çoktan düşmüş. Diğer gözü fırlamış ve düşmek üzereymiş. Beyni bir gidiyor ve bir geliyormuş. Beyni geldikçe «kazanacağız, kazanacağız» diyormuş.

Bir gün sonra ölmüş.

Acaba?

Acaba gerçekten ölmüş mü? (*) Söylemek kolay görünmüyor.

(*) Ölüm orucunda ilk önce 15 Haziran 1984 tarihinde Abdullah Meral, sonra 17 Haziran günü Haydar Başbağ ile Fatih Öktülmüş ve 26 Haziran tarihinde Hasan Telci yaşamlarını yitiriyorlar.

nı yerde çıplak olarak, ölmüş vaziyette gördüklerini, daha sonra hep beraber bu delili yok etmek gerektiği düşüncesiyle cesedi bir valizin içerisine koyarak MHP'nin bulunduğu pasajın dışına çıkarttıklarını, burada arabanın içinde Bayram Çimen'i gördüklerini böylece cesedi arabayla Arnavutköy'de bir sokağa bıraktıklarını söylediler.» Böylece tanıklardan ve Hasan'dan, Hasan'ın vahşetin icracısı değil tanığı olduğunu öğreniyorlar. İş, yalnızca Mehmet Öz'ün ölüm kararının uygulamasına indirgeniyor.

Mehmet Öz «ile aynı cezaevinde bulunan Üzeyir Çakmaktaş bu kişiyi öldürecekti.» Nurullah'ın itiraflarına göre infaz görevlisi de saptanıyor. Fakat Çakmaktaş bu işi yapmıyor. Başka yapacak bir kişi de bulunamıyor; Nurullah «kimsenin başına iş açmak istemediğini» yazıyor. Daha sonra vahşetini kabul eden Mehmet Öz öldürülmüyor ve Nurullah, bulunduğu cezaevinde, «Mehmet'in can korkusu olmadan dolaştığını» haber alıyor.

MHP İtirafçılarından Seçmeler, burada bitiyor.

Defteri Dürülecek İtirafçı

Adana Sıkıyönetim Komutanlığı Bir Nolu Askeri Mahkemesi'nde görülen 1982/58 Esas sayılı dava dosyasından aktarıyorum : «Örgütümüz TİKB adına açıklıyorum ki, Adil Özbek'in cezası çok önceden verilmiştir, geriye sadece infaz safhası kalmıştır. Yaptıklarının hesabı mutlaka sorulacak, hak ettiği cezayı er ya da geç, yılanın deliğine de girse, devletinizin kanatları altına da sığınsa mutlaka ama mutlaka çekecek; henüz son sayfası kapanmamış bu defter dürülecektir.» (16) Adil Özbek, gayretli itirafçıların başında yer alıyor. Bu çalışmanın sonu, itirafçı Adil Özbek'e ayrılıyor; eski mücadele arkadaşları bir mahkemede Adil Özbek hakkında hayati bir ceza kararı aldıklarını açıklıyorlar.

İJtirafçı Adil, ölümden kurtulmak için itirafçılık yolunu seçiyor. İtirafçının eylem dönemi arkadaşları, Adil

için, «bu defter dürülecektir» diyorlar ve bunu Askeri Mahkeme'de açıklıyorlar, tutanaklara geçiriyorlar. Bu söz Türkçe'de yaşamı sona erdirme isteği olarak anlaşılıyor; Adil, eğer eylem arkadaşlarının kararını ciddiye alıyorsa, kurtuluşu, hapishaneden çıkmamakta görmesi gerekiyor. İtirafçının bir paradoksu daha ortaya çıkıyor.

Adil Özbek'in eylem arkadaşları bu katı kararlarını açıklarlarken, mahkeme tutanaklarına, uygun buldukları bir gerekçe yazdırmaktan da geri kalmıyorlar. Dava dosyasından şunları okuyabiliyorum : «Şimdi O, bir yalan makinesi gibi çalışıyor, düzmece ifadeler veriyor. Savcılara, yargıçlara ve sadık savunuculuğunu yaptığı sahiplerine yaranmak için olmadık şaklabanlıklar yapıyor, yaltaklanıyor. Ve sizlerden sadece 'birazcık ilgi!' bekliyor. Ayaklarınıza kapanıp yalvarıyor. Dün bize ihanet edenin yarın sizi satmayacağının garantisi yoktur. Adil Özbek, başta örgütümüz TİKB olmak üzere halka ve devrimcilere büyük bir nefret ve sınıf kiniyle saldırıyor. O'nun gözünde kendi sefil yaşamıyla örgütümüzün ölümü adeta özdeşleşmiştir. İşte bunun için düzmece ve yorumlara dayalı düşünce ve bilgi kırıntılarını, samimi ikrarmışcasına önünüze sürüyor. Tek amacı, kendisi dışarı çıkıncaya dek TİKB'ye, devrime vurabildiği her türlü darbeyi indirmektir. Ama nafile! O'nu hiç bir güç TİKB'nin elinden kurtaramayacaktır. TİKB bu halini cezalandırmaktan onur ve mutluluk duyacaktır.» Burada, Remzi Küçükertan'ın kaleminden çıkan bu gerekçelendirmede, acı bir çözümleme var. Üzerinde durma gereğini duyuyorum.

«O'nun gözünde kendi sefil yaşamıyla örgütümüzün ölümü adeta özdeşleşmiştir.» Bu yargıyı itirafçı Adil'in tekil boyunu aşan bir geçerlilikte görüyorum. Yalnızca Adil için değil tümü için, itirafçıların hepsi için, yaşamın garantisi, ancak daha önceki eylem arkadaşlarından başlayarak tanıdıkları ve düşünebildikleri tüm eylemcilerin hapse sokulmasında, örgütlerinin yerle bir edilmesinde, yatıyor. Bu nedenle itirafçılar, en acımasız po-

lis şefini ve en yasa tanımaz savcıyı bile geride bırakan bir hırsla, eski eylem arkadaşlarına düşman kesiliyorlar.

İtirafçının yaşamının garantisini, varolan yasalara göre suçlu olup olmadıklarına bakmaksızın, önce eski örgütünden başlayarak tüm eylemcilerin ortadan kaldırılmasında görmesi, adalete yardımcı olma iddiasını tümden çürütüyor. Yaptığı işin doğası gereği böylesine yaygın ve koyu bir kin içerilmiş bir canlının adalete yardımcı olmasını beklemek mümkün görünmüyor.

Doğası gereği itirafçının adaleti sürükleyeceği yanılmalar, yapacağı açıklamalarla adalete sağlayacağı yardımlara göre çok büyük boyutlara ulaşabiliyor. Yol açabileceği yanılmalarla ve neden olacağı acılarla, sağlayabileceği yardımlar arasındaki kaçınılmaz dengesizlik itirfçılık mesleğini kökten ve hukuk kitaplarından reddetmeyi gerektiriyor.

İtirafçı Adil Özbek, eylülist gerçekçiliğin en gelişmiş tipolojisini çiziyor; itirafçının itiraflarıyla Remzi Küçükertan'ın tutanaklara geçirdiği betimlemeleri, Adil Özbek'i böyle bir yere koymaya yetiyor. Bu nedenle bu çalışmamın Adil Özbek ile tamamlanması da uygun düşüyor.

Mahkeme dosyasından aktarıyorum; Remzi Küçükertan söyölüyor : «Adil Özbek, yakalandığında içinde iyice büyüyen çürüme fırtınasını bastıramamış, örgüte, emekçi halka, devrime ve ideolojisine ihanet etmiş zavallı ve soysuz bir piyon, adi bir polis soytarısından başka bir şey değildir. O, şubelerde polisle birlikte devrimcilere ve TİKB'lilere işkence edecek kadar, ekmeğini yiyip suyunu içtiği, evinde barındığı yoksul emekçi halkımızı ardından hançerleyecek kadar alçak, bir o kadar da kişiliksizdir.» Doğru ya da yanlış; bunun tartışması ayrıdır. Ancak itirafçıların çoğunun böyle katı ve keskin nitelemelerle karşılaşmaları, itirafçılık mesleğinin bir başka paradoksu olarak gerçekleşiyor.

Yenilgi yılları, korkak ve sığ kadroların kendilerini ve dünyalarını kusmalarına yol açıyor.

Küçükertan, tutanaklara yazdırmayı sürdürüyor: «Bütün dünyada olduğu gibi ülkemizde de azgın gericilik ve yenilgi yılları akla karayı, iyi ile kötüyü, güzelle çirkini birbirinden ayırt etmiştir. Devrim kaçkınları, fütursuzca ihanet edenler, ahlaki ve kültürel çürümenin çöplüğünde eşeleyenlerle yiğitler, ser verip sır vermeyenler, devrim uğrunda canını seve seve feda edenler ayırdedilmişlerdir. Madalyonun bir yüzünde her türlü ihanet kol gezerken diğer yüzünde yiğitlik destanları yazılmıştır.» Aslında hep birden yazılan yeni bir tarih oluyor.

Tarihin altında ezilmemek için tarihi yeniden yazmak zorunlu oluyor. Ancak hep tekrarlıyorum; yenilgi öğretmen'dir. Tarihi yeniden yazabilmek için yenilgi öğretmenle karşılaşmak gerekiyor.

«Sınıf mücadelesinin hızla kabardığı, devrimciliğin moda olduğu 12 Eylül öncesi günlerde saflara hızla katılan küçük burjuva unsurlar, zoru görünce, korku ve panik içinde terk-i mücadele yolunu seçmişlerdir.» (17) Terk-i mücadele yolu bir değil üç yola ayrılıyor. Usulca kopanlar, döneklerden sonra itirafçılık yolunu seçenler çıkıyor. Ancak itirafçılık yolunun açıldığı dönemlerde «insanların içindeki çürüme ve çelikleşme süreci alabildiğine» hızlanıyor. Yalnızca itirafçılığa yol açan çürüme değil aynı zamanda saflaşma süreci de başlıyor; bu, ileri sürülüyor.

Eski yol arkadaşı, itirafçı Adil'in, itirafçılık yolunu resmen seçmeden önce, eylem içinde de, hain ilan edildiğini açıklıyor. Remzi Küçükertan'ın tutanaklara yazdırdığı sözlerinden son kez aktarıyorum: «Aslında onun içinde korkunç boyutlara varan bireycilik, karyerizm, bürokratlık, sağcılık ve korkaklık bir eğilim olarak 12 Eylül öncesi günlerden beri için için büyümekteydi. 12 Eylül'ü görünce dudakları uçuklayan Adil Özbek'te çürüme ve yozlaşma süreci hızlanmıştır. Örgütümüz TİKB'nin bir kaç kez düzelebilmesi için fırsat tanımasına karşın düzelmek bir yana tam tersi tutumların içine giren Adil

Özbek için artık pek bir şans kalmıyordu. Doğru bir öngörüyle hareket eden TİKB, 12 Eylül'den hemen sonrasındaki günlerde onu kızağa çekmekte gecikmedi.» İtirafçı Adil, eylem içinde iken de, kuşkululer kategorisine giriyor.

İtirafçı Adil, bunu saptamış olmaktan üzüntü duyduğumu yazıyorum, Remzi Küçükertan'ın tümüyle doğruluyor. Adana Sıkıyönetim Mahkemesi'nde görülen 1982/58 Esas sayılı dava dosyasında yer alan 6 Kasım 1984 tarihli yeni bir itirafında şunları söylüyor : «1981 yılında Adana İli'nde faaliyetime devam ettiğim sırada, örgütün gerçek niteliğini, üst düzey yöneticilerinin o güven verici görünümlerinin arkasındaki tiksinti ve nefret verici hastalıklarını görmeye başladım. Ama o şartlarda artık geriye dönebilmem mümkün değildi. Ailemin yanına dönemezdim. Başka imkanım da yoktu. Gururum zorluyordu. Hedef olmak istemiyordum. O sıralar, örgüt yöneticileriyle bu nedenlerden dolayı sürtüşmelerim ortaya çıkmaya başladı. Epey hırpalandım. Bana güvenilmiyordu da. Adana'dan İstanbul'a bir bakıma 'sürgün' edildim.» (18) İtirafçı Adil, nerede ise kendisini kıyıma uğramış bir kamu görevlisi sayıyor ve «sürgün edildim» diyor .Hırpalanmış; Adil'e güvenmiyorlarmış; belli yollara girilince insanlar kendilerini aşağılamadan edemiyorlar.

Yakalanıyor ve çözülüyor. Artık her tür tutanakta yer alan işkence açıklamaları karşısında çözülmeye değil çözülmemeye şaşmak gerekiyor. İnsanlık dışı zorlamalar karşısında çözülmek son derece insani bir durum oluyor; anlıyorum.

Parantez açıyorum. İnsanlık dışı zorlamalar normal sorgunun kaçınılmaz bir parçası ve hatta kendisi olunca, çözülmeyi önlemenin tek güvencesi bilgisizlik olarak ortaya çıkıyor. İşkenceci sorgulama, kaçınılmaz olarak, katılımcı yönetimi son derece sınırlandırıyor; çünkü katılım, bilgiye dayanıyor. İşkenceci sorgulamanın bir sistem haline getirilmesi ve giderek, sorgulama işinden ba-

gımsız olarak işkence uygulanması, herhangi bir olayı öğrenmek için değil yalnızca mahkemelerin vereceği cezaları yetersiz sayarak işkencenin insanlık dışı bir ön cezalandırma olarak kullanılması, toplumda öğrenmeme içgüdüsüne yol açıyor. Bu her türlü örgütlü çalışmada da kendisini zorluyor. Katılımlı yaşamın temellerini çürütüyor.

Türkiye'de sorumlu yurttaşlar, bir gün yatırılabilecekleri işkence tezgahında çözülmemek için bilmemeyi ve öğrenmemeyi bir yaşam yolu yapmak zorunda kalıyorlar. Güvenlik örgütlerinde öğrenme eylemi ile işkence karasının birbiriyle birleştirilmesi, örgütlü yaşamda öğrenmeden kaçınma içgüdüsünü doğuruyor.

Ancak Balzac'ı kendimden daha meraklı kabul ediyorum. Öğrenmenin ve sürekli öğrenmenin, büyük bir haz olduğuna ve yaşamın sevinçlerinden birisi sayılması gerektiğine inanıyorum. Bu nedenle örgütlü yaşamımızda öğrenmemenin işkence ile öğretilmesinden büyük üzüntü duyuyorum.

Devam ediyorum. Çözülmek ne kadar insanı bir durum haline getiriliyorsa, savcı ya da yargıç önüne çıkıldığı zaman, emniyet ifadelerini tümden reddetmek de o kadar ve daha büyük bir zorunluluk ile haklılık oluyor. Savcı veya yargıç önünde, zora dayalı sorgulamaları bütün sonuçlarıyla reddetmek yalnızca bir hukuk gereği değil, aynı zamanda işkenceli sorgulama pratiğini reddetmenin de gereğidir; katılımcı bir toplum yönetimi için vazgeçilmez sayıyorum.

İtirafçı Adil, emniyette çözülüyor; ancak savcılık ve yargıç önünde emniyet ifadesini kabul ediyor. Daha sonra şunları itiraf ediyor: «Yakalandığımda durumumu anlattım. Pişmanlığımı beyan ettim. Kısmen ikrarda bulundum. Tamamen ikrarda bulunmayışımın nedeni, o günedek örgüt içinde sürekli telkin edilen 'polise bilgi vermeme' düşüncesinin etkisinde kalmam ve konuşanların öldürüleceği tehdidinden dolayı, cezaevinde ne kadar yatacağımı bilmemem nedeniyle duyduğum can

korkusuydu. Bu nedenle kısmî ikrarda bulundum. Kısmî ikrarımı ve pişmanlığımı, savcılık ve tutuklama mahkemesi huzurunda doğruladım, kabul ettim.» Anlaşılıyor; Adil Özbek, güvenlik dairelerinden savcılık ve sorgu yargıçlığı makamlarını geçerek ceza ve tutukevine geldiğinde bir itirafçıdır; itirafçılık yoluna girmiş görünüyor.

Aktarmayı sürdürüyorum: «Cezaevinde bulunduğum sıralarda, İstanbul Kabakoz ve Davutpaşa Askeri Cezaevleri'nde kaldığım sıralarda örgüt mensupları bir 'hain' olduğumu, 'öldürüleceğimi' söyleyerek baskı yapmaya başladılar. Bir güvencem yoktu. Gerek onların tepkisini hafifletmek, gerekse gurur meselesi yaparak 'küçük düşmemek' düşüncesiyle, davanın, Birinci Ordu ve İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı Bir Nolu Askeri Mahkemesi'nde görülmeye başlamasından sonra önceki ifadelerimi reddettim. Üzerimdeki baskıları hafifletmek için de siyasal içerikli konuşmalar yaptım ki, bu husus İstanbul Bir Nolu Askeri Mahkemesi'nin 4 Ekim 1982 günü karara bağladığı davanın gerekçeli kararında da 'sanığın diğer örgüt üyeleri yanında huzurda küçük düşmemek amacıyla savunma yaptığı' mealinde ifade edilmiştir. Bu davranışlarımın da etkisiyle 168/1 maddesinden 20 yıl hapis cezasına çarptırıldım.» Özetlenirse, korkusundan pişmanlık duyuyor ve itirafçı oluyor. Daha sonra korkusundan itirafçılık yolundan dönüyor; yirmi yıl hapis cezasına mahkum oluyor.

1982 yılı sonları için, itiraflarında, «cezaevinde de güvenliğim sağlanmıştı» diyor ve devam ediyor: «Diğer tutuklulardan ayrı olarak, pişman tutuklular, itirafta bulunan tutuklular için tanzim edilmiş koğuşta kalmaya başladım.» (19) Cezaevlerinde bunlara «gerçekçiler» adı veriliyor; tekrarlıyorum. Tekelci aşamanın gerçekçiliğinin daha iyi anlatılamayacağını düşünüyorum. «Eylülist Gerçekçiler» nitelemesinin çok daha uygun düştüğüne inanıyorum. Eylülist Gerçekçiler, cezaevlerinde çok rahat yaşıyorlar.

İtirafçılar, cezaevlerinde, tutukludan çok gardiyana yakın bir işlev kazanıyorlar. Ancak cezaevinde gardiyanlardan çok daha az saygı görüyorlar. İtirafçılara, tutuklular, hain gözüyle bakıyorlar. Cezaevi yöneticileri ise, teknik anlamda «piç» sayıyor; tutuklularla bir görmüyor ve kendilerine yakın görmek ise onurlarına dokunuyor. Kızılderili kampına düşmüş beyaz çocuk olarak görüyorlar.

Artık Adil bir itirafçıdır; yeni durumuna uyum göstermeye çalışıyor. İtirafçı, bunu, «tutukluluğum süresince talimatlara uymaya özen gösterdim» sözleriyle anlatmaya çalışıyor. Yeni kimliğine uyumunu anlatmaya çalışıyor: «Görülen iyi halim ve uyandırdığım olumlu kanaatler nedeniyle Metris Özel Askeri Cezaevi İdaresi'nin tutukluları yeniden topluma kazandırmak amacıyla açtığı tiyatro salonu, müzik salonu, kütüphane, resim ve cilt atelyesi gibi sosyal ve kültürel faaliyetlerin sorumluluğu verildi.» (20) Artık itirafçı Adil, usulüne uygun atama işlemi yapılmış olmamakla birlikte, askeri cezaevinin bir görevlisi türünden çalışıyor. İtirafçı Adil «komutanlarımın verdiği bu görevi en iyi şekilde yürütmeye çalıştım» diyor. İyi çalışmasına örnekler vermesi gerektiğini düşünüyor.

İtirafçı Adil, yeni kimliğine örnekler veriyor: «Sosyal ve kültürel faaliyetler içinde yürütülen çalışmalar sonucu, görev yaptığım dönemde, Metris Özel Askeri Cezaevi'nde talimatlara uymayan, açlık grevi ve direniş yapan tutuklulardan 200 civarında kişi bu tutumlarını terkederek talimatlara uyma yoluna seçmişlerdir. Keza 10 tutuklu da pişmanlık duyarak samimi itiraflarda bulunmuştur.» İtirafçı Adil, yurduna yeni itirafçılar kazandırıyor.

Ülkesini ve tarihini çok sevmeye başlıyor. Bu sevgisini bir gösteriyle kanıtlamaktan geri kalmıyor. İtiraf ediyor: «Tümen Komutanlığı ve Cezaevi İdaresi'ndeki komutanlara, yanısıra tutuklulara (talimatlara uyan tutuklulara) sergilenmek üzere Türkiye Cumhuriyeti'nin

kuruluşunun 60. yıldönümü nedeniyle 29 Ekim 1983 günü Cezaevi Tiyatrosu'nda bir program hazırlanmasında yer aldım. Bu programın tanıtıcı belgesini yüce mahkemeye, ekte, sunuyorum. Program açış konuşması, yanısıra sosyal ve kültürel faaliyetleri tanıtıcı konuşmalar yapmıştım.» İtirafçı Adil, kendisini önce komutanlarına ve sonra da askeri yargıçlara beğendirmeye çalışıyor.

İtirafçı Adil, «aferin» almayı çok seviyor; bu konuda bir zaafı olduğunu bile itiraf ediyor. İtiraflarında şunları yazıyor: «Kışılığı yeni oluşan her gençte var olan kendini kanıtlama çabası, böyle bir ortamda elverişli şartlar bularak, biraz da pohpohlama olunca insan kendini akıntının ortalarında buluyor. Hele bir de ilgi ve şefkat konusunda zaaflıysa, 'aferin' almak, daha çok başını okşattırmak için sıkıntıya daha hızlı kapılabiliyor. Benim yaşadığım da bu oldu.» (21) Adil, gardiyanlara ve polislere başını okşattırmak istiyor; komutanlardan «aferin» bekliyor. Zaafı var; itiraf ediyor.

Adil Özbek'in itirafçılık yoluna girmesinde babasının demir yolculuk mesleğini seçmesinin önemli bir rolü var; Adil, itirafçılık mesleğine girdikten sonra, bunu keşfediyor. İtirafçı Adil, bu önemli keşfini de itiraf ediyor: «Babam TCDD'de görevli bir memurdu. Tren seferlerine çıkardı ve 2-3 günde bir eve gelirdi. Eve geldiğinde ise iş yorgunluğu nedeniyle bizimle doğrudan ve yeterince ilgilenme imkânı bulamazdı. Dolayısıyla, annemiz bir ölçüde babalık fonksiyonlarını da üstlenmişti bize karşı. Baba ilgisi ve şefkatinden noksanlığım yanısıra, bir ölçüde babalık görevini de üstlenmiş bir annenin hoşnutsuzluk yaratan sıkıcı baskıları nedeniyle çocukluğumda ilgi ve şefkat konusunda kişiliğimde önemli sonuçlara yol açan zaaflarım ortaya çıktı. Bu ilgi ve şefkat arayışının terör ortamına sürüklenişimde, terörcü kişilerin ilgisi ve şefkatli (başlangıçta ve görünüşte) gibi yaklaşımlarının. sonra izah edeceğim nedenlerin de etkisiyle önemli bir etken oluşturduğu kanaatindeyim.» Artık itirafçı Adil, kendisinde şefkat isteğiyle ilgili bir zaaf keşfediyor; de-

miryolcu babası, bebekliğinde Adil'in şefkat açlığını gideremiyor.

Hasan Şensoy sporcu oluyor ve iyi bir arkadaş izlenimi veriyor. MLSPB, Hasan Şensoy'u, bunalımdan kurtulmak için spor yapan yeni yetmeleri terör ağına düşürmek için sporcu olarak yetiştiriyor ve görev veriyor. Profesör Ayhan Songar'ın psikiyatri tedavisinden çıkmış Şemsi Özkan, boşalmak için spora başlıyor ve tam bu sırada Hasan, Şemsi Özkan'ı yakalıyor ve solcu yapıyor. İtirafçı Şemsi'nin «terör tuzağı» içine düşmesi böyle ve Hasan Şensoy eliyle gerçekleşiyor.

Terör tuzakçıları herkese göre ayrı tuzak kuruyorlar. Adil Özbek'in babası demiryolcudur ve iki ya da üç günde bir evine geliyor. Yorgun ve küçük Adil'e, ana sütü kadar ihtiyaç duyduğu sevgiyi gösteremiyor. Adil, ana sütüne doyuyor, ancak, şefkate doyamadan büyüyor. Terör tuzakçıları bunu anlıyorlar ve bu kez tuzak, Adil'e, İngilizce öğretmeni olarak yaklaşıyor.

İtirafçı Adil, itirafçılık mesleğini seçmeden önce Ankara Hasanoğlan Atatürk Öğretmen Lisesi'ndedir ve terör tuzağı bir yılan olup, İngilizce öğretmeni kılığında Adil'e yaklaşırken Adil lise son sınıfı okuyor. İngilizce öğretmeni, KGB'den almış olduğu istihbarat ile Adil Özbek'in şefkat açlığı'ndan acı çektiğini biliyor. Yaklaşıyor ve itirafçının kaleminden bir Grek trajedisi dökülüyor. İtirafçı Adil şöyle yazıyor: «Ben hemen her öğretim yılında takdirname veya teşekkür ile sınıfını geçen, okuldaki çeşitli sosyal ve kültürel etkinliklere, edebiyat, resim, spor, müzik, folklor, yabancı dil vesaire, aktif olarak katılan başarılı ve seçkin bir öğrenciydim. Bu nedenle birçok öğretmen ve öğrenci ile bu çerçevede, mizacımdan da kaynaklanan yakın ve sıcak ilişkilerim vardı. Ancak bir tuzağa çekilmek istendiğimi düşünmeyecek kadar saf, iyiniyetli ve dürüsttüm.» İtirafçı Adil, «saf ve iyiniyetli ve dürüst» bir çocuktur; yalnız şefkat açlığı çekiyor.

«Sağ ve solun çeşitli düşüncelerine mensup kişiler

beni etkileri altına almak için yıllarca uğraştılar. Bu çabaya öğretmenler de dahildi. Böyle bir ilişkiden sürekli kaçındım.» Adil, tuzaktan kendisini korumasını biliyor. Fakat bütün bu yaklaşımlarda Adil Özbek'in zaafı bilinmiyor. İngilizce öğretmenine KGB'den, Adil Özbek'in şefkat açlığından rahatsız olduğu bilgisi geliyor. Artık Adil Özbek dayanamıyor, çözülüyor ve şunları itiraf ediyor: «Ancak daha önce de belirttiğim ilgi ve şefkat konusundaki zaafımla İngilizce öğretmenimin yakın ve sıcak davranışları ardında verdiği kitaplar ve telkinleriyle sol düşünceden etkilenmeye başladım.» (22) Ve Adil Özbek artık tuzağa düşüyor. Solcu oluyor.

İtirafçılık yolunu seçerek bu tuzaktan kurtuluyor. İtiraf ediyor: «Komutanlığa başvurum uygun görülerek, Komutanlık emriyle 15 Şubat 1983 günü tutuklu bulunduğum Metris Cezaevi'nden İstanbul Emniyet Şube Bir Müdürlüğü'ne götürüldüm. 1 ay gözaltında kaldım.» Bir ay Birinci Şube'de bulunduğunu da itiraf etmekten geri kalmıyor. İtirafçı Adil, sanki Birinci Şube'yi mesken seçiyor ve gidip geliyor. İtiraflarına devam ediyor: «Bu süre içerisinde 24 sahifelik ifademi verdim. Görevliler bu ipuçlarını değerlendirerek çalışmalarıyla örgütün birçok elemanını ele geçirdi. Silah ve hücre evleri, örgütsel dökümanlar ve malzemeler ele geçirildi. Ele geçen örgüt mensuplarıyla yüzleştirilmek üzere daha sonra 1983 Mart, Nisan, Mayıs ve 1984 Ocak aylarında yine İstanbul Emniyet Şube Bir Müdürlüğü'ne götürüldüm.» İtirafçı Adil, yakalattığı eski evlem arkadaşlarının sorgularında bulunduğunu söyleyebiliyor.

Sorgu ile işkencenin içiçe olduğu inancı yayılıyor. İtirafçı Adil kendi yaşamı ile ölümlerini özdeş tuttuğu eski arkadaşlarının sorgusunda, acaba ne yapıyor? Bu çalışmayı, mümkün cevapların birisiyle bitiriyorum. Şefkat açlığı çeken Adil'i bitiriyorum.

Remzi Küçükertan'ın mahkeme tutanaklarına geçirdiği iddialarını tekrarlıyorum: «Adil Özbek, yakalandığında içinde iyice büyüyen çürüme fırtınasını bastıra-

mamış, örgüte, emekçi halka, devrime ve ideolojisine ihanet etmiş zavallı ve soysuz bir piyon, adi bir polis soytarısından başka bir şey de değildir. O, şubelerde polisle birlikte devrimcilere ve TİKB'lilere işkence edecek kadar, ekmeğini yiyip suyunu içtiği, evinde barındığı yoksul emekçi halkımızı ardından hançerleyecek kadar alçak, bir o kadar da kişiliksizdir.» (23) Arkadaşları, itirafçı Adil'in eski arkadaşlarına işkence yaptığını söylüyorlar. Şefkat açı Adil, Şube'de şefkatli olmuyor.

⁂

Bu adam
sattı arkadaşını;
sattı altın bir tepside arkadaşının
kanlı, kesik başını...
Bu adamın ayaklarında dolaşıyor
korku,
gölgesi gibi...
Karanlık bir su gibi yaşıyor
bu adam
Güneş batınca her akşam,
kaldırımlarda karısının donunu sürüyerek,
parmaklarının ucuna basıp yürüyerek
size doğru yaklaşan odur.
Siz tanıyın onu
kalbinin boynunda sallanarak seslenen
mel'un çıngırağından,
ve bilin ki onun
döküyor parça parça cüzzam illeti
ruhunun
etini...
Bu adam bugün açtır.
Açtır ama,
kaybetti bu adamda
kudretli ve büyük açlık bile kudsiyetini...
A dostlar, bu adam
güneş batınca bir akşam
sattı arkadaşını;
sattı altın bir tepside arkadaşının
kanlı, kesik başını...

«İTİRAFÇILAR TEMİZLENECEK» (*)

Mart ayının ilk haftasında, Tercüman ve Güneş gazetelerinde, Metris Cezaevindeki hainlerle yapılan dizi röportajlar yayınlandı. Şıkıyönetim ve polisle işbirliği içindeki bu faşist gazeteler; nedamet getirmiş hain köpekleri, halka, devrime ve onun yiğit savaşçılarına karşı havlatıyorlardı.

Faşist gazeteler, yüzlerce devrim şehidinin unutulmaz kahramanlıklarını ve cezaevlerindeki onbinlerce anti-faşistin yiğit direnişlerini, ihanetin pis bulutları ardında gizlemek için fırsatı ganimet bildiler. Bu maksatla, Metris'teki tutukluların dahi yüzde birinden çok az bir avuç alçak maskaranın yalan ve iftiraları manşete çıkarıldı. Hem, zincire vurulmuş devrimi gözden düşürüp karalama ve anti-komünizm ticaretiyle tiraj arttırma çifte fırsatı kaçırılır mıydı hiç?

Faşist gazeteciler hainleri tasmalarından tutarak zevkle teşhir ediyorlardı. Bir köpeğin bile kendince onuru olur, hain köpeklerin yoktu. Bir yılan bile olur olmaz yerde sürünmez, hainler süründüler. Gerici basının sayfalarında uluyorlardı, hırlıyorlardı, ağızlarından salyalar saçılıyordu. Düzenin efendilerinin önünde kendilerini yerden yere vuruyor, kuyruk sallıyor, af dileniyor, cellatların çizmelerini yalıyorlardı. Yarı hayvani, yarı insani sesler çıkararak mırıldanıyorlardı : «İstediğimiz Biraz İlgi.»

(*) TİKB yayın organı Orak-Çekiç'in 30 Nisan 1983 tarihli 45'inci sayısında çıkan bu yazı, İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı Bir Nolu Askeri Mahkemesi'nde görülen 1983/391 Esas sayılı dava dosyasında yer alıyor. İtirafçılık paradoksunu açıklayıcı nitelikte bulduğum bu ağır yazıyı, tutanaklardan aktarıyorum.

Faşist Terörün Piçleri

Halkların özgürlük kavgalarında hainler, provakatörler, muhbirler hiç de yeni değildir. Sınıf mücadelesi, tarihin engebeli yollarında hep başı dik ve azametle yürür, ama ayak altlarında sürünüp duran ihanet de pek eksik olmaz. Özellikle, devrimci hareketin ağır yenilgi günlerinde ihanet başını uzatır.

12 Eylül faşizmi karşısında ağır bir darbe yiyen devrimci hareket, egemen sınıfların topyekün ve alabildiğine vahşi terör taktikleriyle karşı karşıyaydı. Devrimci hareketi ezip yokedebilmek için, faşizm, işkence, kurşuna dizme, idam başta gelmek üzere her yola başvurdu. Gerçi, karşı-devrimin yıldırma ve teslim alma taktikleri, direnen, direndikçe çelikleşen ihtilalci komünistlere ve sağlam devrimci demokratlara çarparak parçalandı, ama yine de teslimiyetçiler ve dönekler arasından bir avuç hain çıkartmayı başararak çirkin meyvelerini hasat edebildi. Eğer anti-faşist yurtsever hareketin saflarına karışmış zayıf, kararsız, sallantılı unsurlar olmasaydı, elbette böyle bir şey olmazdı. Ne var ki, çürük burjuva toplumunun bağrından doğan devrimci güçler kendilerini büsbütün onun lekelerinden kurtaramaz.

Devrimci teori ve pratiğin sayısız kez kanıtladığı gibi, direniş kavgasının gelişkin olduğu ve gelecek vaadettiği günlerde devrimci hareket saflarına, hem manen, hem maddeten düşkün, kompleksli, kariyerist aydınlar; yıkıma uğramış sefil küçük burjuvalar; macera heveslisi, gösterişçi serseriler de karışır. Aslında devrimin akıntısına kapılan ve özlerini değiştirmeksizin şekil değiştirerek daha çok devrimci demokrasi ve daha az komünist harekete sızabilen böylesine çürük unsurlar zoru görünce ihanetin çirkin kollarına atılmaya hazırdırlar. Bunlar, devrimci hareket yükseliş içindeyken, üst perdeden

konuşur, işler iyiyse, omuzlarında da apolet varsa devrimcilik taslamayı ve kendilerini gizlemeyi becerirler.

Ancak yenilgi ya da zor günler oyunu sona erdirir. Egemen sınıfların zor ve aldatma taktikleri bu unsurlar üzerinde etki yaparlar. Böyle koşullarda sarsılmaz, inançlı, yiğit ve fedakar gerçek devrimciler bir yana, çürükler bir yana ayrışır. Dışarda, içerde, işkencede, zindanda bu ayrışma net olarak görülebilir. Yılgın, paniklemiş, pişmanlık krizleri geçiren çürüklerin bir bölüğü koyu revizyonizme sürüklenerek vaziyeti idare ederlerken, artık buna da mecali olmayan dipteki tortular, en korkaklar, en karaktersizler açıktan faşizmin kampına geçer ve onun piyonu olurlar.

İşte, Metris hainleri bu tür köpeklerin en tipik örnekleridir. Bu hainler devrimci harekete burjuvazinin uzantısı olarak karışmış, koşulları oluşunca da gerisin geri faşizme dönmüşlerdir.

İhanet İhaneti Doğurur

Faşist gazetelerin vitrinlerinde sergilediği hainlerin hepsi de, daha polisin eline geçtiklerinde eski arkadaşlarını ele vermiş, örgütleri hakkında bildikleri ne varsa söylemiş, ev göstererek, pusu kurdurtarak birçok devrimciyi katlettirmişlerdi. Daha ilk yakalandıklarında polisle işbirliği yapmış, elini devrimci kanına bulamış hainlerdi bunlar. İşkencecilerle birlikte devrimcilerin sorgulamalarına katılıyor, işkence yapıyor, baskınlarda ev gösteriyor, yalnız devrimcilerin değil ailelerinin bile üzerine suç atıyorlardı. İhanet ihaneti doğuruyor, hainler devrimcilere kayıp verdirebilmek için can atıyorlardı. Umutsuzca da olsa, ihanetlerinin cezasını mutlaka verecek örgütlerin çökertilmesine hizmet ederek rahatlamak istiyorlardı.

Cezaevlerine gönderildiklerinde, devrimci tutuklular arasında, önce ihanetlerini gizlemeye ya da hafif göstermeye, hatta pişman olmuş pozu takınmaya çalıştılar. Kim nerede güçlüyse ondan korkuyor, ikiyüzlülüğü, yalanı maske yapıyorlardı. Fakat hainlerin kanlı cinayetleri tek tek biliniyordu. Devrimciler ve aileleri, hainleri tanıyan emekçiler katillerden tiksiniyor, ve hemen tecrit ediyorlardı. Ve zaten hainler de halk adına ölüme mahkum edilmenin korkusuyla bir köşeye büzülmüşlerdi.

Polis ve cezaevi yöneticileri, açık hainleri tek koğuşta toplamak zorunda kaldı. Bunlara bazı haklar tanıyıp, faşist eğitimle beyinlerini iyice yıkadı. Polis, ihanetlerini sürdürüp yeni bilgiler vermeleri için, hainlerin önüne koyduğu yalan çanağını bir kademe daha yükseğe çıkarttı. Çanakta eski ve yeni ihanetlerinden dolayı cezalarında indirim yapılacağı, bu amaçla yasa çıkartılacağı yazılıydı. Hainler bunun üzerine devrimci örgütlerle ilgili unuttukları son bilgileri de polise sundular, yalancı şahitlik ve iftira da dahil olmak üzere her yola başvurdular.

İşte, Tercüman ve Güneş gazetelerindeki uluma sesleri bu sırada yeniden yükseldi.

Faşist gazetelerdeki röportajlarında da yansıdığı üzere, aşırı derecede korkak, karaktersiz, hastalık derecesinde kompleksli, bireyci, ikiyüzlü ve yalancıdır bunlar. Çaresizlik, yalnızlık ve korku içinde yüzdükleri bellidir. Bir taraftan, polisin kendilerini bir kağıt mendil gibi kullanıp çöp sepetine atacağını, öte taraftan da devrimin kurşunlarıyla gebereceklerini bilmek, hainleri müthiş bir boşluk ve korkunun uçurumuna itmiştir. Denize düşenin yılana sarılması misali faşist devlete sarılmaları boşuna değildir.

Faşizmin Papağanları

Metris köpekleri, faşist gazete sütunlarında ba-

ğımsızlık, demokrasi ve sosyalizm davasına karşı gayet yüksek sesle havlıyorlardı doğrusu. Ne var ki anti-komünist, halk düşmanı faşist çığlıkların hiç birinin ne güftesi, ne bestesi yeniydi.

Hainlere bakılırsa, komünizm yirminci yüzyılın «başbelası», bir «afyon»; devrimcilikse bir gençlik bunalımı, bir özenti ve erkeklik taslama imiş. Sömürü ve baskı düzeni diye bir şey yokmuş, ama yetersiz eğitim ve bazı ufak tefek sorunlar varmış. Devrim bir hayalmiş, gerçek olan türklük bilinci ve faşist generallerin Türkiye'yi kurtarmalarıymış. Hainlerse güya gerçekleri görüp pisliklerden arınmışlar ve türklük bilinciyle devletin safında devrimci halk hareketine karşı savaşacaklarmış vb., vb....

Salyalı ağızlardan dökülen bu feryatları kah Türkeş'ten, kah Evren'den çok dinledik. CIA, MİT, MHP çöplüklerinden otlanıp, 12 Eylül cellatlarından yedikleri kemikleri kustukları nasıl da belli. İkiyüzlü, korkak, satılmış ve yıkanmış beyinler ihaneti nerelere vardırabiliyorlar, hayret! İyi ki, devrimci hareketin bedenindeki o iğrenç çıban kopmuş!

Alçak hainlerin, anti-komünizm piyasasının bit pazarından ödünç aldıkları yalan ve demagojiler çürütmeye tenezzül edilmeyecek kadar adi, bayat ve ilkeldir. Biz komünistler, bunların efendileriyle boy ölçüşüyoruz; efendileri dururken uşaklar zincirinin son halkasındaki piyonlarla uğraşmaya değmez.

Hainler faşizmi aklayıp devrime iftiralar yağdırdıkça, halkın gözleri önünde yüzlerindeki maskeyi kendi elleriyle indirmiş oluyorlar. Bu maskenin altında sırıtan faşizmin pis yüzüdür. Soyguncu elebaşıların ve sürtük uşaklarının tüm yalan ve çabalarına rağmen, askeri faşist diktatörlük yıkılacak ve devrim güneşi doğacaktır. Çünkü tarih böyle istiyor, ezilen ve sömürülenler böyle istiyor. İster efendileri konuş-

sun, ister piyonları, halklar safsataya itibar etmez.

Hainin Hakkı Mermidir

Türkiye devrimci hareketi, tiksinti ve nefretle anılan hainler tanıdı. 12 Mart döneminde halka ve devrime olan azıcık inancı da bitince, faşizmin sopasına tapan üşütükler, tanrı arayıcılar, Abdülhamitçiler, Demirelciler ce cins cins hainler türemişti. Ama bunlar halkımızın bağrından yetişmiş nice devrim kahramanının gölgesinde boğulup gittiler. Hainler ve dönekler, bu halk bir daha dirilmez, devrimin şafağı bir daha sökmez sanmışlardı. Oysa, 12 Martın üzerinden daha çok geçmeden, tam hainler faşizmin önünde secdeye vardıkları bir sırada, devrimci yangının alevleri yeniden yükselerek efendilerinin çirkin suratını allak bullak etmiş, meydanlar sömürülenler ordusunun isyan sesleriyle çınlamıştı. O zaman dönekler kartal görmüş tavuk sürüsü gibi sinecek delik aramışlardı. 12 Eylül'ün ardından yine öyle olacaktır.

Devrimci tarihte hainlerin izi tekerlek altında ezilen yılanlardan daha fazla değildir. Tarihin kilometre taşlarında, sömürüsüz ve baskısız yeni bir dünya uğruna halkların isyanları, devrim kahramanlarının adları yazılıdır. Hainlerin açtıkları alçaklık çukurları, olsa olsa onların ululuğunu kıyaslamaya yarayan bir ölçü olabilirler.

Devrimimiz doğrulur doğrulmaz faşist cellatlarla birlikte piyonları da sanık sandalyesine oturtulacak, cinayetlerinin hesabı hepsinden teker teker sorulacaktır. Her hainin hakkına düşen helalinden bir mermidir. Devrimin safını terkettikleri için değil, devrimci katili ve faşizmin alçak birer piyonu oldukları için.

İşte buraya yazıyoruz: İlk fırsatta hainler gebertilecektir!

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM İÇİN NOTLAR

1) Erdinç Yeşilbağ, Açıklamalarım, İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı İki Nolu Askeri Mahkemesi'ne Verilen 11 Ocak 1985 Tarihli Dilekçe, s. 12
2) ibid., s. 11
3) Türabi Kaçar, Komutanlık Önüne, İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı Üç Nolu Askeri Mahkemesi'ne Verilen 9 Şubat 1984 Tarihli Dilekçe, s. 2
4) Halil Kaya, Yüce Mahkeme Heyetine, İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı Üç Nolu Askeri Mahkemesine Verilen Dilekçe, s. 4. Dilekçe tarihini okuyamıyorum.
5) Ramazan Işık, İtiraflarım, Istanbul Sıkıyönetim Komutanlığı'na Verilen 24 Mayıs 1985 Tarihli Dilekçe, s. 3
6) MHP ve Ülkücü Kuruluşlar, İddianame, Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı Askeri Savcılığı, Ankara, 1981, s. 594
7) ibid., s. 584
8) ibid., s. 596
9) ibid., s. 599
10) ibid., s. 602
11) Nurullah Tevfik Ağansoy, İtiraflarım, Metris, 1 Mart 1986, s. 300/1
12) ibid., s. 300/2
13) ibid., s. 17
14) ibid., s. 25
15) ibid., s. 25/1
16) Adana Sıkıyönetim Komutanlığı Bir Nolu Askeri Mahkemesi 1982/58 Esas Sayılı Dava Dosyası, Remzi Küçükertan'ın 6 Aralık 1984 Tarihli Savunması, s. 10
17) ibid., s. 9
18) Adil Özbek'in 6 Kasım 1984 Tarihli İtirafları, s. 7
19) ibid., s. 9
20) ibid., s. 10
21) ibid., s. 7
22) ibid., s. 6
23) Remzi Küçükertan'ın 6 Aralık 1984 Tarihli Savunması, op. cit., s. 9

Dördüncü Bölüm

YAKIN VE UZAK BATIDA İTİRAFÇILIK: HELEN VE AMERİKAN ÇEŞİTLEMELERİ

Bu çalışmamın uluslararası boyutunun eksikliği (*) belirtilince, dizgi aşamasında da olsa, giderilmesinin gerekliliğini kabul ettim. Gerçeğe bir bütün olarak bakmanın son derece yaratıcı ve çözümleyici olduğunu tekrarlamaktan bıkmıyorum. Ancak Grek ve Amerikan dünyasından örnekler sunabiliyorum.

Eksikliğin giderildiğini söylemek mümkün değil; ancak bütünsel bakışın üstünlüğü bu eksikli çabada da ortaya çıkıyor. Eksikli çabanın sınırları içinde şunu ortaya koyabiliyorum: İtirafçılık bir soğuk savaş mekanizması olarak zorlanıyor. Yakın zamanların büyük itirafçılık çeşitlemeleri birinci soğuk savaşta görülüyor.

Tarihin aynı kesitini içine alıyor. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra başlıyor. Belki de kapitalist dünya, Sovyet Düzeni'nden en çok İkinci Dünya Savaşı'nda ve özellikle sonunda çekinmeye başlıyor. Kapitalist dünya, dünyalılara sosyalizan düşüncelerini kusturmak istiyor.

Amerikan dünyası denilince, komedi'dir. Amerikan itirafçılarını acı ile dolu olsa da gülerek okuyabiliyorum;

(*) İtirafçıların İtirafları'nı dizgi aşamasında okuyan arkadaşım Mehmet Sert, diğer önerilerinin yanında uluslararası boyutlarının eksik olduğunu söyledi. Kütüphanesinden iki kaynak verdi ve bana yazmak düştü. Eksikliği tümüyle giderdiğimi söyleyemiyorum. Mehmet'e yeniden teşekkür ediyorum.

Bu bölümü İstanbul'da yazdım.

okuyabileceğinizi umuyorum. Grek dünyası ise trajedi'dir ve büyük bir hüzün duyuyorum.

Amerikan Usulü İtirafçılık

Birleşik Amerika dünyasını hep görmemişlik olarak gördüm. Dünyanın neresinde un-american eylemleri araştırmak için komite kuruluyor; bilemiyorum. «Amerikan-olmayan» eylemler kavramı hoyrat bir şovenizmle birlikte sınırsız bir görgüsüzlüğü anlatıyor. Komite, şarkıcıları, Hollywood oyuncularını, senarist ve yazarları ürkütmeyi iş biliyor.

Ekim 1947 tarihinde, Birleşik Devletler'de «amerikan-olmayan» eylemleri araştırmakla görevli yüksek komite, oyuncu Adolphe Menjou'yu sorguya çekiyor. Savcı konumundaki Stripling'in «işiniz nedir, Mr. Menjou» türünden sorusuna Menjou, «sinema oyuncusuyum galiba» cevabını veriyor. (*) Sorgular, Menjou'nun müthiş bir komünizm uzmanı olduğunu ortaya çıkarıyor. Stripling soruyor ve Menjou cevap yetiştiriyor.

Stripling : Komünizm konusunda araştırmalar yaptınız mı, Mr. Menjou?

Menjou : Evet. Marksizm, Fabian Sosyalizmi, Komünizm, Stalinizm nedir, ülkemizde güç kazanırlarsa bunun Amerikan halkı üstünde ne gibi etkileri olur, bu konuda araştırmalar yaptım.

Stripling : Bu araştırmalarınıza dayanarak söylemenizi rica ediyorum, Hollywood'da çevrilen filmlerde Komünizm propagandasına rastladınız mı hiç?

Menjou : «Komünizm propagandası» teriminden hoşlanmıyorum. Filmlerde orak-çekiç gösterilmiyor; kimse

(*) İhanet Yılları, İstanbul, 1975, s. 40

Amerikan itirafçılarını, Eric Bentley'in çalışmasından Ülkü Tamer'in çevirisiyle yayınlanan bu kitaptan alıyorum. Ayrıca kaynak göstermiyorum.

kalkıp «Oyunuzu Stalin'e verin!» diye bağırmıyor. Komünistler bunu yapacak kadar budala değiller. Onun için Hollywood'da çevrilen filmlerde açık açık Komünizm propagandasına raslanmıyor. Ama bazı filmlerde, olmaması gereken sahneler yer alıyor.

Stripling : Bir kaç örnek verebilir misiniz, Mr. Menjou?

Menjou : Daha önce kısacık bir giriş yapabilir miyim?

Stripling : Buyrun.

Menjou : Ben buraya karaçalmak için gelmedim. Hayatımın büyük bir bölümünü uğruna harcadığım sinema endüstrisini korumak için geldim. Yapımcıları korumak için geldim. Şimdi isterseniz benim de oynadığım bazı filmlerden örnekler verebilirim.

Stripling : Sizi Dinliyoruz,

Menjou : *Moskova Görevi* filmi hiç çevrilmemeliydi. Dürüst olmayan bir filmdi bu. Konusu Mr. Joseph E. Davies'in kitabından alınmıştı. Filmde Moskova duruşmalarına da yer verilmesi gerekiyordu. Verilmedi. Onun için dürüst bir film olmadı, kitabın özünü yansıtmadı. Kuzey Yıldızı da yanlış, kötü bir film oldu. Bu konuda yüz elli kitap okumuş biri olarak söylüyorum, Almanların Rusya'ya saldırısı doğru verilmedi. Kuzey Yıldızı da çevrilmemeliydi. Neyse ki, iki film de gişe açısından başarısızlığa uğradı.

Stripling : Sizce, eğlendirici filmlerde daha çok mu propaganda yapma olanağı var?

Menjou : Bir film ne kadar eğlendiriciyse o kadar tehlikelidir. İçinde propaganda varsa tabii.

Stripling : Hollywood'da anti-komünist filmler yapılıyor mu?

Menjou : Hayır, efendim, yapılmıyor. Yapılsa ne kadar iyi olur. Anti-faşist filmler yapanlar, artık komünist konulara eğilmelidirler. Anti-Komünist filmlerin büyük başarı kazanacaklarına inanıyorum.

Menjou'yu bir prelude olarak sunuyorum. 1947 yılında Hollywood'lular, Menjou, o zaman sinema oyuncular

birliğinin başkanı olan şimdiki başkan Ronald Reagan'a, bir zamanlar «Bob Stil» modasını yaratan Robert Taylor ve birkaçı hariç sağlam duruyorlar. Çoğunluk, yapılanları kınamaya bile cesaret gösteriyor.

Soğuk Savaş'ın başlangıcıdır; Kore Savaşı ve yaratılan karabasan dayanıklılığı kırıyor. Ünlü aktör Larry Parks'ın 1951 yılına gelindiğinde nasıl kırıldığını göstermem gerekiyor.

Parks : Rica ederim, ad vermemi istemeyin benden. Kimseyi lekelemek istemiyorum. O günlerde hepimiz aynı görüşü paylaşıyorduk. Kötü bir şey yapmadık.

Başkan : Bir dakika. Onlar da suçsuz mu demek istiyorsunuz?

Parks : Onların da, benim gibi, kötü bir şey yapmadıklarına inanıyorum. Bakın, mesleğimde oldukça ilerlemiş bir insanım ben. Karşınıza çıkıp sorularınızı cevaplandırmam kolay mı sanıyorsunuz? Sadece bu yüzden, Komite'nizin önüne çıkarılmam yüzünden, bir çok kimse beni vatan haini sanacak. Kamuoyunda bu izlenim uyanacak. Bir oyuncu olarak kamuoyuna çok önem veririm. Bunları göze aldım. Karşınıza çıkıım. Benim hakkımda ne sorarsanız sorun, cevap verirım. Ama başkalarını ilgilendiren bir şeyler sormayın. Rica ediyorum.

Tavenner : Komünizm konusunu araştıralım, ama kimin Komünist olduğunu öğrenmeyelim mi istiyorsunuz?

Parks : Böyle bir şey söylemedim. Tanıdığım bir kaç kişinin de en aşağı sizler kadar yurtsever olduklarına inanıyorum.

Larry Parks sağlam görünüyor. Komite başkanı gizli oturum kararı alıyor; Larry'nin avukatı, «tanık sorularınızı cevaplandırmazsa, komiteyi aşağılamaktan yargılanacak mı?» diye soruyor. Komünist Partisi eski üyesi Parks, eski yoldaşlarının adlarını vermemekte direnirse, «amerikan-olmayan» eylemleri araştırma komitesini aşağılamış olmaktan ceza görebilecek; böyle bir tehditle karşılaşıyor. Çözülüyor.

Başkan : Açık oturumda zorlamadık. Şimdi gizli bir oturum yapıyoruz.

Tavenner : Parti'de sizin hücrenizde kimler vardı?
Parks : Peki... Morris Carnovsky vardı...
Tavenner : Başka?
Parks : Joe Bromberg, Sam Rossen, Anne Revere, Lee Cobb.
Tavenner : Kim dediniz?
Parks : Lee Cobb. Sonra Gale Sondergaard, Dorothy Tree. Hatırlayabildiklerim bunlar.
Tavenner : Hepsi oyuncu muydu bunların?
Parks : Evet.
Tavenner : Howard Da Silva, Parti üyesi miydi?
Parks : Bilmiyorum.
Tavenner : Roman Bohnen?
Parks : Evet.
Tavenner : Hayatta değil galiba...
Parks : Evet, öldü.
Tavenner : James Cagney, Parti üyesi miydi?
Parks : Bilmiyorum.
Tavenner : Sam Jaffe?
Parks : Bilmiyorum.
Tavenner : John Garfield?
Parks : Bilmiyorum.
Tavenner : Marc Lawrence?
Parks : Tam bilmiyorum ama galiba Parti'ye üyeydi.
Tavenner : Karen Morley'i sormuştum. Karen Morley de üye miydi?

Parks : Evet, üyeydi.

İtirafçılık bir kişilik tahribatı'dır. İtirafçı kendi kişiliğini tahrip ediyor. Bir kez buna başladıktan sonra da tahribata doyamıyor. Eski yoldaşlarını yurtsever sayarak itiraflarına başlayan Larry Parks, önce isim veriyor ve sonra da, 1953 yılında, Komite'nin başkanına mektup yazıyor.

Sayın Başkan Velde,

Uzun süre düşündükten sonra size bu mektubu yazmaya karar verdim. İki yıl önce tanıklığım sırasındaki

davranışımın yersiz olduğunu anlamış bulunuyorum. Komünist Parti'nın yıkıcı çalışmaları konusundaki düşüncelerimi açıkça belirtememişim.

Komünist hainlerin Amerikalı ülkücüleri ve liberalleri nasıl kandırdıkları konusunda size bilgi vermeye, yardımcı olmaya hazırım. Komitenin beni bir kere daha dinleyeceğini umuyorum. Hollywood'dan ilk dinlediğiniz tanık bendim; bu yüzden büyük bir gerilim içindeydim, düşüncelerimi istediğim gibi yansıtamadım. Şimdi gerçek inançlarımı, o günden bu yana gittikçe güçlenen inançlarımı açıklamak istiyorum.

Her şeyden önce, Komite'nizin çalışmalarını yürekten desteklediğimi belirtirim. Komünistlerin içyüzleri ortaya çıkarılmalı ve bütün Komünistler güçsüz bırakılmalıdır.

Tanıklığımdan bu yana geçen zaman içinde şunu anladım : insanlığa yardımcı olmak isteyen hiç kimse Komünizmi destekleyemez. Hiç bir liberal, Sovyet Komünizminin Hitler Faşizminden daha az tehlikeli olduğunu söyleyemez. Sovyet ordusunun silâhsız Alman işçilerine son saldırısı, Komünistlerin sadece kendi çıkarlarını düşündüklerini kanıtlamıştır.

Liberaller bir zamanlar Faşizme karşı nasıl cephe aldılarsa şimdi de Komünizme karşı cephe almalıdırlar. Adı değişmiştir ama düşman aynıdır.

Herkesin Komite'nize yardımcı olması, bu konuda bildiklerini açıklaması gerekir. Bugün tanıklık etsem, 1951'deki gibi konuşmazdım; buna inanmanızı rica ediyorum.

Komitenizin militan anti-Komünist inançlarımı kamuoyuna en kısa zamanda açıklayacağını umarım.

Saygılarımla,
Larry Parks

Devam ediyorum. Kovboy filmlerinin sert adamı Sterling Hayden şunları söylüyor : «Nereye gitsem, Yugoslavya'daki partizanları, onlarla serüvenlerimi anlatıyordum. Bea Winters adlı bir kadınla tanıştım .Bana, 'Gevezeli-

ği bırakıp da Komünist Parti'ye katılsan daha iyi olmaz mı?' dedi. Ben de Parti'ye üye oldum.» Sert adam Sterling, tanıştığı kadın, Komünist Parti'ye üye olmasını söylüyor ve oluyor. Komünizm işlerine Amerika'da da kadın parmağı karışıyor.

Biraz mertliği var; elinden bırakmak istemiyor. «Yanlış anlamayın, Parti'ye isteyerek girmiştim, kimse zorlamamıştı beni; ama yine de sağlam bir temele dayanmıyordu bu davranışım. Duygusal, akılsızca, budalaca bir davranıştı. Komünist çevrede aradığımı bulamadım. Demokrasiye saygılı olduklarını sanıyordum. Ama her şeyi sadece kendileri bilirler, kendileri çözebilirlermiş gibi bir havaları vardı. Gözüm açılınca ayrıldım.» Geçmiş kimliğini korumak istiyor.

1947 yılında yürekli davranıyor. 1951 yılında Komite'nin önünde anlatıyor : «Açık açık söyleyeyim. Komite'nin 1947'deki sorgularına karşı Hollywood'da bir tepki belirlemişti. Soruşturmanın Anayasa'ya aykırı olduğuna inanılıyordu. Bir gün Alexander Knox telefon etti: bu işin Anayasa'ya aykırı olduğuna inananların bir dernek kurduklarını söyledi. Derneğe girip girmeyeceğimi sordu. Uzun uzun düşündüm. İşin içinde bir komünistlik olmadığına karar verdim, derneğe girdim.» Bunları söylemek başlangıç değil, son oluyor.

Tavenner : Bize büyük ölçüde yardımcı oluyorsunuz, Mr. Hayden. Yararlı bir iş yapıyorsunuz. Daha önce buna benzer girişimleriniz oldu mu?

Hayden : Evet. Güney Kore'nin işgalinden bir ay sonra FBI örgütüne, Mr. Edgar Hoover'e bir mektup yazdım. Eski bir Komünist olduğumu, bildiklerimi açıklamak istediğimi belirttim. Bir savaş çıkarsa beni askere almazlar diye korkuyordum.

Tavenner : Peki, FBI Başkanı'ndan cevap aldınız mı?

Hayden : Aldım. Örgütün Los Angeles bürosunda Mr. Hood'a başvurup bildiklerimi anlatmamı söylüyordu.

Tavenner : Söyleneni yaptınız mı?

Hayden : Evet. Ne biliyorsam hepsini anlattım.

Tavenner : Anlattıklarınıza eklemek istediğiniz bir şey var mı?

Hayden : Bana buraya gelip konuşma olanağını sağladığınız için çok teşekkür ederim. Son derece önemli bir iş yapıyorsunuz. İşittiğime göre, yüz binlerce eski Komünist varmış Amerika'da. Onlar da benim gibi karşınıza çıkıp konuşabilseler, omuzlarındaki yükü atabilseler çok mutlu olurlardı.

Başkan : Biz de size teşekkür ederiz.

Hayden'ını uzatmak istemiyorum. Sterling Hayden, 1963 yılının Kennedy Amerika'sında komite önünde duyduğu pişmanlıktan pişmanlığını yazıyor. 1963 yılında yayınlanan anılarında şu cümleler yer alıyor : «Senin yüzünden Edgar Hoover'e muhbirlik ettim. O günden beri kendimden tiksiniyorum.» Hakkı olduğunu düşünüyorum. İtirafçılığı tiksindirici buluyorum.

Amerikan itirafçılarını bitiriyorum. Elia Kazan, İtirafçıların İtirafları'nı doğruluyor; doymuyor. Elia Kazan'ın 1952 tarihli mektubu bu doyumsuzluğu ortaya çıkarıyor.

New York, 9 Nisan 1952
Amerika'ya Karşı Çalışmaları Araştırma Komitesi
Washington, D.C.

Sayın Baylar,

14 Ocak 1952 tarihinde vermiş olduğum ifademe bazı eklerde bulunmak amacıyla bu mektubu yazıyorum.

İlişikteki yeminli ifademde, o duruşmada cevap vermediğim bir sorunun karşılığını bulacak ve 1934-1936 yılları arasında Komünist Parti'de kimleri tanıdığımı, kimlerle ilişki kurduğumu öğreneceksiniz.

Bu adları daha önce açıklamamakla doğru bir davranışta bulunmadığım sonucuna vardım; gizlilik, Komünistlerin işine yarar, onların istediği de budur. Amerikan halkı, Komünizmle savaşabilmek için bütün gerçekleri öğrenmelidir. Bir yurttaş olarak, bildiklerimi açıklamayı görev sayıyorum.

Gerçi bana sorulan öteki soruların hepsini cevaplandırmıştım; ama bu fırsatan yararlanarak, kendi çalışmalarım ve Parti çalışmaları konusunda ayrıntılı bazı bilgiler de vermek istiyorum. Böylece, daha önce belirtmeyi unuttuğum bazı gerçeklerin günışığına çıkmasını sağlamış olacağım.

Yeminli ifademin ikinci bölümünde, Parti'den ayrıldıktan sonraki 16 yıl içinde ne gibi siyasal çalışmalarda bulunduğumu belirttim.

Üçüncü bölümde ise, bugüne kadar yönettiğim film ve oyunların bir listesini sunuyorum. Bu bölüme özellikle dikkatinizi çekmek isterim! çünkü bu liste, bir yönetmen olarak mesleğimin tarihçesidir.

Saygılarımla,
Elia Kazan.

Amerikan insanına haksızlık yapmak istemiyorum. Yalnızca Hayden ya da Elia Kazan veya türü yok; yüreklileri de var. Paul Robeson var. 1956 yılında Paul Robeson'un komite önündeki cevaplarını aktarıyorum. Paul'un dışındakiler, Komite'nin başkan ve üyeleri oluyorlar.

Arens : Elimde bir dilekçe fotokopisi var. İmza : Paul Robeson. Bu dilekçeyi 2 Temmuz 1954'te siz mi verdiniz?

Robeson : Evet.

Arens : Dilekçenizi verirken, Komünist olmadığınıza dair yazılı bir ifade vermeniz istendi mi?

Robeson : Evet. Hiç bir zaman böyle bir ifade vermeyeceğimi söyledim. Yurttaşlık haklarına aykırı buluyorum bunu.

Arens : Demek böyle bir ifade vermediniz?

Robeson : Vermedim, vermem de.

Arens : Komünist Parti'ye üye misiniz?

Robeson : Lütfen, lütfen...

Scherer : Cevap verin, Mr. Robeson.

Robeson : Nedir Komünist Parti? Ne demek istiyorsunuz?

Scherer : Tanığın cevap vermesini istiyorum, sayın Başkan.

Robeson : Ne demek Komünist Parti? Komünist Parti de, Demokrat Parti, ya da Cumhuriyetçi Parti gibi yasal bir kuruluştur. Komünist Parti derken, bütün Amerikalıların, bütün emekçilerin onurlu bir biçimde yaşayabilmeleri için kendilerini feda edenlerin partisini mi söylemek istiyorsunuz? Sözünü ettiğiniz parti, o parti mi?

Arens : Komünist Parti'ye üye misiniz?

Robeson : Seçim günü sandık başına gelip kime oy verdiğimi de görmek ister miydiniz?

Arens : Sayın Başkan, tanığın soruya cevap vermesini rica ediyorum.

Başkan : Cevap verin.

Robeson : Anayasa'nın bana verdiği hakkı kullanıyorum : bu sorunuzu cevaplandırmayacağım.

Arens : Anayasa'ya mı sığınıyorsunuz?

Robeson : Anayasaya sığınıyorum.

Arens : Sanıyor musunuz ki, sorumuza cevap verirseniz—

Robeson : Bir şey sandığım yok. Anayasayı hatırlatıyorum. Ayrıca, sanıp sanmamam da sadece beni ilgilendirir. Size ne?

Başkan : Cevap verin.

Robeson : Cevap veriyorum ya işte; cevap değil mi bu?

Arens : Bunu cevap olarak kabul edemeyiz, Sayın Başkan.

Başkan : Cevap verin, Mr. Robeson.

Robeson : Baylar, dünyada nereye gittimse, İngiltere'de olsun, İskandinavya'da olsun, başka yerlerde olsun, Faşizme karşı verilmiş savaşta önce Komünistlerin öldüklerini gördüm; Komünistlerin mezarlarına çok çelenk koydum. Suç değil bu. Anayasa da bunu suç olarak tanımlamıyor.

Arens : Hiç John Thomas adını kullandınız mı?

Robeson : Ne diyorsunuz siz! John Thomas'mış! Benim adım Paul Robeson. Bugüne kadar ne söyledimse

Paul Robeson olarak söyledim, ne yaptımsa Paul Robeson olarak yaptım. Her şeyim ortada. Zaten bu yüzden karşınızdayım.

Scherer : Tanık soruya cevap versin. Cevap vereceğine söylev veriyor.

Friedman : Özür dilerim, Mr. Arens, fotoğrafçıların resim çekmelerine engel olur musunuz?

Başkan : Hayır, resim çekeceklerdir.

Robeson : Ben alışığım buna, filmlerde de oynadım. İsterseniz şöyle güzel bir poz vereyim. Gülümseyeyim mi? Onunla konuşurken gülümseyemiyorum.

Arens : Komünist Parti'deki adınız John Thomas mıydı, değil miydi?

Robeson : Anayasa'yı hatırlatıyorum. Saçmalıktan başka bir şey değil bu.

Arens : Nathan Gregory Silvermaster'ı tanıyor musunuz?

Scherer : Niye gülüyorsunuz? Komik bir şey yok ortada.

Robeson : Bence çok komik. Saçmalığın ta kendisi.

Arens : Nathan Gregory Silvermaster'ı tanıyor musunuz?

Robeson : Anayasayı hatırlatıyorum.

Arens : Tanık soruya cevap versin, sayın Başkan.

Başkan : Cevap verin.

Robeson : Anayasa.

Scherer : Tanık söylev verirken yüksek sesle konuşuyor, ama Anayasa derken sesi pek hafif çıkıyor.

Robeson : Anayasa'yı yüksek sesle hatırlatıyorum. Oyuncuyum ben, bir sürü de ödül aldım.

Scherer : Biraz daha yüksek sesle konuşur musunuz?

Robeson : Biraz daha yüksek sesle konuşurum. Tiyatroda bu konuda oldukça ünlüyüm.

Arens : Louise Bransten adlı bir kadını tanıyor musunuz?

Robeson : Anayasa.

Arens : 23 Şubat 1945'de Louise Bransten'in evinde yapılan, Max Yergan, Frederick Thompson, David Jenkins, Nancy Pittman, Dr. Lena Halpern ve Larry Fanning'in de katıldıkları bir toplantıda bulundunuz mu?

Robeson : Anayasa.

Arens : Bu kimseleri tanıyor musunuz?

Robeson : Anayasa.

Arens : Mr. ve Mrs. Vladimir P. Mikheev kimlerdir? Tanıyor musunuz onları?

Robeson : Kim olduklarına dair hiç fikrim yok, ama yine de Anayasa'yı hatırlatıyorum.

Arens : Sayın Başkan, tanığın cevap vermesini istiyorum.

Başkan : Cevap verin.

Robeson : Cevap veriyorum ya işte, «Anayasa» diyorum.

Arens : Gregory Kheifets adlı bir adamla ilişkiniz oldu mu?

Robeson : Anayasa.

Arens : Gregory Kheifets, Sovyet casusluk şebekesini yönetenlerden biri, değil mi?

Robeson : Ben de buraya pasaport konusu için çağrıldığımı sanıyordum.

Arens : Birazdan ona da geleceğiz.

Robeson : Saçmalıktan başka bir şey değil bu.

Arens : Gregory Kheifets'le işbirliği ettiniz mi?

Robeson : Anayasa.

Arens : John Victor Murra kimdir?

Robeson : Anayasa'yı hatırlatıyorum.

Arens : Leon Josephson?

Robeson : Anayasa.

Arens : Manning Johnson'u tanır mısınız?

Robeson : Manning Johnson'u mu? Gazetelerde okuduğuma göre FBI'dan atılmış. Aşağılık bir adam. Düşünün, FBI'dan bile atıldığına göre.

Scherer : Aşağılık olsun olmasın, tanıyor musunuz onu?

Robeson : Anayasa.

Grek Denilince Trajedi

Mezohora, itirafçı üretme adasıdır; kısa itirafnameler yazılıyor. Yönetim buna «pişmanlık belgesi» adını veriyor, karşısındakiler «ihanet beyannamesi» diyorlar. En güvenilir usül basit görünüyor; siyasi tutuklu alınıyor, kurşuna dizilmek için götürülüyor, çöküntü görüldüğünde önüne pişmanlık belgesi konuyor. Andon'a da yapılıyor.

Aktarıyorum. «Gardiyanlar Andon'un gözyaşlarını, yanak adalelerinin kıpırdanışını çöküntü işaretleri olarak kabullenmişlerdi. Artık bu kez, bir insan olarak ölüp bir hayvan olarak yeniden doğmaya Andon'un razı olacağını ummuşlardı. İhanet Beyannamesi'ni imzalayacağından emin görünüyorlardı. Bunu için de az sonra ona, kurşuna dizilmiyeceğini, yeni bir hücre cezası için adının okunduğunu, bir yanlışlık olduğunu söylediler.» (*) Andon, kurşun yağmuru altında ölmeyi beklerken bir yanlışlık olduğunu öğreniyor.

Grek Themos Kornaros, ne güzel söylüyor, bir insan olarak ölüp bir hayvan olarak doğmak, olarak niteliyor. Grekçe'de, insanın kendisini kusmasına, insan olarak ölüp hayvan olarak dirilmek deniyor.

Andon, ölümü görüp dönüyor. Pişmanlık Belgesi için iki aylığına hücreye kapatıyorlar. Andon hayvanlığı seçmiyor; iki ayda siyah saçlarını veriyor, yerine beyazlarını alıyor. Şöyle oluyor : «İki ay sonra Andon'u geri getirdiler. Bu yeni gelenin Andon olduğuna bin tanık gerek. Siyah saçları yokolmuş. Ak bir peruka giymiş. Yüzünde acı bir bilgelik taşan bir gülümseme, çok acayip çok derinden gelen bir ses.» Yüzüne bakan bir yazgı arkadaşı, Andon'un

---

(*) Themos Kornaros, Fırtına Çocukları, İstanbul, 1975, s. 111

«korkuyu yenme kararı» aldığını ileri sürüyor. Andon, korkuyu yenmek için korku sözcüğünü kendi sözlüğünden çıkarıyor.

Ancak zaman, Grek topraklarında iç savaş sonrasını gösteriyor. Dünyada soğuk savaş var. Engizitörler, yenik düşmüş, esir alınmış, hapse atılmış devrimcilerden pişmanlık belgesi çıkarmaya kararlı görünüyorlar. Andon'u daha büyük bir işkence fabrikası olan Makronisi adasına götürüyorlar. Andon'un dilini kesiyorlar. Andon'un kestikleri dilini kızartıp Andon'a veriyorlar. Andon'a taştahta veriyorlar. Andon, koparılmış dilinin yerine taştahtayı beline bağlıyor. Andon, artık arada bir taştahtaya yazarak konuşuyor.

Mezohora'ya döndüğünde artık Andon'u hiç kimse tanıyamıyor. Andon, ürkek'tir, bir saralıyı andırıyor. Cin çarpmışa benziyor ve şöyle anlatılıyor. «Gözlerini yerden kaldırmak istiyor. Stavro Amca'nın okşamalarına teşekkür etmek istiyor, belki. Ama aynı anda yeni bir spazm dudaklarını kırbaçlıyor, hem öylesine bir hızla ki, ağzı ensesine doğru kayıyor, gözleri sıkışıyor, kabuğunu arayan sümüklü böcekler gibi, ya da cinnet aleminde kendisine bir kimlik arayan insanların gözleri gibi, yuvalarından dışarı fırlıyor.» (*) Bundan sonra Andon, Stavro Amca'nın sabırlı sorularına, taştahtaya cevap yazıyor. Andon, trajedisinin ikinci perdesini taştahtaya oynuyor.

Yalnız bırakıyoruz ikisini başbaşa. İhtiyarın belinden bir taştahta ile kalem sarktığını o an farkediyoruz.

Korkular ülkesinin zebunları onun dilini alıp beline bunları asmışlar.

«— İşitebiliyor musun? diye soruyor Stavro Amca.»

«Evet» işareti yapıyor. Zebanilerle boğuşan iradesi de bu sözcüğü yazabiliyor taştahtaya.

«— İşitiyorum, anlıyorum, deli değilim, ne istersen sor bana.»

«— Nerden geliyorsun?»

(*) Themos Kornaros, Fırtına Çocukları, İstanbul, 1975, s. 274

«— Oooraaadan...»

«— Makronisi adasından?»

«— Evet!..»

«— Niye geri gönderdiler seni?»

Depremlerle sarsılıyor gövdesi yeniden. Sanki bu soruya karşılık vermemek için iradesine, anılarına, parmaklarına, duyularına emirler veriyor bu depremler.

Taştahta yanıbaşına düşüyor. Yüzünde, dudaklarının kenarlarında, gözlerinde beliren iradesi hücuma hazırlanıyor...

Taştahtayı iki eliyle tutup dizlerinin üstüne yerleştiriyor, zor yapıyor bunu, sanki taştahta ikiyüz kiloluk bir çuval! Sıkıyor, gövdesine hâkim oluyor, hafif, âhenkli bir spazm titremesi geçirdikten bir-iki saniye sonra yazmaya başlıyor taştahtaya :

«— Ödenmemiş mahkeme masraflarım varmış!..»

«— Çok mu?»

«— Yetmiş bin.»

«— Bir paket sigara parası için mi getirdiler seni buraya?»

«— Hayır. Oraya gitmeden önce halimi görmeniz, görüp de yılmanız için. Başka yerlere de gönderdiler beni...»

«— Andon kardeş, sen dayandın demek, dayandın öyle mi?»

Taştahta yeniden düşüyor. Cinnet halay çekiyor Andon'un üzerinde saçları dağınık. Yine ağzı kayıp kıpırdıyor sinirli, boynun bir yanından öbür yanına. Rüzgar altında kalmış gibi sallanan belkemiği ıstakasından başka bir şey kalmıyor meydanda görülecek. Beyaz-yeşil karışımı köpükler kusuyor. Gözlerinin dümen dolaplarında korku cirit oynamaya başlıyor, boğazı fokurduyor nargile gibi...

Köpüklerin ve fokurtunun ardından canlı bir şey dışarı çıkmaya çalışıyor. İç organları, anıların, duyuların bu korkunç karışıklığı ve çalkantısı içinden, saklandığı yerden, karanlık köşesinden korkular içinde bir şey fırlıyor dışarı. Boğaz-borunun içinde seğirtiyor, yine ken-

disini zulüm kartalına kaptırmamak için boğazın ağzını zorluyor...

Bu kaçıp kurtulmak isteyen şey bu biçare çocuğun ruhu olmasın? Onun son nefesi olmasın?

Biraz su getiriyorlar. Almıyor. Yüzü yemyeşil. Kapıldığı fırtına gittikçe azıtıyor. Hiç bir şeye kumanda edemiyor artık. Ne hareketlerine, ne soluklarına. Her şey bir yumruk olmuş, boğaz kanalını tıkamış. Handiyse korkunç patlamanın gumbürtüsü duyulacak. Boylece bir ömür sona erecek. Bunu bekliyoruz hepimiz her an.

Bir sesmiş bu gelen! Fırtınalı bir ses! Tüneği olmayan bir kuş!

Beraberinde umulmadık bir ağırlık, yoğun bir evren, kanlar, gözyaşları, çabalar, acılar, küfürler, lânetler, sessizlikler ve korkular dünyası taşıyan bir ses. Bütün bunlar sıkışıyor; yoğunlaşıyor, hep beraber birdenbire, yeryuvarlağın patlaması, fırlayıp bir namussuzluk yarasını dünyaya göstermek zorunluğunu duyan Maşeri Vicdanın gazabı gibi bir şey oluyor ve boğaz yolunu tıkıyorlar. Evet, namussuzluk yarası dediğimiz «Pişmanlık Belgesi»ni evrene duyurmak için.

«— Hayır! Dayanamadım!»

Yeni gelenin göğsünden fırlayan kapkara bir güç homurdanarak cezaevinin temellerini sarsıyor.

Andon dayanamıyor. Andon pişmanlık belgesini imzalıyor.

Andon taştahtaya anlatıyor. Aktarıyorum.

«— İşkenceyi durdurmak için iki şey teklif ettiler bana. «Pişmanlık Belgesi» imzalamam, bir. İkincisi de Toplama Kamplarında, müteferrikalarda, cezaevlerinde dolaşarak adada gördüklerimi olduğu gibi anlatmam... Size bunları anlatmamayı düşünmüştüm önce. Fakat oraya gidecekler için bir ön hazırlık gerekliydi bana göre. İşin nerelere varabileceğini önceden bilseydim, durum şimdi gördüğünüz gibi olmazdı sanırım. Büyütmüyorum. Hem olanı biteni de tam anlatmıyorum. Anlatılması imkânsız. Bütün ömrünün kâbuslarını bir arada, bir nefes-

te, umutsuzca, amaçsızca yaşamak gibi bir şey bu... İnsan birden kendini yitiriyor, bir kaç saniye sonra da yeniden buluyor; ama insan artık bir köpek, bir solucan, bir çamur yığınından başka bir şey değil!.. Başının üstüne bir çatı kurmuşlar, hepsi o kadar. Yaşama anlam veren her şeyi yoketmişler. Kupkuru kalıveriyorsun ortalarda, verilen yemekleri kül sanıyorsun, duyularını sis, yanındaki arkadaşın kurumuş insan yüreğini yalıyarak karnını doyuran bir köpek! Kin, nefret! Sadece kin ve nefret kaplamış dörtbir yanını! Bundan öte ne yaptıkların, ne de yapacakların umurunda...»

«— Dayanan olmadı mı hiç?»

«— Olmadı.»

Kendisi şahsen dayanan birini görmemişti. Varmış bazı dayananlar, ama pek az. Böylelerinden de kimse bir şey soramıyordu, anlaşabilmek için bir yöntem bulamıyordu! Alıp başlarını uzaklara gidiyorlar, birbirlerine hırlıyor, havlıyor, tekmeleşip küfrediyor, bulutları saman yığını sanıyorlardı...

Andon'un trajedisinin ikinci perdesini burada kapatıyorum. Üçüncü perdeyi yazıyorum. Dilsiz, cinnetli Andon, bu üçüncü perdede tekrar insan oluyor. Üçüncü perdeyi bunun için yazıyorum. 1948 yılındadır ve gardiyanlar koğuşa baskın yapıyorlar. (*) Bu sırada Andon, dilsiz Andon, gardiyana daha önce hazırladığı bir kâğıdı veriveriyor.

Kâğıtta ne var? İnsan önce geriliyor. Gardiyan gerilmiyor. Sonra anlıyor. Aktarıyorum.

Koğuşun demir kapısı bir iki sarsılıyor. Mandallar, rezeler, menteşeler, kilitler, sarsılıp gıcırdıyor. Ufak pencere açılıyor. Tam o anda Andon'un katlanmış bir kâğıt parçası uzattığını görüyoruz kızgın gardiyana. Hayretler içinde kalıyoruz!

(*) Themos Kornaros, Fırtına Çocukları, İstanbul, 1975, s. 303 ve sonrası

«— Espiyon!..»

«— Tuh ulan namussuz!..»

Gardiyan uzatılan kâğıtla ilgilenmiyor. Kapıyı sarsıyor, anahtarı sinirli çevirmeye çalışıyor. Elindeki anahtarlığın zinciri şıkırdıyor. Kapı ardındaki gürültü ve telâş, bütün bunların bir arama baskını olduğunun kanıtı.

Andon için, uzattığı kâğıt için savrulan küfürler, gecenin bu geç saatinde kapı rezelerinden, anahtar deliklerinden fışkıran iğrenç gürültülere karışıyor...

Kapı açılır açılmaz içeri dalıyorlar, insan eşya demeden, ayaklarının altına ne gelirse çiğneyip bütün ğoğuştakileri yaka paça alıp götürüyorlar aceleyle.

Dışardan sesleri duymuş, anlamışlardı durumu. Ama kimin konuştuğunu iyice anlayamamışlardı. Terli, kıpkırmızı suratlarıyla, kızgın, gelişi-güzel tekmeliyor, kimin konuştuğunu, konuşanın adını öğrenmek istiyorlardı.

Karşılarında hareketsiz, mermer gibi duran insanların yüz ifadeleri umutsuzluğa düşürmüştü baskıncıları. O sırada elindeki kâğıtla kapının yanında duran Andon ilişiyor gözlerine.

Kapıyorlar kâğıdı elinden. Bu durumlarda önemi ve de değeri olan şeylerden biri de bir hainin çıkmasıdır onlar için.

Kâğıdı kapan gardiyan, baskının heyecanıyla, yüksek sesle okumaya başlıyor.

«Makronisi adasında insanlık dışı işkenceler altında imzaladığım 'nedamet beyannamesini' geri alıyorum!»

Cezaevi, 22/...../1948

İmza Andon T...»

Uluslararası boyutu burada bitiriyorum.

İnsanlık ile hayvanlık arasında bir sayı hesabı bulunmuyor.

İnsanlık bir nitelik'tir, bir insan bin hayvanı yeniyor.

Uzak Batı'da Paul Robeson, başta Ronald Reagan, tüm espiyon ve itirafçıları ve yakın Batı'da Andon, kendi içine sokulmak istenen de dahil bin hayvanı siliyor.

İnsan'ı, evrenin en güçlü yaratığı olarak görmeyi sürdürüyorum.

Özgürlük, güvercindir. Küçük gözleri, beyaz tüyleriyle gökyüzünde daireler çizer, güneşin etrafında süzülür, kanat çırpar. Zeytin dalı, beyaz güvercine yakışır.
Atmaca da kanatlıdır. Güçlü gagası ve küçük gözleri onu avcı yaptı. Zincirini ve sahibini sever. Gökyüzünde uçan kendi hemcinsi kuşları yakalar. Atmacanın yaptığını beyaz güvercin kimseye yapmadı, yapmaz.

Beyaz güvercinler, masmavi gökyüzünde yine kanat çırpmaya devam ediyor...

PİŞMAN OLMUŞ, İTİRAFÇI FAİLLER HAKKINDA UYGULANACAK YASA HÜKÜMLERİ HAKKINDA

11 Haziran 1985 günlü Resmi Gazete'nin 18781'nci sayısında 3216 sayılı Yasa yayınlandı. Yasa'nın kabul tarihi olarak 5 Haziran 1985 gösteriliyor. Yasa'nın adı «Bazı Suç Failleri Hakkında uygulanacak Hükümlere Dair Kanun».

Resmi Gazete'de yayınlanmadan önce, en çok tartışılan yasalardan birisi. Kamuoyunda «Pişmanlık Yasası» olarak biliniyor. 11 Haziran 1985 tarihinde yayınlanmasıyla yürürlüğe girdi. Yasa'dan yararlanmak amacıyla mahkemelere başvuran sanıkların «pişmanlıkları» ve «itirafları» yüzlerce sayfa tutuyor. Mahkemeler, binlerce sayfa tutan «itirafları» dinledi. Bazen gizli oturumlar yapıldı. Pişman olduklarını anlatan itirafçıların, «itirafları» araştırıldı. Pişmanlığın kanıtı itiraflar oldu. İtiraf eden-

ler de, itirafçı... İtirafçıların itirafları, mahkeme dosyaları dışına taştı.. Haber oldu. Dergilerde «İtirafçıların Kaleminden» yazılar yayınlandı. Bir kısım itirafçı, mahkeme kararı ile «tahliye» edildi. Özgür oldular. Bir bölümü daha az ceza ile yasadan yararlandı. Bazı ihbarların sahipleri ise, itirafçı olamadı. Pişman olduğunu kanıtladı ama serbest kalamadı. İtiraf ettikleri gerçeğe uygun bulunmadı.

Yasanın adı üzerinde. «Bazı Suç Failleri Hakkında Uygulanacak Hükümler». O nedenle, önce ortada bazı suç failleri olmalı. Yasanın kendisi öncelikle «failleri» ilgilendiriyor. Hukuksal sonuç doğuran bir suç işleyen kımse, yani «fail», bu yasanın objektif sujesi.. Yasanın ikinci özelliği ise, faili ilgilendiren «bazı suçlar». Yasa uyarınca tartışılacak asıl sorun; kişinin herhangi bir suçu işleyip işlemediğinin saptanması değil, suç işlemiş failin bu yasadan yararlanıp yararlanamayacağının tespiti. Yargının faaliyeti bununla sınırlandı. Resmi Gazete'deki adıyla en az anılan yasalardan birisi, 3216 sayılı yasadır. Kamuoyunda, «Bazı Suç Failleri Hakkında Uygulanacak Hükümlere Dair Kanun»a ayrıcalıklı olarak başka bir ad takıldı. «Pişmanlık Yasası».. Bu isim, bu kanuna yakıştı da... Diğer yasalar yanında bu isimle anılır oldu.

3216 sayılı Yasa'nın Geçici Maddesi dışında, 8 maddesi var. 7. maddesi yasanın yürürlük süresini gösteriyor. Yayınlandığı tarihte yürürlüğe giren yasanın ömrü iki yıl ile sınırlı. İki yıl sonra yürürlükten kalkacak. Geçici olarak yapılmış. Yasakoyucu böyle uygun görmüş. Kişiler iki yıl süre ile pişmanlıklarını dile getirip itirafçı olmaya hak kazanabilirler. Uygulanmasıyla ilgili diğer «süreler» ayrıca gösterilmiş.

Yasa'nın 1. Maddesinde, Türk Ceza Yasası'nın 313, 125, 131, 141, 142, 146 ve 163. maddelerinden söz ediliyor. Yasa doğrudan doğruya, bu maddelerle ilgili. 313. maddeden bahsedilirken ayrı bir açıklama getirilmiş. 313.

madde TCK'nun ikinci kitap, beşinci babında yer almakta. «Ammenin Nizamı Aleyhine İşlenen Cürümler»i beşinci bab gösteriyor. Beşinci bab, ikinci fasılda ise 313. madde yer alıyor. Fasıl başlığı «Cürüm İşlemek İçin Teşekkül Meydana Getirenler». Cezası ise 313. madde gösterilmiş. Madde uyarınca «Her ne suretle olursa olsun cürüm işlemek için teşekkül meydana getirenler» hakkında ceza veriliyor. Maddenin ikinci fıkrasında ise, eğer bu teşekkül halk arasında korku, endişe veya panik yaratmak ya da siyasi veya sosyal görüşten kaynaklanan amaçla ya da ammenin selameti aleyhine cürümlerle kasten adam öldürmek veya yağma ve yol kesmek ve adam kaldırmak cürümlerini işlemek için meydana getirilmişse cezanın beş yıldan sekiz yıla kadar ağır hapis olduğu hüküm altına alınmış. 313. maddede değişiklik yapan son yasa 16.6.1979 tarihli 2245 sayılı Kanun. Yani maddenin metni ve içerdiği ceza 1979 yılından günümüze hiç değiştirilmemiş. Ancak uygulamada ve özellikle Askeri Yargıtay kararlarında getirilen farklı ölçüler nedeniyle, bu madde 3216 sayılı Yasa metnine alınırken açıklama getirilmiş bulunuyor. 313. maddede tanımlanan cürüm işlemek amacıyla teşekkül meydana getiren fail için, 3216 sayılı Yasa koşul getiriyor. Bu teşekkülün «siyasi ve ideolojik amaçla suç işlemek için» kurulmuş bulunması aranan koşul. Failin, 313. maddede açıklanan teşekkül içinde yer alması yetmiyor. Teşekkülün, siyasi ve ideolojik amaçla meydana gelmesi aranıyor. Ancak, Adalet Bakanlığı'nca hazırlanarak Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne arzedilmek üzere, 15 Mart 1985 tarihinde Bakanlar Kurulu'nca kabul edilen Hükümetin yasa tasarısında, 313. maddede tanımlanan teşekküller yer almamış. Yasa kapsamına, 313. madde Adalet Komisyonu'nun Raporu ile giriyor. Adalet Komisyonu, yasa tasarısında değişiklik yaparak 313. maddeyi de 3216 sayılı Yasa içine alıyor. Gerekçesinde :

«Tasarının 1'nci maddesinde değişiklik yapılarak Askeri Yargıtay'ın bazı siyasi ve ideolojik amaçlı teşekkül

suçlarını, Türk Ceza Kanununun 125-173'üncü maddeleri arasında sayılan suçlar meyanında kabul etmeyip 313'üncü maddesine dahil edilmesi sebebiyle bu hususlar da madde kapsamına dahil edilmiştir...» şeklinde açıklık getirilıyor. Tartışmalar sonrası, 313. madde yasa kapsamına alınıyor. Maddeyle ilgili bir açıklama getiriliyor. «Siyasi ve ideolojik amaçla suç işlemek» için teşekkül oluşturmak.. 313. maddenın yapısı ve cezası dikkate alınınca ve özellikle Askeri Yargıtay kararları incelenecek olursa. bu suçun faillerine zaten cinayet veya soygun nedeniyle ceza verilmektedir. Bir başka deyişle, bu faillerin pışman-itirafçı olmasıyla, herhangi bir gizli teşekkül ortaya çıkarılması ayrıdır. Çünkü, yasa metnine böyle bir tanımlama ile açıklık getirilse dahi, suç failleri zaten gösterilen nedenlerle cezalandırılmaktadır. Soygun veya cinayet sebebile yapılacak bir «itirafın» sağlayacağı sonuçta herhangi bir cemiyetın dağılması, meydana çıkarılması söze konu değildir.

3216 sayılı Yasa'da yer alan maddeler devam ediyor :

TCK.125. Maddesi : «... Devlet topraklarının tamamını veya bir kısmını yabancı bir devletin hakimiyeti altına koymaya veya Devletın istiklâlini tenkise veya birliğini bozmaya veya Devletin hakimiyeti altında bulunan topraklardan bir kısmını Devlet idaresinden ayırmaya matuf bir fiil işleyen kimse ölüm cezası ile cezalandırılır.»

TCK.131. Maddesi : «... Askeri olan veya Devletin müsellah kuvvetlerinin hizmetine tahsis edilmiş bulunan gemileri, hava vasıtalarını... kısmen veya tamamen... tahrip eden veya kullanılmayacak bir hale getiren kimse...»

TCK.141. Maddesi : «Sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde tahakkümünü tesis etmeye veya sosyal bir sınıfı ortadan

kaldırmaya veya memleket içinde müesses iktisadi veya sosyal temel nizamlardan herhangi birini devirmeye matuf cemiyetleri her ne suret ve nam altında olursa olsun kurmaya tevessül edenler veya kuranlar veya bunların faaliyetlerini tanzim veya sevk ve idare edenler veya bu hususlarda yol gösterenler...»

TCK.142. Maddesi : (TCK.141. maddede tanımlanan suçun unsurlarıyla ilgili olarak) «... her ne suretle olursa olsun propaganda yapan kimse...»

TCK.146. Maddesi : «Türkiye Cumhuriyeti Teşkilâtı Esasiye Kanununun tamamını veya bir kısmını tağyir ve tebdil veya ilgaya ve bu kanun ile teşekkül etmiş olan Büyük Millet Meclisi'ni iskata veya vazifesini yapmaktan men'e teşebbüs edenler idam cezasına mahkum olur..»

TCK.163. Maddesi : «Laikliğe aykırı olarak, Devletin sosyal veya ekonomik veya siyasi veya hukuki temel düzenini kısmen de olsa dini esas ve inançlara uydurmak amacıyla, cemiyet tesis, teşkil, tanzim veya sevk ve idare eden kimse...»

3216. Sayılı Yasa'nın 1. Maddesi'nde yer alan «suçların» failleri böyle gösterilmiş. Sayılan suçları işlemek için kurulmuş silahlı çete veya cemiyet veya teşekkülün mensubu olmak. Bu failleri, yasanın 1. maddesi ikiye ayırıyor :

a) Bu teşekkül, çete veya cemiyet tarafından işlenen suçlara iştirak etmeyenler,

b) Bu teşekkül, çete veya cemiyet tarafından kanunun yayımı tarihinden önce işlenen suçlara iştirak etmiş olmakla beraber haklarında tahkikata başlanmamış olanlar.

1. Maddede, bu yasadan yararlanacak olanlardan istenilenler şöyle sıralanıyor :

1. Teşekkül, çete veya cemiyet faaliyetleri hakkında bilgi vermek.
2. Bu bilgi suretiyle teşekkül, çete veya cemiyetin dağılmasına veya meydana çıkarılmasına sebeb olmak.
3. Teşekkül, çete veya cemiyet üyeliğinden mukavemet göstermeksizin kendiliğinden çekilerek güvenlik kuvvetlerine silah ve malzemeleri teslim etmek.
4. Verilecek bilgi ve belgelerle veya bizzat gösterecekleri çaba ile teşekkül, çete veya cemiyetin amaçladığı suçun işlenmesine engel olmak.

Demek ki, faillerden önce «bilgi» istenmektedir. Failin bir özelliği var. Yasa gereğince, «işlenen suça iştirak etmemiş» olabilir. Veya suça iştirak etmiş olmasına rağmen hakkında tahkikata başlanmamış bulunabilir. Failiyasa böylece iki gruba ayırmasına karşılık, yasadan yararlanması için, sayılan suçları işlemek için kurulmuş teşekkül, çete veya cemiyetin mensubu olmasını koşul olarak göstermiş. Yani fail öncelikle tanımlanan suçu işlediği bilecektir. Bildiği bu yasadışı eylem karşılığında, 3216 sayılı Yasa ile sunulan çağrıya katılacaktır. Suçlu, 3216 sayılı Yasa'ya uygun davranırsa ceza görmeyecektir. Veya verilmiş cezadan indirim sağlanacaktır. İlk şart, «bilgi vermek»... Ama sadece bilgi vermeyi yasa yeterli görmemektedir. Bu bilgi veya bilgiler sayesinde, yasadışı bir cemiyet, çete veya teşekkül meydana çıkacaktır. Veya dağılacaktır. Buna da, failin verdiği bilgiler sebeb olacak. Eğer verilen bilgiler bu sonuçlara ulaşmayı sağlamazsa, itirafçı pişman olacaktır. Sadece pişman olmakla kalan itirafçının itirafları bu işlevi yerine getirmediği için de pişmanlık itirafçıya fayda vermeyecektir. İtiraf eden, yasadan yararlanmak amacıyla ve «cemiyet mensubu» olarak bilgi veriyor, ama itirafları bir işe yara-

mayınca da, yasadışı cemiyet ortaya çıkmamış olarak, itirafçının itiraflarında kalıyor. Dağılmıyor. Verilen bilgiler dağılmaya elverişli sayılmıyor.

Yine, 1. madde, cemiyetin mensubuna, cemiyetten «çekil» diyor. Bu çekilmenin nasıl olacağını anlatıyor. «Çekilme» kendiliğinden olacak «Güvenlik güçlerine silah ve malzemeleri teslim et» diyor yasa. Kendiliğinden çekilen failin ayrıca «mukavemet» etmemesi de yasanın hükmü. Silahlarını ve malzemelerini kendi isteği ile mukavemet etmeden teslim eden faile başka bir yükümlülük daha getirilmiş. Cemiyetin dağıtılması için «bizzat çaba göstermesi»... Bu çaba ile de, cemiyetin amaçladığı suçların işlenmesine engel olunacak.

Yasa metni failde bütün bu koşulları ararken hiç «pişmanlık» aramıyor. Kelime olarak «pişman» dilimize Farsça'dan gelmiştir. Pişman olmak denilince, yaptığı bir işin yalnış veya uygunsuz sonuç verdiği anlaşılır. 3216 sayılı Yasa'dan yararlanmak isteyen failde, yasa «pişmanlık» aramamıştır. Yasa failden bilgi istemektedir. Faaliyetlerin anlatılması beklenmiştir. Bu bilgiler sayesinde cemiyetin ortaya çıkarılması veya dağıtılması amaçlanmıştır. Kendiliğinden çekilme beklenmekte ve failin silahlarıyla, malzemeleri teslimi istenmektedir. Yasanın 1. Maddesi açıkça «pişman olan» veya «pişman olmayan» fail aramamaktadır. Failden, çünkü olaylar, kişiler ve faaliyetler hakkında «ihbar» beklenmektedir. Bunlar başkalarınca bilinmesi istenmeyen bilgiler ise, şimdi açıklanması beklenmektedir. Önceden bilinmeyen ve fail tarafından, kendisi için sakıncalı olan açıklanmamış ne kadar bilgi varsa saklamaktan vazgeçip anlatmasını 3216 sayılı Yasa beklemektedir. Yasa'dan yararlanmak isteyen de, vazgeçip fail olarak bildiği ne varsa anlatınca «itiraf etmiş» oluyor. İtiraf etme eylemi ile ortaya çıkan sonuç, itirafçı için «ihbar etmektir». Çünkü, suçlu saydığı birisini ya da suç saydığı bir olayı bildirmek, ihbardır. Haber veren, bildiren kişi ise ihbarcıdır. Diğer bir deyişle, başkalarınca bilinmesi sakıncalı görülen herhangi bir olayı sakla-

maktan kendisi için vazgeçen kişinin itirafı, olayın ve başkasının ihbarıdır. O zaman, ihbar etmek yasada koşul olunca, itirafçı olmak için pişman olmak zorunlu değildir. Pişman olmadan kişi itirafçı olabilir. Her ihbarcı itirafçı da pişman olmayabilir. Ayrıca yasanın, ihbarda bulunan itirafçının bilgi vermesini cezasızlık veya cezada indirim olarak ödüllendirmesi hukuka aykırıdır. 1. Madde açıkça bilgi veren fail için «ceza verilmez» diyor. Veya verilmiş cezada, verilecek cezada indirim öneriyor. Bu durumda, Devlet «suçluyu yakalama», «ortaya çıkarma», «yasadışı cemiyeti dağıtma», «amaçlanan suçun işlenmesini önleme» görevini faille paylaşmış oluyor. Yani, devlet bu görevi suçlularla bölüşüyor. Suçlu ile bölüşülen bu görev bölüşümü karşılığında, devletin faile ve bazı suç faillerine önerdiği ödül «cezasızlık» veya «cezadan indirim» oluyor. Pişmanlık aranmıyor. Ancak, hükümetin 27.3.1985 günlü yasayla ilgili Genel Gerekçesinde :

> «Ceza mevzuatımızda yer alan bazı tür suçları işleyen kişilerin, suçu ve diğer failleri son soruşturma açılıncaya kadar açıklamaları halinde cezalarından indirim yapılması öngörülmekte, bir kısım suçları işleyenler için ise mensubu bulundukları silahlı çete veya cemiyeti dağıtmaları veya ortaya çıkarmaları veya suç işlenmesini engellemeleri halinde ceza verilmemektedir. Nitekim Türk Ceza Kanununun 141, 142, 170 ve 171'nci maddeleri ile 404'üncü maddesi buna örnek olarak gösterilebilir. Ancak, yine Türk Ceza Kanununda yer alan ve Devlet düzenini yıkmaya yönelik bazı anarşik ve terör nitelikle suçlar için bu imkan tanınmamıştır. Halbuki, böyle bir imkanın tanınması, işlenmiş bazı örgütsel suçların tamamiyle ortaya çıkarılmasına yardımcı olabilecektir.
>
> Bundan ayrı olarak, işlediği suçtan pişmanlık duyarak yaptığı açıklamalarla anarşik ve terör nitelikli suçları ve bunların faillerini ortaya

çıkaranlar için bazı koruyucu tedbirler alınması bu gibi pişmanlık duyanların açıklamalarda bulunmalarını teşvik edici bir unsur olacaktır.»

denilmiştir.

Böyle bir imkanın tanınmasından yana olan genel gerekçeyle, örgütlü suçların tamamiyle ortaya çıkmasının amaçlandığı açıklanıyor. Failler için koruyucu tedbirler, teşvik için önerilmiş.

3216 sayılı Yasa'da 170. maddeye göre daha geniş kapsamlı bir sınır çizildiği açıklanmıştır. 1. Madde kapsamı geniş tutuluyor. 170. maddede düzenlenmemiş olan TCK. 141 ve 142'nci maddeler ile, 146'dan 163'üncü maddeye kadar olan hükümlerde, yasa kapsamına alınıyor. TCK. 141/7, 142/7, 404/3-son maddelerinde de, cezada indirim ve cezasızlık düzenlendiği için, yasanın kapsamına alınmamıştır.

Ve yasanın 1. maddesi böylece içine 313. madde ile 141, 142, 125, 131, 146 ve 163. maddeyi alıyor. 1. Maddenin 2. fıkrası 313. maddeye göre siyasi ve ideolojik amaçla 125 ve 131. maddelerle, 146 ve 163. maddelerde yazılı suçları bu kanunun yayımı tarihinden önce işleyenlerden biri, suçu ve diğer failleri, 3216 sayılı Yasa'nın yürürlüğe girdiği tarihten sonra açılacak son tahkikata kadar, yetkili makamlara ihbar ettiği ve ihbarın doğruluğu anlaşıldığı takdirde cezada indirimleri düzenlemektedir. Ölüm cezası yerine 15 yıl.. Müebbet hapis cezası yerine 10 yıldan aşağı olmamak üzere ağır hapis... Diğer cezalarda ise dörtte bire kadar indirim.. 1. Maddenin 2. fıkrası «ihbarı» temel almaktadır. İhbarın doğruluğu anlaşıldığı takdirde, 1. madde 2. fıkrada yazılı olduğu üzere «hal ve şartlara ve hadisenin hususiyetine göre» gösterilen indirimler uygulanmaktadır. Hükümetçe hazırlanan yasa tasarısında 1. madde 2. fıkranın gerekçesi şöyle gösterilmiştir :

«Bu suretle, gizli kalmış bazı çete ve cemiyetler ile bunların işledikleri suçların ortaya çıkarılmasında yararlı olacağı düşünülen böyle bir düzenleme-

ye gidilerek memleketin dahili ve harici emniyetini tehlikeye sokan suç unsurlarının elde edilmesi amaçlanmıştır...»

Devlet suç unsurlarının elde edilmesi için, suç faillerinin «ihbarını» bekliyor. Böyle bir ihbardan hareketle, suç unsurlarının ele geçirilmesi yasa hükmü haline geliyor. İhbarın doğruluğu anlaşılırsa, fail cezadaki indirimden yararlanabilecek.. Önceden Türk Ceza Yasası'nda mevcut indirim nedenlerine ve cezasızlık nedenlerine, yasa ile yenileri eklenmiş oluyor. Daha çok madde yasa kapsamına alınıyor. Eskiden olan ceza maddelerinde hiçbir değişiklik olmadan yeni yasa eski maddeleri yeni gerekçelerle sunmuş oluyor. Bir yanda suçluları ve suç faillerini ortaya çıkaracak failler olacak, diğer yanda bu görevle görevli yetkililer.. İtirafçılar ihbar edecek.. Doğru olup olmadığı yasa gereğince araştırılacak ve bir zamanlar suçlu sayılıp mahkum edilen kişilerin anlatımıyla, suç unsurlarının elde edilmesi amaçlanacak.. Ama, bazen yasada amaçlanan sınırlar aşılırsa, ekonomik ve sosyal koşular amaçlananı gerçekleştirmeye elverişli olamazsa, yasadan beklenen amacın dışında, önlenemez mağduriyetlerin çıkması da kaçınılmaz olur.. Tehlike suçlarında cezasızlık önermek ve cezada indirim için, kişilerden gönüllü vazgeçme beklemek ceza adaleti bakımından doğru olabilir. Fakat amaçlananla, ortaya çıkan gerçek arasında kapatılamaz uçurumlar doğduğunda yasa işlevini yerine getirmemiş olur.

1986 yılının Temmuz ayı rakamlarına göre itirafçı olan ve Yasa'dan yararlanmak amacıyla başvuran kişi sayısı 497 olarak gösterildi. İçinden 29 başvuru kabul görmüştü. 88 kişinin başvurusu ise «yeni bir şey getirmediği, failî meçhul olay aydınlatmadığı ve samimî bulunmadığı için» reddedilmişti. 380 başvuru ise inceleniyordu. (*) 497 kişinin yüzde 95'i de salıverilmemişti. İlk Pişmanlık Yasası teklifini Meclis'e veren DYP milletvekili,

(*) Yeni Gündem, Yıl 3, Sayı 27, 7-13 Eylül 1986, s. 10-11

emekli Askeri Savcı Faik Tarımcıoğlu ise, yasanın tek başına itirafçı sayısını arttırmış olmasının önemli olmadığını ve pişman olan kişilerin topluma kazandırılmadığını söylüyordu.

Yasa, 2. madde ile yasadan yararlanmak isteyenlere, bazı koruyucu tedbirler de getirdi. Hüviyetini değiştirmek gibi.. Suç faili isterse hüviyet değiştirebilir. Yasa'nın 2. maddesi gereğince bunu devletten isterse, devletin görevi bu isteği yerine getirmek. Yasa'nın 2. maddesi böyle söylüyor. Yine, yasaya göre istek halinde, devlet gereken her türlü tedbiri de almakla yükümlü. Yasa'dan yararlanan, devletin olanakları ile bir nevi üzerindeki mavi elbiseyi çıkaracak ve yenisini giyecek. İlk giydiği mavi elbiseyi ve elbisenin rengini unutacak. Yasadan yararlanan failin kendisi, ilk elbisesinin mavi rengini unutmaya çalışırken de tüm koruma tedbirleri alınacak. Elbise değiştirir gibi, ilk mavi giysiyi sırtından çıkaran, pişmanlık belirtisi olarak itiraflarıyla, korumaya ve korunması için tedbir alınmaya «değer» bulunacak. Yani, yasadan yararlanabilecek kadar itirafları gerçekleri anlatacak, cemiyetin dağıtılmasına veya meydana çıkarılmasına yarayacak ihbarlarda bulunmuş olacak. 2. maddenin gerekçesinde :

> «Bu tedbirler, ilgilinin kimliğinin değiştirilmesi, yurt içinde veya yurt dışında kendisine bazı görevler verilmesi, estetik cerrahi yoluyla fizyolojik görünümün değiştirilmesi ve benzeri tedbirler olabilecektir...»

denmiş. Devlet yükleniyor. Hüviyet değişiyor. Estetik ameliyat yapılıyor. Fizyolojik görünümde değişiklik sağlanıyor. Gereken tedbirler alınıyor. Yasa, itiraf eden isterse diyerek, yasadan yararlananın isteğine bu koruma tedbirlerini sunmuş olmaktadır. Bu arada Nüfus Kanunu ve hüviyet değişikliği sadece mahkeme kararı ile mümkün olabildiği için, yasayla bu konuda idareye yetki veriliyor. Hukuksal ilişkilerde doğabilecek sorunlar ise gözardı edilmiş bulunmaktadır. Çünkü, sadece hüviyetin değiştiril-

mesi hukuksal sorunları çözmez. Aksine, nesep, borç-alacak veya ceza hukuku ile ilgili çıkabilecek sorunlara çözümsüzlük getirir. Sorun üzerine sorun çıkar. Ancak, yine Genel gerekçeden hareketle, 2. maddenin gerekçesinde «Devletin güvenliği açısından büyük yardımları görülen kişilerin güvenliklerinin sağlanması da bu kanunla getirilen ilkelerin uygulanması bakımından faydalı» bulunmuştur. Bu nedenle, devlete istek halinde bu yükümlülükler getirilmiştir. Başka bir deyişle, devlete «yeni bir «insan yaratmak» görevi veriliyor. Kişi, bu yeni kimlik ve kişiliğine uyup uymamak sorunu ile başbaşa kalıyor. Fizyolojik değişiklik insanı ne kadar etkiler, tartışılır.. Ama sonuçları ancak görüldüğünde anlaşılabilir. Yasa, süre ile sınırlı ve geçici bir ömre sahiptir. Ama insanlar yaşamını sürdürüyor.. Yaşam geçici değil..

3216 sayılı Yasa'nın 3. maddesine göre İçişleri Bakanlığı araştırma görevini üstlenmiş bulunmaktadır. Mahkeme, ihbar ve açıklamaların doğruluğunu ayrıca İçişleri Bakanlığı vasıtasıyla araştırıyor. Bakanlıkta, mahkeme yazısını alınca, konu hakkında gerekçeli rapor hazırlayıp en kısa zamanda, mahkemeye göndermekle sorumlu. Rapor, gerekçeli yazılıyor. Pişman olmuş, itiraf etmiş kişinin ihbarlarını Bakanlık inceleyerek «doğruluğunu, yeni bilgiler içerip içermediğini» saptayacak. Kısacası, pişman olan kişinin 3216 sayılı Yasa'dan yararlanmaya hak sahibi bulunup bulunmadığını Bakanlık rapor ediyor. Hükümetin yasa tasarısında bulunmayan bu maddeyi, Adalet Komisyonu madde olarak tasarıya ekliyor. Madde kanunda benimsenerek, çıkıyor. Burada güdülen amacı Adalet Komisyonu şu gerekçeye dayandırıyor :

> «Böylece mahkeme, ihbar edilen olaylarla ilgili her türlü bilgi ve belgeyi toplayan zabıta güçlerinin elindeki delillerden kolaylıkla yararlanmış olacaktır...»

Oysa bu sorun ve araştırma konusu itiraflar olunca, mahkemenin idareye başvurarak ihbarların «doğruluğunu» saptamasıyla oluşacak vicdani kanaat nasıl oluşacak?..

İdare'nin gerekçeli raporu dosya içinde iken, mahkemenin hükme bu raporu esas almaması halinde, verilecek hüküm nasıl «gerçekleri» saptamış olabilir? İdare, yargı görevine gerekçeli raporu ile karışmaktadır. Mahkeme yapılan «ihbarla» ortaya çıkan «ikrarı» değerlendirecektir. Zaten dosya içinde eski emniyet ifadeleri, savcılık ifadeleri ve fail ile ilgili tüm yazılı belgeler bulunmaktadır. Yeniden yapılacak değerlendirmede, İçişleri Bakanlığı'na bunlar gönderiliyor. İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü Güvenlik Dairesi ve Yıkıcı Faaliyetler Dairesi de dosyada bulunan ve mahkemece gönderilmiş bu belgeleri inceleyerek «tespit» yapıyor. Yani, mahkemenin araştırmasına Bakanlık katılmış oluyor. Bilgilerin doğruluğunu da, mahkeme Bakanlıktan soruyor. Yasa'nın 3. maddesi böyle yazılı. Durum hukuka aykırı, yasaların sağladığı yargı ve idarenin birbirinden ayrılığı ilkesine aykırı.

Yasa'nın Geçici Maddesi, bu kanunun yürürlüğe girmesinden önce suç failleri hakkında nasıl uygulanacağını, hangi sürede başvurunun yapılması gerektiğini ve indirim oranlarını gösteriyor. Soruşturmanın çeşitli safhalarına göre ceza indirimi değişiyor. Sanık hakkında karar verilmeden önce, dava sırasında açıklama yapmışsa indirim oranı farklı. Geçici maddenin B/a-b madde ve fıkrasına göre, ölüm cezası yerine 20 yıl verilirken, müebbed hapis cezasına yerine 15 yıl ağır hapis ve diğer cezalarda üçte bire kadar indirim hükme bağlanmış.

Pişman olan suç faili, hakkındaki hüküm kesinleştikten sonra itirafta bulunur ve yasadan yararlanması karara bağlanırsa, B/a-b maddesinde gösterildiği üzere, ölüm cezası yerine 30 yıl, müebbet hapis cezası yerine de 24 yıl, diğer cezalar ise yarıya kadar uygulanıyor.

Geçici maddede ayrıca başvuru süresi düzenlenmiş bulunmaktadır. Buna göre, haklarında hazırlık ve son tahkikat yapılmakta olanlar ile verilen mahkumiyet hükmü kesinleşenlerden, bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihten

itibaren üç ay içinde başvuranlar ile 3216 sayılı Yasa'nın yürürlüğe girdiği tarihten önce; haklarında yapılan tahkikatın herhangi bir safhasında veya tahkikata başlamadan önce veya verilen hüküm kesinleştikten sonra başvuranlar, teşekkül veya cemiyetin meydana çıkarılmasını sağlarsa, dağıtılmasını verdikleri bilgilerle temin ederse, haklarında yasanın 1. Maddesi'nin 1. fıkrası uygulanarak ceza verilmemektedir. .

Haklarında son tahkikat yapılmakta olanlar ile verilen mahkumiyet hükümleri kesinleşmiş olanların başvuru süresi de, yasanın yayınlandığı tarihten itibaren üç ay ile sınırlandırılmıştır. Davayı gören mahkemeye bu süre içinde başvuran veya hakkındaki hüküm kesinleştikten sonra açıklama yapan kişinin durumunu değerlendiren mahkeme, cezada indirim yapmaktadır. Dolayısıyla, 3216 sayılı yasada belirlenen başvuru süresi ve suç failinin durumu birlikte değerlendirilerek, yasada süre yararlanmak için 3 ay ve 2 yıl olarak gösterilmiştir.

Cezadan kurtulmak için cemiyet mensuplarının aralarında anlaştıkları saptanırsa, yasa uyarınca yararlanmak için başvuran kişiler hakkında bu yasa hükümlerinin uygulanmayacağı da 4. maddede açıklanmıştır. Kötü niyetli olarak yapılmış ihbar ve başvuruların müeyyidesi ise beş yıldan az olmamak üzere hapis cezasıdır.

Genel hatlarıyla 3216 sayılı Yasa bu hükümleri içermektedir. Bu Yasa'nın öncesi, Emekli Hakim Binbaşı Faik Tarımcıoğlu'na ait. Bitlis MDP Milletvekili seçilen Tarımcıoğlu «pişmanlık duyup da itiraflarda bulunan sanıkların cezalarında indirimi» öngören yasa önerisini Meclis'e sundu. Hükümet anılan yasayı sununca, yasa teklifini geri aldı. Meclis'te 3216 sayılı Yasa'nın tartışması sırasında söz aldı. Şunları dile getirdi Tarımcıoğlu :

> «... Ceza Kanunumuz gelişen suç ve suçlu kavramının çok gerisinde kaldı. Tabiri caizse, tam anlamıyla demode oldu. Çağa uygun, modern bir ceza kanunu kesin bir şart olarak önümüze çıktı, gündeme geldi. Basit bir misal vermeme mü-

sade ediniz lütfen : Türk Ceza Kanunu'nun 146. maddesi, Anayasa'nın tağyir, tebdil ve ilgasına cebren teşebbüs suçuna ceza tayin etmiştir. Polemik yaratmak istemiyorum, sadece teknik bir misal vermek istiyorum : Biz bu maddeyle Menderes'i astık. Gene aynı maddeyle Talat Aydemir olayında Talat Aydemir'i astık. Aslında 146'ncı maddenin tipik olarak tatbikat sahası bu olaydır. Bununla da yetinmedik, bundan sonra devam edegelen anarşik olaylarda 146'ncı maddeyi uyguladık ve Deniz Gezmiş'i de astık.

Şimdi elimizi vicdanımıza koyalım, her üç olay aynı mıdır ki, aynı cezayı verelim, aynı maddeyi aynı şekilde uygulayalım? Buna imkân var mıdır? İşte Ceza Kanunumuz bu şekilde demode olmuş bir kanundur.

«Karakolda doğru söyler; mahkemede şaşar» diye bir sözümüz vardır. İlk soruşturmanın hakikaten yetersiz olduğunu, birtakım acı isnat ve ithamlara yol açtığını duyuyoruz ve görüyoruz. Modern cihazlarla donatılmamış, teknik bilgiden yoksun, imkânları kıt güvenlik güçlerinin örgütlü suçlarda bir türlü eski alışkanlıklardan kurtulamaması, alışkanlıklarını terk etmemesi daha kötü itham ve isnatlara yol açmaktadır. Eğer huzurlarınızdaki bu tasarı kabul edilirse, 6 senedir İstanbul ve Ankara'da sürmekte olan sıkıyönetim mahkemelerindeki davalar bitmeye en yakın yere gelir. Aksi halde, itiraz etmek üzere mahkeme huzuruna çıkan sanığa uygulanan korkunç terör dolayısıyla sanık tek laf etmez ve bu mahkemeler de böyle sürer gider.

«Bu tasarının gecikmiş bir tasarı olduğunu söyledim. Tasarının yasalaşması halinde meydana geleceği ileri sürülen mahzurları faydalarının yanında çok küçük kalır. Komisyonda yapılan tadilât bazı mahzurları önleyecek mahiyettedir. Bu

bakımdan komisyondaki arkadaşları tebrik ederim. Pişman olup da samimiyetle devletin yanında yer alanların ikrarlarına en ağır cezayı vermek, her şeyi inkâr eden ve eylemlerini cezaevinde de sürdüren terörist ile bir ayırım yapmamak aslında kamu vicdanını rencide etmez mi? O zaman, yaptığı yanlışlığı anlayıp pişman olanlar, örgütünün baskısına niçin ve nasıl dayansın? Asıl terör inanın cezaevlerinde yaşanmaktadır. Bu gerçek cezaevinin gerçeğidir. Cezaevinde örgüt şefinin veya kendinden kıdemli bir elemanın haberi olmaksızın, emri olmaksızın pencereyi dahi açamaz. Bu gerçek, maalesef cezaevlerinin gerçeğidir. Mahkeme sırasında yapılan bir ikrar ve pişmanlık ifadesi yüzlerce, tekrar ediyorum, yüzlerce şiddetli operasyon ve darbeden çok daha faydalı etki yapar. Mahkeme huzurunda bir terörist, hele kariyeri olan bir terörist gelsin, «Ben pişmanım» desin, 40 operasyondan çok daha faydalı etki yapar ve örgüt bu şekilde kendiliğinden çöker.

Tasarıyı okudum. Tasarıya olumlu oy vereceğimizi arz ediyorum. Uygun bir tasarıdır. Eksikleri vardır; fakat buna rağmen genel espri mutlaka bütünüyle kabul edilmelidir.

Ufak bir şey okumama müsaade edin lütfen. Üst seviyede önemli bir teröristin gönderdiği bir kart. Aynen okuyorum: «Bir zamanlar ülkemiz üzerinde oynanan oyunların bir piyonu olan benim, sonradan gerçekleri görüp devletime yardımcı olmaya başladıktan sonra, değerli büyüklerimden gördüğüm yakın ilgi ile devlete bir kez daha sarılmamı getirdi.»

Bir başka üst seviyede teröristin bir kartı: «İhanet çizgisinden bugünlere ve bugünkü yerime gelişimdeki büyük emeğinizi unutmam mümkün değil.»

Altı imzalı bir mektup : «Basından biz itirafçıların cezalarının indirilmesi için bir yasa önerisi hazırladığınızı sevinerek okuduk. Bu konuda gösterdiğiniz ilgi ve çaba, duyarlılığınız için çok teşekkür ederiz. Söz konusu öneriniz kabul edilmese de lütfen üzülmeyiniz. Meselelere karşı gösterdiğiniz duyarlılık ve ilgi size ve sizin gibi düşünen ve davranan tüm erdemli devlet büyüklerine karşı minnet ve şükran duygularımızla şükranlarımızı arz ederiz.»

«Milletimizin yegâne temsilcilerinin yer aldığı yüce çatıyı bir zamanlar yıkma teşebbüsü gafletinde bulunmanın manevi sıkıntısını her zaman taşıyacağım» gibi, samimi olduğunu sandığım, sıcak duygulu ifadeler var.

Devlet bir jest yapar da bunları tekrar toplumа kazandırabilir mi? Eğer biz bunda başarılı olabilirsek, özlediğimiz sosyal barış ortamına daha kolay, daha rahat, daha emin bir şekilde geçebiliriz. Bu, konunun birinci yönüdür.

Konunun ikinci yönü ise pratik yönüdür. 100'e yakın franksiyon devleti yıkmak için elbirliği ile canla başla çalışmışlardır. Bunların içerisine hasbelkader girenler, yalan yanlış girenler, zorla girenler vardır; girdikten sonra pişman olanlar vardır ve bunların yekûnu bir hayli tutar. Ayrıca, dış ve iç odaklar, mihraklar dediğimiz müesseseler veya gruplar, zümreler bu işin peşini bırakmayacaklardır; bu sebeple örgütler yarın da olacaktır. Eğer devlet daha önceden, bu örgütlerle beraber bunların kimler olduğunu, ne olduğunu bilirse, o zaman korkmayınız; o zaman büyük bir tehlike karşısında değiliz demektir.»

(T.B.M.M. B : 95 7.5.1985 0 : 1)

Sayfa : 158, 159, 160

Aradan zaman geçti. Başa dönüyoruz. Pişmanlık duyanlar, yasadan yararlanmak için başvurdu. Kararlar verildi. İnsanlar salıverildi. Kimsenin estetik ameliyat için başvurduğunu veya yeni bir hüviyet istediğini işitmedik. Bir yıl sonra, ilk yasayı öneren ve şimdi DYP milletvekili olan Tarımcıoğlu'nun değerlendirmesini basında okuduk. Yeni Gündem dergisinin «Pişmanlık Yasası'nı Teklif Eden Pişman» başlığı altında yayınlanan görüşlerinde farklılık vardı :

✦ Sizin teklifinizle bugünkü yasa arasında nasıl bir fark var?

Tarımcıoğlu :

bu yasa bir kere çok abartılmış, gerekçesi de eksik ve yanlış. Böyle bir yasa öncelikle, yarattığı anlamsız eylemlerin vahim sonuçlarını anlayarak büyük bir pişmanlık içerisinde bocalayan örgüt mensuplarını suçluluk uçurumundan kurtarmalıdır. Böyle bir yasa ile örgütler deşifre olarak güçlerini kaybetmeli, yıllarca süren yargılamalar kısalmalıdır. Büyük boyutlara varan, polisin «söyle ulan»ıyla başlayan ve acı, isnat ve ithamlara yol açan ilk soruşturmanın modern bir hüviyete kavuşması yolunda önemli bir adım olmalı. Cezaevlerindeki örgüt baskı ve teröründen yılmış örgüt elemanları en rahat ve yasal güvenceye kavuşmalıdırlar. Temelde böyle bir yasa milletçe çok ihtiyacımız olan sosyal barış ortamına geçişte büyük bir adım olmalıdır, ayrıca adalete yardım eden sanıklar ile diğer sanıklar arasında farklı bir işlem yaratılarak. kamu vicdanını rahatsız eden adaletsizlik giderilmelidir.

İşte benim verdiğim yasa teklifinde bunlar amaçlanıyordu. Oysa hükümetin çıkardığı bugünkü yasa temelde, pişman olan insanların kazandırılmasından çok itirafçı sayısının artmasına yaradı. Tek başına itirafçı sayısının artmasının çok bü-

yük bir anlamı yoktur. Bu yasanın diğer bir aksaklığı çok geç çıkmasıdır. Bu yasa 1981'de çıkmalıydı. O zaman örgütlerin deşifre edilmesi daha kolaylaşırdı. Örgütlerin cezaevinde baskı uygulaması engellenebilirdi. Pişman olduğu halde cezası kesinleşen ve hattâ idam edilenlerin pek çoğu kurtarılabilirdi. Bir de yasa niçin geçici yapıldı? Geçici olmamalıydı ki, bundan sonra yeniden örgütler kurulması engellensin. En büyük eksiklik de pişmanlık yasasının bir genel afla tamamlanmayışıdır. Bunun bir af olduğu söylendi, ama değildi. Genel afla tamamlanmadığı sürece insanların kazandırılması tam olarak gerçekleşemez ve gerçekleşmedi de.

✦ Bu yasanın muhbirliği, iftiracılığı artırdığı iddialarına ne diyorsunuz?

Tarımcıoğlu : Buna pek katılmıyorum. Muhbirlik her dönemde vardır, hep de olacaktır. Hele ihtilâl dönemlerinde çok yaygındır.

✦ Yasadan yararlanmak için itiraflarda bulunan pek çok sanığın ifadesi yüzünden yeniden büyük çapta gözaltına almalar, tutuklamalar ve yargılamalar görüldü, ama bu yargılamalar ve tutuklmaların çok büyük bölümünün boşa olduğu gözlendi.

Tarımcıoğlu : Doğrudur. Kimin itiraflarında samimi olduğunu, kimin yasadan yararlanmak için yalan söylediğini iyi ayırt etmek gerekirdi. Bu dediklerinizi olmamalıydı aslında.

✦ Sizin yasa teklifinizde indirim oranları oldukça yüksekti. İdam cezaları 10 yıla, ömür boyu hapis cezaları 5 yıla indiriliyor, hapis cezaları kaldırılıyordu.

Tarımcıoğlu : İndirim oranlarının bu kadar yüksek olması mutlaka gerekirdi. İnsanların ör-

gütlerine karşı çıkmayı, her türlü baskıya göğüs germeyi göze almaları için bu şarttı.»

(Yeni Gündem Yıl : 3 Sayı : 27 7-13 Eylül 1986)
Sayfa : 12-13

Bitiriyorum. Yasa'nın yapısını anlatmaya çalıştım. Eksiklik olduğunu biliyorum. Derme çatma yasalaşmış bir yasayı anlatmak veya açıklamaya çalışmak, yapmaktan daha zor. Hele adı kamuoyunda pişmanlık yasası olarak biliniyorsa.. Sonuçlarının nerelere kadar varabileceğini bugün dahi kestirebilmek olanaksız. İnsan yaşamı, başka bir insanın «itiraflarına» ve «pişmanlığına» bağlanınca, pamuk ipliği daha sağlam gözükür. İhbar eden ve verdiği bilgilerle yasadan yararlanmaya hak kazanan faillerin kendi hakkında düşündüklerini öğrenmek zaman alacak. Ama yine de «itirafçıların» itiraflarındaki pişmanlık ile gelen sonuçları da en iyi öğretecek olan, yine zaman olacak. Yasa süresi dolunca yürürlükten kalkacak. Ben zamanın iyi bir öğretmen olduğuna inanıyorum ve hep inandım.

Av. Fikret İlkiz
Nisan 1987 İstanbul